

Yükseköğretim ve Demokratik Kültür

Vatandaşlık, insan hakları ve
sivil sorumluluk

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Yükseköğretim ve Demokratik Kültür

Vatandaşlık, insan hakları ve sivil sorumluluk

Editörler: Josef Huber ve Ira Harkavy

Tercüme: İbrahim Özdemir

Avrupa Konseyi Yayınları

Üsküdar Üniversitesi Yayınları - 7

Özgün Adı:

Higher Education and Democratic Culture: Citizenship, Human Rights and Civic Responsibility, Council of Europe, November 2007

ISBN 978-605-9596-12-1

Bu çalışmada ifade edilen görüşler yazar(lar)ın sorumluluğundadır ve Avrupa Konseyi'nin resmi politikasını mutlak olarak yansıtmaz.

© Avrupa Konseyi, [Kasım 2007] İngilizce baskı

Türkçe çevirisinin Adı:

Yükseköğretim ve Demokratik Kültür: Vatandaşlık, İnsan Hakları ve Sivil Sorumluluk

Bu metin Avrupa Konseyi tarafından hazırlanmış ve Konseyin izniyle kullanılmıştır. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin düzenlemesiyle basılmış olup çevirmenin yegâne sorumluluğu altındadır.

© Üsküdar Üniversitesi Yayınları, Şubat 2018 Türkçe Çeviri

Tercüme: Prof. Dr. İbrahim Özdemir

Tasarım: Cemile Kocaer

Baskı:

Kitap Hakkında

Demokratik kültür için yükseköğretimi konu alan bu kitap, Avrupa Konseyi yükseköğretim serisinin 8.'sini oluşturmaktadır.

Kitap, vatandaşlık, insan hakları ve sürdürülebilirlik için yükseköğretim konusunda Avrupa Konseyinin Strasburg'da 22-23 Haziran 2006 yılının Haziran ayında düzenlediği forumun doğrudan bir sonucu olarak çıkmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığında Dış İlişkiler Genel Müdürü olarak görev yaptığım dönemde (2003-2010) Avrupa Konseyi'nin konuyla ilgili çalışmalarını yakından takip ettim ve toplantılarına katıldım. Bu toplantılarda ortaya çıkan sonuçlar Bakanlığın ilgili birimlerine sunuldu. Bu çalışmaların bir sonucu olarak *Millî Eğitim Bakanlığı Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Yönergesi* yayınlandı (EYLÜL 2006). Millî Eğitim Bakanlığına bağlı İlköğretim ve Ortaöğretim kurumlarında Okul Öğrenci Meclislerinin kuruluş ve işleyişine ilişkin usûl ve esasları belirlendi. Bu yönergenin başlıca amaçları:

- Cumhuriyetimizin demokrasi ile güçlendirilmesi;
- Öğrencilerimizde yerleşik bir demokrasi kültürünün oluşturulması,
- Hoş görü ve çoğulculuk bilincinin geliştirilmesi,
- Kendi kültürünü özümsemiş, millî ve manevî değerlere bağlı, evrensel değerleri benimseyen nesillerin yetiştirilmesi;
- Öğrencilere seçme, seçilme ve oy kullanma kültürünün kazandırılması;
- Katılımcı olma, iletişim kurabilme, demokratik liderliği benimseyebilme ve kamuoyu oluşturabilme becerilerinin kazandırılması” olarak belirlendi.
- Dönemin Millî Eğitim Bakanı Doç. Dr. Hüseyin ÇELİK'le başlayan bu çalışmalar hâlâ devam ediyor.

Bu kitap daha önce yayınlanacaktı, ama nasip olmadı. 15 Temmuz 2015'te da demokrasiye kurulan tuzak ve darbe girişimden sonra yayınlanması şart oldu. Üsküdar Üniversitesi bu kitabı yayınlamakla çok önemli toplumsal bir sorumluluğu yerine getiriyor.

Öncelikle bu kitabın Türkçe yayınlanması için izin veren ve her tür kolaylığı sağlayan Avrupa Konseyi Yayınevine Sara Mahoney'e teşekkür ediyoruz.

Başta Rektör Prof. Dr. Nevzat TARHAN olmak üzere emeği geçenlere ve Fatma ÖZTEN'e de yaptığı redaksiyon için özellikle teşekkür ediyorum.

MEB'te birlikte çalıştığım ve *Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri* projesinde emeği olan Hilal AKYÜZ, Özlem KALKAN, Kâmil YILDIRIM, Mine Tamer GÖZÜBÜYÜK, Olga Naciye ŞANLI, Fatih TAŞTAN'ı burada anmak isterim. Gazikent Üniversitesinde yine birlikte çalıştığım ve tercüme katkıları olan Bayram

Necati PEKÖZ, Sinem SAATLİ, Mehmet Salih YOĞUN, Ercan KOTAN, Didem KARAKUZULAR'a da teşekkür ediyorum.

Amacımız çocuklarımıza ve torunlarımıza *hukukun üstünlüğünün ve demokratik değerlerin* toplumda hâkim olduğu ve herkesim tarafından içselleştirildiği daha iyi bir Türkiye bırakmaktır.

İbrahim ÖZDEMİR

Avrupa Konseyi Hakkında

Avrupa Konseyi Avrupa kıtasının önde gelen insan hakları kuruluşudur.

İkinci Dünya Savaşı'ndan büyük maddi ve manevi kayıpla çıkan Avrupa'da, halklar arasında uzlaşmayı sağlamak ve kıtada süregelen gerginlik ve çatışmanın yerine, ortak kurumlar, standartlar ve sözleşmelere dayalı güven ve işbirliği ortamı tesis etmek amacıyla 5 Mayıs 1949 kuruldu.

Avrupa Konseyi'nin amaçları, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve çoğulcu demokrasi ilkelerini korumak ve güçlendirmek; azınlıklar, ırkçılık, hoşgörüsüzlük ve yabancı düşmanlığı, sosyal dışlanma, uyuşturucu madde ve çevre konularındaki sorunlara çözüm aramak; Avrupa kültürel benliğinin oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunmak olarak özetlenebilir.

Türkiye, Ağustos 1949'da davet edilmiş ve örgütün kurucu üyeleri arasında sayılmıştır.

AK'nin 47 üyesi olup, bunların 28'i Avrupa Birliği üyesidir. Tüm Avrupa Konseyi üyeleri insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü korumaya yönelik Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır.

İçindekiler

Kitap Hakkında	3
Avrupa Konseyi Hakkında	5
Takdim	9
Giriş	11
Demokratik Kültür ve Üniversiteler	11
<i>İbrahim Özdemir</i>	
Seri editörünün önsözü	15
<i>Sjur Bergan</i>	
Editörlerin önsözü	19
<i>Josef Huber ve Ira Harkavy</i>	

Bölüm I - Sahnenin Düzenlenmesi

1. Politik bağlam ve mesaj

<i>Terry Davis</i>	25
<i>Gabriele Mazza</i>	28
<i>Josef Jarab</i>	31
<i>Henry Teune</i>	35
<i>Luc Weber</i>	38

2. Sürdürülebilir demokratik kültür için yükseköğretimin rolü 49

Üniversiteler ve demokratik ruh.....	49
<i>Frank H. T. Rhodes</i>	
Öğrencilerin rolü	58
<i>Tatsiana Khoma</i>	
Gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir demokrasi için doğru ortamı oluşturmak	64
<i>Goolam Mohamedbhai</i>	
Demokrasi: Kurumlar, yasalar, kültür ve yükseköğretimin rolü	71
<i>Sjur Bergan</i>	

Bölüm II - Sorumluluğun Kilit Noktaları

3. Demokrasi kültürünün teşvik edilmesi 81

Hayatın karmaşık yapısı	81
<i>Susan Robinson</i>	
Eğitime katılımı genişletmek: Bir ön koşul.....	83
<i>Brenda M. Gourley</i>	

Bir eylemcinin gözünden demokratik kültür.....	94
<i>Wayne Meisel</i>	
4. İnsan hakları ve demokratik vatandaşlığı desteklemek.....	101
Demokratik kültür: İnsan hakları bakış açısı.....	101
<i>Thomas Hammarberg</i>	
Topluluk okulu ve demokratik kültür ve vatandaşlık bilincini geliştirmedeki rolü	106
<i>Martin J. Blank</i>	
Yükseköğretim, demokratik vatandaşlık, insan hakları: Pragmatik bir yaklaşım.....	113
<i>Lars Lyng-Nielsen</i>	
Yükseköğretim ve demokratik kültür: Kurumsal bir bakış açısı.....	116
<i>G. David Pollick</i>	
Amerikan yükseköğretiminin sivil misyonu	120
<i>Robert A. Corrigan</i>	
5. Sürdürülebilir demokratik toplumların oluşturulması.....	127
Diz-boyu Demokrasi	127
<i>Caryn McTighe Musil</i>	
Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti'nin durumu	130
<i>Aziz Pollozhani</i>	
Demokratik vatandaşlık: Katrina Kasırgası ardından yeniden yapılanma	136
<i>Marvalene Hughes</i>	
Bölüm III - Harekete Geçmek İçin Çağrı	
Deklarasyonun anlamı ve kullanımı	147
<i>Josef Huber</i>	
Demokratik bir kültür için yükseköğretimin sorumluluğu: Kilit konular	151
<i>David Crosier</i>	
Deklarasyon Demokratik bir toplum için yükseköğretimin sorumlulukları: vatandaşlık, insan hakları ve sürdürülebilirlik	162
Katkı Yapanların Kısa Biyografileri	165

Takdim

“Dünya daha yaşanılır olsun,
İnsan onuru korunsun,
Toplumlar adil yönetilsin,
Geleceğimiz güvende olsun...”

Bunları istiyorsak yöntemi, demokrasi kültürünü daha çok insanın benimsemesidir.

Demokrasi kültürü Batı tekelinde değerler değildir, evrensel insanî standartlar kümesidir.

Toplumda *bilgiyi üretenler, derinleştirenler ve yaygınlaştıranlar* hep üniversite ve muadili eğitim kurumları olmuştur.

Üniversiteler demokrasiyi benimsememişler, içselleştirmemişler ve kendi içlerinde hayata geçirmemişlerse, o ülkede ne toplumsal barış ne de bireysel huzur bekleyemeyiz.

Demokrasinin karşıtı Militarizm’dir. Askerî kültürün kışlada kalmasının gereğini ve toplumun kültürünün olmamasını Batı toplumları ancak İkinci Dünya Savaşı bedelini ödedikten sonra fark ettiler.

Biz şanslıyız. Başkalarının tecrübesinden faydalanabileceğiz. Deneme yanılma yoluna girmeyeceğiz.

Militarizm’de tek seslilik vardır, liderin fikrini zorla kabul ettirmek vardır, istişareyi ikinci planda tutma vardır, keyfi muamele vardır.

Militarizm güç odaklı olmayı demokrasi adalet odaklı olmayı yüceltir. Militarizm eleştiriye kapalıdır, bilgiyi baskı altına alır. Militarist despotizm demokratik tartışmayı da baskı altında tutar.

Demokrasi sadece yöntem değil; *hem değer hem de bir duruştur*. “**Ben kendi kararımı kendim verebilirim**” demektir. Eğer insanlar bilinçli karar veremiyorsa, birileri o kararları onların yerine verir.

George Bernard Shaw’un deyişiyle “*Demokrasi hak ettiğimizden daha iyi yönetilmeyeceğimizi garanti eden bir araçtır*”. Rızaya dayalı yönetimdir, mevcutların en iyisidir.

Ortaçağ kalelerini toplar yıktı. İstanbul’un Türkler tarafından alınması bunun sembolü oldu. Yeni Çağ’ın emperyalist kalelerini de internet yıktı. Oryantalist bakışın küçümsediği insanlar yönetime sahip çıktı. 15 Temmuz 2016 “**Ben irademi kimseye bırakmam**” tepkisi idi.

Emperyalizmin kanla, acıyla, hüznle yükselmiş kaleleri Arap Baharı ve 15 Temmuz uyanışı ile yıkılmaya başladı. Doğu toplumlarının despotizme başkaldırmasını demokratik işleyişe borçluuz.

Demokrasi “*rızaya dayalı yönetim*” demekse Kutsal kitabımız Kur’an-ı Kerim’e de uygundur. Kur’an’da Yüce Peygamber’e “*Öğüt ver sen ancak öğüt verensin. Onların üzerinde zorlayıcı değilsin*” (88:21, 22) diyor. Bunu benimseyen kültür, günümüzdeki adı ile demokrasi kültürüdür bence.

Demokrasi rüzgârı esiyor, kimse karşı koyamaz. Bu rüzgârın kamçısı üniversiteler olmalı.

Üsküdar Üniversitesi olarak mottomuzu 2011 yılında “**Özgürlükçülük, Çoğulculuk, Eleştirilebilirlik ve Katılımcılık**” olarak belirlemiştik. Her üniversite bu kültürü yaşatmak, yaygınlaştırmak, sürdürülebilir kılmak, demokratik vatandaşlık bilinci oluşturmak sorumluluğunu taşımalıdır.

Eğitim, araştırma, toplumu bilgilendirme, bilgiyi ürüne dönüştürme ile birlikte demokratik kültüre hizmet etme üniversitelerin görevi olmalıdır.

Birleşmiş Milletler bir Dünya Parlamentosu’na, ulusal vatandaşlığı küresel vatandaşlığa dönüştürünceye kadar üniversite aktif sorumluluk almalıdır.

“*Yeryüzünde bozgunculuk çıkaranları*” önleyebilmek,

“*Büyüklik taslayarak yürüyenleri*” durdurabilmek,

“*Hakkını isteyen düşman görenlerden*” savunmasız insanları koruyabilmek için çağdaş yöntem gerekiyordu.

İyilerin bu çağdaki yöntemi *demokratik kültür* olmalıdır. Eşit vatandaşlık, mazlumların en güçlü sığınağıdır. Toplum *aktif katılımcı* olursa bunun önünde kimse duramaz, kötücül güçler bile.

Akademik özgürlük ve üniversite özerkliği demokrasi kültürünün hem sebebi, hem sonucu; bütün sorun bizim içselleştirmemizdedir.

Halk arasında “*Görünen köy fizibilite istemez*” denir. Demokrasi görünen köydür, çağın doğrusudur, sürdürülebilir kılmak ise öncelikle üniversitelerin sorumluluğundadır.

Bu değerli kitabı Türkçeye kazandıran öngörüsü ve geniş vizyonu nedeniyle Prof. Dr. İbrahim Özdemir meslektaşına teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Nevzat Tarhan

25.10.2016

İstanbul

Giriş

*Demokratik Kültür ve Üniversiteler**

İbrahim Özdemir

Demokrasi ile ilgili tartışmalar sadece ülkemizde değil -demokrasinin beşiği olarak kabul edilen ülkeler dahil- dünyanın birçok ülkesinde tartışmaların ana konusunu oluşturmaya devam etmektedir.

Bu olgu, bir yandan gelişen insanlık bilincinin, diğer yandan da küreselleşmenin ve gelişen iletişim teknolojilerinin sağladığı bilgi, bilinç ve farkındalığın bir sonucudur. İçinde yaşadığımız dünyada olup bitenleri başta internet ve medya olmak üzere kitle iletişim araçları vasıtasıyla izleyen insanlar hem kendilerini hem de içinde yaşadıkları sistemleri sorgulamaktadırlar.

Toplumdaki farklı kesimler ise daha önce görülmemiş bir biçimde artan bir bilinçle karar verme mekanizmasına katılmak istemektedirler.

Merkezde duran ve her şeyi kontrol eden/etmek isteyen rejimler bu talebi bazen görmezden gelmekte, bazen direnmekte ve bazen de baskı, şiddet ve devlet terörü dâhil her tür baskı aracını kullanarak bastırmaya çalışmaktadır.

Tabandan tavana doğru yükselen bu değişim talebine sağlıklı bir şekilde cevap üretemeyen toplumların kaos, şiddet ve bazen de ayrışmalarla boğuşmak durumunda kaldığını görüyoruz. Bu talebe cevap üreten toplumlar, aynı zamanda dünyanın en dinamik ekonomilerini ve müreffeh toplumlarını inşa etmektedirler. Yapılan araştırmalar Güney Amerika'dan, Güney Kore'ye dünyada gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin tümünün demokratik değerlerin hâkim olduğu toplumlar olduğunu göstermiştir.

Bu bağlamda sorulması gereken bir soru, “daha çok demokrasi için değişim talebine üniversitelerin verdiği cevap ve yaptığı katkıdır”. Bu soru, 5-8 Temmuz 2009 tarihlerinde Paris'te yapılan UNESCO 2009 Dünya Yükseköğretim Konferansı'nın ana temasını oluşturmuştu. ***Yükseköğretimin Yeni Dinamikleri ve Toplumsal Değişim ve Gelişim için Araştırma*** başlıklı konferansta şu sorular derinlemesine tartışıldı:

- Günümüzde yükseköğretim, milli ve uluslararası bağlamda sürdürülebilir kalkınma için ne dereceye kadar bir makinist işlevi görmektedir?
- Yükseköğretim, toplumdaki değişim ve ilerlemeleri teşvik etmek ve bilgi

* Prof. Dr. Felsefe Bölüm Başkanı, Üsküdar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi.

tabanlı bir toplum oluşturulmasında anahtar faktör olmak için beklentileri karşılayabilmekte midir?

- Yükseköğretim, bir bütün olarak eğitimin geliştirilmesinde nasıl katkıda bulunmaktadır?
- Yeni yükseköğretim ve araştırma alanlarını şekillendirecek olan temel eğilimler nelerdir?
- Öğrenme ve öğrenciler nasıl değişmektedir?
- “Kalite” ve “eşitlik” konusunda ortaya çıkan yeni güçlükler nelerdir?

UNESCO’nun dünyanın farklı on bölgesinde on yıl süre ile gerçekleştirdiği ve o bölgelerin en iyi beyinlerinin katıldığı toplantılarda ulaştığı sonuçlar da yükseköğretim kurumlarının çağdaş toplumlardaki rolünü bir kez daha ortaya koydu. Buna göre yükseköğretim kurumları “yoksulluğun ortadan kalkmasına, sürdürülebilir kalkınma ve uluslararası kabul görmüş gelişme hedeflerine” ulaşmada katkı sağlamalıdır.

Başka bir ifadeyle, başta biyolojik zenginlik ve çeşitlilik olmak üzere, kültürel zenginlik ve çoğulculuğun korunması; farklı etnik ve kültürel arka plana sahip insanların birlikte yaşamasının yolu, yükseköğretimin yeniden yapılandırılmasından geçmektedir. Bunun anlamı ise, çağdaş üniversitelerin farklılıkları anlayarak ve koruyarak, birlikte “barış içerisinde yaşamayı”, yani demokratik kültürü oluşturma göreviyle karşı karşıya oldukları gerçeğidir.

Avrupa Konseyi (AK) de demokrasi kültürünün gelişmesi ve kökleşmesinde yükseköğretim kurumlarına hayati görevler düştüğünü savunmaktadır. AK, dünyadaki ve Avrupa’daki çok kültürlülüğün ve farklılıkların yapıcı bir çözüm bulunmadığı takdirde demokratik toplumlar için potansiyel bir tehdit ve tehlike olduğunun farkındadır. Konsey, bu konuyu derinlemesine tartışmak için 2006 yılında “*Demokratik Kültür için Yükseköğretimin Sorumlulukları*” adlı uluslararası bir konferans düzenledi. Konferansa katılan bilim adamları *Yükseköğretim ve Demokratik Kültür: Vatandaşlık, İnsan Hakları ve Sivil Sorumluluklar*” başlıklı bir de deklarasyon yayınladılar.

Konferansta ve sonrasında yayınlanan deklarasyonda, demokratik kültür inşasında “**sorgulayan, araştıran ve eleştiren**” dahası toplumsal sorunların çözümüne katkı yapan bireylere ihtiyaç olduğu vurgulandı. Bu yeni anlayışa göre, çağdaş üniversitelerin bir görevi de toplumu tehdit eden sorunları -ekonomik, siyasi ve çevresel- önceden sezmek ve bunlara çözüm(ler) üretmektedir.

Günümüzde, tabiattaki biyolojik zenginlik ve çeşitlilik tehdit altında olduğu gibi, kültürel ve dini çoğulculuk sonucu olan farklılıklarımız da tehdit altındadır. İnsanlık için bir zenginlik olan bu olguya, bilgi temelli ve karşılıklı diyalog ekseninde birlikte yaşama çerçevesinde çözüm bulunmadığı takdirde aynı olgu sosyal patlamalara, çatışmalara ve trajedilere sebep olabilmektedir.

Bundan hareketle, çağdaş bir üniversite bu sorunları görmezden gelemez. Dahası üniversite sadece piyasaya nitelikli iş gücü sağlamak ve ekonominin motor gücü

olma görevini yapmakla bu sorumluluğundan kurtulamaz. Lizbon Stratejisinde ifadesini bulan “dünyanın en rekabetçi ekonomisini oluşturma” anlayışı, ancak güçlü bireylerle ve sağlam demokratik kültürün hâkim olduğu yükseköğretim kurumları ile gerçekleştirilebilir.

Bundan dolayı, çağdaş bir üniversite toplum hayatındaki etnik, kültürel, dini ve politik sorunlara cevap üretmek ve toplumun bu konudaki taleplerine cevap vermek durumundadır. Toplumun vergileri ile finanse edilen devlet üniversiteleri başta olmak üzere bütün yükseköğretim kurumları toplumun hayati sorunlarına gözlerini kapayamaz.

Kısacası, küreselleşen dünyanın yükseköğretime yüklediği yeni sorumlulukları görmezden gelmeden, üniversitenin tarih boyunca temsil ettiği sivil misyonu daima hatırlamamız gerekmektedir. Bu da bireyleri eğitmek ve çok kültürlü bir dünyada demokratik bir toplum oluşturma bilincine bilgi temelli katkıda bulunmaktır.

UNESCO eski Genel Direktörü Prof. Federico Mayor’un yükseköğretimin değişen rolüyle ilgili görüşleri de bu bağlamda dikkat çekmektedir. Ona göre, hala üniversitenin önemli olmasının haklı sebepleri vardır:

- Üniversite, vatandaşlarının çok farklı, güncel, ihtisas gerektiren iş ve işlemlerini etkin ve verimli bir şekilde yapabilecek biçimde eğitmelidir.
- Eğitimi talep eden tüm vatandaşlarına hayat boyu ve yoğun eğitim imkânları sunmalıdır.
- Büyük milli sorunlara çözümler üretmelidir.
- Gezegemizi ve insanlığı tehdit eden belli başlı sorunları öncelikle teşhis ve tespit etmeli, daha sonra çözümler önermelidir.
- Ülkenin kalkınması için sanayi ile işbirliği yapmalıdır.
- (Toplumdaki etnik, kültürel, dini çoğulcu yapıyı) kavrama ve hoşgörü anlayışının gelişmesine katkı yapmalıdır.
- Önemli ve kritik konularda hükümetlere ve karar verme merciinde olanlara bilimsel ve güvenilir bilgi sunarak rehberlik etmelidir.
- Üniversite bilgiyi yaymalı ve popülerleştirmelidir. Her şeyden önce, bir üniversite bilimsel bilgiyi, araştırmayı, yeniliği ve icat etmeyi teşvik etmelidir.
- Üniversite olayları önceden tahmin edebilir ve görebilirse üniversitedir. Üniversite nesnel eleştirinin yeridir ve daha parlak bir gelecek için sürekli arayış içerisinde.

Kısacası, üniversite özgürlükleri, insanlık onurunu ve demokrasiyi korumak, geliştirmek ve sağlamlaştırmak için vardır. Üniversiteler bu misyonlarını her zamankinden daha çok şimdi hatırlamak ve yapmak durumundadırlar.

Dünyanın yeniden şekillendiği bir süreçte, akademisyenler fildişi kulelerinde yaşayamazlar. Üniversiteler, toplumu bilim temelinde aydınlatmak; sorunlarına çözümler bulmak zorundadırlar. Sürdürülebilir ekonomiler kadar sürdürülebilir demokratik toplumlar oluşturmak üniversitelerin başlıca görevidir.

Seri editörünün önsözü

Sjur Bergan

Hepimiz, en azından sözde de olsa, demokrasi taraftarıyızdır ve hepimiz yine sözde de olsa kültürün önemine inanırız. Peki ya demokratik kültür? Aslında çok farklı olan gerçekleri maskelemek için sözel bir Potemkin köyü olarak sunulan mazide kalmış iki söz oyunu “demokratik cumhuriyetler” ve “halk demokrasileri” ifadeleri bunu çağrıştırmıyor mu?

Eğer “demokrasi” terimi yüzyıllardır kullanılmış ve suiistimal edilmişse, aynı “kültür” terimi için de geçerlidir. Bugün, demokrasiden inandırıcı bir şekilde bahsetmek ve sadece kurumlara ve resmi düzenlemelere atıfta bulunmak neredeyse imkânsızdır. Bu kitapta önemli bir yer teşkil eden başka bir ifadeyi kullanmak gerekirse, *vatandaşların katılımı ve bağlılığı olmadan* demokrasi sürdürülebilir değildir.

Yeni gruplara hem oy verme hem de toplumun gelişimine katkıda bulunma hakkı tanıdıkça, demokrasi anlayışımız gelişti. Atina demokrasisi pek çok açıdan güzel bir başlangıç ve modeldi; ancak bu model, siyasi aktivite erkek seçkinler topluluğunun boyunduruğunda olduğu için tarihi bir ilgi olmanın ve modern toplumlar için zar zor bir model teşkil edebilmenin ötesine geçememekte. O zamanlar Atina demokrasisi bir devrim niteliğindeydi ve bugünkü demokrasimizi büyük oranda ona borçluyuz. Yine de, iki buçuk milenyum sonrası ilerleme kaydettik. Brenda Gourley’in bu kitaba katkılarında söylediği gibi, *demokrasi bir süreçtir; bir olay değil*.

Bu noktalar bizi doğrudan demokratik kültür üzerine bir tartışmaya sürüklemekte. “Kültür”, iki tanesi doğrudan bu kitapla ilgili birkaç farklı anlamda kullanılır. (Toprağı ekip biçmek ve işlemek anlamına gelen ve “tarım” teriminin ortaya çıkmasını sağlayan üçüncü geniş bir anlamı bir kenara bırakıyoruz.)

Birincisi, entelektüel ve sanatsal ifadeyi vurgular ve “yüksek kültür” ve “popüler kültür” ile birlikte “kültürel eleştiri” ve “kültür taşıyıcısı” gibi farklı ifadelerin ortaya çıkmasını sağlar. Bu anlamıyla “kültür”; edebiyat, görsel sanatlar ve müzikle ilgili anlamları ön plana çıkarır.

İfadenin **ikinci geniş anlamı** bizim burada kullanacağımız anlamdır: Sıklıkla belli ülkeler grubu, bir ülke, bir bölgenin vatandaşları gibi birey gruplarını karakterize eden ve bireylere derinden işlemiş inanç ve değerler kümesini ifade eden “kültür”. Bu anlamıyla “kültür” davranışlarımızı güçlü bir şekilde etkileyen kanaat, değer ve inançları tasvir eder.

Dolayısıyla “demokratik kültür”, sadece bir ideal olarak demokrasi ile bağdaşmamızı sağlamakla kalmayıp, onu uygulamaya gayret etmemize yardım eden değer ve inançlar kümesidir. Kulağa yeterince basit gelse de, bu gerçekte çok daha karmaşık

bir durumdur. Bu kitap, zorluklara rağmen demokratik kültürü geliştirmek için, neyi niçin yapabileceğimizi irdelemektedir. Özellikle kitap, demokratik kültürün gelişimi ve sürdürülmesinde yükseköğretimin sorumluluk ve katkılarını irdelemektedir.

Bu bağlamda kitap, doğal olarak, yükseköğretim politikalarındaki belli başlı meseleleri açıklamaya ve bu düşüncelerin Avrupa ve dışındaki daha geniş bir uygulamacı ve politika yapıcı kitleye ulaşılır kılmaya çalışan Avrupa Yükseköğretim Konseyi Serilerine uygunluk göstermektedir. Demokrasi, insan hakları ve hukuk kurallarına bağlılığı ile (ki bunlara son zamanlarda kültürlerarası diyalog düşüncesi de eklendi) Avrupa Konseyi, ne kadar önemli olsa da, eğitimimizin sadece yapısını değil, felsefi temeli ve amaçlarını da vurgulamalıdır.

Başka bir anlamda, bu kitap; Kuzey Amerika, Avrupa ve kökleri dünyanın farklı yerlerinden olan yazarların katkılarını bir araya getirdiği için sıra dışıdır. *Uluslararası Yükseköğretim, Sivil Sorumluluk ve Demokrasi Konsorsiyumu* aracılığı ile Avrupa Konseyi ve BM ortakları arasındaki yakın iş birliğinden doğması, kitabı farklı kılan bir başka sebeptir. Bu, demokrasi ve onun gelişiminde yükseköğretimin rolü konularına küresel ilgiyi ortaya koymakta ve konu üzerine merak uyandırıcı bir bakış açısı sunmaktadır.

Bu kitap, toplumları sürdürülebilir kılmada demokratik kültürün öneminin altını çizer. “Sürdürülebilirliğin” daha önce anımsatılan üçüncü kavram olduğunu hatırlayalım. “Sürdürülebilirlik” çoğu zaman çevre açısından düşünülür ki genellikle böyledir. Bu kitaba hayat veren forum, gezegenimizin çevresel kırılganlığının ve yarın gelmesi muhtemel felaketleri önlemek için bugün harekete geçilmesi gerekliliğinin altını çizmişti. Özellikle, Al Gore’un kitabı ve filmi *An Inconvenient Truth* (Uygunsuz Gerçek) ve İklim Değişikliği konulu hükümetler arası panelin 2007’nin başlarında sunduğu son rapor, iklim değişikliği konusunda şüphe kalmadığını gösteriyor.

Bu bağlamdaki gelişmeler, iklim değişikliği ve küresel ısınmayla ilgili mevcut bilgilere göre davranacaksa bunu demokratik kültür olmadan başaramayacağımızı da göstermekte. Toplumlarımızı çevresel açıdan sürdürülebilir yapmak, birey ve hükümetlerin faaliyetlerini gerektirir. Ayrıca bu, hem günlük yaşantıları ile — bireysel faaliyetlerin bütün için önemli olduğuna inandıklarından dolayı — hem de seçmen, vatandaş ve politik aktörler olarak faaliyetleri ile katkı yapmaya kararlı vatandaşlar gerektirir. Kitaptaki katkılarında Marvalene Hughes, doğal bir felaketten sonra, buradaki örnekte New Orleans’taki Katrina Kasırgası’ndan sonra, yeniden yapılandırmada vatandaşlığın önemini ortaya koymaktadır.

Sürdürülebilir toplumlar, öyleyse, çevresel olarak sürdürülebilir olmalı; ancak siyasi olarak sürdürülebilir olmaları gerektiğini de gördük. Bu yine, ekonomik, sosyal ve kültürel sürdürülebilir olmalarını da gerektirmektedir. “Sürdürülebilir” kavramına belki, başka sıfatlar da eklenebilir, ama bu bizim buradaki ana konumuz değil. Konumuz daha ziyade eğitimle ve yükseköğretimle olan bağlantıyı kurabilmek.

Sürdürülebilirlik, çeşitli kullanımlarının tamamında uzun vadeli kalkınma ve parça parça elde edilen bilgiyi bileşik bir bütün oluşturacak biçimde bir araya getirmekle ilgilidir. Bu, eksik bilgi temelinde zor seçimler yapmak, kısa vadeli zahmetler pahasına uzun vadeli menfaatler belirlemek, kendi ihtiyaçlarımızın ötesinde sonraki nesillerin ihtiyaçlarını gözetmek ve ortak fayda için – ülke, dil ve kültür ayrımı gözetmeksizin – birlikte çalışmakla ilgilidir.

Ayrıca, bu alanlardan bir ya da daha fazlasındaki sürdürülebilirlik yetersizliğinin, genel sürdürülebilirlikte eksiklik anlamına geleceğini anlamakla ilintilidir. Çevresel ve ekonomik alanlarda sürdürülebilir; ama sosyal sürdürülebilirlik noktasında sıkıntısı olan bir toplum, hala risk altındadır. Bu durum, bu anlayış temelinde hareket etmekle ilgilidir. Bunu, eğitim temelinde benzer bir gelişmeyi sağlamadan nasıl başarabiliriz? Amerika Birleşik Devletleri'nde durum, *Amerikan Yükseköğretileri ve Üniversiteleri Birliği* tarafından yakın zamanda *Yeni Global Yüzyıl için Üniversite Öğrenimi* isimli bir raporda sunuldu.

Demokratik kültür için yükseköğretimin rolü bu yüzden muazzamdır. İstikrarlı toplumlardaki günlük yaşantıların içinde pek belirgin olmayabilir; ama yakın tarihinde derin çatışmalar yaşayan – ya da şu an böyle bir durum içinde olan – toplum bireyleri bu meseleyi daha net görebilir. 2005'te Kolombiya'da yükseköğretim üzerine düzenlenmiş Dünya Bankası konferansında, o zamanki Kolombiya Yükseköğretim Bakan Vekilinin Kolombiya toplumundaki derin çatışmaların üstesinden gelmek için gerekli olan demokratik vatandaşlık kültürünü oluşturmada yükseköğretimin rolü üzerine yaptığı kuvvetli vurguyla şaşkına dönmüştüm. Hâlbuki Kolombiya, son yıllarda bu konuda ciddi gelişme kaydetmiş olsa da hala yapılmayı bekleyen pek çok şey bulunmaktadır.

Ayrıca, Kolombiya canlı bir yükseköğretim sektörü olan bir ülkedir. Bu yüzden, Avrupa Konseyi üye ülkelerinin Devlet ve Hükümet Başkanları, demokratik kültürü, 2005 Mayıs'ında Varşova'da III. Zirve Toplantıları'nda kabul ettikleri Deklarasyon ve Faaliyet Planı'ndaki kilit konulardan biri yapmakta tamamen haklıydılar.

Dramatik bir şekilde ifade etmek gerekirse, çocuklarımızın geleceği demokratik kültür sorumluluğunu yerine getiren bir yükseköğretime bağlıdır. Daha az bir dramatik ifadeyle de, yükseköğretimin sorumluluğu, sadece devam eden bir varoluşun asgari ölçütlerini karşılamının ötesinde, toplumlarımızı bütün vatandaşlarına karşı tatmin ve teşvik edici kılarak, toplumlarımızın sürdürülebilir olmasını sağlayacak bilgi, değer, anlayış ve bilgi birikimini (savoir-faire) aktarmaktır. “İyi hayat” için hepimiz sorumluyuz. Boş bir hayat olmamalı bu. Aksine, bütün becerilerimizi kullanmamıza, farklılıklarımıza yaklaşmamıza izin veren ve çeşitli ilgilerimize serbestlik tanıyan doyurucu bir hayat olmalı.

Bu, pek çok tanınmış yazarın katkılarıyla oluşturulmuş olsa bile, tek bir kitap için oldukça ciddi bir zordur. Seri editörü olarak, bu cildin editörlerine – Ira Harkavy ve Josef Huber – ve bütün yazarlara ve bu çaba içindeki bütün BM ortaklarına

minnettarlığımı ifade etmeden bu girişi sonlandıramam: *Uluslararası Yükseköğretim, Sivil Sorumluluk ve Demokrasi Konsorsiyumu* aracılığıyla *Pennsylvania Üniversitesi, Amerikan Eğitim Konseyi, Amerikan Yükseköğretim ve Üniversiteler Birliği ve Kampüs Anlaşması*'na.

Okunmasının keyifli olacağını ve kendinize, demokratik kültürün gelişimini teşvik etmek için neler yapabileceğinizi sormanızı sağlayacağını umduğumuz bir kitap yazdık. Umarız bu kitap sizi ayrıca *Demokratik Kültür için Yükseköğretimin Rolü* konulu Avrupa Konseyi Forumu'nun ardından kurulan ağı, kurumlarınızın katılıp katılamayacağını düşünmeye de sevk eder.

Editörlerin önsözü

Josef Huber ve Ira Harkavy

Yükseköğretim Serisi'nin sekizinci kitabına editörlük yapmaktan mutluluk duymaktayız. Okuyacağınız bu kitap 22-23 Haziran 2006 tarihlerinde Strazburg'da yapılan tarihi *Avrupa Konseyi Yükseköğretim Forumu*'nun bir ürünüdür.

Yükseköğretimin Demokratik Kültür, Yurttaşlık, İnsan Hakları ve Sürdürülebilirlik Sorumluluğu üzerine olan bu Forum, *Uluslararası Yükseköğretim, Sivil Sorumluluk ve Demokrasi Konsorsiyumu*'nun yakın işbirliğiyle Avrupa Konseyi'nin *Yükseköğretim ve Araştırmaları Yönetim Kurulu* (CDESR) tarafından finanse edilmiştir.

Bu toplantı birkaç sebepten dolayı tarihiydi; yalnızca denizaşırı bir işbirliğinin sonucu değildi, aynı zamanda dünyanın her yerinden yükseköğretimi, toplumu ve sivil toplum örgütlerini temsil eden liderleri de bir araya getirdi. Bu Forum, **vatandaşlık, insan hakları, demokratik kültür ve sürdürülebilirlik** gibi birbirleriyle iç içe konulara birlikte bakarak, toplum ve bireylerin ulusal ve küresel olarak demokrasiyi geliştirmeye çalışırken karşılaştığı problemlere geniş, kapsamlı ve gerçekçi bir bakış açısı sağladı.

Açılış oturumdan itibaren forum süresince – daha önemlisi sonrasında – çözümler üretmek değışmez bir şekilde etki oluşturabilecek faaliyetlerle ilgilenildi. Bu yüzden, “*Yükseköğretimin Demokratik Kültür Sorumluluğu: Vatandaşlık, İnsan Hakları ve Sürdürülebilirlik*” üzerine olan bildirinin hazırlanışı ve kabulü toplantının merkezindeydi ve yükseköğretimin demokratik misyonunu ilerletmek için tasarlanan etkileşimli küresel bir ağın geliştirilmesine doğru atılan ilk somut adım oldu.

Faaliyet düşüncesi, — özellikle küresel bir ağın oluşturulmasıyla — forumun küresel demokrasinin geliştirilmesi açısından tarihi bir olay olarak değerlendirilebileceğini iddia etmenin yanlış olmayacağını açıklamaya yetiyor. Avrupa Konseyi'nin Strazburg'da; Avrupa, Amerika ve dünyanın farklı yerlerinden liderlerin katıldığı, yükseköğretimin demokratik gelişimdeki sorumluluğu odaklı bir forum düzenlemesi, yükseköğretim ve üniversitelerin katılımcı demokratik toplumlardan oluşan bir dünyanın oluşturulması ve devam ettirilmesi için stratejik kurumlar olduğu konusunda artan bir farkındalık olduğunu göstermektedir.

Eğer yükseköğretim gerçekten bu rolü üstleniyorsa, onun kurumlarının da demokratik okullara, topluluklara, iş yerlerine ve toplumlara katkıda bulunması kaçınılmazdır ve demokratik kurumlar olarak kendi başlarına aktif görev yapmaları gerekmektedir.

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Terry Davis forumda yaptığı, bu serinin ilk kısmında da yayımlanan konuşmasında yükseköğretimin merkezi ve stratejik rolüne şu şekilde dikkat çekmişti:

Eğer demokrasimizin işlemlerini istiyorsak, kişiliği ve bakış açısı, bilgisi, yetenekleri ve becerileri, bilgiye ve bilgi edinmeye karşı olan tavırları birbirlerine ve toplumun bütününe demokratik davranmaya müsaade eden ve yetkili kılan bireylere ihtiyacımız vardır.

Yükseköğretim kurumları, toplumumuzda sürdürülebilir demokratik gelişim için çok önemlidir. Bireylerin ve bütün olarak toplumun bilgi ve yeterliliklerini geliştirmede çoklu bir rol üstlenirler.

Demokratik vatandaşlık, insan hakları, kültürlerarası diyalog ve hoşgörü hakkında eğitimler sunarak, insanları demokratik süreçlerin her seviyesinde aktif katılımlı bir hayata hazırlamada en önemli ve muhtemelen de en etkili fırsatı sunarlar.

Terry Davis ve diğerlerinin yükseköğretimin “toplularımızın demokratik gelişimlerinin sürdürülebilirliğini” şekillendirme gücü olduğunu söylemesi üzerine, forumun bir faaliyet çağrısı ilan etmesi şaşırtıcı değildir. Bu çağrıya yaklaşık 150 lider (Amerika Birleşik Devletleri’nden 37 yükseköğretim ve üniversite başkanları dâhil) katıldı ve yükseköğretimin demokratik kültüre sorumluluğunu ve “yükseköğretim liderlerinin ve politika sağlayıcılarının” “demokrasi, insan hakları ve sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik değerlerini” “yerel olduğu kadar ulusal ve küresel topluluklarda” faaliyete geçirmeyi gerektiren bu bildiriye alkışlarla kabul ettiler. Avrupa Konseyi ayrıca, yükseköğretim kurumlarının, yükseköğretim kurumlarının, üniversitelerin ve diğer ilgili grupların bildiriye imzalayıp küresel ağa katılabilecekleri bir web sitesi (<http://dc.ecml.at>) kurmakta da hemfikir oldu.

Bildirinin bu acil çağrısı, bu ciltte birçok yazar tarafından dile getirildi. Örneğin Sjur Bergan özellikle yükseköğretimin yerel ve toplumsal seviyede demokrasinin bir hayat şekli ve gündend güne yaşanan bir tecrübe olması gerekliliğinin altını çizmiştir.

Yükseköğretim, yakın çevresinde ve dışında yaşayanların yükseköğretimin faydalarını paylaşma fırsatlarını geliştirmek için yerel halkla dayanışma içerisinde olmalıdır, Bunu da:

- Ekonomisini geliştirmesine yardım ederek, fiziksel ve sosyal çevresinin sürdürülebilirliğini sağlayarak,
- Yerel halkı toplum hayatında ve politikada yer almaya ve kendi topluluklarının geleceği için sorumluluk almaya teşvik ederek,
- Gerekli yeterlilikleri ileterek ve araştırma temelli bilimin güvenilirliğini yeniden sağlayarak,
- Topluluğu geliştirmek ve onu sürdürülebilir kılmak için yerel halkla dayanışma içerisinde olarak yapabilir.

Kısacası yükseköğretim yerel halka umut vermek için her türlü çabayı sarf etmelidir. Umut olmazsa hiçbir toplum sürdürülebilir olamaz.

Bergan'ın da vurguladığı gibi umut, daha iyi bir yarın oluşturma çalışması için bir zorunluluktur. O umut hissi Strazburg'daki forumda hissedilebildi ve bu, dünya çapında okullarda, yüksekokullarda ve üniversitelerde, topluluk ve toplumlarda demokratik kültürü arttırmaya adanmış akademik kurumların küresel ağını geliştirme projesine öncülük etti. Forumdan bu yana, bildiriye yeni imzaların eklenmesi ve Mart 2007'de Üniversiteler, Demokratik Kültür, İnsan Hakları: Bir Faaliyet Planı sempozyumu ile bu ağ daha da geliştirildi.

Philadelphia'daki *Pennsylvania Üniversitesi*'nde gerçekleştirilen 14 farklı ülkeden yükseköğretimi, hükümetleri ve STK'ları (Sivil Toplum Kuruluşları) temsil eden 60'tan fazla liderin katıldığı bu sempozyum özellikle, Strazburg'da elde edilen başarıların devamını sağlamak, ağın gelişimini değerlendirmek ve geleceğe yönelik faaliyet planını önermek için tasarlanmıştır. Sempozyumun sonunda, bildiriye birçok farklı dile çevirecek öğrenci ve öğretim üyesi takımlarının oluşturulması, ağın diğer ulus ve bölgelere genişletilmesi, yükseköğretimin demokratik kültüre katkısı üzerine olan uluslararası projelerin geliştirilmesi ve tekrarlanması, bölgesel toplantılar yapılması ve yakın gelecekte bir küresel forumda bir araya gelmesi gibi atılacak birkaç adım üzerine hemfikir olundu.

Bu yayın birçok kişinin değerli katkıları olmasaydı gerçekleşemezdi. Forum için sunular ve makaleler sağlayarak katkı sağlayan herkese içten teşekkürlerimizi sunuyoruz. Kısa bir sürede forumu hazırlama ve koordine etme görevini kabul eden yönetim kuruluna da ayrıca teşekkür etmek istiyoruz: *Yükseköğretim ve Araştırma Yönetim Kurulu Başkanı* (CDESR) Luc Weber, *CDESR* Büro Üyesi Virgilio Meira Soares, CDESR'nin Eski Başkanı Krzysztof Ostrowski, *Avrupa Üniversite Birliği*'nden David Crosier, *Amerikan Eğitim Konseyi*'nden Susan Porter Robinson, *Amerikan Yüksekokul ve Üniversiteleri Birliği*'nden Caryn McTighe Musil ve *Pennsylvania Üniversitesi*'nden Henry Teune.

Görüş ve desteği için *Okul, Okul Dışı ve Yükseköğretim* Müdürü Gabriele Mazza'ya ve konferansa ve bu yayının hazırlık çalışmalarına yardımcı olan Avrupa Konseyi'nin *Yükseköğretim ve Araştırma Bölümü* çalışanlarına da teşekkürlerimizi iletmek isteriz. Tükenmek bilmeyen çabaları ve muhteşem organizasyon yetenekleri için Mireille Wendling ve Sophie Ashmore'a, konferans çalışmalarının son safhasında verdiği kıymetli destek için Dolgova-Dreyer'a ve bu projenin içeriğine yaptığı çok kıymetli katkıları için de *Yükseköğretim ve Tarih Öğretimi* Bölüm Başkanı Sjur Bergan'a özel teşekkürlerimizi iletiyoruz.

Strazburg forumu her bakımdan düşünce, müzakere ve faaliyet için güçlü ve önemli bir temel sağladı. Etkileyici makaleleriyle bu cilt, Avrupa'da, Kuzey Amerika'da ve ötesinde *yükseköğretimin vatandaşlığa, demokrasiye ve insan haklarına katkısını gösteren bir kaynak ve başvuru kitabı olarak*, bu temel üzerine inşa edilmiştir.

Bu kitabın, yükseköğretimin demokratik kültürü okullarda, topluluklarda ve toplumlarda geliştirip devam ettirmesini ve küresel demokrasiyi hepsinin yararına

geliştirme sorumluluğuna kendini adanmış birey ve organizasyonlara yardımcı olmasını içtenlikle umut ediyoruz.

*Ira Harkavy ve Josef Huber
Philadelphia ve Strazburg, Haziran 2007*

Bölüm I

Sahnenin Düzenlenmesi

1. Politik bağlam ve mesaj

Terry Davis, Gabriele Mazza, Josef Jarab, Henry Teune ve Luc Weber'in katkıları

Terry Davis

Demokrasi insanlar tarafından insanlar için oluşturulmuş bir kavramdır ve insanla ilgili diğer projelerde görülen tüm güçlü ve zayıf yönlere sahiptir. İlerlemeci ve adil bir yönetim biçimidir; fakat doğanın esneklik ve yanılmazlık kanunlarına sahip değildir. *Demokrasi durduğu yerde oluşmaz. Demokrasiyi istemeliyiz ve ona sahip olmak için çalışmalıyız. Eğer bu isteğimizde ya da çabamızda başarısız olursak suçlusu tamamen bizleriz. George Bernard Shaw'un deyişiyle "Demokrasi hak ettiğimizden daha iyi yönetilmeyeceğimizi garanti eden bir araçtır".*

Demokrasi bir tutumdur, kural değil. Gerçeklik kazanmak için tüzüklere ihtiyacı yoktur, ama korunma, tutarlılık ve sonuç için kanunlara ihtiyacı vardır. Her zaman dediğim gibi, demokrasi sadece seçimlerden ibaret değildir ve üzülmeye değer ki benim bu görüşüm mükemmel kurallara dayanan kusurlu seçimler tarafından sık sık doğrulanmaktadır. Demokrasi eşit katılım ve sorumlulukla alakalıdır. Bunların ikisi de bilgi ve malumat gerektirir. Eğer insanlar bilinçli karar veremiyorsa, birileri o kararları onların yerine verecektir.

Bugün demokratik kurumların karşılaştığı en büyük zorluklardan biri, seçmenler arasında ilgisizliğin ve yanılmanın artmasıdır. Çoğu durumda bu, insanların katılım isteklerinin eksikliğinden değil, onların bilinçli bir katılımı sağlayacak bilgi ve beceriye sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır. Aslında oy kullanmadan mahrum ediliyorlar.

Her gün daha hızlı değişen bir dünyada, bu bilgi eksikliği politik kurumlarımızın düzenli işlevlerine açık ve yaklaşan bir tehdit haline gelmiştir. Seçmenlerin büyük bir kısmının oyları çekimsiz olarak boşa gitmektedir; daha büyük bir kısmı ise popülist manipülasyonlara maruz kalmaktadır. Eğer insanlara karmaşık meselelerle başa çıkabilmeleri için bilgi ve beceri verilmezse onlar bunu bir tehdit olarak algılayacak ve bunları kendi hayal kırıklıkları, önyargıları ve korkularına hizmet edecek şekilde basit mesajlar olarak kavrayacaklardır.

Bu olguyla başa çıkmanın en önemli yolu demokratik vatandaşlık eğitiminden geçer; dolayısıyla da bu kitap geçen yıl Avrupa Konseyi üye ülkelerinin Üçüncü Zirve Toplantısı'nda belirlenen öncelikleri ele alır. Ayrıca, devlet ve hükümet yöneticileri tarafından benimsenen Faaliyet Planı demokratik vatandaşlık, demokratik kültür, kültürlerarası diyalog ve kültürlerarası anlayış gibi konuları kapsar.

Eğitim toplumun değişmesinde en önemli etkidir ve kalıcı demokratik toplumun korunmasında ve geliştirilmesinde öncü bir rol oynar. Demokratik kültür gelecek kuşaklar tarafından yenilenmeli ve geliştirilmelidir.

Eğer demokrasimizin işlemlerini istiyorsak, kişiliği ve bakış açısı, bilgisi, yetenekleri ve becerileri; birbirlerine ve toplumun bütününe, bilgiye ve bilgi edinmeye karşı olan tavırları demokratik davranmaya müsaade eden ve yetkili kılan bireylere ihtiyacımız var.

Yükseköğretim kurumları, toplumumuzda sürdürülebilir demokratik gelişim için çok önemlidir. Bireylerde ve bir bütün olarak toplumun yararına bilgi ve yetenekleri geliştirmede çoklu rol üstlenirler. Demokratik vatandaşlık, insan hakları, kültürlerarası diyalog ve hoşgörü hakkında eğitimler sunarak, insanları demokratik süreçlerin her seviyesinde aktif katılımlı bir hayata hazırlamada en önemli ve muhtemelen de en etkili fırsatı sunarlar.

İyi bir sosyal ve ekonomik konum sağlaması sebebiyle, eğitimi özel bir getiri olarak algılamaya yönelik eğilimin artması yüzünden, yükseköğretime değer merkezli bir yaklaşım, özellikle çok önemlidir. Avrupa Konseyi'nde bu konuya ilişkin daha geniş görüşlerimiz olduğunu; bu görüşlerimizi üye ülkelerimizle müzakere ederek ve politikalar üretmek onları bir gerçeklik haline getirmek için çok fazla uğraş verdiğimizizi söylemeye gerek yok.

Değişim ayrıca kritik bir öneme sahiptir. Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın nihai başarı göstergesi; öğrencilerin, çalışanların ve mezunların Avrupa içinde özgürce seyahat etmelerini ve dünyanın geri kalan kısmıyla ilişki kurmalarını ve dayanışma içinde olmalarını ne kadar sağlayabildiği ile alakalıdır.

Ben bu yayının temelini oluşturan bu forumun birçok politika uzmanı ve yükseköğretim kurumlarının seçkin temsilcileri, kamu otoriteleri, öğrenci birlikleri ve birçok farklı ülke organları tarafından olumlu karşılanması sebebiyle özellikle mutluluk duymaktayım. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri ve bu ülkede daha önce doktora yapmış biri olarak, toplantının Amerika Birleşik Devletleri'nden birçok meslektaşını bir araya getirmesi sebebiyle de çok mutluyum.

Avrupa Konseyi bir Avrupa topluluğudur ve öyle de kalacaktır ama bizim temel değerlerimiz evrenseldir ve problemlerimiz de gittikçe küresel bir hal almaktadır. *Avrupalı gibi hareket ederiz fakat dünyalı gibi düşünürüz*; ulusal ve bölgesel sınırların ötesinde işbirliği gerektiren konularda tartışmaya ve beraber çalışmaya daima açığız. Yükseköğretim ve bunun demokratik kültür ile demokratik vatandaşlık eğitimindeki rolü kesinlikle bu konulardan bir tanesidir.

Demokrasinin, doğanın kurallarını takip etmediğini belirterek konuşmama başladım. Belki de bir nebze de olsa takip eder. Bakıp büyütülmediği takdirde solacak ve ölecektir. Fakat demokrasi, şafağın her zaman gecenin ardından

gelmesi ve güneşin bulutları delip geçmesi gibi önceden tahmin edilebilen otomatik bir şey değildir. İstenmesi gerekmektedir.

Uğruna çaba harcanmış olması gerekmektedir. Eğitiminin alınmış olması gerekmektedir. Fakat çıkıp kaybolan gün ışığının aksine demokrasi kalıcı bir hale getirilebilir ve bu tam olarak da Avrupa Konseyi'nin ilgilendiği şeydir.

Gabriele Mazza

Bu kitap, *Yükseköğretim ve Araştırma Yönetim Kurulu*'nun uzun yıllardır süregelen politik konuları tartışmak için gerçek bir Avrupa platformu sağlama geleneğini sürdüren Avrupa Konseyi Yükseköğretim Forumu'na (Haziran 2006) yapılan katkılar üzerine oluşturulmuştur.

Serinin bir devamı olmasına rağmen, bu konferans sıradan bir forum değildir. Sadece, Amerikan Eğitim Konseyi'ni ve Amerikan Yükseköğretim Kurumu'nu kapsayan Uluslararası Amerikan Yükseköğretim, Sivil Sorumluluk ve Demokrasi Konsorsiyumu Yönetim Kurulu'ndan arkadaşlarımız tarafından değil, aynı zamanda Pennsylvania Üniversitesi'nden arkadaşlarımız tarafından da organize edildiği için ona özel bir önem yüklüyorum.

Kuzey Atlantik'in iki tarafının muhtemelen bazı konular hakkında farklı görüşlere sahip olmaları ve ayrıca daha kesin olarak iki tarafın da anlayış ve kültürel farkındalık eksikliği sebebiyle birçok yönden giderek ayrılmaya başladığı bu zamanda, denizaşırı bir eğitim forumu özellikle önemli bir konuma sahiptir. Bu kitabın önemi, *toplumumuzun geleceğine dair kilit bir konuya ve yükseköğretim dünyasının yapabileceği ve yapmak durumunda olduğu katkılardan biri olan sürdürülebilir demokratik kültürün geliştirilmesi ve korunmasına* değinmesidir.

Toplumumuzun kalıcı olup olmadığı sorusu tabii ki de John Maynard Keynes'in ünlü *“Uzun vadede hepimiz öleceğiz”* deyişiyle cevaplandırılabilir. Bunun şüphesiz bir gerçek olmasına ve dünyamızın muhtemelen önümüzdeki 5 milyar yılı görebilmesinin mümkün olmamasına rağmen bu bakış açısıyla hareket etmek bize pek de yardımcı olmayacaktır. Bu zaman aralığı bize, hala en azımlilerimizin uzun vadeli planlamalar yaparken ihtiyaç duyabileceği şeyleri sağlayacak bir hayli hareket imkânı bırakabilir.

O zaman gerçeklik, toplumlarımızın makul zaman aralığında varlıklarını sürdürebilmesi için, bizim çok zor bazı kararlar vermemizi sağlaması dışında ayrıca bu kararları uygulamamızı da sağlayacak bir demokratik kültürü geliştirmemiz ve devam ettirmemizdir. Tarihin de bize gösterdiği gibi küçük ve kapalı gruplarda kararlar almak tamamen mümkündür fakat sağlam kararlar almak ve bunları uygulamak ayrı bir konudur. Bu, vatandaşların oraya ulaşmak için paylarına düşeni yapmasını ve toplumun ilerlediği bütün yönlerle ilgili olmasını ve onlarla bir tutulmasını gerektirmektedir. Başka bir deyişle *demokratik kültür, demokratik katılımcı yönetim anlamına da gelmektedir.*

Biz, okul öncesi ve ilkokuldan yükseköğretime kadar olan tüm seviyelerde eğitim sağlamadan bu tür bir toplumu oluşturamayız. Modern toplumların ihtiyaç duyduğu türden vatandaşlar hazır olarak gelmezler; onlar kendi bilgilerini, anlayışlarını ve davranış becerisini, mükemmel olmasa bile, bilgi gelişimi, karmaşık süreçler ve

ilişkileri anlama ve var olan bilgiye göre davranma kabiliyetini içeren uzun yıllar süren bir eğitim vasıtasıyla geliştirirler.

Özellikle sorumlu vatandaşlar gelişen olayları yakın geçmişle ilişkilendirmeleri gerektiği gibi yakın geleceğin ötesini de düşünebilmelidirler. Aslında biz bazı problemler için acil çözümlere de sahip olabiliriz; fakat bugün yaptıklarımızın çoğu, yakın geleceğin ötesinde sonuçlar doğuracaktır.

Ortaçağ, kaleleri, evleri ve gemileri inşa etmek için ağaçları keserek, birçok durumda tabiatı kalıcı olarak değiştirdi. Bundan dolayı bugün [tabiatta ve çevremizde] gördüğümüz atalarımız tarafından tanınmayacaktı. Aynı şekilde, an itibarıyla çevreye yaptıklarımızın sonuçlarıyla karşı karşıya kalacak kişiler bugün söz hakkına sahip olmayabilirler, çünkü bunların çoğu daha doğmamışlar bile.

Bu kesinlikle doğaya müdahale etmemek için bir çağrı değildir. Aksine bu *sorumlu bir müdahale* için bir çağrıdır. Herhangi bir karar alırken, bunun uzun vadede sebep sonuçlarını dikkate almayla ilgili bir çağrıdır. Ünlü bir Amerikan liderinin söylemiyle izah etmek gerekirse, *yakın geleceğin bizim için ne yapabileceklerini değil, bizim gelecek nesiller için ne yapabileceğimizi* sormalıyız (John F. Kenedy, Inaugural Address, 1961).

Eğer sorumlu vatandaşlık, zaman açısından ufukların ötesini görmek için irade ve yetenek gerektiriyorsa aynı yeteneği ve iradeyi mesafe açısından da gerektirir. Denilmektedir ki, ilk Amerikan astronotlarından biri ancak uzaydan dünyayı gördüğü zaman, gezegenimizin ne kadar küçük ve narin olduğunu fark etmiştir. Uzay yolculuğunun faydasından yararlanmadan şunu ekleyebilirim ki, bu ayrıcalığı yaşayanlar tarafından çekilen fotoğraflara baktığımızda ayrıca sınırlarımızın da ne kadar yapay olduğunu fark ederiz. Sürdürülebilir demokratik toplumlar inşa etmek ve korumak bir ülkenin hatta bir kıtanın tek başına yapabileceği bir şey değildir.

Atlantik ötesi işbirliği çok önemlidir; ama yeterli değildir. Dünyanın geri kalanını da dâhil etmeliyiz. Bundan dolayı, bu konferansın Avustralya, Okyanusya, Asya, Afrika ve Latin Amerika gibi ülkelerin temsilcilerini de bir araya getirmesinden ayrıca memnunum. Konferanstaki sayıları belki azdı; ama varlıkları güçlü ve bir hayli önemliydi.

Avrupa Konseyi demokrasiye, insan haklarına ve hukuk kurallarına içten bağlıdır ve bu kitap önemli addedilecek tasalarımızla paralellik gösteriyor. Bir Avrupa yanlısı, hükümetler arası kuruluş olarak, demokratik yapılar gerekli olmasına rağmen, bunların ancak vatandaşlık ruhu ve demokratik kültürle bütünleşmeleri durumunda işe yarayacağını farkına vardık.

Bizler, yükseköğretim dünyasının, en azından sahip olduğumuz aynı imkânları torunlarımız ve onların torunları için garantiye alacak demokratik kültürü ve vatandaşlık ruhunu geliştirmeye ve korumaya nasıl yardımcı olabileceği konusunda

derinlemesine düşünmeliyiz. Ayrıca, nispeten toplumun öncelikli üyeleri olarak sahip olduğumuz bu imkânları torunlarımıza ve onların torunlarına aktarabilmemiz için üstümüze düşeni yapmalıyız.

Konferans iki günlük yoğun ve kamçılayıcı tartışmalar sağladı. Fakat bu iki gündür başlayan etkinlikler, kabul edilen deklarasyonun sadece iyi niyetlerin bir tekrarı değil, sürdürülebilir demokrasi için de bir platform olduğu umudunu çoktan sağladı.

Josef Jarab

Bu çok önemli konu ile ilgili katkılara baktığımda, kendine has 1989 öncesi zamanı hatırlayarak ve totaliter rejimlerin bir eleştirmeni olarak, *bir parçası olduğum, ama hemfikir olmadığım eğitim sistemini* tam olarak nasıl değiştirebileceğimizi ve bu sistemi daha iyi çalıştırmak ve daha etkili bir hale getirmek için ne yapmak gerektiğini biliyor gibiyim.

Şimdi değerli düşünceleri gerçekleştirmenin bile ne kadar zor olduğunu anladım. Fakat bu görevimizi nispeten iyi yapmakla kalmayıp daha fazla ve daha iyi ne yapabileceğimizi bulmamız da gerekir. Ve bu aslında son dönemlerde yaşadığım uykusuz gecelerin bazılarında kişisel ve profesyonel rüyalarımda aklımdan çıkmayan şeydir.

Endişe; eğitim, araştırma kurumları, bireysel akademisyenler, öğretmenler, öğrenciler ve hatta bir parlamenterin görevleriyle bir profesör ve üniversite idaresinin hayatını birleştiren benim gibi akademik ve politik hayatları arasındaki sınırı geçmeye karar veren herkes için ortak ve paylaşılan bir olgu olmalıdır. Bu bütün vatandaşların ve toplumun bütününün ilgi alanı olmalı. Ama ben bütün bu potansiyel aktörlerin menfaat ve çalışmalarında birlik olacağı, onların müşterek bir şekilde takip edilecek konular hakkında bile fikir birliğine varabilecekleri konusunda şüpheliyim. Bir şeyler eksik kalıyor. Paylaşılan isteklerin bile amacına ulaşmasını engelleyen durumlar var gibi görünüyor. Bunlar nedir, ne olabilir?

Avrupa Konseyi'nde 21. yüzyıl üniversitelerinde akademik özgürlük ve özerklik konularıyla ilgili bir raporun raportörü olarak atandım. Bu konuyu seçtim çünkü 1989 yılında ülkemdeki üniversitelerin ve toplumun özgürleşmesinden sonra bu yeni özgürlüklerin uygulanmasında neden bu kadar fazla zorlukla karşılaştığımızı anlamak istedim.

Biz kesinlikle akademik özgürlüğü ve kurumsal özerkliği arzuladık; fakat aramızdan çok az kişi; ne yapmamız gerektiğini, akademik özgürlükleri yeniden elde etmenin ne anlama geldiğini ve bu özgürlüklerin yeniden oluşturulma sürecinin özellikle hangi detayları doğru bir şekilde temsil etmesi gerektiğini biliyordu. Aslında bu kavramlar nelerdir? Ve sonuç olarak bunları merak ettik. Bundan dolayı tarihçelerimizi, arşivlere gitmeleri ve akademik özgürlük ve üniversite özerkliğinin, savaştan önce demokrasinin sağlama bağlandığı ve akabinde çok iyi bir şekilde çalışan bir sistemin şekillendiği başkan T.G. Masaryk zamanındaki özgür Çek Cumhuriyeti döneminde nasıl tanımlandığını ve uygulandığını bulmaları için görevlendirdik.

Komisyonunda, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin Kültür, Eğitim ve Bilim ile ilgili raporunu tartışırken, aylarca süren akademik özgürlük ve üniversite özerkliğini tanımlama meselesinin çok zor ve ihtilafli bir görev olduğunu gördük (Jarabi). Farklı ülkeler ve bireyler, farklı bakış açıları ve deneyimlere sahipler. Okulların ve hükümetlerin çok nadiren aynı vizyonu paylaştıkları da açıkça ortaya çıktı.

Bir akademisyen ve politikacı olarak her iki açıdan da probleme bakmaya çalıştım. Bu müzakerelerin sonucu, en azından benim için, gerçeklerin sağlam bir analize ihtiyacı olduğunun ve sonuç olarak yeni bir anlaşmanın formüle edilmesi, toplum ve üniversiteler arasında yeni bir anlaşmanın açıklanması, anlaşılır terimlerle akademik özgürlük ve üniversitelerin özerkliğinin gerçekten ne anlama geldiğini ve bu ilkelerin neden ve nasıl gözlenmesi gerektiğinin tanımlanmasıdır.

Medeniyetimizin tarihsel deneyimleri, akademik özgürlük ve üniversitelerin özerkliğinin totaliter ve otoriter rejimler tarafından nadiren saygıyla karşılandığını ve tahammül edildiğini kanıtlamıştır. Sonuç olarak, bu tür toplumlar genel bir durağanlık yaşamaktadırlar. Aksine, bu özgürlükler ve haklar garanti altına alındığında bunların sadece akademik dünyaya değil ayrıca topluma ve insanlığın bütününe faydalı olduğunu ortaya koymuştur. Gerek eğitim ve araştırma kurumları gerek toplum ve toplumun sosyal ve politik kurumlar arasındaki iyi iletişimin ve uzlaşmanın temel anahtarı güvendir — ilişkilerin açıklık, şeffaflık ve sorumluluk üzerine inşa edildiği durumlarda ulaşılan karşılıklı güven. Tabii ki güven, uygulamaya nazaran daha kolay telaffuz edilen bir kavramdır.

Söylemeye lüzum bile yok ki, 21. yüzyılın üniversiteleri için akademik özgürlük ve kurumsal özerklik ilkeleri geçmişte taşıdıkları tanımlarından daha farklıdır. Gerçek şu ki, bunlar sadece yeniden tanımlanmamalı, ayrıca yeniden doğrulanmalıdır.

Üniversitelerin artık fildişi kuleler olmadığı (katı anlamıyla oldularsa eğer) genel olarak kabul edilmektedir. Eğitimin sadece belirli bir meslek ve toplumda konum sahibi olmak için bir hazırlık olmadığı, hayatın bizzat parçası olduğunun farkına varılması önemlidir. Okullar için öğrencilerine iş piyasasında gerekli profesyonel becerileri sağlamak önemli olduğundan eğitim durmamalıdır. Toplumlar hem iyi profesyonellere hem de kültürlü ve eğitilmiş vatandaşlara ihtiyaç duyarlar. Çek, Fransız, Avrupalı ya da küresel olsun, vatandaşlık eğitimi kolay olmayan ve çok zorlayıcı bir görev olarak durmaktadır.

Karar vericiler (politikacılar) ve eğitim alanındaki uygulayıcılar sıklıkla farklı iki zaman çizelgesi üzerinde çalıştıkları için durum daha da zorlayıcı hale gelmektedir. Seçimden seçime ve toplumda kendilerinden acil çözümler getirmeleri noktasında beklentinin olduğu günlük problemlerle yaşayanlar için, kısa vadeli düşünce uzun vadeli vizyonun sistematik takibinden daha doğaldır. Toplumların ihtiyaçlarına (piyasa dâhil) duyarlı olmak mantıklı bir gereksinim ve gerekli bir tutumdur. Ama eğitim ve eğitim kurumları sadece zamanın ihtiyaçlarına cevap vermemeliler; toplumların ve insanlığın uzun vadeli bakış açılarıyla uyumlu olmalı ve böylece sadece belirli bir zamana cevap verebileceklerini değil aynı zamanda gelecek için sorumluluklarını da kanıtlamalıdır.

Eğitimciler olarak politikacılarımızı ve karar vericileri buna ikna etmek çok önemli görevlerimizden biri olarak görünmektedir. Bunu da ancak taleplerimizi toplumun bütününe kabul ettirerek başarabiliriz. Politikacılar, eğitimciler tarafından yapılan

tartışmalara nazaran seçmenler (ve medya) tarafından daha kolay bir şekilde ikna edilebilirler. Dahası, insanların genelinin, sadece çok yetenekli mezunlara değil, ayrıca demokratik kültürde eğitilmiş vatandaşlara, eleştirel düşünme becerisine sahip, entelektüel tembelliğin üstesinden gelmeye hazır ve tüketimi özendirilmeye ve eğlencenin önceliğine karşı genel eğilimlerle mücadele etmeye hazır bireylere ihtiyaç duyduğumuzu görmelerini sağlamak kolay bir amaç değildir. İnsanlar eğitime inanmış görünüyorlar.

Bundan dolayı çocuklarını ve torunlarını düzenli olarak yükseköğretim kurumlarına gönderiyorlar (Birçok üniversite mezununun maaşı işçilerin alabileceğinin sadece küçük bir miktarı kadar olmasına rağmen ülkemizin eski komünist günlerinde bile böyle yapmaya çalıştılar). Eğitimin insanlar için değerli olduğu görünmektedir ve bu tartışmamızın başlangıç noktası olmalıdır.

Politikacılar da bunu biliyor gibi görünüyor ve bundan dolayı politik programların çoğu eğitim ve araştırmayı partilerin öncelikleri olarak (ama genellikle sadece seçim kampanyasında vaat olarak) ortaya koymaktadırlar. Hükümetimizin doğal afetler ya da ekonomik sıkıntı olması durumunda ekstra paraya ihtiyaç duyulacağı zaman öncelikle *eğitim ve araştırma bütçesinden kısma* konusundaki cüretiyle soyutlanmış bir durum oluşturmadığını zannediyorum. Tabii ki bunun nedeni genel halk tarafından anında bir tepki ya da protestonun beklenmemesidir.

Kesinlikle asıl fotoğraf siyah-beyaz değildir. “Politik” zihne sahip olan birçok eğitimcinin, eğitim ve kültür açısından düşünme yetisine sahip olan nadir politikacıların olduğuna inanıyorum. Sorumluluk, uzun vadeli vizyona sahip olan ve gelecek için ve geleceğin toplumu için sorumluluğu paylaşmaya istekli ve karışık bir sorun olarak eğitimin, özellikle yükseköğretimin misyonunu ve rolünü almaya yetenekli ve hazır olan bu kişilerin önündedir. Kolay değil mi? O halde, özgürlük ve demokrasi durumlarında ne kolaydır ki?

Daha önce de ifade ettiğim gibi 1989 yılı öncesi hayat bir şekilde kolaydı. O zamanlar ben belki de Avrupa'nın orta doğusunda Amerikan Edebiyatı'nda en çok okunan akademisyendim. Komünistler bana okumam için demokrasinin ortadan kaldırdığı zamanı verdiler. Ama geçmişe duyulan bir özlem yok ve ben değişimle gelen görevler üzerine çalışmama izin verildiği için çok mutluyum.

Sonuç olarak, hepimiz buna alışıyoruz ve şu konular için yerleşik konuma geçiyoruz: Tartışılacak konuları ya da amaçlanan hedefleri sıralarken, eğitim ve kültür genellikle “sonuncu, fakat bir o kadar da önemli” tabiriyle tanıtılır ve ben “Son!” dediğim için üzgünüm. Bu onların kıymetinin doğru yansımaları mı; ya da insanlar onlara gerçekten ne kadar değer verir? Üzerinde düşünülmesi gereken ama düşünülmesi zor olan bir durum bu.

21. yüzyılda akademik özgürlük ve üniversite özerkliği konusuyla ilgili raporumun son halini Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'ne sunacaktım. Sizce haftalık iş günü

sıralamasında hangi gün bana verildi? Eğitim, araştırma ve kültür ile ilgili durumlarda hemen hemen her zaman olduğu gibi cuma günü ve gündemdeki son konu olarak. Hemen hemen boş bir meclise rapor vereceğimi zaten biliyordum.

Bütün bunları değiştirmek hepimiz için zorlu bir görev.

Kaynakça:

Jarabi, Josef. “Akademik Özgürlük ve Üniversite Özerkliği Raporu”, <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/workingdocs/doc06/edoc10943.htm>

Henry Teune

Haziran 2006'daki forum, pek çok girişimi bir araya getirerek demokratik gelişim için sorumluluk almaları amacıyla yükseköğretim kurumlarını harekete geçiren organik ve küreselleşme sürecine ışık tuttu. Karşılaşılan üç zorluktan ilki; devlete karşı olan basit bir vatandaşlık görevinden, insanlığı iyileştirme için aktif bireysel düşünceye taşınan vatandaşlık kavramını şekillendirmektir.

İkincisi; yüksekokul ve üniversitelerin, kendi öğrencileri arasında, topluluklarda, uluslarda ve dünyada demokrasiyi geliştirmeleri için en etkili biçimde neler yaptıkları konusundaki karşılaştırmaları sistemli hale getirmek amacıyla, “*en iyi uygulamaların*” ortak deneyimine dayanan bilgiyi geliştirmektir. Üçüncü olarak da milletimize olan yasal yükümlülüklerimizi anlamamızın ötesinde, vatandaşlık görevlerinin semt, bölge ve tüm dünya çapında genişlediği ve nüfuz ettiği dair bir anlayışın eğitimini sağlamaktır.

1990'ların başlarındaki o muazzam demokratik devrimin bizi nereye götüreceğini bilmiyorduk, ancak şu an demokrasinin gelişiminin şaşırtıcı bir süreci olduğunu, basit bir tarihsel an olmadığını biliyoruz. Yükseköğretim alanında bulunan bizler, yüksekokul ve üniversitelerin demokrasiyi ilerletmek için sarf ettikleri çabaların sonuçları ne olursa olsun, başarılı olma şansımızın; deneyimlerimizi, bilgilerimizi ve düşüncelerimizi paylaşmak adına bir araya getirmekle epey artacağını biliyoruz.

İnsanlık tarihinin içerisinde bulunduğumuz zamanı diliminde demokrasinin; insanların sağlıkları, refahı, saadeti ve kişisel gelişimleri için iyi olduğu da bir kanıttır. Aslında demokratik çevre, yüksekokul ve üniversitelerin refahı için de çok önemlidir ve bu kurumlar dünyanın çoğu bölgesinde demokratik kültür yoluyla çok iyi gelişmişlerdir. Demokrasi, insanlığın gelişimine katkıda bulunmak adına yükseköğretim için gerekli bir çevresel koşul olabilir. Demokratik toplumlar ve yükseköğretim; *hoşgörü ve dâhil etme değerlerini paylaşır; insanlığın oluşturuculuğunu onurlandırmak ve kutlamak için gerekli farklılıklara ve güçlü yapıya saygı duyar.*

Yüksekokul ve üniversiteler, geleceğimiz olan gençliğin ruhları ve akılları adına hareket eden güvenilir kaynaklardır ve insanlığı iyileştirmenin birçok yolunu keşfetme konusunda çeşitli araçlara sahiptir. İnsanlık mirasının bu iki hazinesine sahip olmak, kurumlardaki demokrasiyi, beceri ve kültürleri büyütme, güçlendirme ve geliştirme konusundaki özel sorumlulukları onlara bahşetmiştir.

Tarih

Girişimimizin tarihi beş ile on yıllık bir kurumsal zaman çerçevesi içerisine dâhil edilebilir. Mayıs 1999'da 50. yılı olması sebebiyle, Avrupa Konseyi, yükseköğretimin demokrasi ve insanlığın gelişimiyle ilgili sorumluklarının anlamlı bir söylemi olan *Budapeşte Deklarasyonu*'nu kabul etti. Temmuzda Amerika'daki diğer ayrı bir

girişimde, 51 yüksekokul ve üniversite rektörü, demokrasiye olan sorumluluklarını onaylamak için *Üniversite Sivil Sorumluluğu Rektörler Deklarasyonu*'nu imzaladılar.

Daha sonra o yaz, Konsey'in Yükseköğretim ve Araştırma Yönetim Kurulu (CC-HER) girişimcileri, *Amerikan Eğitim Konseyi*, *Amerikan Yüksekokul ve Üniversiteler Birliği* ve *Kampüs Anlaşması*'ndan oluşan *Uluslararası Yükseköğretim Sivil Sorumluluk ve Demokrasi Konsorsiyumu*'nun kurulmasını sağladı. Bu Konsorsiyum ve Konsey'in işbirliği çalışması, 1999 yılı baharında Konsey'in Yükseköğretim Kurulu tarafından kurulan birden çok ulusu kapsayan karşılaştırmalı bir pilot araştırma projesi olan *Vatandaşlık Alanları Olarak Üniversite* üzerinde yoğunlaştı.

Konsey'in CC-HER kuruluşu ve Uluslararası Konsorsiyum temsilcilerinin Nisan 2005'da Philadelphia'daki toplantısında bir sonraki yıl Strasburg'da, Konsey'in *2005 Avrupa Yılı Eğitim Yoluyla Vatandaşlık* sonuç çabalarını içerecek bir forum önerilmesi kararı alındı. Forumun amaçları, yükseköğretim ve demokrasiyi birbirine bağlayan ve onları iki yolla harekete geçirmeyi amaçlayan çok çeşitli girişimlerden oluşuyordu.

Bu yollardan ilki, bunları daha evrenselleştirmek; ikincisi ise bizzat yüksekokul ve üniversitelerin demokratik bir dünyada sorumlu küresel vatandaş olmaları gerektiğini ileri sürmektir. Şirketler gibi, ülkeler ve bireylerin de vatandaş olarak davranmaları istenir; kendi menfaatlerini sürdürmelerine ek olarak, şimdi yüksekokulların ve üniversitelerin vatandaşlık sorumluluklarını üstlenmelerinin tam da zamanıdır.

Vatandaş olarak üniversiteler için yeni istikametler

Yüksekokullar ve üniversiteler, Haziran 2006'daki forumda kabul edilmiş olan deklarasyonun amaçlarını en başta önerildiği gibi üç şekilde geliştiriyorlar:

Birincisi; vatandaşlık kavramı, kurallara uyma, vergileri ödeme, oy verme gibi kısmen pasif görevlerden destekleyici demokratik kültürdeki demokratik toplumlara ve bireyleri geliştirecek aktif bir vatandaşlığa doğru genişletilmiştir. Bu vatandaşlık fikri ile birlikte, tüm yaş ve düzeydeki eğitimle insan haklarını geliştirmede liderlik yapmak için canlanan Birleşmiş Milletler çabalarına paralellik gösteren durum yayılan ve derinleşen insan hakları taahhütleridir.

İkincisi, kurumlar olarak yüksekokullar ve üniversiteler hakkında daha fazla bilgi; neyi, neden ve ne etkiyle yaptıklarına yoğunlaşan küresel ve karşılaştırmalı araştırma üssü olma yolunda ve organize olma sürecinde mevcuttur. En yakın toplumlardaki öğretim üyeleri ve öğrenciler yoluyla yüksekokulların ve üniversitelerin katılımını sağlamak amacıyla bu veri tabanı genişletiliyor. Bu da yerel toplumlardaki öğrenciler tarafından hizmet öğrenimi yoluyla gerçekleşiyor.

'Vatandaşlık Alanları Olarak Üniversiteler' konulu araştırma programında yer alan araştırma protokolleri, işbirliği içinde çalışan araştırmacılara her yerde açıktır. Verileri girebilmek için küresel bir veri çerçevesi oluşturulmaktadır. Kuşkusuz, yüksekokul ve

üniversiteler hem insan bilgisinin depoları hem de yeniliklere dayalı bir dünyada yeni bilgilerin üretilmesi için bir kaynak olarak küresel gelişmelerin önemli aktörleridir.

Üçüncü olarak, küresel vatandaşlık fikri ortaya çıkmıştır. Yerel, kentsel vatandaşlıktan ulus vatandaşlığına; insan hakları ve özel sorumluluklara dayanan küresel vatandaşlık fikri gelişmektedir. Global vatandaşlığa adanan yayınların, konferansların, organizasyonların sayısı gittikçe artmaktadır. Yüksekokullar ve üniversiteler dünya vatandaşlığı konusunda özel bir bakış açısı sağlayabilir, çünkü bunlar, geçmiş başarıların sembollerine, kütüphane ve binalarına yaptıkları büyük çaptaki yatırımlarıyla bir yerde uzunca bir süre var olabilmiş en karakteristik yerel kurumların arasında yer almaktadır. Yine, üniversiteler ve yüksekokullar, evrensel geçerlilikle gerçeği öne süren en küresel kurumların arasında yer almaktadır ve herhangi bir yerden gelen zorlayıcı durumlara her zaman açık olmuşturlar.

Üniversiteler ve demokrasi: gelecek yıllar

1989 yılındaki İkinci Demokratik Devrim'in mutluluğu yüzyılın sonuna kadar etkisini yitirdi. Bunlar, demokratik kurumları ve uygulamaları oluşturma konusunda çok büyük çabalardı. Bunu, Avrupa ve Asya'daki diğer demokratik devrimler birkaç gerileme durumuyla izledi. Fakat bu yönelişler küreselleşme ve dünyanın demokrasiye açılımı için olumlu oldu.

Üniversiteler ve yüksekokullar, çoğu kez refaha erse dahi, geçen yüzyılın dünyevi değişimleri, kitlesel şehirleşmesi, ulusal savaşları ve kabul görmüş politik fikirlerin saldırıları süresince yaşamayı sürdürmüştür. Bugünkü meydan okuma da küresel dünyadaki demokrasidir. Dünya vatandaşları olarak, yükseköğretim kurumları bu meydan okumaya cevap vermeli ve bunu da kurumlar olarak demokratik bir şekilde, araştırmalarda işbirliği yoluyla ve başkalarıyla fikir değişimi ve fikir gelişimi yoluyla gerçekleştirmelidir.

Luc Weber

Avrupa Konseyi ve onun *Yürütme Kurulu* olan *Yükseköğretim ve Araştırma* (CDESR) ve *Uluslararası Amerika Yükseköğretim Sivil Sorumluluk ve Demokrasi Konsorsiyumu*, demokratik kültür, özellikle vatandaşlık, insan hakları ve sürdürülebilirlik konularında yükseköğretim kurumlarını teşvik etmek için uygun buldukları faaliyet planlarını harekete geçirerek birlikte önemli bir girişim başlatmışlardır. (Söz konusu Konsorsiyum; Kampüs Anlaşması, Amerikan Eğitim Konseyi ve Amerika Yükseköğretim ve Üniversiteler Birliği'ni kapsar.) Bu girişimi ve bu konuda yapabileceğim bu mütevazı katkı fırsatını içtenlikle karşılıyorum.

Yükseköğretim ve Araştırma Yönetim Kurulu Başkanı olarak, genç ve daha küçük yaştaki kitlelerin eğitime ve toplum bilgisinin genişletilmesi için araştırma yapmaya ilaveten, yükseköğretim kurumlarının toplumsal problemlerin çözümüne katkıda bulunmalarından ve demokratik kültürü geliştirmelerinden sorumlu olduğunun özellikle farkındayım.

Cenevre Üniversitesi'nin eski rektörü olarak, **özgürlük, adalet ve insan haklarının** teşvik edilmesinin dünyevi gururunu taşıyan bir şehirde yer alan araştırma üniversitesine hizmet etmenin ayrıcalığını yaşadım. Bu da, üniversite ve diğerleri sayesinde gerçekleşti. Cenevre, şimdilerde toplumsal konulara adanmış pek çok resmi ve sivil organizasyonlara ev sahipliği yapmaktadır. *Birleşmiş Milletler Ofisi* ve *Birleşmiş Milletler Mülteci Ajansı*'nin yanı sıra, en iyi bilineni hiç şüphesiz *Uluslararası Kızıl Haç Komitesi*'dir. 1863 yılında kurulan bu komite, uluslararası insani hukukunun çekirdeği olan Cenevre konvansiyonlarının (1864 ve sonrası) karakterini oluşturur. *Avrupa Konseyi* ve *Uluslararası Konsorsiyum*'un girişiminin dört amacı;

- Tanınmış uzmanları, akademisyenleri ve politikacıları, toplumlar ve dünya için demokrasi kültürünün önemini bir kez daha vurgulamak amacıyla davet etmek ve yükseköğretim kurumlarının bunu yerine getirmedeki büyük sorumluluğunun altını çizmek
- Demokrasi kültürünün tanıtılması için yükseköğretim kurumlarının üstlenmiş olduğu sorumlulukları vurgulayan deklarasyonu kabul etmek ve onları aynı kuşaktan öğrenciler ve geniş manada toplum için çaba göstermeye cesaretlendirmek
- Demokrasi kültürünün geliştirilmesi adına girişimlerini duyurmak ve tanıtmak için kurumlara imkân veren ortak bir platform (<http://dc.ecml.at/>) oluşturmaktır.
- Uluslararası İnsan Hakları Günü olan 10 Aralık'ta ya da yakın tarihte deklarasyonun ilkelerini ve amaçlarını destekleme konusunda etkinlikleri tanıtmak amacıyla katılımcı kurumları davet etmek.

Yükseköğretim ve Araştırma Yönetim Kurulu Başkanı olarak, bakış açımı dayanarak, neden demokrasi kültürünün toplumun ve insanlığın geleceği için önemli olduğunun ve son zamanlardaki uğraşlarının üzerinde yorum yaparken, bu değerlerin

geliştirilmesinde yükseköğretim kurumlarının sorumluluklarının ne kadar büyük olduğunun altını özellikle çizmek istiyorum.

Demokrasi kültürü sürekli bir ilgi gerektirir

Demokrasinin temel direkleri, demokratik vatandaşlık, insan hakları ve sadece son zamanlarda tanınmış sürdürülebilirliktir. Demokrasi — devam etmesi ve büyümesi için – mutlu ve uzun süreli evlilik kurallarının aynısının uygulanmasını gerektirir: *erdemlerine güçlü bir inanç, eşine güven ve bütün oyuncularının aktif ve yorulmaz bağlılığı.*

Demokrasi kültürünün bu üçüncü milenyumun başında işleyip işlemediği sorusunu cevaplamaya çalışmak boş bir çabadır. Bu, bardağın yarısının boş mu yoksa dolu mu olduğu sorusunu sormaya benzeyecektir. Komünist rejimlerin Orta ve Doğu Avrupa’da düşmesiyle; Asya ve Latin Amerika’daki pek çok ülkede aynı zamanda demokratik rejimlerin görülmesiyle bu alanda olumlu yönde gelişmeler oluştu.

Ancak, dünyanın çoğu bölgelerinde hala diktatör rejimler var. Pek çok ülkedeki demokratik sistemler ve uygulamalar, “eski” demokrasiler de dâhil, mükemmel değildir. Dahası, demokrasinin salt kurallarının yanı sıra, insan hakları, özellikle teröristler ve onlarla savaşanlar tarafından çoğu zaman hiçe sayılmıştır.

Sonuç olarak, post-modern uygarlığımızın sürdürülebilirliği sorgulanmaktadır. Bu oldukça ciddi bir şekilde tehdit edilmektedir:

- Gelişmiş ekonomilerin çevre üstündeki etkisi;
- Artan göçün, kültürel ve dini çatışmanın kaynağı olan bölgeler arasında ekonomik ve demografik farklılıklar;
- Uluslar karşısında küresel şirketlerin artan gücü veya Avrupa Birliği gibi uluslar üstü organizasyonlar.

Kuşkusuz; demokratik rejimlerin ve politik liderlerinin, uluslar üstü organizasyonların, medyanın ve eğitimcilerin; demokratik davranmak, demokratik yapıların ve süreçlerin gelişimine katkıda bulunmak ve daha genel olarak ulusal ve uluslararası seviyede toplumun sürdürülebilirliği için temel olan bu değerleri ilerletmek gibi daimî bir sorumluluğu vardır.

Ulusal anlamda, temel ilkeler anayasalarda belirlenmiştir. Uluslararası bağlamda da bu ilkeler; 1948’de kabul edilen Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1950’de kabul edilen *Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi* ya da insanî hukuku (ilk 1968’de) konusundaki Cenevre Sözleşmesi gibi temel belgelerde belirlenmiştir. Bu kuruluşlar ya da bildirgeler, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi*, *İnsan Hakları Birleşmiş Milletler Komisyonu* (2006 yılında *İnsan Hakları Konseyi* ile değiştirildi) ya da Uluslararası Kızıl Haç Komitesi’nde olduğu gibi ilkelerinin uygulanması konusunda hükümler içermektedir.

Demokratik kültürü teşvik etmede eğitim kurumlarının sorumlulukları

Bütün bu ilkeler, ne kadar asil olurlarsa olsunlar, nispeten erken yaştaki çocuklar tarafından edinilmediği ve her fırsatta daha geniş kitlelere tekrar edilmediği sürece genel anlamda saygı görme şansına sahip olamazlar. İlk, orta ve yükseköğretim kurumları; insanlığın gelişimi, hatta hayatta kalması için gerekli olan demokrasi, insan hakları ve sürdürülebilirlik konularının okul çağındaki çocuklar ve öğrencilerin – lisans, lisansüstü ve olgun yaş grubu – demokrasi konusundaki farkındalıklarını artırmak için büyük bir sorumluluk paylaşmaktadır.

Bu, “sadece” bir takım teorik ilkeleri öğrenme meselesi değildir; bu, birtakım ilkeleri içselleştirerek ve onlara göre hareket ederek kelimenin doğru manasını öğrenme meselesidir. Bir bakıma, sadece bireylere değil aynı zamanda toplum olarak hepimize uygulanan Kant’ın ahlaki şartıdır – yalnızca bir birey için değil, aynı zamanda bir toplum olarak hepimize uygulanabilecek bir yasanın temelini oluşturacak şekilde hareket et.

Mayıs 2005’de Varşova’da gerçekleşen *Avrupa Konseyi Devlet ve Hükümet Başkanları Üçüncü Zirvesi* tarafından kabul edilen Faaliyet Planı’nın yanı sıra Mayıs 1999’da Konsey’in 50. yıldönümünde kabul edilen deklarasyonda demokratik kültür için eğitimin bu vazgeçilmez rolü vurgulanmıştır. 1996’daki deklarasyon, demokratik gelişimde eğitimin merkeziyetini beyan etmiştir: “Tüm eğitim, insan yetiştirme, kültür ve gençlik politikalarının önemli bir bölümünü oluşturan vatandaşların bütün hak ve sorumluluklarına dayalı demokratik vatandaşlık konusu için eğitim sağlamak”. Bu taahhüt, *2005 Eğitim Yoluyla Avrupa Vatandaşlık Yılında* bir kez daha tasdik edildi.

Yükseköğretim kurumlarının özel rolü

Demokrasi kültürünün anlam ve özünün, öncelikli olarak okullarda öğretim ve çocuklarla görüşme yoluyla, ebeveynlerin de yardımıyla olabildiğince erken oluşturulmaya başlanmasının önemli olduğu (aynı cümlede iki gerek kelimesi var) ve ortaokul düzeyinde ise daha da ileriye taşınması gerektiği görüşü kabul görmektedir. Yükseköğretim düzeyinde bu durum, en az iki sebepten dolayı farklıdır.

İlk olarak, yükseköğretim kurumlarının, özellikle üniversitelerin, önemli bir araştırma misyonu vardır. Diğerlerinin pahasına belirli konulara ve yöntemlere karşı olan ön yargılarına rağmen, araştırma toplumu, ilke olarak yeni, geleceği olan ve bağımlı araştırma konuları belirlemekte isteklidir. Demokrasi kültürü konusuna gelince, bir taraftan demokrasi ve insan hakları, diğer taraftan sürdürülebilirlik kavramları arasında ayırım yapmak gerekmektedir. Demokrasi ve insan hakları; özellikle hukuk, siyasi bilimler, tarih ve toplumbilim alanlarında, standart bir araştırma teması oluştururlar. Demokrasinin ortaya çıkması ve gelişimi, belirli ülkelerde olan uygulaması, insan haklarının tanımlanması ve uygulaması çok sayıda yayına ve konferansa konu olmuştur.

Sürdürülebilirliğe çok farklı iki açıdan bakmak gerekmektedir. Çevreye saygılı bir ekonomik gelişmenin gerekliliği yıllarca iktisatçıları, coğrafyacıları ve hukukçuları, hatta birçok bilim insanını, özellikle de kimyagerleri, fizikçileri, iklimbilimcileri ve uygulamalı bilimle uğraşanları ilgilendiren bir konu olmuştur. Önemi son zamanlarda ortaya çıkan sürdürülebilirliğin diğer yönü ise, iktisadi ve siyasi bir sistemin kuşaklar boyu istikrarlı kalma kapasitesidir ve bu çok daha karmaşık bir meseledir. Ancak bildiğimiz gibi, demografik, siyasi ve iktisadi sebeplerden dolayı bazı sistemlerin aksamasını önleme diğer sistemlerinkine göre daha olasıdır. Örnek verecek olursak, Avrupa, nüfusunun hızla yaşlandığı bir süreçte sosyal güvence sistemlerinin *sürdürülebilirliği* ile uğraşmıştır. Bu endişe kısmen son dönemlerde ortaya çıktığı için, ilgili dalların uzmanları yeni yeni bu konuyu ele almıştır ve bu konuda daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır.

İkinci olarak, yükseköğretim kurumlarının önemli bir eğitim misyonu vardır. Bu kurumlar, genç ve yetişkin öğrencilere nasıl öğrenmeleri gerektiğini göstermek, yeni bilgiye ulaşmak için gerekli yöntemleri ve yıllar boyu birikmiş olan bilginin özünü vermek ve son olarak merak aşılıyarak güncel bilgiyi almaya yönlendirmek zorundadır. Bunun sonucu olarak, günümüzde herhangi bir dalda ihtiyaç duyulan durum, programların (dersler, seminerler, deneme yazıları) bizzat o akademik dalda yoğunlaşması gereğidir.

Başka bir deyişle, şüphesiz Avrupa’da—ve yüksekokulun ilk yıllarının Avrupa’daki liselerin son yıl(lar)ına tekabül ettiği Amerika’da daha az olmak üzere —yükseköğretim kurumları, yüksek düzeyde mesleki eğitim ve belirli bir konuda akademik eğitim tercih eden öğrencilerinin genel eğitiminden artık sorumlu değildirler. Bu da demek oluyor ki yükseköğretim, söz konusu meselelere yoğunlaşmış disiplinler dışında, demokratik kültür bilinci uyandırma konusuna özel bir önem vermemektedir. Bunun anlamı, yükseköğretim kurumlarının değişime tamamen kapalı olması değildir. Aksine sürdürülebilir kalkınma ve etik son yıllarda ve hatta on yıldan fazla bir süredir birçok çalışma alanında ilgi toplamıştır.

Yükseköğretim kurumları yeterli bağ kuruyor mu?

Üniversite yöneticileri veya kamu çalışanı olan bizlere, bu konuda çok büyük bir sorumluluk düşmektedir. Fakat yapabileceklerimizi ve yapmamız gerekenleri gerçekleştiriyor muyuz? Açıkçası bu soruya verilecek çeşitli cevaplar mevcuttur. Yükseköğretim kurumlarında araştırmacılar, bu soruya birçok açıdan bakmaktadırlar. Bu konuda yeterli olanı yapıp yapmadıkları hassas bir konu olmakla birlikte, benim görüşüm yapmadıkları yönündedir. Bilimsel gelişmelerin düzenlenmesi, özellikle de araştırma için maddi kaynak sağlanması, dergilerin editörlüğüyle ilgili politikalar, isim yapmanın araştırma sonuçlarının (tek olmasa da) en önemli ödülü olması ve belirli bir alandaki bir araştırmadan, disiplinler arası çalışmalara göre daha fazla alıntı yapılması ve hatta insanoğlunun çoğunluğun kalabalıkların peşinden gitme eğilimi,

bizi sonuçta çok az araştırmacının, hâkim düşüncenin dışına çıkarak kendi yollarını çizeceği sonucuna götürmektedir.

Dahası, salt bilimsel içerikli sorular, karmaşık toplumsal konulara göre araştırmacılara fazla çekici gelmektedir: birincisi meslektaşların ilgisini daha çok çekebilecek tarzdayken, ikincisi daha çok hassas bir sivil yükümlülük içermektedir. Umut verici istisnalar da vardır. Özellikle isim yapmış bazı bilim insanları, çoğunlukla da fizikçiler, toplumsal ve politik konularda önemli rol almaktadırlar. Son olarak, iklimbilimi gibi bir alan büyük bir paradan pay alabilirken, demokrasi, insan hakları ve sosyal güvenlik sistemleri genellikle çok az mali destek almaktadır.

Toplumla ilgili meselelere karşı oldukça düşük bir ilgi, talihsiz bir durumdur; çünkü kültürlerarası ve dinlerarası diyalog, çatışmaları çözmede hukuk kurallarının kabul edilmesi, demokrasi ilkelerinin kabulü ve tam uygulanması, insan haklarına saygı veya sürdürülebilir ekonomik kalkınma gibi sorunların çözümleri, toplumlar için her ikisi de kazansın türünden stratejilerdir. Buna karşın, diktatörlük, despotluk ve savaşların toplumsal ve ekonomik maliyetlerini, ardında ne sebep olursa olsun, sergilemek kolaydır.

Buna ek olarak, alanlarda artan uzmanlaşma ve bu alanların öğretiminde gitgide artan standartlaştırmadan dolayı, başka bir konuyu işlemeye neredeyse hiç zaman kalmamaktadır. Fakat umut verici bir eğilim çıkmaya başlıyor: Yükseköğretim kurumları, öğrencilerin kişisel gelişimlerine katkıda bulunmadaki sorumluluğunu gittikçe daha fazla göz önünde bulundurmaya başlamıştır. Öğrencilere grup çalışması yapmanın, izleyici karşısında konuşmanın, farklı okuyucular için yazmanın, para kazanmanın, ahlaki kurallara saygı duymanın, vb. öğretilmesi gerekmektedir. Tüm bunlar olumlu bir manzara sergilemektedir; fakat yeterli değildir. Neden demokrasi kültürü eğitimini de kişisel gelişimle ilgili bölüme dâhil etmeyelim ki?

Yeni bir girişim için destek

Avrupa Konseyi Yükseköğretim ve Araştırma Yürütme Kurulu ve Uluslararası Yükseköğretim Konsorsiyumu Sivil Sorumluluk ve Demokrasi Birleşik Devletler Yürütme Kurulu, yaşanan deneyimlerle demokrasi kültürünün kesintisiz olarak denetlenmesi, tartışılması ve böylece yenilenmesi gerektiğinin farkına varıp, yükseköğretim kurumlarının bu hususta gözle görülür bir şeyler yapmadıklarına ikna oldu. Böylece öğretim ve araştırma misyonları konusunda demokratik bir kültüre karşı sorumluluklarını üstlenmeleri konusunda yükseköğretim kurumlarını teşvik etmek için güçlerini birleştirme kararı aldı.

Bu karar, Philadelphia'daki Pennsylvania Üniversitesi'nde düzenlenen, *Eğitimle Vatandaşlık Üzerine Atlantik Ötesi ve Global Perspektifler* konferansında alınmıştır. Aynı karar, *Vatandaşlık ve Sivil Sorumluluk Alanı Olarak Üniversiteler* adını taşıyan, 1990'ların sonunda gerçekleştirilen ortak bir projenin ve geçen yıl yapılan

Yükseköğretimin Yönetimi konulu Avrupa Konseyi konferansının da devamı niteliğindedir (bkz. Kohler ve Huber, 2006).

Öncüler, yükseköğretim kurumlarının toplumsal sorumluluklar konusuna önem vermeleri için diğer grupların yaptığı girişimlerin farkındaydılar. Onlardan üçünü verelim:

- 2003 Wingspread Deklarasyonu: Okul için İrtibat Geliştirmede Ulusal Strateji;
- Üniversite Liderleri Sürdürülebilir Gelecek Birliği'nin 1990 Talloires Deklarasyonu (ULSF);
- Yükseköğretimin Sivil Roller ve Toplumsal Sorumlulukları konulu, 2005 Talloires Deklarasyonu.

Mevcut girişimler, özellikle üniversitelerin sivil rolleri hakkındaki ikinci Talloires deklarasyonundan ilk bakışta çok farklı gözükmesine de yükseköğretim ile yükseltilmesi beklenen değerlerin; demokrasi kültürü, insan hakları ve sürdürülebilirlik değerlerinin üçünü de kapsadığı inancı bende ilk kez oluşmuştur. Dahası, sürdürülebilirlik, daha en başta belirtildiği gibi, geleneksel olandan daha geniş anlamda burada ele alınmakta, sadece çevrenin korunmasını değil, toplumların daha geniş sosyal ve siyasi sürdürülebilirliklerini içermektedir.

Ayrıca “insan haklarını, parlamenter demokrasiyi ve hukuk kurallarını savunmak için” 1949’da kurulan, en eski pan-Avrupa politik organizasyonu olan Avrupa Konseyi tarafından bu girişim yönetilmekte ve sürdürülmektedir. Şu anda 47 üyesi bulunmakta ve çatısı altında yasal açıdan bağlayıcı 200 anlaşma ve konvansiyon imzalanmış bulunmaktadır.

Eğitim, yükseköğretim ve araştırma, Avrupa Konseyi’nin hedeflerine ulaşmasında bir vasıta olarak öncelikli bir konuma sahiptir. Dahası, bu girişimde yer alan Yükseköğretim ve Araştırma Yönetim Kurulu, siyasi bir kuruluş bakımından, her bir ülkenin hem eğitim bakanlığından hem de akademik çevrelerinden delegeleri içine alması açısından özgündür.

Son olarak, bu girişim ABD ve Avrupa’da önde gelen üniversite kuruluşlarının aktif desteğinden yararlanmaktadır.

Girişimde başarının koşulları

İktisatçılar, “*Arz, talebi oluşturmaz*” sözünü sürekli söylemeyi severler. Anlamı şudur: *Alıcı farklı fikirdeyse veya ürüne ihtiyacı olduğunu bilmiyorsa, muazzam bir ürüne veya hizmete sahip olmak yeterli değildir.* Büyük pazarlama çabalarına rağmen, ürün ve hizmetlerin başarısızlığa uğradığı çeşitli örnekleri endüstri tarihinde bulmak mümkündür. Ne yazık ki bu durum, toplum için faydalı olabilecek yüce fikirler konusunda da tamamen aynıdır. Acaba bu tür yüce fikirlerin geliştirilmesinin oluşturacağı etkiyi ölçen bir araştırmacı var mıdır diye merakla sormaktayız.

Umuyorum ki yanılıyoruzdur; fakat böyle fikirlerin sadece çok azı başarısını kanıtlamıştır.

Bu durum, birçok birlik, vakıf ve birey tarafından yapılan girişimler için olduğu gibi, hükmünü yitiren ve her halükârda etkisi kalmayan uluslararası kuruluşların yaptığı çok taraflı anlaşmalar ve aldığı kararlar için de geçerlidir. Fakat bazı girişimlerin başarılı olduğunu görmek de son derece umut vericidir. Doğal bir felaket sonrası ortaya çıkmış olan bağış toplayan bazı kampanyaları örnek olarak verebiliriz. Başarı ve başarısızlık arasındaki sınır bazen çok incedir; bir başka deyişle, nedenini bilmeden veya hata yaptığının farkında olmadan, iki kenardan da düşme riski vardır.

Bir ürün veya hizmeti pazarlamadaki başarının belirsizliği hakkındaki böyle bir yorum algısı; çözüm, çok taraflı anlaşmalar veya asil bir girişim uygulamalarında olduğu gibi, iyi bir fikir edinebilmek için yeterli değildir. Belki biraz da şansın yardımıyla bunun başarısı için uğraşmak da gerekir. Şu anki girişimle ilgili olarak dört umut verici nokta dikkatimizi çekmektedir:

- Demokrasiye ve insan haklarına dünyanın çoğu yerinde, sadece o yerlerle sınırlı olmasa da özellikle Batılı ve Batı'dan bir hayli etkilenmiş toplumlarda bir hayli değer verilmektedir. Bu iki ilke, bu toplumların anayasalarını oluşturmakta, zorluklar ve istenmeyen durumlar olsa da kararlılıkla uygulanmaktadır. Yeni bir kavram olarak sürdürülebilirlik, şu ana kadar aynı düzeyde bütünleştirilmemiş olsa bile, geçtiğimiz 50 yıl içinde çevrenin korunması konusunda gözle görülür bir ilerleme kaydedilmiştir. Son zamanlarda gündeme gelen bir kavram olduğu için, hassas olarak nitelendirilebilecek tek nokta, siyasi ve toplumsal sürdürülebilirlik kavramıdır.
- Bu büyük girişimi başlatmak için zamanlama çok yerinde diyebiliriz. Dünya çapındaki gelişmeler, ihtiyaç duyulan şeyler konusunda insanların farkındalığını artırmaktadır. **İlk olarak**, kısmen gelişmiş ve gelişmekte olan bölgeler arasındaki giderek artan eşitsizliklere bir tepki olarak ve kısmen de kültürlerarası ve dinler arası çatışmanın bir sonucu olarak büyüyen terör tehdidi, bazı ülkelerde, özellikle tam demokrasiye doğru hala yol almakta olanlarda ve hatta bazen de demokratik ilkeleri olanlarda demokrasinin ve insan haklarının tam anlamıyla benimsenmediğini göstermektedir. **İkinci olarak ise**, ciddi iklim değişiklikleri tehdidi, bu konuda kuşku bulunan birçok ülkeyi bile çevreyle daha çok ilgilenmeye itiyor. Üçüncüsü, toplumda bölünmeler ve sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik çerçeve içerisindeki (yaşlanan nüfus gibi meseleler de dahil) şiddetli değişimler, sosyal ve siyasi sürdürülebilirlik bakımından benzer bir etkiye sahiptir.
- Bu girişimde bulunan kurumlar, ki bunlar *Avrupa Konseyi ve Uluslararası Konsorsiyum*'dur, bunu yapma konusunda en meşru durumda olanlardır. Demokrasi, insan hakları ve son zamanlarda sözü geçen çevre koruma değerlerinin geliştirilmesi, Avrupa Konseyi'nin temel misyonudur. Dahası, bu girişimi destekleyen *Avrupa Üniversiteler Birliği*, kendini Avrupa'daki üniversiteleri temsil eden en önemli organ olarak oluşturmuştur. *Kampüs*

Anlaşması, Amerikan Eğitim Konseyi ve Amerikan Yüksekokullar ve Üniversiteler Birliği'ni bünyesinde bulundurduğu için, *Uluslararası Yükseköğretim, Sivil Sorumluluk ve Demokrasi Konsorsiyumu*'nun Amerika Birleşik Devletleri Yürütme Kurulu için de aynı durum geçerlidir.

- Son olarak, bu girişimde başrol oynayan yükseköğretim kurumları, hedefe ulaşma konusunda araştırma ve öğretim yoluyla yardımcı olmada büyük bir paya sahiptir.

Tüm bu faktörler, başarının ana unsurudur. Bu kulağa çok olumlu gelse bile, bahsettiğimiz girişimin başarısını garantilemek için yetersizdir. Bugün bunu başarılı kılmak için yapılacak iki şey vardır: (1) Bu değerlerin “çevrenin bir parçası” olduğuna, yani herkesçe kabul edildiğine, dolayısıyla yeniden vurgulanmasının veya geliştirilmesinin gerekli olmadığı inancından kaynaklanan bir kayıtsızlık hissi ya da davranışının üstesinden gelmek; (2) Böylece üniversitenin gündeminin zaten dolu olduğu ve beklenenlerin hepsini göz önünde tutunca yapacak daha fazla bir şey kalmadığı hissini üstesinden gelmek.

Bu tutumların ikisi de demokrasi kültürünün araştırılması hatta öğretiminin ihmali konusuna etkide bulunur ve yükseköğretim kurumlarında öncelik oluşturma konusunda kafalarda ciddi bir soru işareti oluşturur. Var olan rekabet şartları, üniversiteleri topluma karşı uzun dönemli sorumlulukları pahasına, paydaşlarının kısa dönem ihtiyaçlarına veya toplumdan ya da siyasetçilerden gelen baskılara daha fazla duyarlı ve ilgili olmaya itmektedir (Weber, 2002). Bu alanlara, özellikle yükseköğretimdeki öğretim açısından baktığımızda savunulamayacak derecede daha düşük bir öncelik verilmektedir.

Yükseköğretim kurumlarının yöneticileri bu önyargıların farkında olmalı ve bunları telafi etmeye çalışmalılar. Diğer bir ifadeyle, *Avrupa Konseyi ve Uluslararası Konsorsiyum*'un ortak girişimi üniversite yöneticilerinin tam katılımını gerektirmektedir. Böyle yapıldığında, şu üç sorumlulukla yüz yüze gelirler:

- Üniversite yöneticileri, bu görevin, yönettikleri üniversiteler de dâhil, sadece üniversitelerin sorumluluğunda değil, onların bireysel olarak harekete geçme sorumluluğunda da olduğuna inanmış olmalıdır.
- Üniversite yöneticileri girişimde başı çekmelidirler. Deklarasyonlar üzerinde tartışma organize etme ve muhtemelen bunu uygun birimlerce onaylatmak kolay gibi görünse de asıl sınav, fakülte ve bölümleri önemli adımlar atmaya ikna etmektir. Güçlü kişisel bağlılık ve ek parasal kaynakların ayrılması büyük bir ihtimalle gerekli olacaktır.
- Üniversite yöneticileri bu girişimlerin kurum içinde ve yerel toplumda iyice tanımlandığından emin olmalıdırlar; ancak kurumsal, yerel ve ulusal bağlamın ötesinde, örneğin deklarasyonu imzalayanlar için Avrupa Konseyi'nin hazırlamış olduğu internet sitesi yoluyla tanımları yapılmalıdır.

Forumun sonunda kabul edilen deklarasyondaki harekete geçme çağrısı, bir kurumun

özerkliğine tamamen saygı duymaktadır; fakat bu durum, büyük oranda her bir kurumun girişimde bulunma konusundaki sorumluluk duygusu ve kapasitesine bağlıdır. Üniversite liderlerinin deklarasyon üzerine bir tartışma başlatmasını özendirme, onu üniversite yönetimindeki uygun kişiler ve birimlerce onaylatma ve üniversitedeki herkesi araştırma hatta daha çok öğretim yoluyla bu değerlerle yakından ilgilenmesi için teşvik edecek uygulama ve politika çalışılmaları amaçlanmaktadır.

Üniversitelerin ön ayak olabileceği çok çeşitli girişimleri oluşturmak burada mümkün değildir. Fakat araştırma hususundaki girişimlerle, öğretimle ilgili olanlar arasında bir ayırım yapabilmek çok büyük bir olasılıkla faydalı olacaktır. Araştırma konusunda, söz konusu mesele üzerinde bazı açılardan araştırma geliştirmeleri ve girişimlerle ilgilenmeleri için yeni bir kürsü oluşturarak veya disiplinler arası bir birim kurarak doktora öğrencilerini desteklemek düşünülebilir. Öğretim alanında ise, toplumun geneli için bir dizi ders planlamak, demokratik vatandaşlık veya insani hukuk üzerine özel bir yüksek lisans programı geliştirmek, tüm öğrencilerin bu alanda bir ders alması için zorunluluk getirmek, kişisel gelişimleri için bu konuları müfredata dâhil etmek düşünülebilir.

Bunlar, örneklerden sadece birkaçıydı. Yükseköğretimdeki öncüler, yaptıklarının iyi bir şey olduğuna yeterince ikna olurlarsa ve görüşlerini ve hatta isteklerini dekanlara, bölüm başkanlarına ve çalışanlara ulaştırmayı başarırlarsa, belli ki birçok proje ve girişim ortaya çıkacaktır. Beklerken umut edelim, artık sıra yükseköğretimde!

Kaynakça

Association of University Leaders for a Sustainable Future (1990) The Talloire Declaration, <http://www.ulsf.org/>

Council of Europe (1950) Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, [http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVolezVous.asp? NT=005&CL=ENG](http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVolezVous.asp?NT=005&CL=ENG)

Council of Europe, <http://www.coe.int/DefaultEN.asp>

Declaration 50th Anniversary (1999), <https://wed.coe.int/ViewDoc.jsp?id=448149&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>

Council of Europe (2005a) Action Plan, http://www.coe.int/t/der/summit/20050517_plan_action_en.asp

Council of Europe (2005b) European Year of Citizenship through Education, http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/EYCE_2005/Default_en.asp

The Geneva Conventions (1864 ve sonrası), <http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/html/genevaconventions>

International Committee of the Red Cross, <http://www.icrc.org/eng>

Kohler, J. and Huber, J. (eds) (2006) *Higher education governance between democratic culture, academic inspirations and market forces*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.

Tufts University (2005) The Talloires Declaration on the Civic Roles and Social Responsibilities of Higher Education, <http://www.ulsf.org/>

UNHCR, The United Nations Refugee Agency, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home>

UNOG, The United Nations Office of Geneva, <http://www.unog.ch/>

United Nations (1948), Universal Declaration of Human Rights, <http://www.unhchr.ch/udhr/>

Weber, L.(2002) “Universities’ responsiveness and responsibilities in an age of heightened competition” in Hirsch and Weber (eds), *As the walls of academia are tumbling down*, Economica, London, Paris and Geneva (Böl. 6, s. 61-72)

Wingspread Declaration (2003) <http://www.allaboutkids.umn.edu/WingfortheWeb/Schooldeclaration.pdf>

2. Sürdürülebilir demokratik kültür için yükseköğretimin rolü

Üniversiteler ve demokratik ruh

Frank H. T. Rhodes

Yükseköğretim ve demokratik kültür üzerine bu kadar seçkin bir topluluğa karşı, özellikle de çok uzun zamandır hümanist öğrenim için bir merkez ve demokrasi, insan hakları ve uzlaşmanın sembolü olan Strazburg'daki Avrupa Konseyi Genel Merkezi'nde konuşma fırsatını memnuniyetle karşılıyorum. Yükseköğretim ve demokratik kültür üzerine bir konferans düzenlemek için daha iyi neresi bulunabilirdi ki.

Bu sunumda, üniversiteler bağlamında *demokratik ruh* hakkında konuşmak istiyorum. Bu, demokrasinin alması gereken belirli bir biçimi ima edebilecek üniversite bağlamındaki demokrasi hakkında konuşmaktan farklıdır. Demokrasinin şeklinin ülkeden ülkeye ve kurumdan kuruma değişeceğine inanıyorum.

Bildiğiniz gibi John S. Dryzek, yalnızca temsil ve oylamaya dayanmak yerine, bizim çoğulcu demokrasilerimizin kaçınılmaz anlaşmazlıklarını, yalnızca “mütalaa” yoluyla “otantik katılım”ı daha çok vurgulayarak kucaklayabileceğini savunmuştur. Bu bağlamda, tartışmanın meşruiyeti oylamanın meşruiyeti için önemli hale gelmiştir (Dryzek 2000, 35). Fakat *demokratik ruh*, kültür ve mekân kısıtlamalarının üzerindedir ve üniversite Dryzek'in tarif ettiği mütalaaı sağlayabilmek için eşsiz bir biçimde uygundur.

Bu *demokratik ruha* olan bağlılık modern üniversitenin kökleri kadar eskidir. Antik Yunan uygarlığında zengin Atinalıların hırslı erkek çocukları bazen Atina'nın siyasi hayatında yerlerini alabilmek için felsefe ve retorik alanlarında çalışarak eğitimlerini çocukluk dönemlerinden sonra da sürdürmüşlerdir. Bu nedenle Batı'nın en eski öğrenim biçimi niyet ve ruh bakımından açıkça demokratikti. Atina; modern bilim, felsefe ve demokrasinin doğduğu yer olarak bilinmeye devam etmektedir; fakat Yunan “üniversiteleri” modern üniversitelerimizin doğrudan ataları değildir.

Modern üniversitenin kökleri de burada, Avrupa'daydı. Bu bağlamda, otorite ve idare ile ilgili meselelerinin sıklıkla konuya dâhil olduğunu kendimize hatırlatmak faydalı olacaktır. Bologna Üniversitesi'nin gelişimi genel eğilime bir örnek teşkil eder. Kısmen Papa ve imparator arasındaki hukuki ihtilafların katkısıyla Bologna'da filizlenen hukuki çalışmalar oradaki üniversitenin yükselişine zemin hazırladı. Bologna'da dini ve medeni hukuk alanında çalışmalar soyut ve tecrit altında değil, uygulama ve kullanım alanlarıyla bağlantılı olarak gelişti. Bu nedenle, Bologna Üniversitesi'nin gelişim süreci idare ve otoriteyle ilgili konulara odaklanır nitelikteydi.

Bologna, Avrupa'daki en eski üniversite benzeri kurum değildi; fakat dengeli dağıtılmış fakülteler ve hem profesyonel hem de beşerî bilim alanlarında kapsamlı çalışma alanları geliştiren, seçilmiş bir rektör tarafından yönetilen, belki de yüksekokulları ve özenle oluşturulmuş bir kurulu, ilk kez oluşturan kurumdu.

İlk kurulan üniversiteler üyelik açısından uluslararası statüye, kapsam ve amaç açısından giderek artan genişliğe, yönetim açısından ise özerkliğe ve *demokratik ruha* sahiptiler. Öğrenciler kendi birliklerinden, profesörler fakültelerinden ve rektör de üniversitenin iyi durumda olmasından ve yönetiminden sorumluydu. Şimdiki bütün yükseköğretim kurumlarımız gibi, bu kurumlar da şu iki soruya cevap arıyordu:

“Ne tür bir insan yetiştirmeyi istiyoruz?”

“Ne tür bir vatandaş yetiştirmeliyiz?” (Fallis 2005, 3)

Bu sorular hem eğitim hem de siyasetle ilgilidir, çünkü *eğitim olmadan demokrasi var* olamaz. Thomas Jefferson'ın Albay Charles Yancey'e yazdığı mektupta belirttiği gibi:

“Eğer bir millet medeniyet dâhilinde bilgisiz ve özgür olmayı bekliyorsa, asla gerçekleşmemiş ve gerçekleşmeyecek bir şeyi bekliyor demektir.” (Jefferson, 1816)

Eğitim ve demokrasi birbirine bağlıdır. Bir üniversitenin etkililiği 900 yılı aşkın bir süredir bu soruya cevap verme özgürlüğü ve sorumlu vatandaşlara dönüşecek aydınlanmış bireyler yetiştirerek sorunun cevabını uygulama sorumluluğu arasında kuracağı makul dengeye bağlı olmuştur. Yüzyıllar süren bir süreçte gayri resmî bir toplumsal anlaşma ortaya çıkmıştır. Kişisel anlamda bu anlaşma; *araştırma, öğretme, yayım ve ifade özgürlüğü* sağlamıştır. Ayrıca, akademik bütünlük ve tarafsızlık ile bilginin toplumun menfaati ve yararına insancıl kullanımı açısından bireysel sorumluluğu gerekli kılmıştır.

Bu gayri resmî anlaşma, kurumsal anlamda bir taraftan araştırma özgürlüğünü kollayan ve ona imkân veren kurumsal özerkliği, diğer yandan da eğitim bütünlüğü, bilimsel tarafsızlık ve profesyonel ve kaliteli eğitim programlarını mümkün kılmak amacıyla kurumsal öz-düzenlemeyi gerekli kılmıştır. Toplumun üniversiteyi hem finansal açıdan hem de kayda değer bir özerklik sağlayarak desteklediği bu toplumsal anlaşma, karşılığında üniversitenin kaynaklarının halkın menfaatlerini korumak ve toplumun düzelmesini sağlamak amacıyla sorumlu bir biçimde kullanılmasını gerektirir.

Üniversitelerin eğitim misyonu ve müfredat içeriği uzun zamandır kamu yararı ve menfaatlerine hizmet etmektedir. İlk üniversitelerin amacı kilise ve devlet kurumlarında görev yapabilecek bireyler yetiştirmektir. Rönesans dönemini tanımlayan öğrenmenin yeniden doğuşu, şu anda beşerî bilimler diye adlandırdığımız alana odaklanacak şekilde Avrupa üniversitelerinin profesyonel, hukuki, tıbbi ve dini müfredatını genişletmiştir.

Bu düzenleme, bireyleri sadece din, tıp, hukuk ve eğitim alanlarında kariyerlere hazırlamak için değil, aynı zamanda “**sivil erdem**” ve kamu menfaatini geliştirmek amacıyla da yapılmıştır. Bu nedenledir ki beşerî bilimler çok yönlü ve iyi eğitilmiş “özgür” bireylerin, yani demokratik toplumun liderlerinin eğitimiyle birlikte anılır hale gelmiştir. Beşerî bilimler müfredatı yüzlerce yıldır topluma hizmet etmiştir ve hala günümüz üniversite ve yükseköğretim kurumlarının temel katkıları arasındadır.

Toplumlar geliştikçe üniversiteler de demokratik toplumun gereksinimlerini karşılayabilmek için gelişmişlerdir. Üniversiteler 19. yüzyıla kadar *hukuk, tıp ve din* alanlarının dışındaki meslekler üzerinde çok az etkiye sahiptiler. Kendilerini çevreleyen toplumların üzerindeki etkileri orta düzeydeydi. Profesörlerden tek beklenen geçmişten gelen birikimi aktarmak olduğu için bilgi ve buluş külliyatına katkıları da çok azdı.

Bu durum 19. yüzyılda hızla değişti. Alman üniversitelerinde gördüklerinden ilham alan ABD, sadece üniversite finansmanı ve yönetiminde değil, misyonunda (Özellikle 1862 yılında çıkan *Morrill Yasası*ni takiben zengin özel teşebbüslerin ve dini sınıfların yerine federal ve eyalet yönetimlerinin devreye girmesiyle) da değişiklikler gördü. Müfredat, gelişmekte olan tarım ve sanayi toplumunun ekonomik ihtiyaçlarına yanıt verecek şekilde geliştirildi ve profesyonelleştirildi.

Hem ABD hem de Avrupa’da 19. yüzyıl, kurumların ve yürüttükleri görevlerin sayısının artması ile bu kurumlara erişim ve üyeliklerdeki artışı da beraberinde getirdi. Kısacası 19. yüzyıl, üniversitenin demokratikleşmesine şahit oldu. Bu eğilimler günümüzde de yükselmeye devam ediyor.

21. yüzyılda üniversiteler her önemli mesleğin temel taşı ve giriş kapısı haline geldiler. Bir zamanlar profesyonel nitelik taşımayan mimarlık, tasarım, mühendislik, işletme, beslenme, tarım ve gazetecilik gibi alanlarda eğitimin kapsamını genişletip geliştirdiler. Ayrıca, hukuk ve tıp gibi geleneksel mesleki alanlarda eğitimi daha da yenileyerek ilerlettiler. Bu, sadece geleneksel öğrencilere geleneksel kampüslerde eğitim vererek değil, üniversitenin bilgi erişimini, elektronik bağlantılar ve ortaklıklarla geliştirerek yapıldı.

Üniversiteler aynı zamanda ABD, Avrupa ve diğer bölgelerde temel araştırmaların da merkezi haline geldiler. Bu, karşılığında araştırmacı üniversitelerin kendi teknoparklarını ve mühendislik araştırma merkezlerini işleterek, istihdam sağlayarak ve ekonomik gelişime katkıda bulunarak yer aldıkları bölgenin ekonomisinde büyük rol sahibi olmalarının yolunu açtı.

Bu süreç esnasında üniversiteler, toplumda başlıca güç odakları haline gelmişlerdir. Sosyal hizmetler, geniş kesimlere yönelik eğitim programları, yasal hizmetler, toplumsal sağlık ağları, üniversite düzeyinde ileri tıbbi bakım ve kültürel aktiviteler vb. hizmetleri sadece kendi üyelerine değil kendilerini çevreleyen topluma da çoğu zaman sunmaktadırlar. Bütün bunlar demokrasinin varlığı için altyapı hazırlamaktadır.

Böylece, 21. yüzyılın üniversitesi, demokrasinin hem hususi hizmetkârı hem de asli temsilcisidir. Üniversiteler demokrasinin temsilcisidir, çünkü sürekli yürüttükleri etkinlikler “mütalaa” ve demokratik ruhu destekler. Üniversiteler aynı zamanda demokrasinin hizmetkârıdır, çünkü tüm üyeleri – öğretim üyeleri, personel, öğrenciler-kişisel yeteneklerini toplum yararına hizmet etmeye adanmışlardır.

Elbette burada tek bir tarz ya da model yoktur. Nasıl olabilir ki? Bizim tek bir model ileri sürmemiz ya da dayatmamız da akıllıca olmaz; çünkü tek bir millette bile sadece bir tek üniversite modeli yoktur. Sadece ABD’de 4,236 adet iki yıllık, dört yıllık, devlete ait ve özel yüksekokul ve üniversiteler mevcuttur.

Fakat bu durum asıl soruyu görmezden gelmemize izin verir mi: **Öğrencilerimizi sürdürülebilir bir demokrasinin ilgili, bilgili ve sorumlu vatandaşları olarak nasıl eğitebiliriz?** Her üniversite bu soruyla yüzleşmeli ve onu cevaplamalıdır. Günümüzde çok azı bu soruya eğiliyor. Belki de daha da azı onu etkin bir şekilde cevaplıyor.

Yine de birkaç belirgin eğilim mevcut. Öncelikle, yüksekokullar üniversitelerden daha az etkili hale geldiler; Alman modeli İngiliz modelinin önüne ve bazen de yerine geçti. Merhum John Ciardi bir zamanlar, öğrenciye olan ilgisi kaybolan bir yüksekokulun üniversite haline geldiğini ifade etmişti.

Bu alaycı bakış açısına rağmen araştırma, öğretim ve mesleki eğitime verdikleri önemle üniversiteler ve meslek okulları, beşerî bilimler ve bilim odaklı yüksekokullarla kıyasla çoğu insanın algısına göre toplumla daha çok ilişkilidir. Profesyonellik ve faydacılık, insan kimliği üzerindeki yansıtıcı ve özgür yoğunlaşma ve özgür kadın ve erkeklerin toplumdaki rolünden daha değerli görüldüğü için beşerî bilimler gözden düşmüştür. Bu durum “sivil erdeme” verilen önemin azalmasına neden olmuştur.

Bu değişikliğin bazıları, az önce belirttiğim gibi çeşitli faydaları oldu; fakat bunlar hem üniversite toplumu hem de ötesi adına uyum ve ortak hedefler pahasına gerçekleşti. Uzmanlaşma, akademisyenlerin ortak noktalarını öne çıkarmak yerine, farklılıkların önemini yeniden vurgulanmasına yol açtı. Bu da “sivil erdem” ve insan haklarına yönelik ilginin azalmasına neden oldu.

Clark Kerr bir keresinde modern üniversiteyi, ortak bir ısıtma sistemi ve park yeri bulma konusunda paylaşılan endişeyle birbirine yarım yamalak bağlanmış binalar bütünü olarak tarif etmişti. Faydacılık ve uzmanlaşma, beşerî bilimlerin eski değerlerinden bilgilenmediği ve esinlenmediği sürece demokratik ruha karşıt gelebilir. Bu yüzden asıl soru şudur: Demokratik kültürümüzü daha iyi anlayabilmek ve eleştirmek için beşerî ve temel bilimlerin desteğini nasıl sağlayabiliriz?

Mali Özerklik

Çoğu üniversiteyi şekillendiren ikinci kurumsal eğilim ise *devlete olan mali*

bağımlılıktır. Bunun üniversitelerin ulusal hedeflere yönelik çalışması gibi avantajları olduğu kadar artan mali bağımlılık nedeniyle öğrenci kaydı, yeni programların oluşturulması ve görece önceliklerin belirlenmesi gibi alanlarda kurumsal özerkliği azaltacak kısıtlamaları da getirmesi söz konusudur.

Çoğumuz özerkliği elzem olarak kabul etse de özerkliği artırmak için yapılan reformlar her zaman coşkuyla karşılanmamaktadır. Örneğin, hükümetlerin, müfredat ve bütçeleri daha verimli hale getirmek amacıyla her üniversiteye daha fazla esneklik ve bağımsızlık önerdiği zamanlar olmuştur. Ancak akademisyenler ve öğrenciler bu hamlelere; özelleşme, daha yüksek ücretler ve kısıtlı erişim getireceği düşüncesiyle karşı çıkmışlardır.

Bu da diğer bir soruyu beraberinde getiriyor: Bu ve benzeri durumlarda üniversiteler adına kim konuşmalı? Kurumsal özerklik hakkında yapabileceğimiz ortak bir açıklama var mı?

Üçüncü olarak, bağımsız kurumların kamu kurumlarıyla birlikte yükselişine şahit oluyoruz. Bağımsız kurumlar ABD'deki en saygıdeğer üniversiteler olmaya devam ediyorlar ve yavaş yavaş Avrupa ve diğer bölgelerde devlet kontrolündeki kurumlara bir alternatif olarak ortaya çıkıyorlar. Bu eğilimi kabullenmeniz gerektiğine inanıyorum; fakat bu görüşümü benimsemeyenler mevcut. Bu nedenle yanıtlamamız gereken iki soru var: Bu eğilim desteklenmeli mi? Eğer öyleyse, nasıl desteklenmeli?

Dördüncü olarak, kâr amaçlı, geleneksel olmayan kurumların artan bir etkisi söz konusudur. 2003-2004 itibarıyla ABD'de 350 adet dört yıllık özel, kâr amaçlı yükseköğretim ve üniversite ve Phoenix Üniversitesi De Vry Üniversitesi ve akredite edilmiş bir çevrimiçi okul olan Capella Üniversitesi de dâhil 502 adet iki yıllık özel, kâr amaçlı yükseköğretim mevcuttu. İtiraf etmeliyim ki bu kurumlar hedefe yönelik, kariyer odaklı bir eğitimi geleneksel üniversiteye oranla daha makul bir bedel karşılığında sunuyor olsalar da yükselişleri hakkında karışık duygulara sahibim. Bu yüzden şu soruyu sormama izin verin: Eğer varsa, bu kurumların demokratik ruhu desteklemekteki rol ve sorumluluklar nelerdir?

Beşinci olarak yakından takip gerektiren büyük bir toplumsal eğilim de var. Mezun yetiştirme, sınırlı profesyonel hizmetler sunma ve bilgi takibi dışında, üniversitelerin toplumsal sorumlulukları konusunda akademik dünyada ya da onun ötesinde bir görüş birliği hatta tartışma eksikliği bulunmaktadır. Bu eğilim, üniversitelerin kendi içerisindeki kurumsal bütünlüğünde kayıplara yol açmakta ve sorumlulukları üzerine toplumsal endişeler artmaktadır. Araştırmalara daha fazla yoğunlaşma, bazı yerlerde lisans eğitiminde gereken önemin verilmemesine ve danışmanlıkların ikincil plana atılmasına yol açmıştır. Bazı öğretim görevlilerinin aşırılığa kaçan sosyal görüşleri de bazen sınıf içerisinde taraflılığa, tam ve özgür tartışmayı kısıtlayan diplomatik bir dil kullanılmasına yol açmıştır. *Akademik tarafsızlık birkaç olayda bilimsel çalışma adı altında maskelenen yandaşlık, hatta kurumun yandaş politik amaçlar uğruna kontrol altında tutulmasıyla gücünü kaybetmiştir.*

Eğer üniversiteler hem kurumsal özerkliklerini sürdürmek hem de toplumsal etkilerini devam ettirmek istiyorlarsa, bunlar dikkat gerektiren durumlardır. Üniversiteler sivil etkilerini, sadece kendileri sivil sorumluluk modeli olarak görüyorlarsa kullanabilirler. Bu sorumluluğun bir yönü de Amy Gutmann'ın belirttiği gibi “**bilimsel araştırma mabetleri**” olarak hizmet etmeye devam etmek ve böylelikle hangi politik kanattan gelirse gelsin kısıtlanmış fikirler despotluğuna karşı daha geniş toplumu korumaktır (Gutman, 1987).

Bu durumları tespit ederken ne onların etkisini abartmak istiyorum ne de üniversite meselelerinde toplu olarak bir krizi temsil ettiklerini vurguluyorum, çünkü temsil etmiyorlar. Ama böyle durumlar var ve gereken ilgi gösterilmezse, üniversite tarafından uzun zamandır desteklenen ve demokratik ruhu beslemek için gerekli ön koşulları geliştirme yeteneğinin temelini oluşturan tarafsız *akademik çalışma, ifade özgürlüğü, tam ve adil soruşturma* modellerine ciddi birer sorun teşkil edebilirler. İnanıyorum ki bizzat kendimiz ihtiyatlı ve sorumluluğunu bilen bir kurumsal yönetim aksettirmesek sadece birkaç kişi bizim demokratik beyanlarımızı ciddiye alacaktır.

Bu durumda başka bir soru akla gelir: “Kendi üyelerimize demokratik bir toplumda daha önemli sorumluluklarımızı hatırlatmak için ne tür deklarasyonlar ilan etmeliyiz ve bunlar uygulamada ne ifade ederler?”

Bu modeller ve değerler konusundaki diğer zorluklar, üniversitelerin toplumsal hizmetlerini daha ileriye götürmek ve genişletmek için harcadıkları övgüye değer çabalarından kaynaklanmaktadır. Üniversiteler, sanayi ile birlikte çalışma; okullar, çevre girişimciliği ve sağlık örgütleri gibi toplumsal girişimleri sponsor ederek ve yöneterek halka daha iyi hizmet etme çabalarında geleneksel kampüs model ve değerleri konusunda alışılmamış zorluklarla karşılaşılır. Çelişkili bir şekilde, üniversitenin kapsayıcılığı ve yararlılığını arttırmak için yapılan her yeni girişim, alışılmış yönetim biçimlerine zorluklar oluşturmakta ve kurumsal özerklik, sorumluluk ve güvenilirlik ve hesap verme konularında soru işaretleri oluşturmaktadır.

Üniversitelerin tarihleri benzer örneklerle dolu olduğundan, bu tarz içsel ve dışsal stresler karşısında ne şaşırmalı ne de yılmayız. Ancak tarih aynı zamanda, pek çok değişikliğe rağmen, bütünlük, mükemmellik, toplum, açıklık, saygı, nezaket, özgürlük, sorumluluk, tarafsızlık ve hoşgörü gibi özerk toplum öğreniminde gerçekleşen üniversite değerlerini entelektüel birer süs aracı olarak veya şahsi kolaylık için değil sonuca götüren birer araç olarak korumuştur.

Bu değerler üniversitelerin olmazsa olmazıdır. Bunlar yüzyıllar boyunca geliştirilip düzenlenerek ve test edilerek sadece etkili öğrenim ve keşfetme için değil aynı zamanda geniş ve hümanist uygulamalarıyla insan ihtiyaçları ve bu yolla demokratik toplumların gelişimi için temel bir vesile olmayı başarmışlardır. Bunlar, demokrasinin bağlı olduğu öz değerlerdir.

Başka ne değişirse değişsin, bu değerler değişmemeli. Takdir edilmesi ve korunması

gereken bu değerlerdir ve bu durumun ana sorumluluğu her üniversite için mütevelli heyetine, memurlara ve akademisyenlere düşer. Bu değerlerin üniversite hayatında ve çalışma ortamında nasıl yansıtıldığı ve somutlaştırıldığı şüphesiz kurumdan kuruma değişir ve bunun yansıtılması herkesin sorumluluğudur. Bu sıradan bir zorunluluk değildir; ama bu değerlere saygı duymayan ve gereken önemi vermeyen bir üniversite adına layık bir kurum olmayacaktır. Bunlar olmadan gerçek bir demokrasi olamaz. Aslında, bu değerlerin ihmal edildiği veya bastırıldığı ülkelerde üniversiteler; siyasi karışıklıkların, monoton eğitiminin ve dogmatik telkinlerin yeri haline gelmiştir.

Böylece daha fazla soru(lar) oluşur:

- “Bu değerleri açıkça ifade etmeye gerek duyuyor muyuz?”
- “Bunlar yeni bir sosyal düzen ihtiyacını mı öneriyorlar?”
- “Bu değerlerin üniversitenin sosyal amacının ve mesuliyetinin bir parçası olarak şekillendiğinin farkında olan yenilenmiş profesyonel bir taahhüdü nasıl destekleyebiliriz?”

Demokratik ruhun gelişimi üniversiteler için ne yeni bir görevdir ne de titiz bir sorgulama ve zahmetli bir eğitimden soyutlanmıştır. Bu da Sokrates, Platon ve Aristoteles kadar eski bir kavram olup, uzun süredir yerleşmiştir. John Stuart Mill, John Henry ve Cardinal Newman’ın zamanından beri uygulamalı olarak test edilmektedir.

Bu *demokratik ruh*, daha geniş bir toplumdaki üniversite tarafından politik tarafgirlik veya kurumsal faaliyetlerde değil, *kendini adanmış bilim adamları, öğretmenler, danışmanlar gibi bireysel üyelerinin ve bilinçli ve ilgili vatandaşların topluca katkılarıyla hizmet görecektir.* Bu da bu kişilerin, toplum hayat ve hizmetinin her alanından profesyonel deneyimlerini azami hüküm ve ifade özgürlüğü ile paylaşımlarıyla gerçekleşecektir.

Son üç gözlemimi yapmama izin verin:

İlk olarak akademik özgürlüğün bedeli ve üniversitenin bağımsızlığı ve özerkliği; onun kurumsal olarak misyonunu, rolünü ve kimliğini doğrudan etkileyen nadir durumlar dışında siyasal ve ideolojik taraflılığı reddetme istekliliğidir. Bu tarz kurumsal kısıtlama ve özerklik, üniversitelerin bireysel üyelerinin her türlü alanda araştırma yapma ve fikir ifade etme özgürlüğünü hem bilim adamı hem de vatandaş olarak kurumsal veya toplumsal kısıtlama korkusu olmaksızın korumaktadır. Hem genel toplumun yararı için hem de kendi üyelerimizin düzeltilmesi için bu mesuliyetleri ve ilkeleri belirtmeye ve onlara bağlı olmaya hazır olmamız gerektiğini öne sürüyorum.

İkinci olarak, yapay bir zorlamanın sonucu olsaydı, demokratik ruhun geliştirilmesi ve yurttaşlık erdeminin öğrencilere aşılması, üniversite hayatı ve eğitiminin yan ürünü olacaktır. Hareketli, tartışmalı ve çeşitlendirilmiş yerleşik toplumdaki günlük hayat; öğrenci yönetimlerine, öğrenci ve toplum aktivitelerine

daha geniş anlamda, özellikle sosyal ve fen bilimlerinde eğitim deneyimine katılım sağlayacaktır. Dahası, kişinin (öğrencinin) kendi eğitimsel gelişiminden sorumlu olması, saygın bir danışmanla yakın bağ, gönüllü olarak toplum hizmetlerine ve yurt dışında eğitime katılım fırsatı sunacaktır. Bunların hepsi öğrencileri, *insan kimliği, toplumsal amaç ve sosyal yapıyla* ilgili geniş mevzuları inceleme konusunda cesaretlendirecektir. Bunlar, kurum ne kadar eşsiz bir birleşim sunarsa sunsun demokratik ruhu besleyecektir.

Üçüncü olarak, sivil erdeminin değerlerinin sadece öğrencilerin üniversite yönetimine doğrudan katılımıyla geliştirilebileceği tartışılmıştır. Bu dikkatli bir araştırma gerektirir çünkü üniversite, yönetim sorumluluğunun hem üyeliği hem de yeterliliği bir arada düşüneceği tipik bir demokrasi ortamı değildir. Aslında, bir bileşen grubun istekleri – diyelim ki öğrenciler – diğer grubunkiyle çelişebilir – belki akademisyenlerinkiyle ve hatta bir bütün olarak üniversiteninkiyle bile çelişebilir. Yine de bir derece katılım kesinlikle faydalıdır. Katılımın derecesi ve tarzı, kurumdaki akademisyenlerin ve yönetimin belirli ama önemli rollerinde olduğu gibi, ülkeden ülkeye ve kurumdan kuruma farklılık gösterir. Çeşitlilik gösteren kurumlarımıza tek tip yönetim şekilleri sunarken ihtiyatlı olmalıyız.

Demokratik ruhun geliştirilmesi üniversitenin sağlıklı bir geleceğe sahip olması için önemli olduğu kadar, adil ve eşit bir toplumun gelecekte de sürdürülebilirliği için çok önemlidir.

Her ikisi de, *serbest araştırmalara, kısıtlanmayan ifade özgürlüğüne, engellenmemiş düşünce ve tartışmalara* bağlıdır. Bunlar da, *eleştirel hüküm, ahlaki anlayış ve düzgün ifade gücüne sahip, hem toplum hizmetinde hem de toplumsal söyleme katılmaya istekli eğitimli vatandaşlık* gerektirir. Bu temel üzerinde hem üniversite hem de toplum yer alır. Bunu beraber açıklamaya istekli olmalıyız.

Böyle vatandaşlar yetiştirmek, öğrencilerini bu niteliklerle donatmak ve akademisyenlere ve çalışanlara örnek oluşturmak üniversitelerin yegâne yükümlülüğü ve büyük sorumluluğudur. Bu rolü önemsememek üniversitelerin tarihsel yükümlülüklerini inkâr etmek ve toplumu en önemli gereksiniminden mahrum etmek olur. Eğer bu yayın, bu rolü açıklayabiliyor ve net bir şekilde ifade edebiliyorsa sadece üniversitelere değil topluma da hizmet edecektir.

Alfred North Whitehead'in bir zamanlar yazdığı gibi, üniversitenin büyük rolü, *“mantıklı söylemin ve medenileştirilmiş takdir yöntemlerinin meseleyi etkileyebilecekleri büyüklükte bir gelecek oluşturulmasıdır”* (Whitehead 1968, 171). Haziran 2006'daki konferansta oluşturulan deklarasyon bu büyük ve değerli hedefi doğrulamak ve ona doğru ilerlemek için bir yöntem sağlamaktadır.

Kaynaklar:

Dryzek, John S. (2000). *Deliberative Democracy and Beyond*, Oxford University Press.

Fallis, George (2005). *Universities and Democracy*, Toronto, Toronto Üniversiteler Konseyi.

Gutman, Amy (1987). *Democratic Education*, Princeton NJ, Princeton University Press.

Jefferson, Thomas, *Letter to Colonel Charles Yancey*, 6 Ocak 1816.

Whitehead, Alfred N. (1968). *Modes of Thought*, New York, Free Press, 1968.

Öğrencilerin rolü

Tatsiana Khoma

Çoğu çağdaş siyasal ideolojiler, demokrasi için en azından sembolik de olsa bir destek içerir. Pek çok toplumda, insanlar demokrasiyi garanti olarak gördüklerinden vatandaşların sosyal ve siyasal etkinliklerinde azalma görüyoruz. Bu nedenle, bir bütün olarak eğitimin rolü, özellikle de yükseköğretim, bütün toplumlarda demokrasiyi koruma ve geliştirme konusunda çok önemli bir kaynak olarak her zamankinden daha çok tanınmalıdır.

Bu makalede ben, *toplumumuzda demokratik kültürün yükseköğretim aracılığıyla nasıl geliştirilebileceği* üzerine Avrupalı öğrencilerin düşüncelerini ortaya koyacağım. Tüm ilgili kurum ve kuruluşlarda Avrupa seviyesinde öğrencilerin eğitimsel, sosyal, ekonomik ve kültürel menfaatlerini desteklemek için ESIB* — Avrupalı Öğrenciler Ulusal Birliği — 1982’den beri var olmuştur. ESIB şu anda Avrupa’daki toplam 10 milyondan fazla öğrenciyi temsil eden 34 farklı ülkede 45 organizasyona sahiptir.

Biz öğrenciler, diğer Avrupa vatandaşları gibi insan haklarımızın güvence altına alınıp saygı gösterildiği demokratik temellere ve hukuka dayanan toplumlarda yaşamak için gayret ediyoruz. Toplumun bir bütün olarak gelişmesi için bu ilkeleri eğitim aracılığıyla geliştirmeye çabalyoruz. Bu tarz toplumları oluşturmada eğitimin kilit rol oynadığı konusunda anlaşmaya varılmıştır. Örneğin, Ekim 1998’deki Yükseköğretim Dünya Konferansı tarafından benimsenen *Yirmi Birinci Yüzyıl Yükseköğretim Dünya Deklarasyonu*: “Beyan ediyoruz ki, yükseköğretimin ana görevleri ve değerleri, özellikle de toplumun bir bütün olarak sürdürülebilir gelişimine katkıda bulunacak misyonu korunmalı, desteklenmeli ve daha da genişletilmelidir, yani ... (b) Dünya çapında bir vizyonla, vatandaşlık ve topluma aktif katılım, içsel kapasite oluşturulması, adalet bağlamında insan haklarını güçlendirme, sürdürülebilir gelişme, demokrasi ve barış için eğitim sağlamak” der.

Üniversite, öğrencilerin bilgi edindiği, haklarını öğrenip uyguladıkları bir yer olarak toplumun aynası konumundadır. Toplumdaki demokrasi eksikliği çok geçmeden yükseköğretime de yansır. Ulusal bağımsız öğrenci kuruluşunun devlet tarafından tanınmadığı, üyelerinin Eğitim Bakanlığı resmi dokümanlarında radikal gençlerin oluşturduğu bir çete olarak tanımlandığı ve yasanın kayıtsız bir öğrenci organizasyonuna üyelikten iki yıla kadar hapis öngördüğü benim ülkem Beyaz Rusya bunun en açık örneğidir. Ne yazık ki bugünlerde Beyaz Rusya’dan başka benzer pek çok örneğimiz var. Diğer taraftan, yükseköğretimde demokratik kültürün teşvik edilmesi ve demokratik değerlerin uygulanmasının toplumlarımızın ilerlemesi yolunda büyük bir adım olacağına inanıyoruz.

* “ESIB” (Avrupa Öğrencileri Ulusal Birliği), Mayıs 2007 tarihli 52. Yönetim Kurulu toplantısında adını “ESU” (Avrupa Öğrenciler Birliği) olarak değiştirdi.

Bir göz kırpmayla demokratik ruhu inşa edemeyeceğimiz söyleniyor. Geçmişinde demokrasinin, kültürlerinin bir parçası olmadığı komünizm sonrası ülkeleri örnek alacak olursak, buralarda demokratik değerleri yansıtan bir kültüre alışmak için insanların zamana ihtiyaç duyduklarını görürüz. Komünizm sonrası ülkelerde demokrasiyi teşvik etmek, demokratik kültürü oluşturmaya başlamak ve demokrasi altında yaşamayı öğrenmek yıllar almıştır. Dünyamızda eski komünist ülkelerin başarılarının işareti olarak pek çok komünizm sonrası ülkenin şu an AB üyesi olduğunu görürüz.

Ama şu da unutulmamalı ki, toplum demokratik olsa bile bu demokrasinin yükseköğretimde tamamıyla güvende olduğu anlamına gelmez. Demokrasiyi geliştirmek durumunda olan yeni nesil hala demokrasiden yoksun bir şekilde yetişmiş olanlar tarafından eğitiliyorlar. Bu da, demokratik kültürün gelişimi için bir başka engel olabilir.

Konuşma ve düşünce özgürlüğünden yoksun bir komünist rejimde ya da özgürlüklerin sınırlandığı herhangi bir sistemde yetişip eğitim görmüş bir profesör, resmi olandan farklı olan düşüncesinde ısrar eden ve yükseköğretimdeki karar verme sürecine aktif olarak katılmaya çalışan bir öğrenciyi anlamayacak ve desteklemeyecektir. Bunun nedeni, yükseköğretimde demokrasiyi geliştiren modern eğilimlerin çoğu ve öğrencilerin eşit ortaklar olarak görülmesi düşüncesinin geçmişteki uygulamalarla çelişki oluşturmalarıdır. Bunu da değiştirmek çok daha fazla zaman alacaktır.

Yükseköğretim vasıtasıyla demokratik kültürü oluşturma ve vatandaşlığı teşvik etme sürecinin temel taşları olarak dört şeye dikkat çekmek istiyorum:

- Yükseköğretimde eşitliği desteklemek,
- Yükseköğretim kurumlarına erişimi genişletmek,
- Yükseköğretimdeki uygun yönetim modelleri yoluyla bilinçli demokrasiyi desteklemek;
- Öğrencilere ve yükseköğretime yeterli miktarda finansal destek sağlamak.

Eşitlik ve erişimi genişletme

Bu bir gerçektir ki, okul yılları öğrenmenin ve sosyalleşmenin dönemi olduğu için yükseköğretim sayesinde kişi sadece resmi eğitim almaz aynı zamanda çeşitli iletişim ve kişisel becerilere, yeterlilik ve tecrübelerle sahip olur. Modern toplum; kültürlerin, dillerin, etnik kökenin ve diğer faktörlerin karışımıdır. Yükseköğretim, artık seçilmiş birkaç kişinin ayrıcalığı olmayacaktır. Yükseköğretim sistemi, toplumun sosyo-kültürel yapısını yansıtmayı başarmalıdır ve öğrencilere topluma entegre olma fırsatı vermelidir.

Yükseköğretim kurumlarındaki cana yakın, ayrımcılık yapmayan ve hoşgörülü atmosfer demokratik kültürün gelişimi için aynı zamanda özel bir öneme sahiptir.

Toplumdaki eşitlik ve hakkaniyetliğin geliştirilmesi yükseköğretimdeki eşitliğin sağlanmasıyla mümkün olabilir. Eğer demokratik kültürün gelişmesinde, yükseköğretimin önemi konusunda hemfikir olursak, kimseyi bu sürecin dışında tutamayız. İşte bu yüzden etnik azınlıkları, engelli öğrencileri, yükseköğretimde aile geçmişi olmayan öğrencileri ve yükseköğretime katılımlarının beklenenden daha düşük olduğu tüm diğer grupların da dâhil olduğu yükseköğretim sistemi oluşturmak bu kadar önemlidir.

Buna ek olarak yükseköğretim; politik görüş, din, etnik veya kültürel köken, cinsiyet, cinsel yönelim, yaş, sosyo-ekonomik durum veya herhangi bir yetersizliğe dayanan bir ayrımcılık türünden sıyrılmış olmalıdır. Mayıs 2006'da örneğin Polonya'daki LGBT gençlerine karşı yapılan kurumsal ayrımcılık ve Polonya Yükseköğretim Bakanından gelen çok sayıda ağır homofobik ifadelerin haberini aldığımızda üzüldük. IGLYO* ile birlikte ESIB, Polonya'daki gençlerin haklarıyla ilgili endişelerini dile getirdi.

Bize göre üniversite literatür ve bilimsel araştırmalardaki klişe ve önyargularla mücadele, eşitsizliğe karşı yapılan ortak mücadelemize de önemli katkıda bulunabilir.

Yükseköğretimde ve yükseköğretim kurumlarında karar verme

Karar verme sürecine katılım ve konuşma ve dernekleşme özgürlüğü hakkı, öğrenciler için büyük önem taşır. Bu hak, kendilerini demokratik kuruluşlarda örgütleme ve kendi üniversitelerinin işleyişine katılma hakkı oldukları anlamına gelir. ESIB politikası der ki:

Yönetim yapılarındaki etkililik yararlı bir amaç olabilir; fakat etkililik, öğrenciler, öğretmenler ve personelin politeknik ve üniversite tüzel yönetim modelleri lehinde dışlanması anlamına asla gelmemelidir. Ayrıca kurumların özerkliği, tüm karar verme güçlerini üniversite yönetimine transfer ederek değil, tüm yükseköğretim toplumunun paydaşlarına kolektif sorumluluk vererek tasarlanmalıdır.

Bütün paydaşlar arasındaki ortaklık ve diyalog fikri de aynı zamanda gereklidir. Her ne kadar çoğu Avrupa ülkelerinde öğrenciler paydaş olarak tanınırsalar da, gerçekte fikirleri dikkate alınmamakta ve hükümet öğrencileri kontrol altında tutmaya çalışmaktadır. Bunun son zamanlardaki örneği, Sırp Öğrenci Birliği'nin yükseköğretim üzerine yeni bir kanun tasarısı hazırlayan çalışma grubunun bir parçası olduğu Sırbistan'dan gelir.

Temmuz 2006'da tasarı hazırlandığında ve bir sonraki prosedüre geçildiğinde Eğitim Bakanlığı çalışma grubunu azletti. Daha sonra, var olan çalışma grubundan kimseye haber vermeden yeni bir çalışma grubu şekillendirildi. Tasarı üzerinde çalışan

* Uluslararası Lezbiyen, Eşcinsel, Biseksüel, Transseksüel, Farklı Gençlik ve Öğrenci Örgütüdür.

bağımsız öğrenci birliği, devletçe finanse edilen ve daha az eleştirel olan bir grupla yer değiştirdi.

Öğrencilerin karar vermeye katılımı sadece ulusal bir olay değildir. Bugün yükseköğretim, Avrupa seviyesinde başlatılmış değişikliklerle çoğu zaman karşı karşıyadır. Yükseköğretim sisteminin reformları ve sistemindeki yenilikleri bütün öğrencileri doğrudan etkilediği için, EISB, *tüm reformların uygulanma öncesi öğrenci temsilcileriyle usulüne uygun şekilde görüşülmesi gerektiğine* son derece inanmaktadır.

Bu sebepten ötürü EISB, 2001'den beri Bologna Süreci takibinin yapılandırılmasının önemli bir parçası olmuştur. Bu süreç, öğrenciler ve öğrenci temsilcilerini de içeren yükseköğretim toplumu ile yapıcı diyalogu sağlarken çok hızlı bir gelişim göstermiştir. Bu, örneğin öğrencilerin her zaman politika tartışmaları ve karar verme aşamasında rol almadığı yükseköğretim meselelerine karşı Avrupa Birliği tarafından alınan yaklaşımdan farklılık gösterir. Biz bunun saydamlık ve demokrasiyi engellediği inancındayız.

Yükseköğretimde ideoloji

Üniversitelerde kullanılan öğretim yöntemlerinin, *eleştirel ve analitik düşünme becerilerini geliştirmesi* gerektiği herkesçe kabul edilmiştir. Yükseköğretim kurumları, yükseköğretimin ve toplumun bir bütün olarak gelişmesi konusunda özgür tartışma ve fikir ifade etmeden yana olmadıkça bu mümkün değildir. Öğretim hiçbir şekilde önyargılı olmamalıdır.

Bu nedenle, ideolojinin hükümet yanlısı mı yoksa başka politik aktörler tarafından mı dayatıldığına bakılmaksızın, yükseköğretim kurumları asla bir ideolojiyi empoze etme yoluna gitmemelidir. Devlet üniversitesinde ideolojinin zorunlu ders olarak okutulması kabul edilemez — hatta şu an uygulandığı Beyaz Rusya'da da diğer Avrupa ülkelerinde de öğrenciler, cumhurbaşkanı veya hükümet tarafından alınan kararların doğrultusunda değerlendirilemezler.

Hakları bilme ve kullanma

Demokrasiyi öğretmek bütünselci bir eğitimin verilmesi yoluyla insan hakları konusunda farkındalık oluşturmak anlamına gelir. Aktif akademik ve öğrenci hayatına katılım yoluyla, öğrenciler bu haklara değer vermeyi ve saygı göstermeyi, bunları uygulama fırsatının tadını çıkartırken (de) öğrenirler.

Öğrencileri finanse etme ve öğrenci kuruluşları

Üniversiteler toplumun gelişmesinde önemli bir rol oynarlar. Yükseköğretimi

son zamanlarda ekonomik, pazar ağırlıklı ve erişilmesi güç bir eşyaya dönüştüren yükseköğretim süreçleri üniversitelerin rolünü tehlikeye düşürebilir.

Ekonomik açıdan yükseköğretimle ilgili her tartışmayı düzenlemek ve ölçülebilir olmayan şeylerin fiyatı ve yararları hakkında konuşmak demokratik kültür gelişimini engelleyebilir. Öte yandan, öğrenciler, kendilerini yükseköğretimden nasıl yararlandıkları konusunda ekonomik terimlerle ifade edilebilecek bir bakış geliştirmeye zorlanabilirler.

ESIB, ders ücretlerine şiddetle karşı çıkmaktadır. Ücretler sadece parası olmayanların yükseköğretime erişimini sınırlandırmaz, aynı zamanda öğrencilerin kendilerinden beklenilecek şekilde, daha geniş ve evrensel kavramlar yerine, mezun olabilmek için nasıl para kazanmaları gerektiğini düşünmelerine neden olur. Bu nedenle, yükseköğretimin sadece kazanç rolünü değil, sosyal rolünü de düşündüğümüzden emin olmalıyız.

Sadece öğrencilere değil, aynı zamanda etkinliklerini gerçekleştirmeleri için öğrenci kuruluşlarına da yeterli maddi kaynak verilmelidir. Bu günlerde üye birliklerimizden birisinin varlığı Slovenya Parlamentosu'nda karara bağlanıyor. Yakın tarihte Slovenya Hükümeti, öğrenci organizasyonu sistemi ve onların finanse edilmemesiyle ilgili kanun hakkında düzenleme önerisi verdi. Eğer parlamento düzenlemeleri desteklerse, bugün bildiğimiz üzere Slovenya'da bulunan öğrenci kuruluşları hiçbir şekilde maddi yardım alamayacak; bu da öğrenci kuruluşlarının etkinliklerini büyük ölçüde baltalayacaktır.

Tüm bunlar olup biterken, yükseköğretimin geliştirilmesiyle ilgili bir ulusal strateji — gelecekte yükseköğretim kanununda yapılacak gözden geçirmenin temeli — yayımlandı. Slovakya'daki yükseköğretimin paydaşları tarafından ele alınan diğer tartışmalı konular arasında, öğrenci meşruluğunu aza indirerek öğrenci kuruluşları tarafından temsil edilebilecek öğrenci sayısını düşürecek üyelik kriterlerinin değiştirilmesi ve öğrenci kuruluşlarına yapılacak mali yardımların azaltılması yönünde bir önergeyi de kapsamaktadır.

Mayıs 2006'da Sırbistan'da öğrenci hakları konusunda yapılan konferansta, ESIB - Avrupalı Öğrenciler Ulusal Birliği - Öğrenci Hakları Avrupa Tüzüğü konusundaki çalışmaya olan bağlılığını ifade etti. Belge, öğrenciler olarak kendi hakları üzerindeki düşüncelerini kapsayacaktır. Tüzüğün kullanılması ve içeriğiyle ilgili diğer paydaşlarla bir danışma süreci planlanmıştır. Bize göre bu hakların tanınması ve onlara saygı gösterilmesi demokratikleşme yolunda büyük bir adım olacaktır.

Yarı demokrasi diye bir şey mümkün değildir. Bu yüzden demokrasinin geliştirilmesi ve korunmasıyla ilgili sürekli bir çalışma olmalıdır. Sırbistan ve Slovenya'daki son örnekler, demokrasiyi geliştirme taahhüdünde bulunan politikacılar neden tamamen karşıt şeyler yapıyorlar diye beni meraklandırıyor. İnsanlar ışığa karanlıkta kaldıklarında değer vermeye başlarlar şeklinde bir söylem vardır.

Demokrasi konusunda büyük problemler yaşamış bir ülkeden gelen biri olarak, demokrasiyi kaybetmek, toplumumuzda demokrasiyi geliştirmek için şu an bir şeyler yapmıyor olmanın bedelini ödeyemeyecek kadar yüksek bir fiyattır.

Gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir demokrasi için doğru ortamı oluşturmak

Goolam Mohamedbhai

Demokrasinin çok fazla tanımı vardır; fakat tanım ne olursa olsun demokrasi temel olarak, çoğunluk yönetimiyle nasıl yönetilmek istediklerini belirleme noktasında toplumdaki insanların kendilerini özgürce ifade edebilmelerini gerektirir. Bu tabii ki, insanların büyük çoğunluğunun ülkelerindeki sorunları anlama ve kendi yöneticilerini seçmede bilinçli ve akıllı kararlar alma yetenekleri olduğunu farz eder.

Bu durum şüphesiz sanayileşmiş ülkelerin çoğu için doğrudur, gelişmekte olan birçok ülke için aynı şey söylenemez. Kimse demokrasiye sahip olmanın önemi ve yararlarını sorgulamazken, esas soru belirli bir toplum ortamının, demokratik kültürü uyarlama konusunda hazır ya da uygun olup olmadığıdır.

Durum öyle gözüküyor ki, gelişmekte olan ülkelerin çoğunda samimi ve işlevsel bir demokrasinin oluşması ve sürdürülmesi için şartların ideal olana çok uzak olduğudur. Yükseköğretim kurumlarının ilk ve öncelikli olarak içinde buldukları topluma hizmet etme yükümlülükleri olduğu için, gelişmekte olan ülkelerdeki yükseköğretim kurumlarının, demokrasi için uygun ortamı oluşturmaya ve aynı zamanda demokratik kültürü arttırmaya yönelik çifte sorumluluğu vardır. Bu bölümde vurgulanmak istenen esas olarak yükseköğretimin ilk başta bahsedilen sorumluluk kısmıdır; yani gelişmekte olan ülkelerdeki yükseköğretimin demokrasi için doğru ortamı oluşturmaya nasıl yardımcı olacağı konusudur.

Demokrasi için şartlar

Bir ülkede sürdürülebilir demokrasinin kök salması için gerekli şartları ele alacak olursak bunun dört temel şartı olduğunu görürüz:

Birincisi, makul bir okur-yazarlık oranı olmalıdır. Yetişkinlerde yaygın okuma yazma bilmeme oranı, demokrasinin yerleşmesi için büyük bir engeldir.

İkincisi, aşırı yoksulluk olmamalıdır.

Üçüncüsü, güvenlik ve barış olmalıdır. Savaş ve çatışmaların olduğu ortamlarda demokrasinin serpilmesi beklenemez.

Dördüncüsü, insanların kültürel algısı demokrasinin temel kavramlarını kabul edecek seviyede olmalıdır.

Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinin hepsinde olmasa bile çoğunda bu şartlar

mevcutken, gelişmekte olan çoğu ülkede durum böyle değildir. Bu şartların her birini biraz detaylı olarak ele alalım.

Yetişkin okuryazarlığı

Dünyadaki yetişkinlerin neredeyse 800 milyonunun, dünya nüfusunun yaklaşık %18'inin, okuma yazma bilmediği tahmin edilmektedir (UNFPA, 2005). Bunların üçte ikisi kadındır ve çoğu gelişmekte olan ülkelerdedir. UNESCO İstatistik Kurumu'nun yayınladığı dünya istatistiklerine baktığımızda, kadınların çok daha düşük bir okuryazarlık oranı oluşturdukları en az gelişmiş ülkelerde okuryazar olmayan yetişkin oranı, Afrika'nın Sahara Bölgesinde, Güney ve Batı Asya'da ve Arap ülkelerinde %40 civarındadır. Bazı Afrika-Sahara ülkelerinde bu oran %60'a kadar çıkabilmektedir.

Temel eğitim göz önüne aldığımızda ise, UNICEF'e göre, en az gelişmiş ülkelerde, okul çağındaki çocukların sadece %60'ı ilköğretim okullarına kayıt oluyor; kızların oranı erkeklerle göre yine çok daha düşük. İlköğretim okullarına kayıt olmayan %40'lık kesim bu yüzden daha sonra okuryazarlığı olmayan yetişkinleri oluşturacaktır. Tersine gelişmiş ülkelerde, okuryazarlık oranı %99'a yakındır ve ilköğretim neredeyse evrenseldir.

Şimdi, eğer demokrasi insanların nasıl yönetilmek istediklerine karar verme ifadesiyse, %40'ının ya da daha fazlasının okuryazar olmadığı, insanların hayatlarını doğrudan etkileyen konuların anlaşılıp tartışılmadığı ve dolayısıyla fikirlerin sorumluluk bilinci içinde ifade edilemediği bir ülkede demokrasi nasıl mümkün olabilir?

Daha da kötüsü, okuryazarlığı olmayan insanlar söylenenlere körü körüne inanıp, otokrat rejimleri desteklemeleri için etki altında kalabilirler. Özellikle kadınların okuryazar olmaması, çocukların eğitimini, ailenin sağlığını ve beslenmesini ve aile planlamasını olumsuz yönde etkiliyor. "*Herkes için Eğitim 2015 Dakar Stratejisi'nin*" belirlediği amaca göre, 2015'te yetişkin okuryazarlığında, özellikle kadınlarda %50 oranında bir artış gözlenecek ve tüm çocuklar, özellikle kızlar ücretsiz ve zorunlu ilköğretim okullarına erişim imkânı bulacaklar. En yoksul ülkelerin çoğunda eğilimler bu amaçlara ulaşmanın pek olası olmadığını göstermektedir.

Yoksulluk

Demokrasinin gelişmesi için gereken ikinci şart aşırı yoksulluğun olmamasıdır. Dünya Bankasının istatistiklerine göre az gelişmiş ülkelerdeki ulusal yoksulluk sınırında olan insanlar, tüm nüfusun yaklaşık %40 ile 70'ini oluşturmaktadır ve oran şehirlere göre kırsal alanlarda daha yüksektir.

Yoksulluk, endüstrisi gelişmiş ülkelerde de vardır fakat asıl sorun yoksulluk yayıldığında ortaya çıkar. *Geliri olmayan fakir bir kişi, insan hakları ya da demokrasi*

için çok az ilgi duyar. Onun öncelliği kendisinin ve ailesinin karnını doyurmak ve onlar için güvenilir bir barınak bulabilmektir.

Yoksulluk; özellikle çocuklarda gelişim bozukluklarına, yetersiz beslenmeye, fiziksel ve zihinsel problemlere hatta ölüme sebebiyet verdiği ve erişkinlerde de ortalama hayat süresini kısalttığı için oldukça tehlikelidir. Yoksulluğun bir başka zararı ise suç oranını ve yolsuzluğu artırıp, uyuşturucu trafiğini hızlandırarak demokrasiyi baltalamasıdır.

BM'in *Milenyum Hedeflerinin* birincisi, *aşırı yoksulluktan ve açlıktan mustarip kişilerin sayısını %50 oranında azaltmaktır*. Fakat elde edilen son verilere göre Kuzey Afrika ve Batı Asya'da, durumda hemen hemen hiç değişme olmamışken, Sahra-Afrika'sında durum daha da kötüleşmiştir.

Barış

Demokrasi için üçüncü şart barış ve güvenlidir. *Dünyanın birçok yerinde düzen, savaş veya karışıklık yüzünden kesintiye uğramaktadır ve durumdan en çok etkilenen gelişmekte olan ülkelerdir*. Dünya Bankasına göre dünyanın en yoksul 20 ülkesinin %80'inde son 15 yılda savaş çıkmıştır.

Daha da kötüsü, bu ülkelerde savaştan çıkabilmeyi başaranlar 5 yıl içerisinde tekrar savaşmak zorunda kalmışlardır. Böyle ülkelerde demokrasinin gelişip kök salmasını beklemek mümkün değildir. Bu ülkelerden kaçan mülteciler, gelişmekte olan ülkelere sığınmakta ve durum en çok da onların gelişmesini olumsuz etkilemektedir.

BM Mülteciler Yüksek Komisyonu'na göre son on yılda dünyadaki mültecilerin 10 milyonu gelişmekte olan ülkelere çıkmıştır; bunların büyük çoğunluğu gelişmiş olan ülkelere sığınma imkânı bulabilmektedir.*

Kültürel oluşum

Dördüncü ve son şart ise kültürel oluşum ve toplumsal kabuldür. Bazı Batılı olmayan toplumlarda liberal demokrasi genellikle Batı'nın bir dayatması olarak görülür ve bu yüzden o toplumlarca hoş karşılanmaz. Bazı ülkelerde bir liderin ülkesi için en iyi olana karar vereceği gerçeği öylesine yerleşmiştir ki, bu toplumlarda demokratik düşünce fikri kabul görmeyebilir. Hatta bu ülkelerde öyle uygulamalar vardır ki batılı toplumlar tarafından gayri demokratik bulunur.

* 2006 yılından bu yana dünyanın birçok ülkesinde savaş ve kargaşalar çıkmış; bir kısmı hala devam etmektedir. Sadece Suriye'deki iç savaştan 13 milyon yakın insan mülteci durumuna düşmüştür. Dünya liderlerinin gündeminin en önemli maddelerinden birisinin devam eden savaşlar ve bunlardan kaynaklanan mültecilerin durumudur. ç.n.

Bunların çoğu dinî uygulamalardan kaynaklanmakta; insanları, bunları değiştirmeye ikna etme zor olmaktadır. Şu da akıldan çıkarılmamalıdır ki, demokratik kültür yavaş işleyen bir süreçtir. Bir ülkedeki toplumun büyük bir kesimi demokrasinin yararlarına inanmadıkça, ya da inanana kadar, demokrasi dayatılmamalıdır. Eğer süreç çok hızlı gerçekleşirse demokrasi sürdürülebilir olmayabilir.

Yükseköğretimin rolü

Bu durumda akıllara şu soru gelmektedir: Yükseköğretimin yukarıda açıklananlarla ilgisi nedir? Yetişkin okuryazarlığını artırmak, yoksulluğu azaltmak, toplumsal çatışmaları engellemek devletin görevleridir. Evet, bu doğrudur. Bu durumun gerçekleşmesine yardım etmek için yükseköğretim çok önemli roller oynayabilir ve hatta oynamak zorundadır.

Gayri resmî eğitim, yetişkin okuryazarlığını artırmak için en etkili yollardan biridir. Yükseköğretim kurumları, sahip oldukları uzmanlarla ve yüksek öğrenci sayısı ile *toplumsal hizmet* yoluyla gayri resmî eğitimi geliştirmede muazzam bir potansiyele sahiptir (Mohamedbhai, 2004). Böyle hizmetlere kırsal alanlarda ve yoksul topluluklarda daha çok ihtiyaç vardır:

- Tatillerde ve hafta sonlarında personel ve öğrenciler yetişkinlere okuma ve basit matematiksel işlemlerde yardımcı olabilirler.
- Tıp fakültesi akademisyenleri, öğrencilerden de destek alarak, sağlık, beslenme, hijyen ve HIV/AIDS'ten korunma konusunda eğitim verebilirler.
- Yükseköğretim kurumları ayrıca, gayri resmî eğitimi gençlere ve özel ihtiyaçları olan yetişkinlere sağlamada aktif rol oynayan gayri resmî kuruluşlara; hizmet içi eğitim, müfredat geliştirme, eğitim materyallerinin hazırlanması konularında teknik destek sağlayabilirler.

Okur-yazarlığı geliştirmek için üniversitelerin uzun vadede yapabileceği şeylerden biri de çok kaliteli ilk ve orta öğretim öğretmenleri yetiştirmektir. Daha fazla insanı eğitebilmek için, uzaktan eğitim ve açık öğretim sistemlerinin etkin kullanımı özellikle yararlı olacaktır. Yükseköğretim kurumları, politika planlayıcılarına, yetişkin okur-yazarlığını geliştirme konusunda en iyi yöntemi belirlemede ve genç ve yetişkinler arasındaki öğrenme farklılıklarını bulmada da yardımcı olabilirler.

Gelişmekte olan ülkeler hala demokrasiyi topluma getirme ve daha da önemlisi onu sürdürebilmekle uğraşırken, endüstrileşmiş ülkelerde demokratik rejimlerin bulunması oldukça ilginç gelmektedir. İstisnai durumlar olsa da, veriler, *endüstriyel gelişmeyle sağlanan ekonomik ilerlemenin demokrasinin oluşması için doğru bir ortam oluşturduğunu göstermektedir*. Örneğin Hindistan, nispeten fakir bir ülke olmasına rağmen dünyadaki en büyük demokrasi olarak bilinir.

Buna karşılık Suudi Arabistan dünyanın en zengin ülkelerinden biri olmasına rağmen

hala otokratik bir sistemle yönetilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde küçük ve orta ölçekli işletmelerin güçlenmesini sağlama; istihdam oluşturulması, yoksulluğun önlenmesi ve ekonomik büyümenin sağlanması için etkili bir yoldur.

Fakat birçok gelişmekte olan ülke, endüstrileşmek için hâlâ mücadele etmektedir. Bunun bir sebebi yetişmiş elemanın eksikliğidir. Gelişmekte olan birçok ülkedeki problem, yükseköğretim sektöründeki çeşitlilik eksikliğidir. Üniversitelerin ülkenin gelişmesi için gerekli bilim adamı ve mühendis yetiştirmeleri konusunda açık bir ihtiyaç söz konusuyken, bunların yeterli sayıdaki teknik elemanla da desteklenmesi gerekir. Ve gelişmekte olan yoksul ülkeler, özellikle kırsal alanda daha çok teknik elemana ihtiyaç duyarlar. Özellikle bu ülkelerin en fazla ihtiyaç duyduğu eğitim kurumu türü; uygulamalı eğitim almış, diploma ve deneyim sahibi, girişimciliğe önem veren ve kırsal alanda hizmet etmeye hazır eleman yetiştiren, “politeknik” okullarıdır.

Meslek Liseleri

Yükseköğretim kurumlarının barışı geliştirecek ve çatışmaları çözmeye yardımcı olacak birçok yöntemi vardır (Mohamedbhai, 1998). Öğretmenler, öğrencilerini hoşgörüyü teşvik eden değer ve davranışlar aşılama, insan haklarını geliştirmeleri ve kültürel, etnik ve dini çeşitliliğe saygı duymaları konusunda eğitebilir.

Üniversitelerde insan hakları, çatışma çözümü, önleyici diplomasi veya etnik toplumlararası birliktelikle ilgili uygun barışçı modüller sosyal ve beşerî bilimler derslerindeki müfredata eklenebilir ve özel lisansüstü dersler de konulabilir. Politika yapanların hizmetine sunulması için çatışmaların neden ve kaynaklarını anlamak ve başarılı çatışmaların çözümlerini incelemek amacıyla araştırmalar yapılabilir.

Yükseköğretim kurumları, barışla ilgili konularda halkı hassas kılma ve hassas konularda ülke barışı için açık ve samimi tartışmaların yer aldığı platformlar oluşturma amacıyla atölye çalışmaları da düzenleyebilir. Son olarak, öğretim elemanları ve öğrenciler, varsa bölgelerindeki mülteci kamplarına yardım sağlayabilir.

İşte bu noktada bu dört unsur birbirlerinden ayrı olarak ele alınmış olsa da aslında birbirleriyle yakinen ilişkilidir. Okuryazarlık ve eğitim; yoksulluğu azaltmakta, ekonomik ve sosyal gelişimi hızlandırmakta; bu da çatışma riskini asgariye indirmektedir. Bu şekilde, insanların demokrasinin anlamını kavramaları ve faydalarını tartışmalarına yardımcı olacak eleştirel düşünme ve aktif vatandaşlık ortamı oluşturulmuş olacaktır. Bu durum, demokrasiyle ilgili kavramların oluşmasını kolaylaştırır.

Yükseköğretim kurumlarının sürdüreceği bir başka ilginç araştırma alanı ise, insanların demokrasi hakkında neler hissettiği ve algılarının ne olduğu konusunda araştırma yapmaktır. Böyle bir araştırma, kültür ve geleneklerini de koruyarak belirli bir ülke ya

da bölgenin sosyo-ekonomik ve politik durumuna daha uygun bir demokrasi modeli belirlemeye yardımcı olabilecektir.

Üniversite özerkliği ve kurumsal eş güdüm

En başında da bahsedildiği gibi yükseköğretim kurumları, gelişmekte olan antidemokratik ülkelerde, hem demokrasi için uygun bir ortam oluşturmakla, hem de öğretim, araştırma ve toplum hizmetleri etkinlikleriyle demokratik kültürü aşlamak ve geliştirmekle yükümlüdür. Fakat bu zorlu görev, bu kurumların her zaman özerk olmamaları ve demokratik ilkeler çerçevesinde hareket edememeleri nedeniyle kısıtlanabilmektedir. Birçok kurumda, kıdemli görevli ve önemli yönetim organları, hatta öğrencilerin seçimi için politik müdahaleler söz konusudur. Bunların yönetim kurulu, esasen hükümete hesap verecek siyasilerin atadığı kişilerden oluşmakta ve bu kurumlarda öğretim üyeleri ve öğrenciler için konuşma veya yayın özgürlüğü bulunmamaktadır. (Ya'û, 2005)

Hatta bu durum savaşa ya da silahlı çatışmalara maruz kalmış bölgelerde ve de işgal edilmiş yerlerde daha vahimdir (Barghouti-Muray, 2005).

Böyle bir durum, bu kurumlara olan güveni etkiler ve demokrasiyi geliştirme çabalarında onları zora sokar. Eğer yükseköğretim kurumları demokrasinin oluşumunda önemli bir rol oynayacaksa, öncelikle kendilerinin akademik bir özgürlük ortamında çalışmalarına izin verilmelidir. Aslında bir ülkede demokrasinin en önemli belirtisi, orada bulunan yükseköğretim kurumlarının özerklik ve akademik özgürlüğe sahip olup olmadığıdır.

Yükseköğrenim kurumları her zaman kendi başlarına özerkliğe kavuşamayabilir, çünkü bu devletin sorumluluğudur. Seslerine ulusal bazda her zaman kulak verilmez. Bu kurumlar, demokratik ülkelerdeki kurumların deneyimlerinden öğrenme gerçekleştirmeli ve eşgüdüm ve destek aramalıdır. Bölgesel ya da ulusal yükseköğretim dernekleri, kendi üye kurumlarının seslerini duyurmada önemli bir rol de oynayabilirler. Yükseköğretim, dünya çapında bir topluluğu oluşturur ve akademik özgürlük ve demokrasinin gelişimi konularında kurumlar arasında dayanışma ve eşgüdüm şarttır.

Kaynaklar:

Barghouti, R. And Muray, H. (2005) "Social actors in the struggle for academic freedom: a case study of Berzeit University, Palestine", ("Akademik Özgürlük: Arap ve Afrika ülkeleri, İskenderiye, Mısır'daki Problem ve Zorluklar" başlıklı UNESCO Konferansında sunulan bildiri), 10-11 Eylül 2005.

Mohamedbhai, G. (2004). *Üniversiteler Topluluğu ve EFA Uluslararası Toplantısı açılış konuşması – Gelişmeyi Oluşturmak ve Sürdürmek*, UNESCO, Paris, 3-4 Kasım 2004.

Mohamedbhai, G. (1998). “Yükseköğretimin Afrika’da barış kültürünün geliştirilmesindeki rolü”, *Afrika’da yükseköğretim: başarılar, zorluklar ve umutlar*, Dakar, UNESCO Bölge Ofisi (BRED A).

Ya’u, Y.Z (2005) “Ever-changing Contest: the struggle for academic freedom and its repercussions in Nigeria, 1985-2005”, (“Akademik Özgürlük: Arap ve Afrika ülkeleri, İskenderiye, Mısır’daki Problem ve Zorluklar” başlıklı UNESCO Konferansında sunulan bildiri), 10-11 Eylül 2005.

UNFPA, 2005’te Dünya Nüfusu Durumu.

http://www.unfpa.org/swp/2005/preskit/factsheet/facts_gender.htm

UNESCO İstatistikler Enstitüsü.

<http://www.unesco.org/en/stats/statistics/literacy2000.htm>

UNICEF <http://childinfo.org/areas/education/>.

UNESCO Herkes için Eğitim, Dakar Hareket Çerçevesi http://www.unesco.org/education/efa/ed_for_all/framework.shtml.

Dünya Bankası, Dünya Kalkınma Göstergeleri 2005, <http://devdata.worldbank.org/wdi2005/Section2.htm>.

Dünya Bankası, Dünya Kalkınma Göstergeleri 2005, <http://devdata.worldbank.org/wdi2005/Section2.htm>.

Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü – <http://unstats.un.org/unsd/mi/mi/coverfinal.htm>.

“You think! Conflict”, 2006 – <http://yoouthink.worldbank.org/issues/conflict/>.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komisyonu – <http://unhcr.org/cgi-bin/texts/vtx/home>.

Demokrasi: Kurumlar, yasalar, kültür ve yükseköğretimin rolü

Sjur Bergan

Vatandaşlık bilgisi ve benzer ders kitaplarımızı geriye dönüp düşünecek olursak, ne tür bir demokrasi imajı verdiler? Tabii ki, tüm dünyadaki üniversitelerin tanıtımlarında olduğu gibi, güneşli bir havada sürekli gülümseyen insanlar görüntüsü içerdiler. Üstelik bunun da ötesinde, muhtemelen demokrasiyi kurumlar topluluğu olarak sundular. Demokrasinin mekanizması ve yapısı var oldukça, demokrasi de vardı. İnsanlar oy vermeliye kuşkusuz, ama bunun dışında hayatlarına devam ederler.

Belki de abartıyorum; ne yazık ki şunu vurgulamam abartı sayılmaz: Demokrasinin sürdürülebilir olması için, sağlam kurum ve yasalar dışında, canlı ve enerjik bir kültürde kök salmış olması gerekiyor. Kurumlar önemlidir; ancak nasıl ki bir gitarın tellerinin doğru boyutlarda olması gerekiyorsa, söz konusu kurumlar da demokratik kültürde kök salmışlarsa işe yararlar. Ayrıca, motivasyonu yüksek ve becerili bir gitaristten de faydalanacakları çok şey vardır.

Avrupa Konseyi, kabul etmeliyiz ki, son on beş yılda demokratik kültürden öğrenme gerçekleştirmiş kurumlardan birisidir. Demokrasiye bağlıyız – o bizim *raison d'être'miz* (var olma sebebimiz). Bununla birlikte, demokrasi kavramımız Avrupa Konseyi 1949'da kurulduğundan beri evrime uğradı. – Kadınlar, Avrupa'nın tümünde henüz seçme ve seçilme hakkına sahip değilken – ve yine 1989'da Berlin Duvarı yıkıldığından beri.

Birçok Avrupalı [Berlin duvarı yıkıldığında] çok sevindi; buna hakları da vardı doğrusu. Ama demokrasinin bir gecede yerleşeceğini düşünürken de çok acemiydik. Demokratik kurumları kurmak ve seçimleri yapmak çok uzun zaman almadı; teknik uzmanlık çok kısa zamanda çok işler başardı. Geriye baktığımda, çoğu yerde işlerin çok yolunda gittiğini söylemem gerektiğini de düşünüyorum.

Hal böyle olmasına rağmen, 1990'ların ortalarına doğru, sürdürülebilir bir demokratik kültürü geliştirmenin en zor bir görev olduğu açıkça ortaya çıkmıştı. Bu tutumların geliştirilmesini gerekli kılıyordu ve Roma'daki gibi demokrasi bir günde inşa edilmedi.

Açıkça anımsamamız gereken bir şey de demokratik kültürün sadece yeni demokrasilerde geliştirilmesi gereken bir şey olmadığı gerçeğidir. Demokratik kültür, hem bir insanın hayatının tüm evrelerinde, hem de her yeni kuşakta yeniden inşa edilmelidir. Bisiklete binmek gibi değildir ki onu öğrendiniz mi tamam olsun. Bir dil gibidir, pratik yapmazsanız kaybedebilirsiniz, ama ilerletmeyeceğiniz de kesindir. Eğitimin zorlu bir sınavdan geçtiği ortadadır ve her hafta duyduğumuz haberler bize bunu hatırlatır.

Demokrasi ve çeşitlilik

Demokratik kültürün birçok bileşkeni vardır; karşınızdakinin isteklerini göz önünde bulundurmaya istekli olmak bunların anahtarlarıdır. Bu sadece diğerlerinin konuşmasına izin vermek değil, söylemek zorunda olduklarını da dinlemektir. Aynı zamanda, demokrasi kendimizin haksız olma olasılığını kabul etmektir. Makul miktardaki şüphenin keskin bir akıl için önemli bir katkı olduğunu düşünüyorum.

Demokratik kültür, çeşitliliği kabul etmekle ilgilidir. Bazı durumlarda tabii ki tek bir sesle konuşmamız önemlidir; fakat sıklıkla tek sesle konuşmak gerektiğini savunanlar aslında *onların* sesiyle konuşmamız gerektiğini söylerler.

Çeşitlilik, çoğunlukla problem değil, güçtür. Yeni bir dil öğrenmenin verdiği bir zevk de, bir kavramın başka bir dilde farklı bir şekilde anlatılabilesidir. Germen dillerinde “hakkımız” vardır, Latin kökenli dillerde “sebebimiz” vardır. Eğer hepimiz aynı şekilde düşüsek ve dünyayı aynı şekilde anlatsak, entelektüel ve pratik gelişme büyük boyutlarda olmayacaktır.

Sanırım Amerikalı arkadaşlarım, çeşitliliğin dengesine mükemmel bir ifade vermişlerdir. Benim düşündüğüm birlik ise, Avrupa’nın en önemli damgalarından biridir; bunu eski bir Avrupa dilinde gerçekleştirmeleri mutluluk vericidir. “*E pluribus unum*” (*Kesretten birliğe*).

Sürdürülebilir demokratik kültür

Avrupa Konseyi Yükseköğretim Forum’u, tartışma ve aynı zamanda harekete geçme platformudur. Entelektüel tartışma hayatın en büyük zevklerinden biri ve insan durumunun tanımlayıcı özelliğidir. Entelektüel tartışma ve teşvikten yoksun hayat yaşamaya değmez. Düşünüyorum, öyleyse varım. Ancak, özellikle de bu sebeple sadece tartışmamalı; dahası doğru bildiklerimizi uygulamaya başlamalıyız. Ancak bu şekilde özgür ve açık tartışmanın, kararlara ulaşmak için anahtar olduğu bir toplum oluşturabiliriz. Ancak bu şekilde, bütün üyelerin ya da en azından üyelerinin çoğunun alınan kararlarda pay sahibi olduklarını hissettiği ve böylece bu kararları gerçekleştirmek için uğraştığı bir toplum şekillendirebiliriz ve bu şekilde sürdürülebilir, demokratik toplumlara sahip oluruz.

Sürdürülebilirliğin ilgi alanı, yalnızca demokrasi ile sınırlandırılmamıştır, fakat demokratik kültür ve demokratik uygulama toplumların çevresel, ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda sürdürülebilir olmalarını sağlayacak zor kararlara ulaşmada ve uygulamada anahtar görevi görürler. Bu, vatandaşlarda olduğu kadar liderlerde de önemli derecede bir entelektüel birikim gerektirir. Bu durum; analitik kapasite, zor kararları gerçekleştirebilecek bir irade ve gelecekte kazanacakları uğruna fedakârlıkta bulunacak bir öngörü gerektirir. Çağdaş toplumların bu alanlarda başarılı olduklarını iddia etmek zordur. Bizim; gününü gün edenlerin ittifakı, Acil Memnuniyet Partisi

veya tüm değerlerin avrolar veya dolarlarla ifade edilebileceğini savunanlar tarafından o seviyeye ulaştırılacağımız gerçeği aynı derecede zordur.

O zaman, uygulama tartışmayı izlemelidir. Demokratik kültür tartışma ile, fakat aynı zamanda karar almayla da ilgilidir. Clement Attlee'nin dediği gibi:

Demokrasi, tartışmayla yönetim demektir; fakat insanların konuşmasını durdurabildiğiniz ölçüde etkilidir.

Demokratik kültürün yeterlilikleri

Avrupa'da niteliği nelerin oluşturduğu konusunda yoğun bir tartışma içerisindeyiz ve niteliğin, hem özel konular hem de çapraz yeterlilik ve yeteneklerden oluştuğu konusunda anlaşmaya varılmıştır.

Demokratik kültürün sürdürülebilir olması aşağıdaki gelişmiş çapraz yeteneklere bağlıdır:

- Analitik kapasite;
- Bir konuyu açıkça ifade etme yeteneği;
- Alternatifleri belirleme yeteneği;
- Bir konuyu değişik açılardan görme yeteneği;
- Kendi bakış çerçevesinden çıkma yeteneği;
- Karmaşayı çözme ve tercihen engelleme yeteneği;
- Tartışma, fakat sonuca varma ve uygulamaya koyma yeteneği;
- Satırların arasını okuyabilme — belirtilmiş olanların yanında- belirtilmeyenleri de görme yeteneği.

Önemli bir çapraz yetenek de, paradoksları tanımlama ve sonra çözme yeteneğidir; fakat toplum olarak bu konuda başarılı değiliz. Bizi sadece ziyaret etmek isteyen değil, aynı zamanda ülkelerimizde yaşamak için kalmak ve çalışmak isteyenlere yeterli derecede çekiciyken, onlara daha çekici olmak için harcadığımız çabayı ve sonundaki mutsuzluğumuzu nasıl açıklarız? Dünyanın diğer yerlerindeki insanlar Avrupalıların 17. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar uyguladıklarını yaptıklarında [başka ülkelere göç etmeden] neden mutsuz oluyoruz? Neden Avrupalı göçmenlerin Kuzey ve Güney Amerika'ya gitmelerini kutlarken Avrupa'ya gelen Afrikalı ve Asyalı göçmenlere hakaret ediyoruz?

Toplumlarımızdan birçoğunda, acil konuların ötesine bakabilme konusunda görünüşteki politik tartışma yeteneksizliği beni endişelendiriyor. Kısa zaman için amaca uygun görünen uzun zaman için doğru olmayabilir. Eğer diyet yapıyorsanız, bunu normal olarak açlıktan aldığınız zevk için değil, uzun zamanda daha iyi olacağımızı düşündüğünüz için yaparsınız. Fakat diyetler kabul edilirken, politik tartışma için aynı çeşit gerekçelendirmeler dışlanmaktadır.

Yükseköğretimin rolü

Yükseköğretim için tek rol yoktur; birçok rol vardır ve ‘yükseköğretim’ terimi sadece yükseköğretim kurumu olarak görülmemelidir; o kurumda çalışan akademik ve idari personeli ve öğrencileri de kapsamalıdır. Belki de asıl konu en güzel şekilde Walter Lippmann tarafından özetlenmiştir:

Hiçbir tüzük, doğrudan önseçim veya kısa seçim, eğitimsiz insanlardan demokrasi oluşturmaz.

Aynı nokta, Goolam Mohamedbhai tarafından bir önceki yazıda belirtilmiştir. Her şeyden önce, yükseköğretim demokrasi için önemli olan çapraz yeteneklerin ve yeterliliklerin geliştirilmesinde, gayri resmî eğitim kadar ilköğrenim ve ortaöğrenimde de çalışmalarını devam ettirmelidir. Kilit konuların anlaşılmasının giderek gerekli hale geldiği ve gitgide karmaşıklaşan toplumlarda yaşıyoruz. Karmaşık demokrasiler, bir konunun küçük ayrıntılarıyla savaşılabilen ve bütün soruların “evet-hayır” ile veya dolarlarla ve avrolarla cevaplanabileceğine inanmayan entelektüel vatandaşlara ihtiyaç duyarlar.

İklim değişikliğinin detayları sadece uzmanlar tarafından anlaşılabilir ve çoğunlukla bu kişiler yükseköğretimde ve araştırmalarda bulunur. Uzmanların, konuları açıklamada anlaşılır bir dil kullanma ve alternatifleri açıklama görevleri vardır. Fakat yükseköğrenimin, yalnızca uzman yetiştirmek değil, aynı zamanda yükseköğretim mezunlarına uzmanlar tarafından verilen bilgiyi analiz etmek ve üzerinde çalışmak ve neden önemli olduğunun anlamak için beceri ve yeterliliklerin aktarılması konularında görevi de vardır.

Bu durumda yükseköğretim sadece teknik yeterlilikleri öğretmekle yetinemeyip, aynı zamanda derin düşünmeyi ve değerleri öğretirse işe yarayacaktır. Bizim sadece *homo sapiens* – bilgili insanlara – değil; düşünen insanlara ihtiyacımız var.

Tatsiana Khoma ve değerli öğrencilerinin Beyaz Rusya’da yapıyor oldukları gibi, yüz yıl önce Fransa’da birçok insanın Dreyfus olayında yaptığı gibi veya birçok Amerikalının 1950-1960’larda sivil haklar mücadelesinde yaptıkları gibi, en azından *karmaşık gerçekleri anlama kapasitesi olan; dik bir duruş sergileyerek savundukları sağlam inançları ve değerleri olan insanlara ihtiyacımız var.*

İkinci olarak, yükseköğretim, sadece yükseköğretim yönetimine değil yükseköğretimin hayat tarzıyla ilgili her türlü etkinliğe katılımı cesaretlendirmelidir. Teorik çalışmalar önemlidir; ancak toplum hayatıyla ilgilenmek de önemlidir. Ayrıca kendi güvenilirlikleri için, yükseköğretim kurumları öğrettiklerini uygulamalıdır. Pratikte değil de teoride katılımı destekleyerek güvenilir olunmaz.

Üçüncü olarak, yükseköğretim, toplum duygusunu ve bireyin toplum için anlamını özendirilmelidir. Burada Amerikalı arkadaşlarımızdan çok şey öğreneceğimizi

düşünüyorum ve aynı şekilde Amerikan yükseköğretimi de Avrupa'dan öğrencilerin kurumsal politika belirlenmesine katılması konusunda çok şey öğrenecektir. Bir toplum inşa etmek, insanların kendilerini önemli bir şeyin parçası olarak hissetmelerini sağlar ve toplumu geliştirmeleri kendi menfaatlerinedir. Eğer öğrenciler, yükseköğretim toplumunun bir parçası olduklarını hissederlerse onu geliştirmek için çalışırlar. Karar seviyesindeki yaşadıkları olumlu toplum deneyimi ileride içlerinde bulunacakları toplumlara iç içe olmalarını teşvik edecektir.

Kuzey Rusya'da öğrenciler ve akademisyenler demokrasi hareketinde önemli rol oynarlar; dünyanın diğer yerlerinde de bu böyledir. Fakat yükseköğretimin, otomatikman demokratik kültüre yol açtığına inanma gaffetini gösterecek lüksümüz yoktur. Değerlerine, ilkelerine ve demokrasinin uygulanmasına bağlılık gösteren akademisyen örnekleri kadar, inançsız veya hiçbir direnç göstermeden yol alıp diktatörlüğü savunan, onunla işbirliği yapan karşıt akademisyen örnekleri de vardır.

Nazilere karşı gelen Dietrich Bonhoeffer, Peder Alfred Delp SJ, Okul kardeşleri ve diğerlerine karşın, diktatörlükle işbirliği yapmış ve bu konuda önderlik gerçekleştirmiş Mengele gibi daha bir sürü akademisyen vardı. Andrei Sakharov ve diğerleri gibi Komünist rejime karşı gelenlerin yanında rejimi destekleyen akademisyenler ve şov tarzında duruşmalar yapan hâkimler de vardır. Birçok politik rengin diktatörlüğüne karşı çıkan birçok Latin Amerikalı akademisyenin yanında, Pinochet döneminin Şilili ekonomisti Sendro Luminoso, Castro'yu savunan akademisyenler ve temel demokratik değerlere gereğinden az önem veren toplumsal modeller için teorik ve pratik destek sağlayan diğer kişiler de vardı.

Bundan dolayı, demokratik kültürü geliştirmek ve devam ettirmek için Yükseköğrenim toplumunun çifte bir görev vardır. Bu görevi kendisi ve diğerlerinin menfaatleri için yapmalıdır.

Üniversiteler, toplumlarımızın devamını sağlayacak tüm önemli alanlarda araştırma ve eğitimi sürdürmelidir. Bu durum, üzerine toplumumuzu ve onu çalıştıran mekanizmayı inşa ettiğimiz etik, değer ve ilkeleri içerir. Filozoflar, siyaset bilimciler, avukatlar ve başkaları için zengin disiplinler arası bir çalışma alanı olan insan haklarını araştırma ve öğretmeyi kapsar. Bu, doğayı sürdürülebilir kılan – ya da doğayı yok eden – tabiat ve yaşam bilimlerini içerir.

Aynı zamanda, bir yandan sürdürülebilir gelişimin bir yandan da çevresel ve sosyal uçuruma karşı aşırı gelişmenin – ki bu durum sürdürülebilirlik yoksa gelişim de yoktur şeklinde yorumlanabilir – ayrımının yapılmasına yardımcı olan ekonomistlere ve işletme çalışmalarına yer verir. Bu durum; kim olduğumuzu, nereden geldiğimizi ve nasıl iletişim kurduğumuzu göstermemizi sağlayan tarihin, sosyolojinin ve dillerin içinde bulunduğu beşerî ve sosyal bilimleri kapsar. Sonuncu fakat son derece önemli olarak da kategorileştirilmiş bir araştırma dünyası ve akademik alanlar için kavgalar oluşturmak yerine farklı bütün akademik değerlerin, hepsinin yararına bir araya getirilmesini içerir.

Fakat yükseköğretim dünyası kendisi için yalnızca öğrenimi ve araştırmayı takip etmemelidir. Beyan ettiği ilkeler dâhilinde yaşmalıdır. *Orthodoxia* — doğru öğretim — *orthopraxis* — doğru uygulama ve faaliyetler ile tamamlanmalıdır.

Yükseköğretim kurumları, marjinalleşme ve kapalı forumlarda küçük gruplar tarafından karar alma modelleriyle yönetiliyorsa, katılımın ve demokratik kültürün erdemini güvenilir bir şekilde beyan edemezler. Hem kurumsal yönetim hem de kurumsal hayatın daha geniş alanları, akademik toplumun tüm üyelerine kurumun ve yükseköğretimin geliştirilmesinde makul bir menfaat sağlamalıdır. Avrupa deneyimi gösteriyor ki bu tamamen mümkündür ve öğrencilere değişik roller ve çalışanlara çeşitli kategoriler için de imkân sağlamaktadır.

Öğrencilerin rolü ve önemi

Doğrusu, öğrencinin katkısı yükseköğretim sisteminin ve kurumların gelişimi için çok önemlidir. Akademik toplumun üyeleri olan öğrenciler kurumlarını geliştirmede ve korumada menfaat sahibidirler. Müşteri olan öğrenciler *alma mater* (mezun oldukları okul) için — genellikle bu adla çağırılmazlar — bir bağlılık hissetmezler ve eğer memnun kalmazlarsa başka bir yerde eğitim satın alırlar. Avrupa’da, Avrupa Yükseköğretim Alanı’na kurmayı amaçlayan Bologna süreci, yükseköğrenimin geliştirilebilmesi için öğrencilerin ve kuruluşların yapabileceği büyük katkıları ve onların katılımlarını teşvik etmezsek neleri kaçırmış olduğumuzu bize tamamiyle göstermiştir.

Toplumla işbirliği

Yükseköğretim kurumu daha geniş bir toplumla işbirliği kurmalıdır. Fildişi kuleler imajı inanıyorum ki abartılmış bir imajdır. Eğer bu doğru olsaydı, üniversiteler şimdi çağdaş toplumun bir parçası olamayacak, birçok nesil önce bilgi gelişim ve aktarım modeli olarak günü geçmiş olacaktı. Lakin biz, her zaman “*yükseköğretimi çevreleyen toplumu*” konuştuk ve bunun bir adayı çevreleyen bir okyanus olmadığını unuttuk.

İşte bu toplum tam da yükseköğretimin bir parçası olduğu toplumdur. Akademik toplumun üyeleri toplumla vatandaş olarak iç içe ve işlevsel olmalıdırlar. Üniversiteler bu durumu kurumsal olarak gerçekleştirmelidir. Yükseköğretim ve araştırmanın yapacağı çok katkı vardır ve bunu yapmaları için davetiye beklememelidir.

Performans isteklerinde de olduğu gibi, kamu finansmanı ve kamu dikkati talebinin arttığı bir çağda yaşıyoruz. Yükseköğretim liderleri olarak, ekonomiye katkıda bulunmanın önemli olduğunu kabul etmeliyiz; fakat bundan daha geniş bir saha tanımlamalıyız. Yükseköğretim, sadece iş dünyasına ve toplumun varlıklı kesimine değil, tüm diğer kesimlere de katkıda bulunmalıdır.

Yükseköğretim, sağlayacağı yararları paylaşma fırsatını geliştirmek amacıyla

yerel halkla, yakın çevredekilerle ve daha uzakta yaşayanlarla iç içe olmalıdır. Yükseköğretim, toplumun ekonomisinin gelişmesine, fiziksel ve sosyal çevresinin dayanıklı hale gelmesine yardım eder. Dahası, halkı toplum hayatına ve politikasına katılmaya ve kendi toplumlarının geleceği için sorumluluk almaya teşvik ederek; gerekli yeterlilikleri ileterek ve araştırmaya dayalı bilimin güvenilirliğini geri kazandırarak toplumu geliştirmek ve sürdürülebilir hale getirmek için yerel toplumla iç içe olmalıdır. Kısaca, yükseköğretim, yerel halka umut vermek için gereken her çabayı göstermelidir. Hiçbir toplum, umut olmadan sürdürülebilir olamaz.

Birçok yükseköğretim kurumu az önce tanımladığım şeyi yapar. Bununla ilgili sadece üç örnekten bahsetmek istiyorum.

Pennsylvania Üniversitesi, özellikle şehrin bu bölgesinin daha geniş *topluma dâhil olmalarını sağlamak, fırsat sunmak ve umut vermek* amacıyla, öğrencilerin ve öğretim üyelerinin toplumun en dezavantajlı yerinde çalıştıkları batı Pennsylvania'da toplumsal projelerle uğraşiyor.

Paris'in dışında bulunan Cergy-Pontoise Üniversitesi, ikamet edenlerin 40 değişik etnik gruptan geldiği bir bölgededir ve bunların birçoğunun yükseköğretimle neredeyse hiçbir bağlantısı olmamıştır. Yine bu üniversite, yerel toplumun gelişmesinde ve savunmasız gruplara umut aşılama ve amaçları konusunda farkındalık oluşturulmasında önemli bir rol oynar. Fransa'daki Kasım 2005 olaylarını yaşayan hiç kimse bu katkının önemini küçümsemeyecektir.

Belfast'taki Queen's Üniversitesi hem Katolik hem de Protestanları kampüste kendilerini rahat hissetmeleri; üniversiteyi ikinci evleri gibi düşünmelerini sağlamak için sürekli çaba harcamıştır. Queen's Üniversitesi, aslında daha sonra Barış Sürecini mümkün kılan birçok gelişmede ve politikada öncülük etmiştir. Sonunda kesin başarı yine de zor bir çalışma gerektirecektir; ama Queen's'in katkıları olmaksızın, başarısızlık riski daha büyük olurdu.

Ulusal ve küresel seviyede, birey, topluluk veya kurumsal olarak akademisyenler; siyasi görev arayışları da dâhil olmak üzere, kamu tartışmalarıyla ve kamu hizmetleriyle uğraşmalıdırlar. Böyle yaparak, yükseköğretimin *serbest tartışma, gerçekleri inceleme, somut gerçeklere dayalı karar verme* gibi ana değerlerini korumalıdırlar. Soyut terimlerle mantık yürütme, analitik olma ve karmaşık gerçeklikleri uzman olmayan kişilerin anlayacağı şekilde açıklama yeteneği gibi çapraz akademik yeterliliklerden tamamıyla yararlanmalıdırlar. Özellikle, kamu ilkelerinin zaman perspektifini genişletmek için çok çabalamalıdırlar.

Sonuç

Umarım, bu kitabı meydana getiren Yükseköğretim Forum'u, yükseköğretim tarafından geliştirilen ve sürdürülen demokratik kültüre daha güçlü bir katkıya doğru önemli bir

adım olmuştur. Bu forumun benimsediği bildiri ve özellikle ortaya konulanların takibi için devreye soktuğumuz mekanizmanın önemli olacağına inanıyorum.

Yükseköğretime karşı kamunun da sorumlulukları var. Ancak, yükseköğretimin de kamuya karşı sorumlulukları var. Sürdürülebilir demokratik bir kültürü oluşturmaya katkıda bulunmak bu sorumluluğun merkezindedir.

Biraz abartı ile sürdürülebilir demokratik kültür için eğitimin önemi — yükseköğretim de dâhil — iki Yunan harfiyle, alfa ve omega ve şu Latin terimiyle *sine qua non* (vazgeçilmez koşul) özetlenebilir.

Ambrose Bierce, Meksika devrimi sırasında bir ara güneşin batımına doğru giden ve bir daha haber alınamayan Amerikan gazeteciydi. Arkasında bıraktığı şey ise, bazen alaycı olsa da, Şeytanın Sözlüğü olarak bilinen muhteşem komik tanımlar koleksiyonudur. Bütün bunların altında, onlar doğruluğun zerresinden daha çoğuna sahiptir ve eğitim hakkında söylediği şeyler bizi, yükseköğretimin sürdürülebilir demokratik kültürü geliştirmesindeki rolüyle ilgili tartışmalarımızda da yönlendirebilir:

Eğitim (i.): Bilgi eksikliklerini bilge olana gösteren, budaladan da saklayandır.

Yükseköğretimin karar vericileri olarak bizim görevimiz toplumu bilgili kılmaya ve geliştirmeye yardımcı olmaktır. Bu hem zor hem de pahalı bir önerme olabilir; fakat alternatiflere kafa yormaktan, hatta onları yaşamaktan daha çok nefret edebilirim. Eğitim pahalı olabilir; fakat onu görmezden gelmek kesinlikle daha ucuz değildir.

Bölüm II

Sorumluluğun Kilit Noktaları

3. Demokrasi kültürünün teşvik edilmesi

Hayatın karmaşık yapısı

Susan Robinson

Haziran 2006'dan beri, Avrupa Konseyi'nin ana forumu, demokrasinin doğası hakkındaki geniş çaplı söyleşiler için hız kazandırıcı bir rol üstlenmiştir. Atlantik'in bizden tarafında olanlar olarak, biz de bu gerekli düşünceden yararlandık. *Amerikan Eğitim Konseyi*'ndeki liderler olarak, konuşma yükümlülüklerimiz bizi Avrupa'dan Asya-Pasifik sınırına, Latin Amerika'dan Afrika'ya ve Kuzey Amerika'yı içererek ikisi arasında birçok noktaya götürdü. Bu seyahatin yararları arasında, demokrasinin birçok yüzünü inceleme ve yükseköğretimde işe yarayan veya bazen yaramayan şeyleri görme fırsatları yer aldı. Amerika Birleşik Devleti'ndeki sınırlarımızın ötesine gitmemize gerek yoktur; fakat dünya genelindeki belli başlı temaları yakalamak için buna ihtiyacımız olabilir.

İşte bir örneğini gözlemlediğimiz sadece demokrasinin sebep olabileceği “düzensizliğe” bir örnektir. Geçtiğimiz yıllarda, üniversitenin kendi öğretim üyeleri tarafından öğretilen yüksek nitelikli kredisiz derslerini tekrar üniversiteye transfer etmek için çabalayan ve her seferinde başarısız olan California Üniversitesi'nin öğrencilerini gördük. Washington'da ulusal işitme engelliler, üniversitemizde öğretim üyesi ve öğrenciler heyeti tarafından atanan rektörü onaylamadığında çeşitli kamusal ve ani tepki barındıran protestolara şahit olduk ve bu rektör sonunda görevden alındı.

Geleneksel üniversiteler tarafından eksik olarak değerlendirilmelerine rağmen, kâr amacı güden çevrimiçi [Online] eğitim veren kurumların rektörlerinin, hak eden azınlık öğrencilerine sosyal yardımları artırmanın en iyi yollarını ısrarla tartıştıklarını izledik. Ayrıca ölüm tehditleri alan ve zamanında Jane Fonda ve yakın zamanda Michael Moore ve Ward Churchill gibi tartışmalı kişileri kampüslerinde konuşmalarına izin verdikleri için kurumlarına büyük mali yardımlar kaybettiren yüksekökol ve üniversite yöneticilerini de biliyoruz.

Bunlar ve bunlara benzer birçok örnekteki sorun; hoşgörünün, kalite kontrolünün, akademik bağımsızlığın, güvenliğin ve diğer çakışan değerlerin nasıl dengelendiğidir. Bunların hepsi demokrasi kültürünü geliştiren eğitsel şartlardır. Bu denge için çabalamak bu durumların her birinin açıkladığı gibi karışık bir girişimdir.

Amerika'da bir kurumun, seçtiği herhangi bir kredinin transferini kabul veya reddetme yetkisine fazlasıyla inanıyoruz; fakat bir kurum ne zaman akıllı bir bekçi görevi görür ve ne zaman sadece bir engelleyici olur?

Serbest konuşma önermesine ısrarla bağlıyız ve protestolar bu vazgeçilemez hakkın bir parçasıdır. Fakat Avrupa'dakinden daha az güçlü olan Amerikan öğrencilerin örgütlenme hakkının anarşizme dönüştüğünü ne zaman düşündük? Kapitalist bir milletiz ve bu yüzden yükseköğretim kurumları hem öğretme hem de para kazanma hakkına sahiptir. Fakat ne gariptir ki, akademik çevrede, açıkça kar sağlamak üniversite hakkında bir şüphe uyandırır. Bizim sistemimizde kabul edilebilir tek çeşit olarak gösterilen ve bölgesel denklige sahip olmadığı için, kâr amacı güden ve ulusal olarak itibarlı kurumlar bile, transfer olamayan öğrencileriyle birlikte yok sayıldı. Bu durumda, kalite kontrol ne zaman yasal olarak yürürlüğe girer ve ne zaman bu önyargı daha elit ve menfaatçi tavırlara maske olur?

Yükseköğretim lideri için, *demokratik kültürü geliştirme bağlılığı*, kendini bir ömür boyu dikkatli düşünmeye ve devamlı öz yansıtmaya adanmak ve bir durumda mantıklı ve ilkel olan fakat bir başka durumda mantıksız gelebilecek bu kararları anlamaktır.

Cornell Üniversite'sinin fahri rektörü Frank Rhodes'un katkılarında gözlemlediği gibi, demokrasi her ülkede farklı şekiller alabilir; fakat ruhu insan bilincinin sınırını aşar. [Demokratik] ruhun; hoşgörüyü, insan haklarını ve bir ülkenin vatandaşlarının uğraşlarını kamu yararında kucaklaması gerektiğini biliyoruz. Fakat her birimiz için asıl soru, eğitimciler olarak bu ruhun —bazen makro seviyede ama çoğunlukla günlük kararlarımızda- kendisini nasıl gösterdiği.

Aktardığım örnekler kasıtlı olarak açık tercih gerektirmeyenlerdir; aksine demokratik değerler birçok pozisyona yerleştirilir ve akıllı lider, yarışan mantıklı yararlar arasından daha iyi olanı seçmelidir. Bir eğitimci, Avrupa Konseyi forumunda alaycı bir şekilde “Hayatımız komünizm altında daha kolaydı” demiştir; kolaydı çünkü eğitimciler için kararlar hazır olarak veriliyordu; ya da en azından o kararlar daha az belirsizlik taşıyordu.

Brenda Gourley ve Wayne Meisel'in harika çalışmalarından her biri bu belirsizliğin özelliklerini ele alır; kendimizi, yüksekokul ve üniversitelerimizi iş birliği, barış ve güven ruhuyla yönetmede zor tercihler yapma ihtiyacını vurgular. Bunu yaparak, Dag Hammarskjöld'ün da haklı olduğunu gösterdiler: Kötülük, iyi insanlar bir şey yapmadıklarında zaman ortaya çıkar. Her birimiz zor fakat ilkel kararlar gerektiren durumlarla yüzleşiriz. Ve bu isteğin üstesinden gelen bir yükseköğretim lideri görmemiz ancak ilham verici bir durum olur.

Son zamanlarda, eski bir üniversite rektörünün, tartışmalı bir konuşmacının kampüste konuşma hakkını ve daha önemlisi üniversite öğrencilerinin bu konuşmacıyı dinleme hakkını savunduğu için kurumuna birkaç yıl önce 10 milyon dolarlık mali yardım kaybettirdiğini anlattığı bir toplantıya katıldım. Mucizevî olarak, işine devam etti ama on yıldan daha fazla süre geçmesine rağmen hala bu fikrinden dolayı eleştirilir. Bana göre, bu rektör hepimizin amaç edinmesi gereken ilkeleri destekledi ve birçok demokratik ulusun yükseköğretimdekiler gibi, demokrasinin karışık hayatının neticede yaşanmaya değer tek şey olduğunu cesaretle ispatladı.

Eğitime katılımı genişletmek: Bir ön koşul

Brenda M. Gourley

Hayatımın büyük bir kısmını Güney Afrika'da geçirdim. Bu demektir ki ırk ayrımının dayatıldığı ve nesiller boyunca demokrasinin uzak bir rüya olduğu — bir rüya ki birçok hemşerimin uğruna çok acı çektiği ve hatta öldüğü ve üniversitemin kendi varlığını birçok kez tehlikeye attığı — dünyanın en baskıcı rejimlerinden birinde yaşadım.

Bu zalim rejimin sonunu görebilecek kadar yaşamak benim için ayrıcalıktı. Bütün dünya bizimle beraber sevindi. Donald Woods'un sözleriyle: "Aniden bütün dünya değişmiş gibiydi sanki ve insanoğlu bunun kat kat fazlasını yapabilecek güçtedir." Aslında Donald Woods, özgürlüğü kazanma çabası adına çok kaybeden Güney Afrikalılardan biriydi ve bu özgürlük, herkesin aynı özgürlüğü tadacağı bir ülkede yaşamaktı.

Bütün dünya 1994'te Güney Afrikalıların ilk demokratik seçimde oylarını kullanmak için sandıklara gitmelerini izledi. O günü yaşayan hiç kimse demokrasiyi kesin kazanım olarak görmedi. Onlar demokrasinin zor kazanıldığını biliyordu. Güney Afrikalılar, demokrasinin vaatlerinin hemen veya kolayca — aslında belki de hiç — yerine getirilemediğini daha yeni öğreneceklerdi.

Kendimiz için demokrasi hakkında dört önemli şey öğrendik:

Birincisi, *demokrasi bir olay değil, bir süreçtir; hatta süreçteki bir iştir. Vaat ettiklerini yerine getirmesi için bizim sürekli ilgimize ihtiyacı vardır. Aslında kolayca bunu gerçekleştirseydi, bu gün temelde demokratik olmasını istediğimiz toplumlarda gördüğümüz bariz eşitsizliklere katlanıyor olmazdık. Demokrasi; yozlaşma, şiddet, adaletsiz kanunlar, konuşma özgürlüğündeki kısıtlamalar, bilgiye ulaşma yetersizliği, kalitesiz eğitim ve vatandaşların tam anlamıyla bilgilendirilme eksikliği gibi birçok unsur tarafından yıpratılabilir ve hatta yıpratılmaktadır; sözde demokrasilerde bazı şeyleri az veya çok derecede hala görürüz.*

İkincisi, *demokrasi kesin bir kazanım olarak görülmemelidir. Özellikle, demokrasi sisteminde vatandaşlar, oy kullanma haklarını kullanamazlarsa, örneğin, demokrasinin özünü tehlikeye atarlar ve bu süreçte ise onu ölümcül bir şekilde riske atarlar. Demokrasi kültürü tabii ki zaman zaman oy kullanmaktan daha fazla şey ifade eder. Yale Hukuk Fakültesi profesörü Jack Balkin demokratik kültür için aşağıdaki gözlemi yapmıştır:*

O, kendi kendini yönetme biçimi olarak demokrasiden daha fazla şey ifade eder. Adaletsiz rütbe ve ayrıcalık bariyerlerinin yıkıldığı, sıradan insanların, onları ve geleceklelerini şekillendiren kurumlar ve uygulamalar üzerinde daha fazla söz hakkı kazandığı sosyal bir hayat biçimidir.

Bundan dolayı, bir kültürü demokratik yapan, demokratik yönetim değil, demokratik katılımdır (Balkin, 2004).

Üçüncü olarak, demokrasi çeşitlilikle alakalıdır. Irk ayrımcılığı, gerçek bölünmeler, dolayısıyla da çok çirkin sosyal sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Demokrasi kendi kendine ya da demokrasiyle bu farklılıkları değiştiremez ya da iyileştiremezdi. Çeşitlilik sorunlarına, dezavantajların düzeltilmesine ve tüm vatandaşlar için eşit fırsatların sağlanmasına dikkat edilmek zorundaydı. Toplumdaki çeşitliliğin gerçek bir demokrasi testi olduğu açıkça anlaşıldı. Erişime öncelik veren güçlü bir eğitim sisteminin, bir demokrasinin temel taşı olması gerekliliği eşit derecede anlaşıldı:

- Çözüm, başka nerelerde en sürdürülebilir şekilde gerçekleştirilebilirdi?
- Başka nerede farklı ırk, cinsiyet, inanç ve birçok şey bir araya gelerek birbirlerinin değerlerini ve endişelerini anlayabilir ve saygı duyabilirdi?
- Başka nerede insanlar “dünya halklarının farklı kimliklerinden dolayı bölünmelerinin ötesinde ortak insancılıklarında birleştiğini” (Piccolo, 11) anlayabilirlerdi?
- Eğitim kurumlarında, özellikle de okullarda, liselerde, üniversitelerde değil de başka nerede?

Dördüncü olarak, farkına vardık ki özgürlük komşular tarafından da paylaşılmadıkça çok tat vermiyor. Komşularınızın problemleri, istesenez de istemesenez de sizi etkileyecektir. Bu yüzden, vatandaşlık kavramı ulusallıktan çok daha fazladır; ülke sınırlarının dışına uzanmak zorundadır. İnsanların küçük bir gezegende oturdukları için gittikçe birbirlerine bağımlı olduklarını anlamakta zorlanmıyoruz. Ayrıca anlamak zorundayız ki küresel vatandaşlık var oluşumuz ve refahımız için önemlidir.

Peki, bu değerlendirmelerin bizim buradaki tartışmamızla ilgisi nedir? İnaniyorum ki bunlar tekrar gerektiriyor. Onlar beni bir çeşit rol modeli olma gerekliliğinde olduğum bir yükseköğretim kurumunda üst düzey yönetici olarak tabii ki bilgilendirdiler; daha önemlisi yükseköğretim sistemine eşit ve kapsamlı katılımı genişletmek için yapabileceğim ne olursa olsun beni buna sevk ettiler — sadece benim ülkemde de değil.

Bir kurumun demokrasiyi geliştirmedeki rolünü tümüyle onun düzeninde; yönetiminde, eleman ve öğrenci yapısında, öğretiminde, araştırmasında hem yerel hem de ötedeki toplumla ilişkisinde, demokratik kültürü destekleyen davranışları örnek alan toplum rolünde buluyorum. Daha önemlisi ise, ifade ve tartışma özgürlüğünü geliştirmesinde, *günün önemli olayları hakkında yerel, ulusal veya uluslararası bilgi sağlamasında ve yaymasında* buluyorum. Bu konuları genişleteceğim; çünkü üniversitelerin telkinde bulunduğu demokratik ilkeleri uygulaması benim algılamam değildir.

Eğitimdeki katılımı genişletmek

Tüm yeni demokrasiler eğitimi önemli derecede vurgularlar. Güney Afrika’da,

yükseköğretim sisteminin kitleselleştirilmesi ülkenin dönüşümünde önemli bir yer teşkil etmişti. “İrk, cinsiyet, yaş, inanç ya da sınıfa veya herhangi bir ayrımcılık çeşidine bakmaksızın tamamıyla gelişmiş eğitim imkânları sağlamak” 1997’de belirtilen resmi devlet düşüncesi idi. Ve tabii ki bazı toplum grupları için diğerlerine göre daha fazla şey yapılmalıydı; tazmin ve önceki dezavantajlar en önemli meselelerdi. Fakat aynı zamanda başka bir mesele vardı ve bu da bir ulusun inşası ve bu ulusun demokratik kültürünü geliştirmektir.

Benjamin Barber *Demokrasi için Eğitim*’deki yazısında şunu söylüyor:

Doğrunun ve demokrasinin şartları birdir ve aynıdır: Özgürlükte olduğu gibi, toplumun açık ve kapsayıcı olması ve fikirlerin değişiminin tam ve canlı olması daha fazla demokrasi, daha fazla öğrenme ve daha fazla bilgi oluşturur. Bütün özgür toplumlar gibi öğrenen toplumlar, üyeleri toplumu tanımlayan müşterek aktivitelerle tam katılım için kendilerini yetkili gördüklerinde işlerlik kazanır — bu durumda anlamı ise, öğrenme ve müşterek hayat için bilginin peşinden koşmadır. (Beckham, 89)

Bu sadece yeni demokrasilerin meşguliyeti olamaz. Britanya ile ilgili birkaç gerçekliği örnek verdikten sonra siz de kendi ülkelerinizin analizlerini yapabileceksiniz.

Britanya genelde — sınırlı da olsa — çok kültürlü bir toplum olarak değerlendirilir. Britanya 2001 nüfus sayımı verilerinin ortaya çıkardığına göre, etnik azınlık grupları tüm nüfusun yüzde 8’ini oluşturuyor iken, neredeyse yarısı, nüfusun üçte birini oluşturdukları Londra bölgesinde yaşıyor. Tabii ki Londra içinde bu grupların gerçek dağılımı, aynı zamanda etnik azınlık yoğunluğunun daha büyük oranda daha yoksul alanlarda yaşaması açısından dengesiz bir tablo oluşturmaktadır.

Benzer şekilde, Britanya’daki yükseköğretim nüfusunun sosyal görüntüsü de gençlerin okuldaki dengesiz başarısını yansıtacak şekilde ciddi biçimde dengesizdir. Bu sorun üzerinde yakın zamanda yapılan bir araştırma nüfusun en avantajlı yüzde 20’lik kısmının bir yükseköğretim kurumuna katılma olasılığının, nüfusun en dezavantajlı yüzde 20’lik kısmından beş ya da altı kat daha fazla olduğu sonucuna varıyor (Corver, 2005). Dahası, bu durum son on yılda neredeyse hiç düzelmedi ve yakın bir gelecekte de düzeleceğine dair bir işaret yok.

O zaman, görünen o ki eşitsizliğin paylaşımında çok az bir çeşitlilik var. Çeşitlilik, demokrasi için gerçekten zorlu bir sınav ve onun temel ilkesi. Bu basit bir adalet durumu ve tabii ki Britanya’da “genişleyen katılım” hükümetin eğitim gündeminde oldukça üstte yer alıyor ve bütün üniversiteler de performanslarını bu bağlamda gösteriyorlar (Eğitim ve Beceri Bakanlığı 2003). Bu bir hükümet tebliği gerektirmemeli.

Demokratikleşmenin kendisi tabii ki yükseköğretime olan talebi körükler. Yükseköğretim hakkını teşvik eder ve yükseköğretimin sadece elit kesimin uğraşısı olduğu anlayışını değiştirir. Yükseköğretim için küresel talebin 2000’deki 97

milyondan, 2025'te 263 milyona yükselmesi bekleniyor. Bu büyümenin büyük kısmı da Asya, Hindistan ve Çin tarafından sağlanacak.

Gelişmekte olan ülkeler, daha fazla ve daha iyi yükseköğretim olmadan küresel bilgi tabanlı ekonomiye katılımı gittikçe daha zorlanacak ve böyle bir katılımı daha az yararlanabilecekler. Yetişmeyi bir kenara bırakın, şu anki durumlarını korumak için çok daha fazla çalışmaları gerekecek. Dikkate şayan istisnalar var; ama şu an, gelişmekte olan dünyanın büyük bir kısmında, gelişmişliği teşvik edecek yükseköğretim potansiyeline çok az rastlanmaktadır (Task Force on Higher Education and Society, 2000). Bu ülkelerin kapasitesini inşa etmek için çok acil bir ihtiyaç vardır ve her birimiz bu konuda kendi rolümüzü oynamalıyız.

Güncel bir rapor olan “*Yükseköğretimin Zenginlik ve Yoksullukları*”ndan alıntı yapacak olursam:

Dünyanın en zengin ve en yoksul ülkelerindeki en önemli ayrımlardan biri, bir çocuğun alabileceği eğitim miktarıyla ilgilidir. Bu farkın büyük bir kısmı yükseköğretimin sağlanması yüzündendir. (UNESCO, 2005)

Bu beyanı destekler nitelikte şu bilgiler de yer alıyor:

- Avrupa ve Kuzey Amerika'da yükseköğretim katılımı eğitimdeki toplam zamanın yaklaşık beşte birine tekabül ediyor, bu da 15 yılın 3 yılı demek.
- Asya'da; Hindistan, Laos, Bangladeş ve Myanmar'daki çocuklar ortalama olarak bir yarıyıldan daha az süreli yükseköğretim beklentisi içinde oluyorlar.
- Afrika'da yükseköğretimin genel okul hayatı beklentisine neredeyse hiç etkisi yok ve ortalama 7 000,8 yıl olan eğitimin sadece 2 ayına katkıda bulunuyor.

İşimiz şu olmalı: Küresel vatandaşlar olarak kendi rolümüzü kabullenmeliyiz. Açık öğretim sistemi, yüz ülkede öğrencilere sahiptir, fakat özel destek için Afrika'ya öncelik verdik ve yerel ortakları ve ileri teknolojiyi kullanarak öğretmen eğitimi üzerine odaklandık. Biz sadece bir üniversiteyiz. Her birimiz işin içine girdiğinde ne olur siz düşünün. Her şeyi değiştirebiliriz.

Talep tabii ki çeşitli etkilenmeler doğurdu. Yeni tip üniversiteler ve yeni öğretme biçimleri bu talepleri tatmin etmeye yardım etmek için ortaya çıkıyor. Bunlar Açık Üniversite ve aynı zamanda eşzamanlı olarak bir lisans derecesine kayıtlı en az 100.000 öğrenciyi sahip olan ve genellikle uzaktan eğitim sağlayan yeni nesil mega üniversiteler gibi kurumlar tarafından tipik hale getirildi. Demokrasi gündeminde önemli biçimde bu kurumlar “eğitimde bir devrimi temsil ediyorlar; çünkü onlar daha fazla insanı, daha az harcamayla daha iyi eğitmek adına tarih boyunca silinip giden bir amacı başardılar” (Daniel, 2003).

Teknolojinin mucizeleri de e-öğrenmeyi bir gerçek haline getirdi ve birçok üniversite (hangi tür olursa olsun) sanal biçimde dersler sunuyor. Teknolojinin eğitimdeki rolü üzerine biraz zaman harcamaya değer.

Öyle ilerlemiş bir teknoloji çağında yaşıyoruz ki dünya nüfusunun büyük bir kısmına eğitsel fırsatlar oluşturmak için ihtiyacımız olan şeye zaten sahibiz ve böylece de *sosyal katılımı, sosyal birlikteliği ve yoksulluğun azaltılmasını teşvik* edebiliriz. Ancak, gerçek şu ki teknolojik yenilikler büyük ölçüde orantısız bir şekilde dağıtılmış durumda.

Teknoloji daha fazla fırsatlar dünyası oluşturdu. İnternet her şeyi değiştirdi. Öğretmeyi ve öğrenmeyi nasıl aradığımız şimdi artık tamamıyla yeni bir değerler dizisidir. Yükseköğretimin geleneksel boyutunda depresmel bir değişime şahit oluyoruz. Fakat bu depresmel değişimin ötesinde, aynı zamanda büyük bir vaat görüyoruz. Kofi Annan'ın dediği gibi:

İnternet kaliteli eğitim için uzaktan eğitim ve küresel erişim ile insanlığa şu ana kadarki en mükemmel vaadi elinde tutuyor. ... İnternet küresel ekonomide gelişmekte olan ülkeler için haklı yeri almaları adına en iyi fırsatı yeni yeni sunmakta. ... Ve bu yüzden görevimiz erişimi mümkün olduğunca geniş tutmak olmalıdır. Eğer böyle yapmazsak, zengin ve yoksullar arasındaki uçurum teknoloji zengini ve teknoloji fakiri arasındaki uçurum olacaktır (Annan, 1999).

Teknoloji ve demokratik kültür arasındaki yakın ve doğrudan ilişki Balkin tarafından açıkça tanımlanmıştır:

Dijital çağ, büyümede kişisel katılım imkânlarını ve kültürün yayılmasını büyük ölçüde genişleten teknolojik bir altyapı sağlıyor ve bu da gerçek bir demokratik kültürün farkına varılmasındaki imkânları oldukça genişletiyor (Balkin 2004).

Bu beni bölümün en son kısmına getiriyor: **Biz ne yapmalıyız?**

Çalışma için bir çerçeve

Bu konuları tartışmak kolay bir iştir. Bunları pratiğe dökmek ise değil. Özellikle, rektörler ve başkanlar için bunları pratiğe dökmek kolay değildir. Kendimizi bazı açılardan sözümlerimiz geçer olarak düşünebiliriz; fakat etkili değişim için hareket alanımız oldukça azdır. Önce Güney Afrika'daki büyük yerleşimli bir üniversite ve şimdi de geniş dağılımlı bir öğrenme toplumunun başkanı olarak, üç ilgili alanda görüşmeler başlatmayı (ve garip sorular sormayı) yararlı buldum: Yönetim, insanlar ve faaliyet.

Kendimizi nasıl yönetiriz?

Kimin önemli kararları aldığı, kimin nüfuzlu yerlerde bulunduğu, yetkilerin nasıl kullanıldığı üzerine sorular sormalıyız. Örneğin, üniversiteler çoğunlukla,

hâlâ erkeklerin egemenliği altındadır ve bunun tüm dünyada da benzer şekilde olduğu görünüyor. Ayrıca, önemli şekilde etnik azınlıkların bulunduğu ülkelerde bu üniversiteler çalışma yürütüyorlar ve hâlâ bu azınlıkları yönetim kadrolarında göremiyoruz. Yetki ve akademik mükemmelliğin sadece ülkenin baskın erkek nüfusu tarafından başarılabileceğine inanacak mıyız?

Bölüm düzeyine kadar karar verme alanlarıyla ilgili sorular sormalıyız. Ben de siz de biliyoruz ki baskı rejimine benzer şekilde derebeylik ve baronluk payesi gibi çalışan birçok fakülte ve üniversite bölümleri var: Bunlar az çok kendi istediklerini atayan ve beğendikleri insanların da genellikle kendilerine benzediği kişilerdir.

Kurumda kimlerin sözünün dinlendiğini, kimlerin sesinin çıktığını ve gerçekte dinlenilme vasfını ve saygısını kimlere addettiğimiz gibi soruları kendimize sormalıyız. Rektör, bu konudaki gidişatı belirleyebilir. Hem küçük hem büyük çapta faaliyet planları da gerçekleştirilebilir. Çoğu insanın liberal olarak değerlendireceği bir üniversitede uzun yıllar çalıştım; ancak çoğu heyet ve komisyonda “baylar” olarak hitap edildim. Görünmez gibiydim. Bir sınıfta tekrar edilirse sonuçlarını düşünün ve neden böyle bir şey olmasın? Adrienne Rich’in denemesi “*Akademik Çevredeki Görünmezlik*”ten alıntı yapacak olursam:

Adlandırma ve sosyal olarak gerçekçiliği yapılandırma gücüne sahip olanlar; siz koyu tenli, yaşlı, engelli, kadın, onlarınkinden farklı bir aksanda veya şivede konuşan biri olup olmadığınıza bakmaksızın sizi görmezden ya da duymazdan geldiklerinde; öğretmen yetkisine sahip birisinin, mesela sizin içerisinde yer almadığınız bir dünyayı tarif ettiği zaman, aynaya bakıp ta kendinizi görmediğiniz zaman, ruhsal bir dengesizlik anı oluşur (Rich, 1986).

Kendimize sorular sormaya da ihtiyacımız var. Yetki; bazıları tarafından diğerlerine göre daha naçizane, bazıları tarafından hizmet şevkiyle, bazıları tarafından da gücün uygulanması endişesiyle kullanılır. Biliyoruz ki güç yozlaştırır. Dahası, bazı kurumların başlarında (ve liderlik pozisyonlarında) oldukça kibirli insanlar var. Diğerlerinden beklediğimiz şeylerin rol modelleri olmalıyız. Demokrasi kültürü aşılama çalışıyorsak, kendi görevlerimizi gerçekleştirirken yaptıklarımızda dikkatli olmalıyız.

Aynı zamanda kurumsal kültürün farklı kökenlerden gelen yeni kişilere hiç hoş gelemeceğinin de farkında olmamız gerekir. Eğer onlar baskın kültüre uyum sağlamak zorunda bırakılırlarsa, potansiyellerinin tümüne katkıda bulunamazlar ve onlar için karşılıklı bir uyum sağlama da söz konusu olmaz.

Hem kuruma hem de kurum içindeki katılımı genişletmek, demokrasi için talep ettiğimiz en iyi çabadır; fakat bu aynı zamanda dünyanın çok karmaşık olduğu, hızla değiştiği, hiçbir kültürün, hiçbir toplumun bırakın kontrol etmeyi, anlamayı bile beklemediği bir bağımlılık esasına dayalı sürdürülmelidir. Yapabileceğimiz en

iyi şey; karar verme sürecinde farklı dünya görüşlerinin dinlenmesi, anlaşılması ve uygulanmasıdır. Bu kurumun kendisi için en iyi menfaattir.

Gerçek olan şu ki eğer *demokratik kültür* bir kurumda gerçekten değer verilen bir özellikse kurumun yönetim yapısı tüm düşüncelere saygı duyuyor ve hepsini içeriyor olarak görünmelidir. İkinci soru ise bir kurumu oluşturan insan alışımı ve dağılımı üzerinedir.

Biz kimiz?

Kadro alışımı ve kurumumuzdaki unvanlar ve kadrolar hakkında kendimize sorular sormalıyız. Eğer çalışanlar kurumda karar verme yapılarında yer almıyor ve üniversite yapılanmasında aşağı derecelerde bulunuyorlarsa yarısının kadın olması pek de etkileyici değildir. Aynı şeyler diğer farklılıklar için de geçerlidir. Bu bir yönetim sorunudur; ama aynı zamanda bir kimlik sorunudur da. Öğrencilerimizin ve çalışanlarımızın aynı kültürel kıyımı işleyerek bizim topluluğumuzun bir parçası olmalarını istemeyiz.

Lisans ve lisansüstü düzeylerde ve farklı disiplinlerde öğrenci yapımızın alışımı üzerine sorular sormalıyız. Sınıf, cinsiyet, köken ve bunun gibi potansiyel bölünmelerin hepsi, kapsayıcı ve farklı bir çalışan ve öğrenci yapısı için özenli bir dikkat gerektirir.

Britanya’da bu çabamızda, “genişleyen katılımı” bir slogan olarak alan hükümet tarafından cesaretlendiriliyor. Sosyal hakkın tayini Açık Üniversite tarafından temel bir amaçtır. Bu da, herkese açık olan diğer geleneksel kurumlardan farklıdır ve bu kurum az temsil edilen gruplarla özel olarak ilgilenmektedir.

Ne yapıyoruz?

Sonuç olarak, faaliyetlerimizin demokratik ilkelerimize bir kanıt oluşturup oluşturmadığını sormamız gerekir; yani, ne yapıyoruz? Her şeyden önce, değerlendirileceğimiz temel ölçüt, söylediklerimiz değil yaptıklarımızdır. Bilgi yoksulluğu ve zengin bilgi birikimi arasındaki büyük ve adil olmayan dengesizliği telafi etmek için ne yapıyoruz?

Eğitim fırsatlarının sosyal dağılımını farklı şekillerde etkileyen, üniversitelerin veya diğer kuruluşların işletilmesi konusuna döndüğümüzde durup düşünmemizi sağlayabilecek birkaç girişimden kısaca bahsetmek isterim.

Teknolojideki ilerlemelerin bir sonucu da öğretimin maliyetlerinin ciddi bir şekilde azaltılmasıdır. Bu da gelişmekte olan ülkelerde, uzaktan eğitimin, gelecekteki bir durumdan ziyade mevcut bir gerçeklik olmasına yardımcı oluyor. Afrikalıyım ve büyük alanlar üzerinde elektriğe ihtiyacımız varken dijital teknoloji uçurumunun asla üstesinden gelinemeyeceğini düşündüğümüz zamanlar oldu. Uydu teknolojisi ve

güçlü el bilgisayarları, hatta modern telefonlar ile orta dereceli teknolojinin üzerinden birkaç yıl ileri sıçramak; çok daha hızlı ve ucuza bağlantı kurmak mümkün.

Uzak mesafeler üzerinden eğitime erişimi arttırmak için uydu haberleşme gücünün çarpıcı bir örneği, Hindistan ve ötesinin tamamını kapsayan geniş bir erişime sahip ve eğitim sektörü için özel olarak inşa edilmiş olan bir uydu iletişim sistemi olan EduSat'tır.

Bu gelişme, ülkenin doğusundan batısına, uzak ve az gelişmiş bölgelerine uzaktan eğitim sağlayan IGNOU'yu, *Indira Gandhi Açık Öğretim Üniversitesi*'ni doğurdu. EduSat, aynı zamanda diğer eğitim kuruluşlarına da erişim sağlar ve herkese açık materyal içeriklerinin kullanımını teşvik eder. Hindistan'daki Mali Destek Tahsis Komisyonu aynı zamanda öğrenim bilgilerinin depolanarak uydu üzerinde saklanması için çeşitli ödemeler yapar. Hindistan Cumhurbaşkanı Dr. A.P.J Abdul Kalam'nın belirttiği gibi:

Bilginin demokratikleşmesi; her zaman, her yerde, herkes için bilgiyi işaret eder. EduSat, bu değişimi mümkün kılmada ve dijital teknoloji uçurumunu azaltmada son derece yardımcı olacaktır.

Teknolojik ilerlemeler aynı zamanda yüksek kaliteli eğitim imkânlarına erişim eşitliğini de kolaylaştırdı. Örneğin, süratli bir gelişim gösteren *Herkese Açık İçerik Hareketi*, dünya genelinde eğitimciler, öğrenciler ve bireysel öğrenen herkesin — burs geleneğini en iyi şekilde devam ettirecek şekilde — ders materyallerine erişimlerinin sağlanması amacıyla tasarlanmış ve tüm dünyaya ulaşmıştır. *Açık Öğretim Üniversitesi*, bu sonbaharda, materyallerinin seçilmiş bir kısmını İnternette ücretsiz kullanıma açacaktır. Bu işte yalnız değiliz.

Güney Afrika'da bir başka uzaktan öğretim modeli olan CIDA (Bireysel ve Toplumsal Gelişim Birliği) tamamen öğrenciler tarafından işletilen ve yönetilen ücretsiz, açık erişimli ve bütünsel bir yükseköğretim olanağı sunmaktadır. Buna ek olarak, her öğrencinin, öğrendiklerini öğretmek için tatil sırasında kendi bölgelerindeki okullara veya topluluklara ulaşması gereklidir. Onların ödülü: Beceri transferi yoluyla vatandaşları değiştirmek — geliştirmekte olan demokrasi için de iyi bir model.

Sonuç olarak, İnternetin daha önce izole olmuş öğrencileri bir topluluk içinde bir araya getiren radikal yeteneğini tecrübe etmek oldukça sıra dışıdır. Ben özellikle; ırklarına, kültürlerine ve bazen onları ayıran diğer engellere bakılmaksızın, 100'ü aşkın ülkeden gelen 20 bin Açık Öğretim Üniversiteli öğrencimizin tanışması fikrini ilgi çekici buluyorum. Kültürlerarası gerçek eylemsel diyalog! Birlikte uyum içinde (Talloires girişiminin öngördüğü şekilde) çalışarak dünya çapında başardıkları işler muhteşemdir.

Ancak ne yapıyoruz sorusu aynı zamanda müfredat, araştırma ve toplum katılımı konularını da kapsamalıdır. Öğrencilerin içinde yaşadığı ve çalıştığı gerçek dünyadan

kopuk ve anlaşılması zor bir müfredatı olan bir üniversitenin demokratik kültürü teşvik ettiği fikrini ileri sürmek zordur. Aynı şekilde, üniversitenin içinde bulunduğu toplumun sorunlarını ve endişelerini göz ardı eden bir araştırma gündeminin, sağlam bir demokrasinin göze çarpan özelliği olan aktif katılımı ortaya çıkarması oldukça güçtür.

Ayrıca, üniversitenin içinde bulunduğu toplumla iç içe olması, iyi vatandaşlığın aktif katılım gerektirdiği yönünde öğrencilere (ve personele) verilen önemli ve güçlü bir işarettir. Teknolojinin yararları göz önüne alındığında, İnternet kullanıcılarının birbirine bağlı gücüyle harekete geçen büyük sanal topluluklar bulunmaktadır — ayrıca bilginin ve grup faaliyetinin gücünün neler başarabileceğinin birçok göstergesi vardır.

Sonuç olarak, demokratik toplumlar tarafından sağlanan alanlarda görünür ve etkin bir kamu yüzümüz olmalıdır. Personelimiz ve öğrencilerimiz sürekli olarak ifade özgürlüğü, tartışma, coşkulu ama saygılı fikir alışverişi ve daha da önemlisi aynı fikirde olmamayı tecrübe etmelidirler. Demokrasinin gelişebilmesi için kurumlarımız; öğrencilerin, personelin ve halkın katılımı ve bilinçli vatandaşlar olarak hareket etmeyi öğrendikleri yerler olmalıdır. Aynı zamanda üniversite yöneticileri, tartışmaya yön vererek, gerekli olduğunda fikrini savunarak, gerektiği zamanlarda orada bulunarak — her zaman insan ruhuna en iyi şekilde hitap ederek ve en kötünün ortaya çıkmasını önlemeye çalışarak — bu ideallere bağlılıklarını göstermelidir. Bu bizim gerçek vatandaşlık anlayışımızdır.

Sonuç

Demokrasinin barışın teminatı; barışın da kalkınmanın teminatı ve kalkınmanın da temel olarak eğitime dayandığını biliyoruz. Eğer dünya daha güvenli ve daha iyi bir yer haline gelecekse, eğitim bunu gerçekleştirmede hayati öneme sahiptir. Nerede olursak olalım, üzerimize düşeni yapmalıyız.

Teknoloji uydu erişimi ve sınırlı sayıdaki tasarımı çoğaltabilme kapasitesiyle büyük imkânlar sunarken, bizlere de büyük umut vaat etmektedir. Teknoloji bizi bir önceki çağın coğrafi sınırlılıklarından kurtarır. Böylece biz de, aksi halde yoksulluk ve zorluklara mahkûm olacak olan milyonlarca insana eğitim sağlama imkânlarına sahip olmuştuzdur. Bizi sınırlandıran bilgisizlik değil, kayıtsızlığımızdır.

Bütün desteğimizi ve dikkatimizi verdiğimizde bize sunabileceklerini düşünmek yerine, birçok yerde demokrasinin farkına varamıyoruz. Caryn McTighe Musil'in de belirttiği gibi "*Yükseköğretim imkân ve umudun anahtarıdır*" – demokratik özelemleri demokratik uygulamaya dönüştüren bir yerdur (Beckham 2000'den alıntı). Kırılğan demokrasimizi güçlendirmek ve sözlerini gerçekleştirmesine yardımcı olmak — Donald Woods'un belirttiği gibi, daha da fazlasını yapabilme yetkinliğine sahip olduğumuzu göstermek bizim elimizdedir.

Kaynakça

Annan, Kofi (1999) United Nation Science, 19 Şubat, 1079.

Balkin, Jack M. (2004) “Digital Speech and Democratic Culture: A Theory of Freedom of Expression for The Information Society”, 79 N.Y.U.L.REV.1.

<http://www.yale.edu/lawweb/jbalkin/telecom/digitalspeechanddemocraticculture.pdf> (erişim: 1 Haziran 2006).

Beckham, Edgar F. (2000) *Diversity, Democracy, and Higher Education: A View from Three Nations*, Association of American Colleges and Universities.

Corver, M. (2005) *Young Participation in Higher Education*, HEFCE 2005/03.

Daniel, J. (2003) “Mega-Unuversities=Mega-Impact On Access, Cost And Quality”, Speech at the First Summit of Mega Universities, Shanghai, China, http://portal.unesco.org/education/en/ev.phpURL_ID=26277&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (erişim: 15 Mart 2006).

Department for Education & Skills (2003) “The Future of Higher Education” <http://www.dfes.gov.uk/hegateway/strategy/hestrategy/fair.shtml> (erişim: 15 Mart 2006).

Kalam, A.P.J. Abdul, <http://www.edusatindia.org/Center.htm> (erişim: 15 Mart 2006).

Piccolo, G. et al. (2001) *Crossing the Divide – Dialogue among Civilizations*, United Nations.

Rich, A. (1986) “Invisibility in Academe” in *Blood, Bread, and Poetry: Selected Prose, 1979-1985*, W.W. Norton&Co., New York.

Talloe Declaration (2005) “On the Civic Roles and Social Responsibilities of Higher Education” online at <http://www.tufts.edu/talloe/network/dec.shtml> (erişim: 15 Mart 2006).

The Task Force on Higher Education and Society (2000) *Higher Education in Developing Countries: Peril and Promise*.

South African Department of Education (1997) *A Programme for the Transformation of Higher Education*, Education White Paper 3 (24 Temmuz 1997), online at http://www.polity.org.za/html/govdocs/white_papers/highed.html?rebookmark=1 (erişim: 1 Haziran 2006)

UK Census (2001) <http://www.statistics.gov.uk/census/> (erişim: 15 Mart 2006)

UNESCO (2005) “The Haves and Have-nots in Tertiary Education”, UNESCO Institute for Statistics Fact Sheet, online at http://www.uis.unesco.org/file_download.php?URL_ID=6034&filename=11110094791UIS_factsheet_01_EN.pdf&filetype=application%2Fpdf&filesize=248359&name=UIS_factsheet_01_En.pdf&location=user-S/ (erişim: 1 Haziran 2006).

Woods, D. (2000) *Rainbow Nation Revisited*, Andre Deutsch.

Bir eylemcinin gözünden demokratik kültür

Wayne Meisel

Gerçek anlamı hâlâ kullanılmayan demokrasi sözcüğünü sık sık dile getirmekteyiz. *Demokrasi, tarihi henüz yürürlüğe girmediği yazılmamış olan harika bir kelimedir.* (Walt Whitman, Democratic Vistas, 1871)

Ne zaman yurt dışına seyahate çıksam tek bildiğim dilin İngilizce olduğu gerçeği beni üzer. Üçüncü sınıfta Fransızca; ortaokula geçtiğimde ise Latince öğrenmeye başladım. 6 yıl Latince dersi aldım; bir Cizvit rahibi olmak için eğitim aldığımı düşünebilirsiniz; ancak gerçek şu ki Latince 1 ve 2'yi aldım; taşındık, okul değiştirdim, yerleştirme sınavına girdim ve Latince 1'den tekrar başladım. 2 yıl sonra taşındım ve bu süreç tekrarlandı.

Bir Amerikan özrü

Çocukken yetim kaldıktan sonra bana Amerika'nın büyük fırsatlar diyarı olduğu ve bu fırsatları ele geçirmenin en iyi yolunun da yükseköğrenimle yoluyla olduğunu öğrendiğim İrlandalı bir Amerikalı annenin dikkatli gözü altında büyüdüm.

Bir Presbiteryen Kilisesi papazı olarak Dr. Martin Luther King'le Alabama, Selma'da yürüyüşlere katılan babam evimizde ve toplumumuzda çeşitliliğin değeri ve sosyal adalete kendini adanmış bir tanığın örneğini teşkil eder.

Bana *doğruluk, adalet ve Amerika Yolunda yürümek* konusunda ilham veren Superman'i TV'da izleyerek büyüdüm. Milli marşımızı duyar duymaz kalabalıkta ya da yalnızken, her zaman saygıyla ayağa kalktım. Biz Amerikalıların gösterişli, biraz tuhaf ve bazen kibirli olduğuna inandım; ama kendimizle dalga geçmeyi ya da başkasıyla alay etmeyi bilen yanımız önde gelirdi. En önemlisi, Amerika'yı özellikle müttefiklerimizin ve demokratik kültürü yerleştirmeye olan bağlılığımızı paylaşan diğerlerinin bir dostu olarak gördüm.

Benim inanmak ve bağlılığımı korumak için yetiştirildiğim Amerika, dünya sahnesinde kendini gösteren Amerika değil. Hükümetimin uygulamalarına olan kırınglılığımı sizlerle paylaşmadan size bir Amerikalı olarak yol gösteremem. Bir birey olarak mevcut yönetimin politikalarının karşısındayım. Son birkaç yılda Amerika'nın yaptıklarının yol açtığı antipati ve kötü niyet yıllar içinde gelişen dostluk ve beraberliği yok etti ve bunları onarmak barış, saygınlık ve emek gerektirecek olan zor bir süreç olacak.

Bu yazıyı kırılan kalpleri onarmak ve bozulmayı düzeltmede gerekli olan bu süreci başlatmak için kaleme alıyorum.

Sizinle, başka bir Amerika'yı, belki bir zamanlar bildiğiniz ya da bir gün inanmayı istediğiniz Amerika'yı paylaşmak için yazıyorum. "İyi haber şu ki, Amerika'da halk arasında demokrasiye derin bir bağlılık, demokrasi sevgisi ve derin bir demokrasi geleneği var." Amerika'da her ikisinin de (rastlantısal olmayan biçimde) Afro-Amerikan geleneğiyle konuştuğu Marion Wright Eldemen ve Cornell West gibi entelektüellerin ve aktivistlerin öncülüğündeki protesto sesleri giderek artmaktadır.

Demokrasi

Dünya üzerinde kalan son suyu keşfedecek olan canlının balık olduğu söylenir. Bir konferansta demokratik kültür ile ilgili konuşmam istendiğinde kısa bir süreliğine duraksadım. Hayatımı gönüllülük, topluma hizmet ve hizmeti öğrenme, sivil sanatlar, sivil katılım, yoksullukla mücadele ve toplum tabanlı araştırma gibi kavramları kullanarak geçirdim.

Ne gariptir ki demokrasi kavramını günlük kelime hazinemim içerisine dâhil etmedim. Düşüncelerimi yansıttığımda anladım ki demokrasi sözcüğü yeniden doğmakta olan küresel bir hareketle girişimlerimizi birleştirmek, çabalarımızı açıklamak ve değerlendirmek için kullanılabilir en uygun ve belki de en iyi kavramdır.

Bonner Vakfı

Bir demokrasi kültürünü teşvik etme konusunda konuşmam istendi. Bunu yaparken Bonner Vakfı'nda yaptıklarımızdan kısaca bahsetmek istiyorum.

Sloganımız "*eğitim erişimi, hizmet verme fırsatı*"dır. Vakfın hedefi kampüste ve toplumda güçlü demokratik kültürlerin devam ettirilmesinde ve geliştirilmesinde yer alan üniversiteleri ve öğrencileri desteklemektir. Bir vakıf olarak yaptıklarımızı dört başlık altında toplayabiliriz:

Bağış

Vakıf, toplum hizmetleri ve sosyal adaletten faydalanabilmeleri için öncelikle öğrenci topluluklarının yanında yer alarak, bu girişimi desteklemek amacıyla *200 milyon dolar bağışta* bulundu.

Hizmet tabanlı burs programı

Önemli malî ihtiyaçları olan öğrencilere, topluma önemli katkılar sağlayabilecekleri bir üniversiteye devam etmeleri için, hizmet tabanlı bir burs programı başlattık. Şu

an, birlikte çalışarak yılda bir milyon saatten fazla hizmette bulunan 3000 öğrenciyi desteklemekteyiz.

Üniversiteler ve yüksekokullar konsorsiyumu

ABD genelinde 75 üniversite Bonner burs programına katılıyor. Bunlar kiliseye bağlı küçük yüksekokullardan büyük devlet kurumlarına kadar çeşitlilik göstermektedir. Ortaklığımızın gururunu yaşadığımız birçok okul, aralarında Spelman Yüksekokulu'ndan Beverley Tatum, Oberlin Yüksekokulu'ndan Nancy Dye'in de bulunduğu rektörler tarafından bu forumda temsil edildiler. Bir grup olarak çeşitli kuruluşlardan oluşan birliği ve bir demokrasi kültürü oluşturmaya kendini adanmış insanları kendi yüreklerimizde, kendi kampüslerimizde, bir birlik olarak ve toplum genelinde temsil ediyoruz.

Hizmet tabanlı programlar modelini kullanarak yükseköğretime girişe öncülük

Bonner Vakfı, bir imparatorluk değil, bir hareket inşa etmeye adanmıştır; bunu göz önünde bulundurarak hükümetin, diğer kuruluşların ve bireylerin kendi hizmet tabanlı burs programlarını oluşturmalarını ve bunları sahiplenmelerini hedefliyoruz.

Hedefim Amerika'da önümüzdeki on yıl içerisinde 50 binden fazla hizmet tabanlı burs programının olmasıdır. Öğrenciler ve üniversiteler açısından artan düzeyde katılım geliştirmek için yükseköğretime finansman sağlayarak kaç kişinin hayatını etkileyebileceğimizi tahmin etmek mümkün değil.

Vakfın rolü

ABD'deki meslektaşlarım, vakıfların yapısal özelliklerinin ve etkilerinin bilincindedir. Bu tip bir kuruluş hakkında çok fazla bilgi sahibi olmayanlara yönelik dış ortaklarımızın, (üniversite için rolümüz de budur) yükseköğretimde demokratik kültüre olan içsel bağlılığı güçlendirmek için nasıl yardımcı olabileceklerini paylaşmanın değerli olacağını düşünüyorum.

Vakıf olarak, ortak hedefimiz olan demokratik kültürleri güçlendirme amacıyla çeşitli üniversitelerle ortaklık kurabilmekteyiz.

- Birlikte çalıştığımız üniversitelerin misyonunda yer alan ifadelerden oluşan kurucu demokratik ilkelerinden ilham alıyoruz.
- Okul idaresi, öğretim üyesi ve öğrenci olmak üzere, her düzeyde yönetimle işbirliği içerisindeyiz.
- Her öğrencinin hayatını ve kampüsün tüm kültürünü etkileyen kampüs çapında bir program kuruyoruz.
- Böyle yaparak, güçlü bir programın standartlarını ortaya çıkarma ve yükseltmeye devam etme çabasındaki bağlılığın yanı sıra, yüksek beklentiler

de oluşturuyoruz.

- Standartları kontrol ediyoruz; üretimle ilgili tekrarlanan düşüşler olduğunda, vakıf süregelen finansmanı azaltır ya da sona erdirir.

Üniversite rektörleriyle benzersiz bir ilişki

Üniversite rektörlerinin birçoğuyla olan özel bağımızı belirtmenin önemli olduğunu düşünüyorum. Şunu anladım ki bu akademik liderlerin birçoğu toplumun demokratik kültürünü genişletmek ve güçlendirmek için yükseköğretim liderliğinde yer almaktadır. Gerçekte, tanıdığım rektörlerin birçoğunun Bonner programından yararlanabilecek düzeyde olduğunu ve çoğunun da teşvik etmeye çalıştığımız benzer faaliyetler içinde yer almış olduklarını gördüm.

Birlikte çalıştığım rektörlerden, Bonner Vakfının kaynaklarını ve vizyonunu alarak bunları – kendi yükseköğretim kurumlarının demokratik ilkeleri kendi üniversite ortamıyla bütünleştirme hayallerini nasıl gerçekleştirebileceklerine dair vizyon oluşturmada kendi kaynakları gibi kullanmalarını istedim

Woodrow Wilson

Woodrow Wilson, New Jersey’in valisi ve daha sonra ABD’nin başkanı olmadan önce Princeton Üniversitesi’nin rektörüydü. Wilson şunları ifade etti:

“Bir üniversitenin, bir milletin tarihi yıllıklarında yer almasını sağlayacak olan şey öğrenme değil hizmet ruhudur. Yükseköğretimi demokratik kültürü teşvik eden bir yere dönüştürmek için bize hem ilham hem izin verecek olan da bu ruhtur”.

Üniversitelerle yaptığımız çalışmalarda, farklı ve birbiriyle ilişkili olan üç sonucun ortaya çıkmasını bekleriz. İkisinden kısaca bahsettikten sonra üçüncüsünün ayrıntılarına inmek istiyorum.

Bonner Vakfı, demokratik kültürü güçlendirmek için yaptığımız çalışmaların üniversite kampüsü, yerel topluluklar ve desteklediğimiz öğrencilere de eşit düzeyde etkisi olacağını umut etmektedir. Her eylemin bu alanların her birine eşit düzeyde etkisi olmasa da toplu olarak, günün sonunda strateji ve misyonumuz açısından, çalışmamızın, dönüşümlü ve anlamlı bir şekilde her üçünü de olumlu olarak etkilemesi önem teşkil etmektedir.

Kampüsün demokrasi ve hizmet kültürü

Bonner Vakfı, yalnızca kendilerini bizim programımızla tanımlayan öğrenci gruplarının başarılarıyla ilgilenmez. Tersine katılımcı okulun değerlendirilmesi, üniversitedeki

demokrasi kültürünü; sosyal adalet ve hizmet kültürünü desteklemek için oluşturulan altyapı çeşidine bakılarak gerçekleştirilir. Tabii ki biz öğrencilere birer birey olarak önem veririz; ancak okuldan da herkesi katılım konusunda etkilemesini ve topluma her zaman hizmet etmesi için öğrencilerin enerjilerini bütünleştirmesini bekleriz.

Böyle bir kültürü oluşturabilmek için, mutfaktaki gönüllüden toplum merkezli yoğun araştırma derslerine kadar tüm hizmetlerin gerçekleştirilmesi amacıyla demokratik kültür merkezi kurmak ve böyle bir altyapıyı sürdürmek için kendi yöntemlerine ve geleneklerine güvenen kuruluşlara ihtiyaç vardır.

Toplum etkisi

Bana göre eğer üniversite ve öğrencilerin üzerinde olduğu gibi yerel halkın da üzerinde eşit ve önemli bir etkiye sahip olmazsak stratejimizi değiştirmeli ya da yaklaşımımıza son vermeliyiz. Bununla beraber, bir kuruluşun topluma sunabileceği en önemli kaynak; üniversitenin fiziksel ve zihinsel kaynaklarının yanı sıra kendini bir amaç uğruna adanmış üniversite öğrencilerinin enerji, idealizm, oluşturuculuk, yetenek ve arzusu olduğuna inanıyorum.

Toplumlar her hafta hatta her gün, yerel STK'larında hizmet veren yüzlerce hatta binlerce öğrenci tarafından etkilenir. Bunun ötesinde, toplum tarafından belirlenen sorunlara çözüm için beceri ve alan bilgilerini kullanan öğretim üyelerinin de güçlü bir etkisi vardır ve onlar da sık sık hizmet, öğrenme ve toplumu bir arada ele alır. Sağlanan servislerin ötesinde, ihtiyacı olan ajanslara ve müşterilerine de 500 bin dolara kadar ödeme yaparız.

Öğrenci gelişimi

Bu etkiler konusunda ele aldığımız üçüncü bölüm ise öğrenci gelişimidir. Öğrenciden kastım hem bireysel öğrenciler hem de programda birlikte çalışan öğrenci gruplarıdır.

Öğrencilerden dört yıllık üniversite hayatları boyunca 2000 saatin üzerinde [gönüllü] hizmet etmeleri; toplumda ve kampüste gitgide daha da artan seviyede yönetim ve liderlik alanlarında görev almaları bekleniyor. Bununla beraber, öğrencilere etkin bir demokraside aktif vatandaş olma çabalarında birlikte hareket etmelerini destekleyecek hedef ve yardımları sunan bir öğrenci gelişim modeli oluşturma ihtiyacı duyduk.

Böylece, *Dönüşüm Olarak Hizmet* başlıklı, öğrencilerin kendi idealizm ve dünya sorunlarını araştırmakla başlayan beş aşamalı bir yolculuğa çıktığı çok yıllık bir hizmet müfredatı geliştirdik. Müfredatın sonunda öğrenciler özel konulara yoğunlaşıp, belirli beceri setleri oluşturur ve akademik disiplinlerini toplum yararına sunarlar.

Çalışmalarımızı ayrıntılı şekilde düzenlediğimiz için, daha tutarlı ve etkili müfredat hizmeti verecek faaliyetleri öğrenci adına etkili ve sürdürülebilir vatandaşlığı destekleyen akademik yolculuklarla birleştirecek yollar ürettik.

“Nereye kadar hizmet?” sorusunu yanıtlamak için öğrenci toplulukları, eğitimciler ve toplum liderleri, katılımımızın esaslarını teşkil eden ortak sorumluluklar belirlemiştir. *Sivil katılım, uluslararası bakış açısı, çeşitlilik, sosyal adalet ve toplum inşa etme*, demokratik kültürü geliştirmek için yaptığımız çalışmalardaki bazı boyutları temsil eder.

Son olarak, Avrupa Komisyonu forumunun planlamasının doğrudan sonucu olarak, Bonner topluluğu, insan haklarından çevre tahribatına kadar sıralanan sekiz küresel konuyu belirlemek ve ne kadar ilerlediğimize odaklanmak için birlikte çalıştı. Birçoğumuzun farkında olduğu slogan; “Küresel düşün ve yerel hareket et”tir.

Bu çağrı öğrencilerin, *küçük çocuklara ders verme, gençlere kılavuzluk yapma, yaşlıları ziyaret etme, yolları ve akarsuları temizleme* gibi yerel toplumun ihtiyaç ve beklentilerine odaklanan hizmet etkinliklerine katılmalarını sağlamıştır. Birkaç ay önce 300 öğrenci ve eğitimciyle yaptığımız toplantıdan sonra sadece küresel düşünmenin yetmeyeceğine, aynı zamanda küresel hareket etmemiz gerektiğine de karar verdik.

4. İnsan hakları ve demokratik vatandaşlığı desteklemek

Demokratik kültür: İnsan hakları bakış açısı

Thomas Hammarberg

İnsan haklarıyla ilgili yanlış anlaşılmalardan biri, onların çabuk çözüm bulduğudur. Bu haklara saygı, *bir diktatör ortadan kaldırıldığında kendiliğinden gelmez*. Deneyimler gösteriyor ki, haklara dayalı bir toplum olma yolunda atılan emin adımlar, bazıları uzun zaman sonra sonuç verecek bir dizi eylem gerektirir.

İnsan haklarına duyulan derin saygı, o kültür içinde yaşayan insanların haklarını bildiği ve sorguladığı toplumsal bir kültür meselesidir. Bu, güçlülerin bu iddialara yanıt verdiği ve gerçek bir adalet sistemini geliştirdiği bir kültürdür. İşte bu nedenle çözüm insan haklarını öğrenmektir.

İnsan hakları öğretimının üç boyutu üzerinde duracağım. **Birincisi**, özellikle insan haklarının korunması ve desteklenmesi konusunda profesyonellerin hazırlık ve eğitimi; **ikincisi**, okullarda bütün kademelerdeki eğitim; **üçüncüsü** ise, toplumda insan hakları konusunda farkındalığa ihtiyaç duyduğumuz gerçeğidir.

Yükseköğretimde insan hakları

Yükseköğretim ayrıcalıkları olanların aslında özel bir sorumluluğu vardır. Öğretmenler, avukatlar, gazeteciler, sosyal hizmet görevlileri, doktorlar, diğer sağlık görevlileri, askerler ve polisler gibi bazı profesyoneller insan haklarına dayalı toplumların temel direkleridir. Onların davranışları, bilgileri ve yeterlilikleri birçok insanı etkiler. Onların insan hakları konusunda iyi eğitim almış olmaları ve insan haklarının gerçek manasını bilmeleri hayatî derecede önemlidir.

Geleneksel olarak, insan hakları, yasal eğitimin bir boyutuydu ve ötesi yoktu. *Kanun ve adalet* insan haklarının korunmasında çok önemli birer araçtır; ancak onun tek boyutu değildir. İnsan haklarının kanundan daha geniş olan *etik bir boyutu* da var. Bu, insan haklarının çeşitli disiplinleri olduğu ve tüm eğitimin bir boyutu olarak görülmesi gerektiği anlamına gelir.

Son yıllarda bazı ülkelerde bu konuda önemli ilerlemeler görüldü. Yeni müfredatın temeli olarak insan hakları konusunda çok disiplinli dersler düzenlendi. Yalnızca insan haklarını öğrenmek ve öğretmek için kullanılan birçok kaliteli insan hakları programı hazırlandı. Birçok durumda insan haklarının geliştirilmesi için istek ve sorumluluk duyan, bu alanda yüksek lisans derecesine sahip ve insan hakları konusunda çok iyi bilgiyle donanmış mezunlar yeni nesil uzmanları oluşturur.

Ayrıca insan hakları, daha önce bahsettiğim profesyonellerin daha uzmanlık gerektiren boyuttaki eğitimi için de sunulmuştur. Örneğin, bazı ülkelerde cinsiyet eşitliği, çocuk hakları ve eşit haklarla ilgili konular polis, hâkim ve sosyal hizmet çalışanları gibi meslek gruplarının eğitiminin bir parçasını oluşturmaktadır.

Bu, önemli bir gelişmedir ve daha da ileriye götürülmelidir. Bu tecrübelerin daha sistematik bir şekilde değerlendirilmesinin zamanı gelmiştir. Farklı ülkelerde öğrenilen derslerin karşılaştırmalı bir analizi, gelecekteki gelişmelere temel oluşturma açısından katkı sağlayabilir. Örneğin, öğretim materyallerinin gözden geçirilmesi, sonraki ilerlemeler için yeni fikirler oluşturabilir.

İlk ve orta seviyede insan hakları eğitimi

Bir bütün olarak okul sisteminde insan hakları eğitimi sağlayacak yetenekli ve iyi eğitilmiş öğretmenlere ihtiyaç vardır. Çocuk Hakları Beyannamesi, çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve fiziksel kabiliyetlerinin en iyi düzeye getirilmesinde okulun ona yardımcı olması gerektiğini bildirir. Bu da müfredatın, öğrencinin günlük hayatıyla ne kadar ilgili olduğuna bağlıdır. Kilit nokta okulun, öğrencinin hem şu anı hem de geleceğiyle alakalı olmasıdır. Bu da insan haklarının öğrenimine ve öğretimine katkı sağlar.

İnsan haklarının kapsamlı bir eğitimi, yalnızca haklarla ve onları koruyan mekanizmayla ilgili bilgi sağlamaz; aynı zamanda günlük hayatta insan haklarının uygulanmasını sağlayan becerilerin öğretimini de mümkün kılar. İnsan hakları eğitimi, insan haklarını herkes için ayakta tutan tutum ve davranışları da geliştirir.

Bu; ayrıca eşitlik, ayrımcılık yapmama ve bu ikisi arasındaki bağımlı ilişkiyi sağlayarak bölünmezlik ve evrensellik gibi insan haklarının temel maddelerini taşımaktadır. Aynı zamanda etkinlikler, öğrencilerin günlük hayat ve kültürlerinde bulacakları insan hakları ilkeleri üzerine öğrenilenleri inşa etmeye fırsat sağlayacak şekilde uygulanabilir ve gerçek hayata dayalı olmalıdır.

Hükümetler, insan hakları eğitimine önem verdiklerini göstermek için bunu ulusal eğitim müfredatına almalıdır. İnsan haklarına saygı, eğitim yöntemleri ve davranışlara yansıtılarak okulun demokratik ortamında geliştirilmelidir.

Bir diğer önemli konu da *kişinin aynı anda hem kendi ulusuna ve kültürüne hem de başka insanlarınkine saygı duymayı* öğrenmesidir. Okulun, *yabancı düşmanlığını önlemek ve azınlıklara, yerli halka, mültecilere ve göçmenlere karşı anlayışlı olmak* gibi bir rolü vardır. “Saygı” kelimesi bu bağlamda önem taşır. Cinsiyet eşitliğine öncelik verilmelidir. Okullarda kız çocuklarına yönelik hiçbir ayrımcılığa yer verilmemelidir.

Bazen böyle bir eğitimin tarafsız bir eğitimden çok, belirli ideolojilerin öğretilmesi anlamına gelip gelmediği sorgulanabilir. Ben böyle bir itiraza katılmıyorum. Değerler

hayatın bir parçasıdır ve okulun dışında tutulamaz. Beyin yıkayıcı bir öğretim riskinden öğrencinin pasif bir dinleyici değil de aktif bir katılımcı olduğu demokratik bir okulda önlenebilir.

Demokratik okul konusunda güçlü deliller var:

- **Birincisi**, katılım kendi başına bir haktır;
- **İkincisi**, okullar için öğrencilerin toplumlarımızın demokratik değerlerini anlamasına ve bunlara saygı göstermesine yardımcı olması önemli bir görevdir, bu nedenle bu değerlerin okullarda öne çıkması önemlidir;
- **Üçüncüsü** de katılım, pedagojik olarak etkili olduğuna bildiğimiz etkileşimli öğrenme sürecinin bir şartıdır. Öğretmenlerin, “öğrenciler ne kadar bilgi almak ister?”, sorusu üzerinde tartışmalar başlatmak ve sonrasında da derslerin buna göre düzenlenmesini sağlamak için büyük çaba gösterdiği okul örnekleri vardır.

Bugün çok az eğitmen öğrencilerin aktif olma şansına sahip olmasını reddeder. Yaparak öğrenmek, pasif dinlemeden daha ilginç ve etkilidir. Bilgilerin ezberlenmesinden daha değerli olan, uygulama ve anlamayı artıracak işlemlerdir.

Öğrenci merkezli bir okul, öğretmene sınıfın polisi ve konuşmacısı olma rolünden çok grup lideri ve yönlendirici olma rolünü verir. *Modern bir öğretmen aktiviteleri organize eder, materyal sağlar, öğrencileri güdüler, onlara yol gösterir ve tavsiyede bulunur.* Öğrenciler de hayat boyu öğrenmenin temeli olan, “*Öğrenme nasıl öğrenilir?*” konusunu öğrenme fırsatı bulurlar.

Bir okul, *farklı olanlara saygı ve hoşgörünün önemi* gibi insan hakları değerlerini de içeren eğitici mesajını yansıtmalıdır. Demokratik öğrenme okulda *saygıdeğer ilişkiler* gerektirir. Bir diğer görev de öğrencilere çatışmaları barışçıl bir şekilde çözmeleri için aracı olmaktır. Bu nedenle öğretmenlerin öğrencilere karşı şiddet uygulamamaları her şeyden önemlidir.

Tüm toplumda insan hakları farkındalığı

Hayat boyu öğrenmede, toplumun her kesimine ulaşan karşılıklı anlayış, hoşgörü, barış ve adalet barındıran evrensel insan hakları kültürünü amaçlıyoruz. Eğitimde haklara dayalı bir yaklaşım bu amaca hizmet edebilir. Ancak okul sistemi insan hakları konusunda farkındalık yaymada tek araç değildir.

Fikir önderlerinin mesajları da bu konuda çok önemlidir; bu önem sadece gençler üzerinde etki bırakmaz. Birçoğuna örnek olan, baskı ve haksızlıklara karşı çıkan müzik ve film yıldızları desteklenmelidir. Dünya Kupasında futbol yıldızlarının ırkçılık karşıtı kampanyaları mükemmel bir girişimdi.

Önemli *politikacılar* da bu konuda eğitmen kimliklerini kullanmalıdır. Konuşmalarında

yer alacak herhangi bir yabancı düşmanlığı eğilimi bile farklı olan azınlıklara ya da farklı kesimlere karşı taciz ve ayrımcılığın yasallaşmasında etkili olur. Öte yandan gergin durumlarda hoşgörüyü alakalı açık söylemler bu konuda çok işe yarayacaktır.

Haber medyası günümüzde toplumdaki davranışları belirlemektedir. Gazeteciler de öncelikleri ifade özgürlüğü olmakla birlikte insan haklarına değer verirler. Aynı zamanda medya çalışanları ne yazacaklarına ve yayınlayacaklarına dair dayatmalara karşı çıkarlar ve bu onların bağımsızlıklarıyla tutarlılık gösterir; bu da onların özgürlüklerini koruyan bir durumdur.

Ancak bu durum bir sorun oluşturur. Medyanın bağımsız olduğu dikkate alındığında, oldukça nüfuzlu durumda bulunan medyanın insan hakları farkındalığını yayacağına garantisini nasıl verebiliriz? Tecrübelerimize göre, devletin müdahaleleri daha iyi bir sonuç vermeyeceği için medyadakilere güvenmeliyiz. Bu yaklaşımla olumsuz haberin olacağını kabul etmeli ve bu tür yaklaşımları özgür tartışma ortamında eleştirmeliyiz.

Bir diğer denge unsuru da *sivil toplumdur*. Bugün hükümete bağlı olmayan kuruluşlar insan haklarının geliştirilmesinde büyük rol oynar. Burada da yine kötü niyetli unsurlar olsa da, olumlu etkinlikleri en iyi destekleyen şey onların özgürce hareket edebileceklerine imkân tanınmasıdır.

Dini toplulukların da değerler konusunda önemli etkisi vardır. Tüm büyük dinlerin temelinde bulunan etik değerler, insan haklarının temelleriyle yakından alakalıdır. İnsan haklarını savunma konusunda önemli işler dini aktivistlerce yapılmıştır.

Aynı zamanda yabancı düşmanlığı, hatta daha kötüsü, insanlar tarafından kendi deyişlerine göre Tanrı adına yapılmaktadır. Dini toplulukların, bu tarz yanlış simgelemelere vurgu yapmada ve “diğerlerine” saygı gösterme konusunda önemli rolü vardır. Avrupa Konseyi tarafından oluşturulan dinlerarası diyalog bu sorunu ele almıştır.

Hükümet ve Avrupa Konseyi gibi hükümetler arası kuruluşlar tarafından başlatılan bilgi kampanyaları her zaman etkili olmaz. Tabii ki de onlara ihtiyaç var; ancak elektronik ortamda bilginin gayri resmî bir şekilde iletildiği ve medyanın hâkim olduğu bir dünyada, onların daha etkili olabilmeleri için nasıl organize edilmeleri gerektiği tartışılmalıdır. Örneğin, ne kadar çok canlıyı öldürebildiğinizine dair oyunlara alternatif olarak insan haklarının nasıl korunacağıyla ilgili oyunlar oluşturulabilir.

İnsan hakları eğitimi alanında uluslararası çabalar

B.M. 10 Yıllık İnsan Hakları Eğitimi süreci 2005 yılında sona erdi. Ulusal faaliyet planı merkezleri, insan hakları kaynak ve eğitim merkezlerinin kurulması, alınan önemli önlemleri oluşturmuştu.

Ne yazık ki bu 10 yıllık sürecin sonunda, amaçlanan iş gerçekleşenden çok uzaktı. Çok az sayıda ülke, şu an okul eğitiminin her seviyesinde her çocuğa resmi insan hakları eğitimi sağlamaktadır. İnsan hakları eğitiminin, her öğrenim kurumunun müfredatında ayrı bir alan olarak konulmasından ziyade, birçok hükümet, insan haklarını vatandaşlık eğitiminin zorunlu olmayan kısmına dâhil ediyorlar. Öğretmenlerin eğitimi de verilmesi durumunda, gönüllülük esasına dayandırılıyor.

İnsan hakları öğreniminin önemi geçen sonbaharda yapılan Genel Kurul Zirvesi'nde BM reformu için hazırlanan sonuç belgesinde vurgulanmıştı. Bütün sektörlerdeki insan hakları eğitim programıyla ilgili uygulamaları daha da ileriye götürecek İnsan Hakları Eğitimi için yeni bir Dünya Programı'nın başlatılmasına karar verilmişti.

İnsan hakları eğitiminin konumu, durumu ya da eğitim sisteminin çeşidi her ne olursa olsun, insan hakları eğitiminin geliştirilmesi her ülkenin eğitim gündeminde bulunmalıdır. Her ülke; ulusal konuma, önceliklere ve kapasiteye uygun gerçekçi hedefler ve faaliyet araçları oluşturmalıdır.

Avrupa Konseyi'nin bu konuda yapacağı önemli bir katkı var. Konsey, çeşitli yollarla yardımcı olabilmektedir; mesela, eğitim bakanlıkları ve konuyla alakadar olan diğer ulusal aktörlerle birebir iletişime geçilerek ulusal bir stratejinin ayrıntılandırılması, sistemleştirilmesi ve izlenmesi ve iyi uygulamaların ve mevcut materyaller, kurumlar ve programlarla ilgili bilgilerin belirlenmesi, toplanması ve dağıtılmasıyla bütün seviyelerde bilgi paylaşımının mümkün kılınması gibi. Konsey ayrıca, eğitim ve araştırma konusunda destek olduğu kadar, insan hakları eğitimi ağının gelişimini de teşvik edebilir.

Avrupa Konseyi, insan hakları eğitimi ve eğitim çalışmaları kapsamında insan hakları konusunda gün geçtikçe artan farkındalığa büyük ölçüde katkıda bulunmuştur. Bir İnsan Hakları Komisyon Üyesi olarak ben, çalışmamın her aşamasında insan hakları eğitiminin önemini vurgulamak istiyorum.

Topluluk okulu ve demokratik kültür ve vatandaşlık bilincini geliştirmedeki rolü

Martin J. Blank

Vatandaşlığın geliştirilmesi, dünya genelinde demokratik bir kültür inşa edilmesi ve yükseköğretimin hayati önem taşıyan bu konudaki rolüyle ilgili zorlu tartışmalara katkıda bulunmak bir ayrıcalıktır. Benim katkım bu amaçlara ulaşmada *topluluk okulunun rolüyle* ilgilidir.

Komisyon üyesi Hammarberg tarafından yazılan bir önceki bölüm demokratik kültür ve insan haklarının geliştirilmesinde yükseköğretim, okul sistemleri ve toplum üzerine odaklanmıştı. Hammarberg aynı zamanda, bu hedeflere ulaşmak için bu unsurların çok disiplinli bir yol izlemesi gerektiğini vurgulamıştı.

Ben bu durumu daha ileriye taşıyıp, çocuklarımız ve gençlerimiz için bu hedeflere ulaşma yolunda yükseköğretim, okul sistemleri ve toplumun nasıl bir arada çalışabileceğini düşünmemizi istiyorum. Devlet okulları, demokratik bir toplum inşa etmek ve gençleri yükseköğretime hazırlama konusunda ana kurumlardır; bu yüzden çalışmamızın esas odak noktası onlar olmalıdır.

Güney Indiana'da küçük bir şehir olan Evansille'ye en son gidişimde edindiğim tecrübe K-12* ile yükseköğretim arasındaki bağı aydınlatmıştır. Oradaki çalışmalar gösteriyor ki, 9. sınıfa başlayan 100 öğrenciden 68'i liseyi 4 yılda bitiriyor; 42'si yükseköğretime devam ediyor. Bununla beraber, bu 100 öğrenciden 21'i liseden ayrıldıktan sonraki 6 yıl içerisinde yükseköğretime bitiriyor.

Bu, bizim demokrasilerimizin ihtiyacı olan türden bir performans değildir. Kuzey Amerikalı düşük gelirli öğrencilerden ve Afrika-Amerikan ve İspanyol öğrencilerden edinilen veriler daha da kötüdür. Mesela 9. sınıftaki 100 Afrika-Amerikan öğrenciden sadece 11'i yükseköğretime başladıktan sonraki 5 yıl içerisinde yükseköğretimlerini tamamlıyorlar (*Kaynak: Double the Numbers, DC State of Education Office, 2007*).

Bu noktadaki soru, bütün gençlere, fakat özellikle de yükseköğretim kurumlarına geçemeyen gençlere, demokratik kültürü nasıl benimseteceğimiz ve bu gençlerin birer vatandaş olarak rollerini ve sorumluluklarını bilmelerini nasıl sağlayacağımızdır.

Topluluk okulu

Benim açımdan bu zorlu sınavda kullanacağımız araç topluluk okuludur. Yönetimdeki Topluluk Okulu Koalisyonu topluluk okullarını şu şekilde tanımlar:

* K-12 anasınıfından 12. sınıfa kadar anlamına gelir. Yani ilkökul öncesi, ilkökul ve lise eğitimini kapsar.

Topluluk okulu hem okullar hem de diğer toplum kaynakları arasında bir mekân ve ortaklıklar dizisidir.

Topluluk okulu; akademik hayat, gençlik gelişimi, aile desteği ve toplum gelişimi üzerinde bütünleştirici bir role sahiptir; müfredatı, toplum problemlerinin çözümü ve toplum hizmetleri yoluyla gerçek hayat öğretimini vurgular. Gün ve haftayı genişleterek ailelere ve toplum sakinlerine ulaşır.

Topluluk okulu; gençlerin akademik, sivil ve ahlaki değerleri ve sosyal yaşantılarını geliştirmek için toplumun kaynak ve demirbaşlarını bir araya getirir. Gençlerin öğrenimi için en uygun koşulları oluşturur.

Böylelikle topluluk okulları; eğitilmiş bir vatandaş yetiştirmek, aileyi ve toplumu güçlendirmek; insan hakları ve demokratik kültürü geliştirmek için eşsiz bir şekilde donatılmıştır.¹

Topluluk okulları, yalnızca devlet okullarının kendiliğinden edindiği erdemle var olmazlar. Bir devlet okulu, istediği sonuçlara ulaşmakta ihtiyacı olan varlıklara nadiren sahiptir. Onlar yükseköğretim kurumları, hükümete bağlı olmayan organizasyonlar (Amerikalıların topluma dayalı öğrenme diye adlandırdıkları) özel, sivil ve devlet kurumlarıyla olan işbirlikleriyle var olurlar ve bu nedenle başarılıdırlar. Topluluk okullarının birkaç ana boyutu aşağıda verilmiştir: *Topluma dayalı öğrenme, sonuca odaklanma, kültürel yeterlilik ve sınır ötesi liderlik.*

Toplum temelli öğrenme

Topluluk Okulları Koalisyonu, öğrencilerin nasıl vatandaş olunması gerektiğini öğrenmeleri için vatandaş gibi hareket etmeleri gerektiğini ileri sürer. Aldıkları eğitim; onları yaşadıkları yer ve ayrıca toplumlarını ve tüm dünyayı etkileyen olaylarla bağını kurmalıdır. Eğitimciler gençlerin çevrelerinde ve hayatlarında karşılaştıkları meseleleri ele aldıkları gibi; çevre, sağlık, demokrasi ve insan hakları konularını da müfredata dâhil edebilirler. Bu, tam olarak topluluk okullarının yapmaya çalıştığı ve koalisyonun en son raporunda belirttiği durumdur (*Topluma Dayalı Öğrenme: Öğrenciyi Vatandaşlık Konusunda Başarıya Sevk Etme*). Bununla beraber, Amerika Birleşik Devletleri'nde *Geride Çocuk Kalmaması Yasası*'nın ölçme konusuna olan aşırı vurgusu, bu tarz fırsatların önünü kapatıyor. Hizmet öğrenme, konuma dayalı eğitim ve akademik esasa dayalı toplum hizmetleri gibi kanıtlanmış öğrenme yaklaşımları, öğretmenlerin ve yöneticilerin dikkatini çekmek için çaba göstermektedir.

Sonuçlar

“Sonuçlar” terimi, bu kitapta henüz sıkça kullanılmamıştır. ABD’nde eğitimde

¹ Bkz. <http://www.conuniversityschools.org/index.php?option=content&task=view&id=6&Itemid=27#WhatCS>.

mesuliyetin tek ölçütü olarak ölçme ve sonuçlar üzerinde çokça duruyoruz. Tek bir sınav kullanarak genç bir bireyin ya da bir okulun başarısına karar vermek uygun değildir. Ölçme, öğrencinin performansını etkileyen; insan hakları ve demokrasi konularının değişimi zorlamak için güçlü motorlar olabileceği gerçeğini dikkate alan çok sayıda faktörü tanıyan özenli sonuçlar çerçevesinin sadece bir parçası olmalıdır (Daha çok bilgi için: www.resultsaccountability.com).

Topluluk Okulları Koalisyonu, aşağıdaki **yedi esasa dayalı bir sistem** geliştirmektedir:

- Öğrenciler okula girdiklerinde öğrenmeye hazır haldedirler.
- Öğrenciler akademik olarak başarılıdırlar.
- Öğrenciler öğrenme ve topluluklarında aktif haldedirler.
- Öğrenciler fiziksel, sosyal ve duygusal açıdan sağlıklıdırlar.
- Öğrenciler destekleyici ve güvenilir bir ortamda öğrenirler.
- Aileler çocuklarının eğitimine aktif olarak katılırlar.
- Toplumlar yaşanılabilir yerlerdir.²

Her bir sonuç, süreci ölçmek için göstergelere sahiptir. Yükseköğretim kurumları; demokratik kültür ve insan haklarını geliştirecek eğitilmiş bir vatandaşın gelişim sürecine yardımcı olma yolunda bir sonuç çerçevesi meydana getirmek için, öğrenciler, okullar ve toplumla bir arada çalışıyor olmalıdır. Bu süreçteki öğrenci katılımı çok önemlidir. Bu katılım öğrencilerin demokrasideki rollerini daha iyi anlamalarına yardımcı olacak ve yükseköğretim, okullar ve toplum liderlerine karşılaştıkları zorluk ve fırsatların daha açık bir resmini gösterecektir.

Kültürel yeterlilik

Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'nın artan farklı etnik, ırkî ve dinî karakteri, demokratik kültür ve insan haklarına bağlılığımızı yenilememiz konusunda önemli bir fırsattır. ABD'de Teksas eyaleti de çoğunluk-azınlık eyaletler olan Kaliforniya, Yeni Meksika ve Hawai'ye katıldı. Şu an %40 civarında bir azınlığa sahip olan Maryland, Mississippi, New York, Georgia, Arizona, Louisiana ve Florida'dan oluşan diğer sekiz eyaletin de yakında buna katılması bekleniyor.

Topluluk okullarının çalışmalarını yönlendiren iki ilke, kültürel yeterliliğin önemini yansıtır:

- Toplumun gücü üzerine gücümüzü inşa etmeliyiz. Topluluk okulları, toplumda yaşayan ve çalışan insanlar, yerel kuruluşlar ve okulun kendisi de dâhil olmak üzere toplumun bütün öğelerini bir araya getirirler. Dahası, çeşitli kültürel grupların nasıl çalıştığını anlamaya çalışırlar; böylelikle uzmanlık alanlarını ve kapasitelerini ortaya çıkarmaları mümkün olabilir.

2 Koalisyonla ilgili en güncel veriler için: www.communityschools.org.

- Çeşitliliği benimsemeliyiz. Topluluk okulları kendi toplumlarını tanırlar. Farklı geçmişleri olan insanların saygın, güçlü ve olumlu bir kimlik geliştirmesi için çalışırlar. Ortak değerler ve ilkeler inşa ederken bile değişiklikleri yüceltirler.

Demografik değişime cevap vermek ve bu ilkeleri uygulamak, insan hakları ve demokrasiye kendini adanmış herkesin artan bir şekilde kültürel yetkinliğe ulaşmasını gerektirir. Bu, daha çok soru sormak ve dinlemek anlamına geliyor. Bu, farklı kültürlerin kendilerine özgü karakterlerini muhafaza ederken, nasıl ortak bir zeminde buluşabileceği hakkında süregelen diyaloglarla meşgul olma yeteneği gerektirir.

Sınır ötesi liderlik

ABD eski Kabine Sekreteri ve *Common Cause*'un kurucusu John Gardner der ki: "Kendi sistemindeki liderlerin hiyerarşik konumu sınırlı değerdedir, çünkü en kritik görevlerden bazıları, sınır ötesi liderlik gerektiren- kontrollerinin bulunmadığı grupları içeren- yanal liderliği gerektirir" (Gardner, 1993). Böylelikle, sadece kendi yükseköğretim kurumunu, devlet okulu sistemini ve diğer kuruluşları kendi içinde yönetmek bizi, demokratik kültür ve vatandaşlık ile ilgili edinmek istediğimiz sonuçlara ulaştırmaz. Liderlerin; yükseköğretim, devlet okulları ve toplumu temsil eden çok yönlü kuruluşların sınır ötesinde ilişki inşa etmeleri gerekmektedir ve bu da zaten topluluk okullarında yapılmaktadır.

Yükseköğretim ve topluluk okulları

Yükseköğretim kurumlarının çalışma alanlarına baktığımızda, içlerinde buldukları sınırların ötesinde etkili ilişkiler de inşa etmeleri şarttır. *Stanford Üniversitesi*'ndeki meslektaşlarım, bir keresinde bana eğitim ve sosyal çalışma bölümlerinin birbirleriyle iletişime geçmesi için ödeneğe ihtiyaçları olduğunu söylemişlerdi. Dahası, gelişmekte olan aynı ülkede faaliyet gösteren bölümlerin birbirinden ve amaçlarından haberdar olmadığı üniversiteler olduğunu biliyorum. Demokrasi ve insan haklarını geliştirmek için çalıştığımız yer ve insanların kendine özgü karakterlerini yansıtan ve bildiğimizin en iyisi üzerine daha fazla katacak ortak bir vizyon ve stratejiye ihtiyacımız var.

Topluluk okulu, öğrencileri demokrat vatandaşlık için eğitmek isteyen yükseköğretim kurumları için ana bir araçtır. Bu okullar:

1. Dünyanın çoğu yerinde neredeyse tüm gençlere hizmet veren tek kurum ve demokratik vatandaşlığın temel yetkinliklerinin ortaya çıktığı yerlerdir;
2. Disiplinlerarası yaklaşımıyla, topluluk okulu, kendi amaçlarına ulaşmanın yanı sıra, eğitilmiş bir vatandaş topluluğunu geliştirmek için çeşitli disiplinlerin ve bölümlerin beraber çalışabileceği bir araç sunar;
3. Yükseköğretimde mesuliyet taleplerine bakıldığında, topluluk okulu, yükseköğretimin toplum ve ulusların karşılaştığı problem ve zorluklarla derin biçimde ilgilenmesi için bir fırsattır.

Güçlü yükseköğretim katılımının sergilendiği Amerika'daki topluluk okulu çalışmalarının bazı örnekleri şunlardır:

Dayton Üniversitesi'nde, Richard Ferguson'un yönetimi altındaki Toplumda Liderlik için Fitz Merkezi, şehir, vakıf ve okul sisteminden paydaşlarla topluluk okulu açmak için çalışıyor. Bu kuruluş, ebeveynlerin ne tür yerler istediklerini netleştirmek adına çalışmaktadır. Bir sonraki adım olarak zamanla bütün öğretim üyelerini bu sürece dahil edecekler.

Cincinnati'deki *Xavier Üniversitesi*'nde Byron White tarafından yönetilen *Toplum Yapılandırma Enstitüsü*, bölgede oturanların ne tür yerler inşa edeceğine karar vermelerine yardımcı olmakta; bazılarının kuruluşunu 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarına dayandığı imkânların hepsini değiştirmektedir. Bölge idaresi, insanların taleplerini dinlemeye razı oldu ve üniversiteyi onlara yardım etmeleri için görevlendirdi. Sonuç, öğrencilerin, ailelerin ve bütün toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek toplum öğrenme merkezleridir. Yükseköğretim kurumları da devamlılık gösteren bir süreçte özel toplum öğrenme merkezleriyle devamlı olarak çalışmaktadırlar.

New Mexico Üniversitesi'nde Toplum Öğrenme ve Halk Hizmetinde profesör ve müdür olan Micheal Morris, ortaokullardaki öğrencilerle doğrudan çalışarak üniversite öğrencilerini harekete geçirmektedir. Bu öğrenciler, bölgedeki devlet okullarındaki genç insanlarla ilgilenecek akademik öğrenim gerçekleştirmektedirler. Çoğu kez, burada gösterilen toplum katılımı ve üniversitenin akademik amacı arasındaki bağlantı çeşidini görmemektediriz.

Pensilvanya Üniversitesi'nde, Toplum Ortaklığı Merkezi'nde doçent ve müdür olan Ira Harkavy, 13 okulda topluluk okulu çalışmalarını yürütmektedir. Sayre Lisesi bunun en gelişmiş örneğidir. Orada üniversitenin tıp, diş hekimliği, hemşirelik, sosyal görev, halk sağlığı, fen, eğitim ve tasarım gibi bölüm ve fakülteleri, sağlık üzerine odaklanmış bir lise oluşturmak için bir araya gelmişlerdir. Üniversite öğretim üyeleri ve öğrenciler, toplum sağlığını geliştirmenin yanı sıra, öğrencilerin entelektüel, sağlık, kişisel ve vatandaşlık yetkinliğini geliştirmek için, gerçek hayattaki problemleri çözmeye dayalı bir müfredat konusunda müdür, öğretmenler ve öğrenciler ile beraber çalışmaktadırlar.

Avustralya'nın Kuzey Eyaleti'nde, Profesör Helen Garnett, *Charles Darwin Üniversitesi* öncülüğünde, eğitim ve ekonomik fırsatlar geliştirecek topluluk okullarını oluşturmak için yerli halkla birlikte çalışmaktadır. Bu görevde yer alan üniversitedeki her kişi, etkili bir şekilde çalışmak için *kültürlerarası becerilerini* geliştirmek durumundadır. Bu çalışma, üniversitenin yerel ve kültürlerarası bilgede mükemmelliğin merkezi olarak tanınması yolundaki stratejisinin bir parçasıdır.

Bu kurumlar, okul ve toplumlarla ilişkilerini değiştirme konusunda öncülük yapmakta; yükseköğretim ve öncesi okullardaki öğrencilerin kapasitesini, demokrasinin

temsilcileri olmaları yolunda geliştirmektedir. Yükseköğretim kurumları, oynadıkları bu rolde çok fazla saygınlık ve potansiyele sahiptir.

Yükseköğretim için zorlayıcı fırsatlar ve faaliyetler

Yüksek öğretimin topluluk okullarının geliştirilmesine daha derin bir şekilde dahil olması için bazı sorunların aşılması gerekir:

- Kurumlara erişim çok zordur ve erişimin sağlanabilmesi için çok az şey yapılmıştır.
- Yükseköğretim kurumları toplumun menfaatlerini kendi menfaatleri olarak görmekten çok, kendi menfaatlerinin peşinde koşan bir üne sahiptirler.
- Üniversitedeki fakülte ve bölümler, birbirleriyle pek iletişim içinde olmazlar veya arka bahçelerinde ve belirli ülkelerde birlikte çalışırlar.
- Verilen faktörler ışığında, diğer paydaşlar varlıklarını değerlendirme konusunda yükseköğretim kurumlarıyla birlikte çalışmada zaman ayırmaya isteksizdirler.

Yükseköğretim bu engelleri aşmak için, sadece eğitim fakültesiyle değil, tüm kurumun ana misyonunun bir parçası olarak, anasınıfı dâhil, ortaöğretim okullarıyla amaçlı bir bağlantı kurmalıdır. Ayrıca anasınıfı ve ortaöğretim okullarıyla olan ilişkisini, *demokrasi ve insan haklarını geliştirmek için kapasitesini ve tüm toplumun kapasitesini güçlendirme fırsatı* olarak görmenin yanı sıra, kendi öğrencilerinin demokratik değerlerini eğitmek için önemli bir araç olarak görmelidir. Yükseköğretim kurumları, topluluk okulu girişimlerinin bir parçası olmaları yolundaki soruları bekleyecek durumda değildir; onların ana faaliyetinin bir parçası haline gelmelidirler.

İngiltere'den Açık Üniversite rektörü Brenda Gourley'in de açıkça belirttiği gibi, liderlik son derece önemlidir. İnsanları bir araya getiren ve onları harekete geçiren güçlü bir liderliğe ihtiyacımız var. Evet, birlikte çalışmaya ihtiyacımız var; fakat bu iş birliğini yürütecek birine de ihtiyaç var. Bunun yanı sıra, kurumlar çabalarını kaynaklarla desteklemelidir. Liderlik ve para, başarılı topluluk okullarının temelini oluşturur (Melaville, 1998).

Yüksekokul ve üniversitelerin, insanların üniversiteye ulaşabileceği ve üniversitelerin bölümlerinin harekete geçmek için bir araya gelebileceği net ve dikkat çekici noktalar oluşturmalıdır.

Sonuç: Sorumluluk ağlarının inşası

Peki, topluluk okullarını bir gerçeğe dönüştürmek için yükseköğretim kaynaklarını, okul ve toplumun kaynakları ile beraber nasıl bir araya getirirsiniz? Bana göre cevap, John Gardner'in ağ sorumluluğu diye adlandırdığı durumu oluşturmaktır. "Çeşitlilikleri içine alan bütünü oluşturmak için bir araya gelmeye ve topluluğun tüm kesimlerinden gelen sorumluluk ağlarına ihtiyacımız var. Bu gibi ağlardaki

katılımcılar, değişim konusunda rahattırlar; karşılıklı minnet ve güven duygusunu ve paylaşılmış değerlerin bir ölçümünü sergilemektedirler. Hepsinden ötesi, *gelecekleri için sorumluluk* duygusuna sahiptirler.”

Bu ağlar, dünyada ve toplumumuzun çeşitli seviyelerinde var olmalıdır. [Bu bağlamda bazı sorular]:

- Okullarda, hepsi de vatandaşlık ve insan haklarını geliştirmek için önemli rollere sahip olan sosyal hizmet görevlileri, eğitimciler, sağlık çalışanları, gençlik gelişimi görevlileri ve kanun uygulayıcıları; öğrenciler, öğretmenler ve topluluk üyeleriyle nasıl bir araya gelebilir?
- Kendi toplumunuzda yerel hükümet, okul sistemleri, sağlık ve insanî hizmet kurumları, gençlik ve toplum geliştirme örgütleri; gençlerin gelişimini desteklemek için nasıl bir araya gelebilirler?
- Üniversite içinde demokrasiyi inşa etme çabalarında, kurumlardaki kaynakları bir araya getirecek bölümler ve disiplinler arasında sorumluluk ağlarını nasıl oluştururuz?
- Ve gerçekten sadece öğrenme ağını değil, aynı zamanda eğitilmiş vatandaş topluluğu oluşturmak ve insan haklarını geliştirmek için sorumluluk ağını nasıl oluştururuz?

İşte çözmemiz gereken sorunlar. Hep birlikte, bu meydan okumaya göğüs gerecek kapasiteye sahibiz.

Kaynaklar:

Gardner, John, W.(1993) *On Leadership*, The Free Press, Simon & Schuster, Mart 1993.

Melaville, Atelia. (1998) “Learning together”, Eğitim Liderliği Enstitüsü ve Charles Stewart Mott Vakfı, <http://mott.org/publications/pubs-list.asp>.

Yükseköğretim, demokratik vatandaşlık, insan hakları: Pragmatik bir yaklaşım

Lars Lynge-Nielsen

Küreselleşen bir dünya ve bilgi toplumunda, bilginin refah için ön şart olduğu açıkça ortadadır diye düşünüyorum. Bu nedenle; eğitime erişim, bilgiye sahip olma ve eğitimle elde edilen yetenekler kişinin taşıdığı en önemli değerlerdir. Söylemek gerekirse, bireyin toplumla olan etkileşiminde temel bir yatırımdır. Bununla birlikte, inanıyorum ki gerçek demokrasi; sadece kurallar ve düzenlemeler üzerine dayanmamalı, bireylerin yalnızca toplumdan kazanacağı değil, topluma katkıda bulunacağı bütün imkanlara sahip olduğu yerde kurulabilen, karşılıklı saygı ve bir arada olma kültürüne dayanmalıdır. Mümkün olan en yükseköğretim seviyesine eşit oranlı erişim, hayat boyu öğrenme yapısının kurulmasıdır ve bu nedenle sürdürülebilir demokrasi için de ön koşuldur.

Dahası, demokrasi ve insan haklarının birlikte ilerlemesi şarttır. Biri olmadan diğeri uygun bir biçimde var olamaz. Maalesef şu an Avrupa’da edindiğimiz bilgi, eğitim ve ana sermaye bakımından zenginler ve yoksullar arasındaki fark giderek artmaktadır. Bu, hedeflerinden birinin, yükseköğretimi gerçekten tamamlayacak herhangi bir yaş grubunun sayısını artırmak olan Bologna Süreci’nin amaç ve yöntemlerini sıkı bir şekilde uygulamaya çalıştığımız bir dönemde gerçekleşmektedir. Bu dengesizlik, “Yeni Avrupalılar” hakkında konuşmalarımızla sınırlı kalmasa da muhtemelen çok açıktır – “Yeni Avrupalılar”, (genellikle erkek) göçmenler ve üçüncü dünya ülkelerinden göçmen ve mültecilerin birinci ve ikinci nesil çocuklarından oluşmaktadır.

Bu, yine nüfus grupları içerisinde demokrasi ve insan haklarına olan tutum açısından paralel bir ayrılığa sebep olmaktadır. Komisyon üyesinin de doğru bir şekilde ifade ettiği gibi, insan haklarının öğretilmesi oldukça kolaydır. Herhangi birimiz, hatta 10 yaşında bir çocuk bile, İnsan Hakları Beyannamesini, Çocuk Hakları Beyannamesini ve Amerikan Anayasasını, vb. ezbere öğrenebilir; fakat bu insan haklarını ve demokrasi düşüncesini tamamen ve derin yönleriyle anladığımız anlamına gelmez.

Örneğin, ben 1992-3’te savaşın ilk yıllarında Bosna-Hersek’te UNHCR ile çalışıyordum. İlk zamanlarda, (etnik kimliğe dayalı) partiler bütün oyların %51’ini kazandığı için, demokratik açıdan her şeye tek başlarına karar vermede haklı olduklarını belirten tipik eski komünist ve yeni milliyetçi tipteki yerel politikacılara oldukça sık rastlardık. Gerçekten okullarda kullanılan kitaplardaki alfabeden, yargıçların atanmasına kadar her şeyi kastediyorlardı. *Demokrasinin sadece çoğunluğun haklarıyla ilgili olmadığını ve belki de öncelikli olarak azınlığın korunması olduğu ve insan haklarının rakiplerimiz için de geçerli olduğunu* söylediğimizde (kimin başlattığının önemi olmaksızın), gelen tepkiler genellikle “*o zaman, azınlıklardan kurtulmalıyız*” şeklindeydi. Trajik sonucu hepimiz biliyoruz!

Elbette, insan hakları alanında lisans, yüksek lisans, doktora ve araştırma programları vermeye; adayların bu bağlamda bilgi ve yeterliliklerini daha da geliştirmeye devam etmeliyiz. Demokrasi ve insan hakları konularını eğitim programımıza dâhil ettiğimizden emin olmalıyız. Anatominin bir ders olarak Demokrasi ya da İnsan Haklarıyla çok güçlü bağlantı içinde olmadığını, fakat bir doktorun uzmanlığının ve adli tıbbın değerli çalışmalarının savaş suçlarını açığa çıkarmada işe yaradığını çok iyi bilirim.

Elbette ki, Bologna Süreci'nin amaçlarını takip etmeli ve yükseköğretime erişimi geniş alanlara yaymalıyız. Bu, programların kalitesini düşürmekle değil, belki farklı öğretim yolları başlatarak ve aynı zamanda mesleğe giriş yeterliliklerinin, geleneksel orta öğretim sisteminden ziyade, başka yollarla elde edilebileceğini anlamakla mümkün olacaktır – üstelik bu, bizi aynı öğrenme sonuçlarına götürecektir. EURASHE'nin (Yükseköğretim Avrupa Kurumlar Birliği) de temsil ettiği gibi, yükseköğretim kurumlarında sözde gerçek yeterlilikler diye adlandırılan değerlendirme ile profesyonel yükseköğretim yoluyla tanınan bir mesleğin üyesi olma yolundaki isteklerini gerçekleştirmek için alışılmıştan dışında yollar deneyen — genellikle daha olgun — öğrencilerin kayıt olmalarıyla güzel deneyimlerimiz olmuştur.

Bununla birlikte bu da yeterli değildir. Akademik ve profesyonel temel üzerine, demokrasi ve insan haklarını öğretme ve öğrenme, kaydolmuş öğrenciler üzerinde sadece doğrudan etki yapacaktır. Yükseköğretimin kurumları ve uzmanlıkları dışında kalan büyük bir nüfus oranı yine de olacaktır.

Bu nedenle demokrasi ve insan hakları hakkında iyi haberleri daha da yaymak için, yükseköğretim kurumları, sadece iç örgütlerinde değil, kurumların bulunduğu bölgesel ve yerel toplumda da bu değerleri harekete geçirmeye başlamalıdır. Toplum ile iletişime geçilmeli; bilgi ve yeterlilik kaynağı olarak kendimizi tanıtmalıyız. Kendimizi yakın çevremizde meydana gelebilecek sorunlara odaklanmaya hazır bulundurmamız; kendimizi kültür ve bilginin toplum merkezi olarak bilinir hale getirmeli; toplumdaki diğer aktörlerle iletişime geçmeli ve ağlar oluşturulmalıdır. Bu bağlamda Martin Bank'ın görüşlerini aktaracağım: “Yükseköğretim kurumları, baloya katılmaları için davetیه beklemez — dansa biz başlamalıyız”.

Başka bir örnek ise şudur; Danimarka Odense'deki kurumumuzda, öğretmenler, eğitimciler, eğitim bilimciler, sosyal görevliler, hemşireler, psikiyatrlar ve meslek terapistlerine eğitim verdik. Çoğu Avrupa dışından olmak üzere, 80 farklı milletten gelen 10.000 oturanıyla kasaba büyük bir emlak potansiyeline sahiptir. Kampüsümüzü, orada bir daire kiralayarak genişlettik ve bunun ilk sebebi öğrenciler mezun olduğunda, nihayetinde oradaki toplum üyeleriyle karşılaşacak ve onlarla çalışacak; bu nedenle ahalinin geçmişini ve bu karışık, çok kültürlü ve çok dilli alt toplumdaki hayat şeklinin nasıl olduğunu bilmelidirler.

Basın yoluyla değil, kendileri gerçek fotoğrafa ulaşmalı ve bizzat kendileri orada yaşayan gerçek insanları görmelidirler — tek başına fırına gidip iki kez gaspa

uğramadan ayçöreği alabilmelisin. Pozitif etkisi olarak, dosyada kalmış bir numara haline dönüşmeden gidip tavsiye alabileceğimiz bir toplum kurmayı umut ediyoruz. Çocukları için daha iyi oyun yerleri oluşturmak ya da bireyler ve kurumlar arasında aracılık etmek için yardım etmek istiyoruz — gelecek hırslarımız şimdikinden daha da ileriye gitmek tabii ki. Pratik ve akademik soyutluktan arınmış bir şekilde, insan hakları ve demokrasiyi geliştirebileceğimiz bir platformu kurduğumuza inanıyoruz.

Yükseköğretim kurumları, insan hakları ve demokratik vatandaşlığın desteklenmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Bu rolün üzerinde daha da durulmalıdır. Klasik üç temel nesne olan öğretim yükümlülüğü, araştırma yükümlülüğü ve sosyal yükümlülük arasındaki ilişki daha dengeli bir toplum oluşturmak ve toplumun her kesimine ulaşmak için daha iyi biçimde dengelenmelidir. EURASHE bu amaçlara ulaşmak için sürekli bir iş birliği teklifi sunmaktadır.

Yükseköğretim ve demokratik kültür: Kurumsal bir bakış açısı

G. David Pollick

Avrupa Yükseköğretim Forumu Komisyonu'ndaki ilk iki akşam boyunca, bu toplantıya katılımın bazılarının başlarda beklediği kadar büyük olup olmadığıyla ilgili yorumlardan oldukça rahatsız oldum. Ortak fikir “bir davetimiz var; fakat yeterli insan gelmedi” şeklindeydi. Fakat diğer taraftan, bu birkaç gün boyunca birçok katılımcıyla bir araya gelme fırsatım oldu ve olağanüstü önemli şeyleri umursayan çok önemli kadın ve erkeklerin gelmiş olduğunu gördüm. Bu yüzden, hepimizin birbirimize teşekkür etmesi ve bu toplantının sonucu olarak bizi bekleyen olaylar için kutlama yapmamız gerektiğini düşünüyorum.

Frank Rhodes, rektörlerin bazen çok iyi dinlemedikleri konusunda bizleri kibarca azarladı. Aslında ben o günlerde biraz dinlemeye çalıştım ve size duyduğarımdan bazılarını anlatmak istiyorum. Sadece tamamlanacak işe değil, mükemmel işe de büyük bir istek olduğunu duydum. Sadece hevesli liderlere değil, sorumlu liderlere de bir çağrı olduğunu duydum. Şimdiki zamanı atlayıp gelecekte duran ve başkalarını da öne çıkaran liderliğe bir çağrı olduğunu duydum. Liberal eğitim ve insan hareketleri arasındaki gerekli ilişkinin varlığı konusunda basit bir farkındalığa ve aslında, bunların birbirinden ayrılabilceği düşüncesinin reddedileceğine bir çağrı olduğunu duydum. Zamanımızın mistiği olan Thomas Merton, tasar ve eylemden ve bunların ayrılmaz olduğundan açıkça bahsetmiştir; bence asıl konu da budur.

Temelde aynı fikirde olan, akademi içinden ve dışından farklı kültürlerden kadın ve erkeklerin fikirlerini duyduk. “Bir şeyler” oluyor, olmalı dedik ve ayrıca o “bir şeyler”in yapılması gerektiğini bu fikirlerin büyük olması gerektiğini ve belki de son yıllardaki sorularımızın yeterince büyük olmadığını söyledik. İnsanların, “Dünya genelinde bizim yüksekokul ve üniversitelerimizle ilgili büyük sorular nerede?” diye sorduklarını duyduk. Bu, konferansın mesajıydı ve bizim buna katılımımız aslında çok önemliydi.

Ben ayrıca Ben Franklin'in sözleri gibi “elmalı turta ve anne” prensibinin birçok durumda çağrışım yaptığını duydum. Ben anneyi tercih ediyorum ve size bunun nedenini hemen anlatacağım. Ama hamur işi ve anneliğe gelince, bu konu gerçeğin acımasızlığı oluyor. Gerçeklerin acımasız bir görev dağıtıcı olduğu doğrudur.

Bu yüzden “Ne yapabiliriz? Gerçekte ne başarabiliriz?” soruları ortaya çıkıyor. Bizim ilkelerimiz ve değerlerimiz gerçeklerden çok mu uzak? Ve en sonunda Strazburg sadece bir başka başkanlık turundaki güzel bir şehir mi? Daha da fazlası, kural koymanın kibrinde mesafe asıl hayatlarımızdaki gri gerçeklerden çok mu uzak? Heyetlerden, bütçeden ve yükseköğretim işinden haberdar olan bizler, böyle bir tasarıya minnet duyabiliriz.

Yaptığım üç başkanlık bana belki çok az şey öğretti; ama önemli olan bir ders, girişimimizin bütünlüğünden taviz veremeyeceğimizdir. Birmingham, Alabama benim evim. Korku, kahramanlık ve potansiyel bir fidyeye yeri. Hikâyeyi hepimiz biliyoruz. Polisin hikâyesini hepimiz biliyoruz. Politikacıların hikâyesini hepimiz biliyoruz. Hikâyenin bir kısım vatandaş tarafından kabulünü, yani kabul edilmeyenin kabulünü hepimiz biliyoruz. Fakat ben Birmingham'ı seçtim.

Ben bir güneyle değilim. Alexander Pope'un söylediği gibi ben burayı "bu yerdeki dahi"yi bulmak için seçtim. Böyle bir yerdeki bir toplum ve bir kurumun ilişkisini bilmek istedim. Bu ne olabilir ve Birmingham'ın, Alabama'nın, güneyin ve bizim milletimizin ötesine ne önerebilir? Mecazen, bütün yollarımız bir Birmingham'a ulaşıyor ve oradan başlıyor. Ben sizi, sadece kendi geçişinizi düşünmeye davet edebilirim.

Birmingham'a geldiğimde benim temennim, akademik bir toplum vasıtasıyla daha büyük bir toplumun, kendi kefaretinin gücünü anlamak ve kazanılmış bir söz hakkını elde etmek için bir yol bulabilmesiydi. Birmingham böyle bir söz hakkı kazandı. Bu ses felaket oldu aslında; bu ses kısmen bu felaketin oluşmasından sorumlu oldu. Benim, bir üniversite ve bir yüksekokulun, o ana kadar seyahat etmiş, çok acı çekmiş ve bu acının bir parçası olan bir toplumla birlikte bir dünya genelinde evrensel insan haysiyetini yüceltmeyi öneren bir merkezde ya da bir düşünce etrafında bir araya gelebileceği şeklinde bir fikrim vardı. Bu düşünce duygusal, basit bir düşünce tarafından finanse edilebilirdi.

İşte burası annenin yeniden önemli hale geldiği yerdir. Hepimiz, sanırım, bir anneden basit ama güçlü kelimeler olan "Senden sadece tek bir şey yapmanı istiyorum. Lütfen dünyayı bulduğundan daha iyi bırak" duymuşuzdur.

Duygusal mı?

Evet öyle.

Fakat çok iyi bir rehber.

Beşerî bilimler eğitimcileri olarak biz, bu yükümlülüğü kesin olarak kabul etmeliyiz. Uygun biçimde verilmiş beşerî bilimler eğitimin en sonunda dünya genelinde insan haysiyetini yükselteceğine inanmalıyız.

Bilim dallarımız aslında kendi başlarına değerli. Bu konuda çok azının kafasında sorular var. Ama insan girişimleriyle bir araya geldiklerinde, en sonunda öğrencilerimizden dünyayı bulduklarından daha iyi hale getirmeleri bekleniyor. Merkezimizin temelinde olan da budur. Bu fikir liderlik hizmet programımız, uluslararası programlar ve bizim çevre programlarımız etrafında odaklanıyor. Bu bizim bilim dallarımızda düşünce ve harekete geçmeyi bir araya getiriyor. Hayal edebildiğiniz, çevresel, politik, kültürel ve sosyal her şey buraya dâhil edilebilir.

Şu an zaten yaptıklarımızı güçlendirerek, büyüterek ve bir araya getirerek, büyük sonumuz zorla çağrılıyor. Fakat “Bizim durumumuz ne?” diye sorduk. “Bizim evimiz nasıl, temiz mi?”

Bu, bizim bu odada yaptığımız birçok tartışma sonucu ortaya çıktı. İnsanlar, “Kendi evimizle ilgilenmeden dış dünyaya çıkabilir miyiz?” diye soruyorlar. Sıra böyle mi? Daha derinden baktığımızda, öyle olmadığını gördük. Aramızdaki az sayıdaki kişinin yemeye parasal gücü yetmedi. Etkinliklerimizi, toplumun prensiplerini reddeden finansal ekonomi adına dışarıya yaptırдық. Aramızdan bazıları kampüsümüzdeki eğitime bile giremedi. İlgimizi Birmingham’a seslenmeden önce bu konulara çevirdik ve evimizi düzene sokmaya başladık.

Fakat çoğu kez söylenildiği gibi “gaybı bilmeyen insanoğlunun planlama çabası Tanrı’yı güldürür”. Dünya genelinde tüm komşularımızın itibar edinmesini tartışırken, öğrencilerimizden iki tanesi, Alabama’nın kırsal yerlerindeki dokuz kiliseyi yakmaktan sorumlu tutuldular. Sabaha karşı 2’de telefon edildiğinde, bunun ne anlama geldiğinden emindim. Böyle telefon görüşmelerinin, öğrencilerimizden bir tanesinin ölümünü haber verdiğini buradaki bütün başkanlar bilirler. Ve bunun kadar korkunç olan bir diğer şey ise, bununla baş etmeye hazırlıkız. Ne yapılması gerektiğini biliyoruz. Fakat bu haberi ilk duyduğum anda, nefesim kesildi.

Dokuz kilise!

Alabama’daki bir kilisenin, Paris’teki bir katedralden bir farkı yoktur. St. Sophia’da, Notre Dame’da ve St Peter’de olanlar hep aynı. Vaftiz, ibadet, evlilik ve son olarak ayinler. Bu Alabama’da siyahların yoğun olarak yaşadığı yerlerdeki küçükten az büyük, sevimli dekore edilmiş binalarda olanlarla aynı.

Hükümetimiz ve milletimiz, yapılanlar ve yapanlar yüzünden şoka girdiler. Bu nedenlerden dolayı, Güney Birmingham Yüksekokulu neler olduğunu duyduktan sonra ilk 20 dakika içerisinde, bütün kiliseleri yeniden yapmayı kendilerine görev edindiler. Bir dolar bile istemememize rağmen; para, talep edilmeden geldi. Amerika çapında, insanlar “Biz sorumlu olmadığımızı bilirken, bunlar bizim komşularımız ve biz onlara karşı sorumluyuz” fikrini paylaşmak istediler. Kiliselerden birçoğu şu an kullanıma hazır durumda. Diğerleri ise yeniden yapım aşamasında. Böylece, öğrencilerimize evrensel itibar kazanmayla ilgili bir ders sağlanmış oldu.

Bu konu bugün neden bu kadar önemli? Biz, önümüze gelen konularla ilgili ne yapmamız gerektiğini düşünüyor olmalıyken, karar anlarımızdan önce neye inandığımız hakkında bir fikrimizin olması şarttır. Değerlerimiz, iyi tanınmış ve açıklanmış olmalıdır. Yükseköğretimde liderlik, insan haklarına atıfta bulunduğu zaman basit bir şekilde tepki göstermek yerine cevap verme durumunda olmalıdır. Biz şimdi kendimize “Ne yapıyor olmalıyız ve nereye gitmeliyiz?” sorusunu sormalıyız. Bu aslında bizim burada sorduğumuz sorudur.

Yapılacak birkaç pratik şeyin olduğunu söyleyebilirim. Amerikalı rektörler, bizim organizasyonlarımızın yoğun ve karmaşık olduğunu çok iyi bilirler. Bir diyalogu sağlamakta AAC&U ve ACE'nin bize nasıl yardım edeceğini düşünmemiz lazım. Bizim, her yıl toplanan Bağımsız Yüksekokullar Konsey'iyle buluşan 500-600 başkanın bu diyalogu nasıl sağlayacağını düşünmemiz gerek. Yeni bir telefon gelmeden önce plan yapmalıyız.

Son olarak, eğer ahlâklı bir toplum oluşturmayı gözümüz kesiyorsa, ahlâkî farkındalığı olan bir toplum oluşturmaya ve bu toplumda yaşamaya istekli olmalıyız. Frank Rhodes'un sorumluluk ve kurumsal baskıya çağrısı kapsamında, adalet sevgisiyle doğruluğu arayan bir topluma olan tutkumuza engel olmamalıyız. İşimizin sonu asla gözümüzden kaybolmuş ya da ödün verilmiş olmamalı.

Biz dünya genelinde insanların itibarını yükseltmek için çağırıyoruz. Liderliğimiz için ahlâkî zorunluluk bizim iktidara gerçeği söyleme cesaretimizdir. Hepimizin kendimize soracağı sorunun "gerçeği arayan ses miyiz, yoksa sadece iktidar mı olmaya çalışıyoruz?" olduğuna inanıyorum.

Amerikan yükseköğretiminin sivil misyonu

Robert A. Corrigan

Amerikan yükseköğretiminde kırk senedir gördüğüm ve beni en çok heyecanlandıran şey, tarihi misyonumuzla yeniden kucaklaşmamızdır: Öğrencilerimizi, demokratik ve küresel bir toplumda bilgilenebilmelerine ve aktif katılımcı olmalarına hazırlamak. Bir şeye inanan ve inandıklarını uygulayan, oy veren, gönüllü olan ve hayat boyu prensip sahibi ve sorumlu vatandaşlığa devam eden, hazır ve istekli kadın ve erkekleri, bize daha iyi ve adaletli bir dünya yapmaları için mezun etmeyi görev edindik.

Yükseköğretimin kültürlerde, davranışlarda, deneyimlerde ve dini inançlarda çeşitlilik oluşturulması bazılarının göre bu misyonu gerçekleştirmede engel olarak görünürken, ben bunun aslında diğer inanç sistemlerine saygı duyulması gerektiğini gerçek hayatta hatırlatan bir unsur ve “ötekiler” diye nitelendirebileceğimiz çok kapsamlı çeşitliliklere saygılı ve pozitif şekilde yaklaşmamızı sağlayan bir değer olarak görüyorum.

Son yirmi yıl içinde, yükseköğretimin demokratik sorumluluklara cevabı giderek bir vaatten, bir toplum hizmetine doğru genişlemiştir. Toplum hizmeti öğrenimi yoluyla hizmet ve sınıf deneyimi arasında doğrudan bir bağlantı olmuştur. Şimdilerde sivil katılım diye bilinen demokratik toplumdaki aktif katılımcıların beceri ve değerleri ilan edilmiştir.

Millet çapında, bu amaçla yükseköğretim, özel ve hayırsever ortaklar tarafından desteklenmektedir. Bunlardan bazılarını örnek olarak verecek olursak: *Amerikan Devlet Üniversiteleri ve Yüksekokulları Birliği*'ne (AASCU) katılan *The New York Times* ve *Amerikan Demokrasi Planını* gerçekleştirmeyi amaçlayan *Carnegie Öğretimin İyileştirilmesi Kuruluşu*; *Liberal Eğitim ve Sivil Katılım*'in merkezinde bulunan *Amerikan Yüksekokulları ve Üniversiteler Birliği*'yle (AAC&U) ortak olan *Kampüs Anlaşması*; ve Tufts Üniversitesi'nin, bütün öğrencilerinin “*daha güçlü toplumlar ve milletler oluşturmada aktif rol oynamaya hazır vatandaşlar ve liderler*” mezun etmeyi amaçlayan *Vatandaşlık ve Kamu Hizmeti Yüksek Okulu*'na bağışlanmak üzere 40 milyon dolar hibe eden Jonathan Tisch gibi hayırseverler.

Bütün bunlar, son yirmi yılda ben ve diğerlerinin Amerikan yükseköğretiminin içe dönük yapısından, büyük dünyadan kendisini izole etmesinden; bunların ötesinde değerler konusunda bilerek ve hatta gurur duyarak tarafsız olmasından şikâyet ettiğimiz bir dönemden büyük bir değişime doğru bir geçiş olduğunu gösterir. Fark ettiğiniz gibi ve Avrupa Konseyi'nin açıklamasının da açıkça belirttiği gibi, demokratik bir kültürün oluşturulması ve devam ettirilmesi için o kültürdeki çeşitli değerlere sahip çıkmak gerekir. Bu değerler:

- İnsan hakları ve çevremiz için endişe duyma,
- Kültürel ve etnik çeşitliliğe minnet ve saygı duyma,

- Başka görüşte olanlara zarar vermeden fikirlere karşı çıkmaya istekli olma,
- Fikir birliğine varmak için çaba gösterme.

Bu tartışmanın amacı doğrultusunda, yükseköğretimdeki bu değişimin nasıl olduğundan ve nasıl bu kadar kökleştiğinden bahsetmem faydalı olacak. Bence katalizör, 1986’da bir araya gelen bir grup üniversite lideri tarafından, yükseköğretimin hizmeti ve toplumla ilgilenmeyi en büyük misyonu haline getirmesi gerektiğini söylemesi ve bunun için çeşitli yollar araması sonucunda gelmiştir. Ortaya çıkan kuruluş – Kampüs Anlaşması – bu talebe cevap veren kampüsler için odak noktası olmuştur. Kampüs Anlaşması bizi bir araya getirdi, bizim adımıza çok çeşitli eğitimsel ve sivil kuruluşlarla stratejik ortaklıklar düzenledi, hizmet öğrenimleri için gerekli hayati kaynakları geliştirdi, ulusal diyalogları canlandırdı ve şekillendirdi. Aynı zamanda, böyle bir teşebbüsün talep edebileceği türde, detaylı yardım ve tavsiyeleri sağladı.

Yüzlerce yükseköğretim ve üniversite bu anlaşmaya katıldı, eyalet çapında gruplar oluşturuldu. Bu hareket bir görünürlük ve birbirinden öğrenme yoluyla iletişim aracı olarak değer kazandı. Zamanı gelmişti. 1960 ve 1970’teki öğrenci aktifliğinden ve savaş karşıtı protestolarından korkan yükseköğretim, yeni ve pozitif bir sosyal rol üstlenmeye hazırlardı.

Ayrıca, bu hareketin büyümesinde, olağanüstü bir bireyin temel rolünü not etmeliyim. Indiana Üniversitesi’nin eski rektörü ve şimdi de *Carnegie Öğretimi İyileştirme Kurumu*’nun kıdemli bilim adamı olan Thomas Ehrlich, bugünkü Amerikan Yükseköğretiminde halk misyonunun babasıdır. Yeni bir hareketin, onunla birlikte tanınacağı, diğerlerine ilham verecek bir lidere ihtiyacı vardır. Kritik bir zamanda bu kişi Thomas Ehrlich’ti. Avrupa Konseyi, üniversiteleri sivil rollerini kucaklamada hareketlendirirken, umarım siz de onun dengini bulursunuz.

Daha önce bahsettiğim ortaklık türleri, her türden yükseköğretim ve üniversitenin, büyük-küçük, devlet-özel, laik-dine bağlı, demokratik kültürümüzü devam ettirme misyonu konusunda teşvik edilmesi ve desteklenmesini sağlamıştır. Fakat sivil eğitimi, demokrasi için eğitimi, yükseköğretimin en temel parçası yapmak için, bireysel kurumların, benim “*bağlılık kültürü*” diye adlandırdığım, öğretim üyesi, öğrenciler, çalışanlar ve idare tarafından paylaşılan bir ortam oluşturması gerekmektedir.

Böyle bir kültürü oluşturmak üniversite çapında bir süreçtir. Bu da en yetkili kişilerin *destek ve teşvikiyle* başlar. Bunun anlamı, her şeyden önce sağladığımız eğitimle demokrasiyi güçlendirecek sorumluluk ve gücün açık ve devamlı telaffuz edilmesi demektir. Bu, yeni girişimler için bütçesel destek demektir. Bu, sınıflarında, öğrenci projelerinde ve bilimsel çalışmalarında sivil katılımı gerçekleştiren kişileri teşvik ve bu kişilere ödül sistemini uygulamak demektir.

Oy verme kayıtları, oy verme eğitimi ve “çıkın oy verin” kampanyalarıyla öğrencilere seçim sürecine doğrudan katılım imkânları sağlamak demektir. Açılış gibi büyük törenlerde kampüse, öğrencilerimizin edinmesini istediğimiz değerlerle yaşayan

saygın insanları getirme anlamına gelir. Kısaca, T. Ehrlich'in sözleriyle, kampüs “*katılımcı bir vatandaş*” haline gelir.

Demokrasi eğitimi hedefimizi gerçekleştirme yeteneğimiz, büyük ölçüde, öğretim üyelerini canlandırma, bu misyondan heyecan duyan ve bunu öğretim ve akademik çalışmalarıyla daha da ileriye götürmeye hevesli erkek ve kadınları belirleyerek, onları üniversitemize çekme yeteneğimize bağlıdır. Bu öğretim üyelerine, müfredatlarını yeniden düzenlemeleri için zaman ve fırsat vermemiz gerekir.

Bu, mevcut derse yeni unsurların eklenmesi yahut yeni bir dersin oluşturulması anlamına da gelebilir. Ayrıca kendi iç disiplinlerinin ötesinde, bu öğretim üyelerinin, fikir alışverişinde bulunmak ve ortak amaçlarını belirlemek üzere bir araya gelebilmeleri için, onlara temel bir yapı sağlamak da önem arz etmektedir.

Öğretim üyelerinin gösterdiği gibi, düşüncenin demokratik alışkanlıklarını ve hareket becerilerini öğretmeye, müfredatın herhangi bir noktasından yaklaşılabılır. Bununla ilgili bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

- Matematik öğrencileri, bilgilerini, nüfus verilerini analiz etmek ve sağlıktaki girdi ve çıktı uyumsuzluklarını ortaya çıkarmak için kullanırlar.
- Ölümün etik konuları ile ilgili bir felsefe sınıfı, öğrencileri darülacezeye gönderir ve daha sonra onlardan hayatın sonunu alakadar eden toplum politikalarını incelemeleri istenir.
- Yabancı bir dil olarak İngilizceyi öğretmeye hazırlanan öğrenciler, göçmenlerin eğitim düzeylerini geliştirmelerine ve vatandaşlık testine hazırlanmalarına yardımcı olmak üzere toplum merkezlerine giderler.
- Mikrobiyoloji öğrencileri, suyun kirlenip kirlenmediği ve ne tarafından kirletildiğini belirlemek için septik tank sızıntılarından endişe eden yerel bir toplumda su analizi çalışmaları yürütürler ve daha sonra belediyeye bulguları hakkında tanıklık ederler.
- Bir coğrafya bölümü, yerel toplum ile işbirliği yapıp *açlığın haritası* projesi üzerinde çalışır. Coğrafik Bilgi Sistemi (GIS) teknolojisini kullanarak öğrenciler ve öğretim üyeleri, gıda depolarının ne oranda stok edildiğini ve böylece okul temelli gıda programları yazın sona erdiğinde hangi mahallelerin ve nüfusun açlığa daha fazla maruz kaldığını belirlerler.
- Bir öğrencinin New York tekstil işçileri sendikasında staj yapması, öğrencileri, *Kötü İmalathaneler Karşısı Öğrenciler* adlı bir grup oluşturmalarına ve nihayetinde o ismi taşıyan ürünlerin üreticilerine bir davranış biçimi edinmelerini sağlar. Bu davranış, ülkede ilk kez gerçekleşir.
- Yayın ve pazarlama bölümündeki öğrenciler, *Dürüst Ticaret Kahvesi* kampanyalarına halk desteğini artırmak için tasarlanan televizyon reklamları üretmek için katılırlar.
- *San Francisco Eyaleti Kamu Araştırma Enstitüsü* aracılığıyla, ailelerin San Francisco'dan neden göç ettiklerini konu alan bir rapor ortaya koymak üzere öğrenciler anketlerin yürütülmesine ve sonuçların analiz edilmesine yardımcı

olur. Bu rapor, belediye başkanlığı tarafından talimatı verilen ve kullanılan bir rapordur.

Sivillerle ilişki içerisinde olan bir kampüste öğretim üyeleri aynı zamanda “öğretilbilir anlar”a da cevap verir ki bunlar, demokratik konularla uğraşmak üzere bir araya gelmek için kampüs adına pek yaygın olmayan fırsatlardır.

San Francisco Devlet Üniversitesi’nde, Katrina Kasırgası’ndan sonra fen, eğitim, tarih, etnik çalışmalar, halk sağlığı, uluslararası ilişkiler, sosyal bilimler ve antropoloji bölümleri öğretim üyeleri, *Sosyal Adalet Temelinin Yeniden İnşası* teması üzerinde bir tam günlük eğitim sunmak üzere bir araya geldiler. Bu etkinlik, kasırganın bireyler, toplum, politik yapı, ekonomi ve de hükümetin cevabına yönelik etkisi üzerine öğretim üyeleri tarafından gerçekleştirilen tartışmalardan dolayı büyük kitleleri çekmeyi başardı. Bu etkinlikteki odak nokta felaketten rahatlama değil, — kampüs, etkin bir şekilde cevap vermiş olmasına rağmen — temel sebeplerdeki analizler, sosyal meseleler ve değişim stratejileriydi.

Ülke çapında daha binlerce kampüs buna benzer örnekler teşkil eder. İnternet, Amerikan kampüslerinin, öğrencilerine etkin vatandaş olmaları için nasıl yardım ettikleri ve kuruluşların bu rolü nasıl üstlendikleri konusunda engin bir görüş sağlaması açısından paha biçilmez bir kaynaktır. Daha önce bahsettiğim ve bahsedeceğim kuruluş ve ortaklıkların her biri kendi etkinliklerini ortaya koyuyorlar ve bunu sıklıkla çok ayrıntılı bir şekilde sunuyorlar. Akademik disiplinler açısından çok farklılıklar gösteren; ancak tek bir amaca yönelik olan demokratik hareketin alışkanlıklarını ve becerileri desteklemek amacıyla bireysel dersler, sınıf kümeleri, öğretim üyesi araştırmaları, merkez ve toplum projeleri göreceksiniz.

Kurumlar, daha uzun vadeli politik ilişkiler programları ortaya koymak için giderek tek yönlü ders yaklaşımının ötesine geçiyorlar. Duke Üniversitesi’ndeki bu tür programlardan biri, bir buçuk derslik uygulama, yaz stajı ve staj sonrası seminer çalışmalarını içerir. Yaz stajı, *mülteci yerleştirme programları* gibi sosyal ve politik değişim programları üzerinde çalışmadan oluşur. Staj sonrası semineri, her öğrencinin yaz stajı boyunca karşılaştığı sorunlarla ilgili politika üretme anlamında bir tavsiye mektubu yazmasını içerir.

Minnesota Üniversitesi’nde *Demokratik Eğitim Uygulaması* adında iki yarı dönemlik bir politik teori dersi, Batı politik düşünce tarihindeki ana metinler çalışmasına katkıda bulunur. Bu ders, bazı konular hakkında araştırma yapmaları ve uygulama geliştirmelerine yardımcı olmak üzere yüksekökol öğrencilerinin ortaökol öğrencilerine yardım ettikleri bir staj uygulamasıdır. Elde edilen sonuçlar arasında, şehir planlama yönetmeliklerinin başarılı bir şekilde gözden geçirilmesi ve mahalle oyun alanları inşa etme çalışması yer almaktadır. Bu gibi tecrübeler, öğrencilerin sosyal sorunlarla mücadele etme, değişime etkide bulunma, bir farklılık oluşturma kapasitesine sahip olduklarını kavratır.

Sivil ilişki bir kurum için merkezi bir önem arz ettiğinde, sosyal adalet, politika analizi ve politika değişimi alanlarındaki akademik araştırma ve çalışmalar, ancak değer verilip desteklenirse başarıya ulaşacaktır. Böylesi “*toplumsal akademik çalışmalar*” sıklıkla bizim ulaşmamızı ve etkimizi aşarak kurum ile toplum ortaklarını birleştirir. Bu, öğretim üyelerinin uzmanlığını hem disiplinlerin ortaya çıkmasına hem de sosyal değişim hizmetlerine yönlendirir. Ancak bu iş, en azından Amerika’da, bazen tanıtım ve kadro döneminde değersizleştiriliyor. Bu, geleneksel akademik başarı modelini takip etmede görülmeyen bir durumdur. İnanıyorum ki bu durum değişmektedir ve değişmelidir de.

The Chronicle of Higher Education dergisinin son sayılarından birinde iki kurumsal lider Nancy Cantor ve Steven Levine, toplumsal akademik çalışmaların ve sanatsal üretimin ödüllendirilmesi ve değerlendirilmesi için yol haritalarının geliştirilmesi ihtiyacını ve bunu başarmak için araştırma yapacak olan yeni bir ulusal proje ortaya koymayı tartışıyorlar.

Doğası gereği, toplumsal akademik çalışmalar çok yönlüdür; akademik uzaklık ile toplum ortaklığını bir araya getirir. Birçok kampüste, öğrencilere hem araştırma becerilerini hem de yüksek toplum sorumluluğu duygusu kazandırarak öğretim üyeleriyle birlikte çalışma imkânlarını sağlar. *San Francisco Üniversitesi*’ndeki yeni bir teşebbüs bu durumu açıkça ortaya koyar. Üniversite kaynaklarının taahhüt edilmesi ve ulusal bir ödenek yardımıyla, *Sağlık Eşitliği Girişimi*’ni kurmuş bulunmaktayız. Disiplinler arası bu program, araştırma etkinliklerine, toplum hareketlerine ve öğretim üyesi, öğrenci ve toplum ortaklıklarının eğitimine katılacaktır.

Bu teşebbüs, sağlıktaki farklılığa, azınlık toplumlarda sağlık bakımı ve verilerine odaklanarak eğitimi, politikayı ve uygulamayı etkilemeyi amaçlar. Bu tür teşebbüsler, bizim her türlü eğitim ve sosyal misyonumuzu destekler niteliktedir. Toplumsal akademik çalışmalar, demokratik toplumların karşılaştığı meselelerin büyük bir çoğunluğuyla mücadele eder. Öğretim üyeleri tarafından şu anda araştırılan şu soruları düşünün:

- İdam davalarında jüriye talimatlar verilmesi onların bir ölüm cezasına oy vermelerine daha mı çok ihtimal verir?
- Televizyon haberleri, benlik duygusunu ve Amerika’daki Yahudi, Müslüman ve Arap halkın topluma bağlılık duygusunu nasıl etkiler?
- Meksika ve Amerikan Meksikalıların zihinsel sağlık bakımı önündeki engeller nelerdir?
- AİDS neden daha çok siyahi ve Latino toplumlarında artmaktadır?
- Genç insanların seçme hakkı elde etmelerinde ne tür çabalar daha etkili olur?

Bu tür sorulara net cevaplar bulmada kamu politik değerleri açıktır. Toplumsal akademik çalışmaları alkışlamalı ve bunu uygulayan öğretim üyelerini ödüllendirmeliyiz.

Tüm çabalarımızda şunu algılamamız gerekir ki demokrasinin en temel becerilerinden biri aynı zamanda en tehdit alanlarından birisidir. Ateşli bir şekilde karşı çıksak da kapasitenin sivil söylem ile ilişkilendirilmesinden bahsediyorum. Devlet Yüksekokul ve Üniversiteleri Birliği Başkanı George Mehaffey, son zamanlarda derneğin Amerika'nın Demokrasi Projesine katılan bir dizi yüksekokulu ziyaret ettiğinde bir öğrenci ile karşılaştı. Bu öğrenci, onun deyimiyile “birbirine bağırmanın ve kullanılmış kâğıt fırlatmadan” tartışamayan Genç Cumhuriyetçiler ve Genç Demokrat gruplardan çok derin sıkıntı çekmişti. “Sivil alana girebileceğimiz ve gerçekten sorunları tartışabileceğimiz bir ortamı nasıl inşa ederiz?” diye sordu.

Bu, yapmakta olduğumuz en zor ve en mühim iş olsa gerek. Sınıf içinde ve sınıf dışında, görmek istediğimiz söylem modelini oluşturmamız gerekir. Kampüslerimizin özgür konuşma ile görüş, duygu ve başkalarının insanlık haysiyetine saygı gösterme arasındaki ince dengeyi kurma konusundaki kararlılığını hem sözle hem de hareketlerimizle vurgulamamız gerekiyor. Sağlam konuşma ve sağlam fikir ayrılığı ile gelen rahatsızlığımızı kabul ediyoruz; ancak aynı zamanda farklı bakış açılarının sunulduğu ve şiddetli bir şekilde tartışıldığı güvenli ve istikrarlı bir forumun devamlılığını da umuyoruz. *Amerikan Yüksek Okulları ve Üniversiteleri Birliği (AAC&U), Akademik Özgürlük ve Eğitimsel Sorumluluk* hakkındaki son bildirisinde “rakip fikirlerin çatışması, yalnızca bilginin yaygınlaştırılması için değil, aynı zamanda öğrencilerin bağımsız eleştirel değerlendirme yeteneklerinin geliştirilmesinde önemli bir katalizördür” diyor. Bu da liberal eğitimin özüdür. AAC&U'ya göre “üniversite öğretim üyelerinin verdikleri eğitim aracılığı ile fikirlerin farklılığını ilişkilendirmeleri, delilleri değerlendirebilmeleri, mücadeleci bakış açısının nispi değeri hakkında kendi yargılama zeminlerini oluşturabilmeleri açısından öğretim öğrencilere yardımcı olması önemlidir.”

Demokratik çalışmalarımızın en doğrudan ifadesini öne sürme çabalarımızın bahsi olmadan, demokrasinin bir aracı olarak yükseköğretimin rolü üzerindeki herhangi bir tartışma eksik kalacaktır: O da oy sandığının ta kendisidir. Özellikle de geleceğimizin liderleri olan gençler arasındaki düşük seçmen katılımı hem Amerika'da hem de Avrupa'da ciddi bir durum teşkil etmektedir. Buna cevaben, Amerikan üniversiteleri, öğrencilerin ilgisini çekmek ve onları seçim çalışmaları hakkında bilgilendirmek, kayıtlı seçmenlerin sayısını artırmak ve ciddi manada seçimlere katılmaları noktasında onları motive etmek için çaba sarf etmektedir.

Harvard Üniversitesi Siyaset Enstitüsü, Siyasi ve Sivil İlişkiler kapsamında Ulusal Kampanyayı harekete geçirdi. Kampanyaya katılan okullar; kampüs temelli ve öğrenciler tarafından yürütülen seçmen eğitimi, seçmen kaydı ve “çık oy ver” gibi çalışmaları yürütürler. Kampanya, okulları, yükseköğretim kurumlarının bütün öğrencilere seçmen kayıt materyallerinin sağlanmasını gerektiren 1998 tarihli Yükseköğretim Yasası'na bağlı kılmak için büyük çabalar sarf ediyor.

Bu, uzun zamandır *San Francisco Üniversitesi*'nin başlıca bir gayreti olmuştur. Öğretim üyeleri liderliği, öğretim üyeleri sendikası, öğrenci yönetim liderleri ve

rektörlük hep beraber, seçim programı, adayların kampüs ziyaretleri, seçmen kaydı ve seçmen katılımını amaçlayan etkili bir model geliştirdiler. Çabalarımız o kadar etkili oldu ki Harvard Üniversitesi ve *Chronicle of Higher Education* tarafından Amerikan yüksekokulları ve üniversitelerinde yürütülen bir anket bizi, ülkede öğrenci seçmen kaydını artırmada en başta gelen okullardan biri haline getirdi. Sınıf içi ve dışındaki çabaların sonucunda, öğrencileri ve öğretim üyelerini demokrasi meseleleri ve uygulamalarıyla içli dışlı etmek, ödüllendirici, muazzam bir iştir.

Bu kısa açıklamalarda Amerikan Yükseköğretiminin bu misyonu neden üstlendiği ve bunu nasıl işlediğine dair mantığı takdim edebildiğimi umuyorum. Bizi takip eden kuruluşlar, Avrupa çapında işlerine aynı yoldan devam ettikleri için, inanıyorum ki Demokratik bir Kültür için Yükseköğretim Sorumluluğu bildirgesindeki düzgün bir ifade ile açıklanan heyecan verici haklara sahipler. Amerika'daki meslektaşlarınız olarak biz bildiriye alkışlıyoruz. Bu ortak işte, bizim sizlerin istekli ve sadık ortaklarınız olduğumuz konusunda sizi temin edebilirim.

5. Sürdürülebilir demokratik toplumların oluşturulması

Diz-boyu Demokrasi

Caryn McTighe Musil

Ben Caryn McTighe Musil. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki *Amerikan Yüksekokulları ve Üniversiteleri Birliği* (AAC&U) kıdemli yardımcısı olarak hizmet vermekteyim. 2006'daki foruma katılan neredeyse bütün ABD rektörleri, ülkemdeki kardeş bir dernek olan Amerikan Eğitim Konseyi'nin yanı sıra AAC&U'nun da üyesidirler.

Derneğim ve Avrupa Konseyindeki 1100 meslektaş üyem adına katılmak benim için muhteşem bir onur ve elbette önemli bir öğrenme sahası olmuştur. Bu heyecan verici forumda sadece Amerikalı meslektaşlarımdan değil, belki daha fazlasını dünyadaki birçok yerde neler yaşandığından haberdar olduğumuzda vizyonumuzu genişleten katılım ve dinlemelerden öğrendim.

Bir organizasyon olarak AAC&U, yükseköğretimin hedefleri, amaçları ve lisans eğitimi kalitesinin nasıl artırılacağı üzerinde yoğunlaşır. Kısa bir zaman önce, akademinin öğrencilere sunduğu beklentilerden bahseden *Daha Büyük Umutlar: Yüksekokula Giden Bir Ulus Olarak Bir Öğrenim Vizyonu* adında bir rapor ile ortaya çıktık.

Rapor, akademik müfredatımız ile öğrencilere bilgi dolu, sorumlu ve güçlü bireyler olarak kurumumuzdan mezun olmalarına önderlik edecek gelişimsel istikametler sunma önerisinin aynı paralelde olmasının önemini vurguluyor. Eğer ki beraber başlattığımız bu işin gayesi olan sürdürülebilir demokratik toplumlar oluşturmak istiyorsak, işte 21'inci yüzyılda ihtiyacımız olacak olan bu mezunlardır.

Aşağıdaki katılıma katkıda bulunma niyetiyle, Gabriel Mazza'nın hepimiz için ikonlaşmış olan dünyanın şu meşhur fotoğrafı ile başladığı yerden başlamak istiyorum. Ancak zamanında o fotoğraf hepimize dünyayı yeniden görmemizi sağlayan tamamen yeni bir bakış açısı sundu: *Acıtan güzelliği, kırılganlığı, bütünlüğü, zarifçe dengelenmiş ekolojisi ve daha büyük bir evrendeki konumuyla bir dünya.*

O manzarayı daha önce hiç görmemiştik. Bir öğrencinin tek taraflı bakış açısının rahatlığını yerinden oynatma yeteneği eğitimin hedefidir, değil mi? Genç bireylerin üniversitede öğrendiği ve ondan daha erken öğrenmelerini umduğum radikal şeylerin en önemlilerinden biri, bir şeye birden fazla bakma şeklinin olduğu gerçeğidir. Birden fazla bakış açısını anlama kapasitesi demokratik bir hassasiyettir.

Bu, California Üniversitesi'nden Sylvia Hurtado'nun çoğulcu *oryantasyon* olarak

adlandırdığı şeydir ki, bu da farklı insanlar ve farklı bakış açılarıyla çalışma yeteneğidir. Şimdi, kampüs çeşitliliği girişimi ve vatandaşlık eğitimi arasında yararlı bir bağlantının varlığına dair deneysel kanıtlarımız var. Onun araştırması, kampüs uygulamalarının, — daha önceki panellerimizde de işaret edildiği gibi müfredat, müfredat dışı etkinlikler ya da kampüs toplum ortaklığı yoluyla gerçekleşen — öğrencinin farklılıklarla ilişkisini mümkün kıldığını, karmaşık düşünmeyi, sosyo-ekonomik algılama gelişimini ve demokratik becerileri geliştirdiğini göstermektedir.

Biliyoruz ki eğer bazı şeyler doğru bir şekilde bir araya getirilmezse, çeşitlilik ve farklılık klişeleşmiş olumsuzlukları güçlendirip insanların pozisyonlarını sağlam hale getirir ve böylece demokratik sonuçları azaltır. Güney Afrika'dayken tanıştığım, ırk ayırımından sonra bir yıl içerisinde %75'inin Zululu olduğu tümü Hindistanlı olan kurumun başına gelenlerden acıyla bahseden bir öğrenci işleri başkan yardımcısı vardı. Başlangıçta bunun öğrenciler için ideal bir fırsat sunacağını düşünmüştü.

İrkçi rejim zamanında kendilerine yasaklanmış olan ırksal, kırsal ve kentsel ve dinî çeşitliliğe eriştiler. Buna rağmen, kendi kurumundaki öğrencilerin bu farklılıkla yakınlaşmak yerine birbirlerinin yanlarından geçip gittiklerini ifade etti. Bazı durumlarda ise bunu bile yapmaktan kaçındılar; Zululu öğrenciler yurtlara girerken Hintli öğrenciler dışarı çıkmaya başladılar. Hüzünlü bir şekilde “*Onları karşılaştırmak için bir yol bulmalıyız*” dedi. Mary Louise Pratt'in “rahatlık bölgesinden iletişim bölgesine” diye adlandırmasından uzaklaşarak bunu “*olası otantik alanlar*” diye adlandırdı Maxine Green. Brenda Gourley'in bize hatırlattığı gibi, demokrasi ve eğitim sonuç değil süreç işidir.

Dünya'ya uzaydan baktığımızda değil de, demokrasiyi tehdit eden ve toplumları rahatsız eden sorunların olduğu gezegenin içinden baktığımızda ortaya çıkan başka konuları gündeme getirmek istiyorum. İnsan çeşitliliğiyle ayırt edilebilen bir dünyada sürdürülebilir demokratik toplumlar oluşturmak istiyorsak bu konular yükseköğretim kurumlarımızın merkezinde olmalıdır.

Bu Goolam'ın yoksulluğa, cehalete ve savaşa rağmen demokrasi hakkında nasıl konuşacağımızı gündeme getirerek bize tanıttığı bir dünyadır. Son günlerde Paul Farmer'ın alt başlıkları *Sağlık, İnsan Hakları ve Yoksullara Açılan Yeni Savaş* olan *Pathologies of Power* (Güç Hastalığı) kitabını okuyorum. Farmer “*refahtaki eşi görülmemiş artışa rağmen çok sayıda insanın temel özgürlüklerinin neden yok sayıldığını*” ve “*yapısal şiddeti yürürlükte tutan mekanizmaları nasıl anlayacağımızı*” sorgulayan bir doktordur. Tarihsel kökleri olan ve ekonomiyle yürütülen süreçlere ve birçok insanı sağlık, su ve yiyeceğe muhtaç bırakarak en kötü insan hakları ihlaliyle karşı karşıya getiren güçlere gönderme yapmaktadır.

Farmer sonrasında, ahlâkî bir soru ortaya atmaktadır: “Bizim refahımızın onların çilesiyle doğrudan bağlantısı olabilmesine rağmen, neden yoksulların çilesi nadiren zenginlerin zihnini rahatsız etmektedir?” Öğrencileri çağdaş demokratik toplumlara

aktif katılımları konusunda eğitmeye çalıştığımız sürece, bu tarz soruları kampüslerde yapmaya çalıştıklarımızın merkezine almamız gerektiği düşüncesindeyim.

Frank Rhodes, bizlere şu soruyu sormakta: “*Bu toplantıda kolaylıkla benimsediğimiz adalet, demokrasi, insan hakları ve vatandaşlık sorumluluğu gibi konuları kampüslerimizde ele almaya istekli miyiz?*” (Rhodes, 44).

Ben yükseköğretimin bu son derece önemli soruları ele alabilmesi ve alması gerektiği konusunda tamamen ikna oldum. Demokrasimiz buna bağlıdır, eğitimimiz bunu gerektirmektedir ve eğer bu durumu göz ardı etmeye kalkışırsak, *ortak geleceğimiz* tehlike altına girecektir. Ayrıca öğrencilerin, hayatın gerçek sorunlarıyla başa çıkmaya çalışırken daha iyi öğrendiklerini savunanlarla aynı fikirdeyim. Sınıfın sınırlarını aşan sorunlar, karmaşık sorunlar ve kolay çözümü olmayan sorunlar.

- Öğrencileri, cevapları ezberlemekten ziyade keşfetmelerine teşvik edildiği sorunlar dünyasına nasıl yerleştirebiliriz?
- Öğrencilerimize verdiğimiz derslerle, günümüzün en önemli sorunlarını dahi bilme merak ve becerisini nasıl kazandırabiliriz?

Yapabileceğimiz küçük bir şey, öğrencilerin kampüslerde gönüllü olarak ve kıyıda köşede gerçekleştirdikleri vatandaşlık hizmetine bir son vermek olacaktır. Vatandaşlık öğrenimi her öğrenci için entelektüel üniversite eğitiminin tam merkezinde olmalıdır. Zihnin işleyişini dünyanın işleyişiyle harmanlamanın birçok yolu bulunmaktadır. Eğer demokrasi için eğitmek, ulaşmaya çalıştığımız bir amaç ise, kurumlarımız organize oluş biçimimizi yeniden düzenleme ihtiyacı duyacaklardır.

Hayatlarını sembolik birer mimar gibi çalışarak; zahmetli, aciliyet gerektiren ve heyecan verici bu çalışmanın nasıl yapılacağını, en iyi şekilde nasıl gerçekleştirileceğini; doğruluk, tutku ve bağlılık ile nasıl yapılacağını tasavvur etmemiz için detaylı şablonlar hazırlayan iki insanın hayatından alınmış müteakip makaleler, bu dönüşümsel çalışmayı yüksekokul ve üniversitelerimizde nasıl ele alacağımız hususunda düşünmemize yardımcı olabilir.

Kaynakça

Farmer, Paul. (2003). *Pathologies of Power, Health, Human Rights, and the New War on the Poor*, University of California Press.

Hurtado, Sylvia, (2007) “Linking Diversity with the Educational and Civic Missions of Higher Education”, *The Review of Higher Education*- Cilt 30, Sayı 2, Kış 2007, ss. 185-196.

Rhodes, Frank H. T. (2001). *The Creation of the Future: The Role of the American University*,

Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti'nin durumu*

Aziz Pollozhani

Amerika Birleşik Devletleri'nin Başkanlarından, özgürlük ve demokrasinin güçlü savunucularından olan Thomas Jefferson'dan bir alıntıyla başlamak isterim: “İnsanları genel olarak aydınlatın ve hem zihnin hem de bedeninin zulüm ve baskısı tıpkı kötü ruhlar gibi günün şafağında yok olup gideceklerdir.” İnsanlara aydınlatın... İnsanları aydınlatmanın onlara kaliteli eğitime ulaşmada eşit imkânlar sunmaktan daha da iyi bir yolu var mıdır?

Genel eğitim ve eğitim hakkı, insanlar arasındaki anlayışın sağlanmasında vazgeçilmezdir. Toplumların küreselleşme ve demokratikleşmede ilerlemesiyle birlikte, takdir edilmelidir ki, bu anlayışa ulaşabilmek için insan haklarının evrenselliğinin kültürlerin çeşitliliği ile uyumu sağlanmalıdır. İnsan hakları eğitimi, Viyana Bildirgesinde benimsenen ilkelere uyumlu olarak, toplumların kültürel gelenek ve göreneklerine dayandırılmalıdır.

Ulusal ve bölgesel unsurların önemi ve çeşitli tarihi, kültürel ve dinî zeminler dikkate alınırken; siyasi, ekonomik ve kültürel yapı farkı gözetmeksizin bütün insan haklarını ve temel özgürlükleri destekleyip korumak Devletlerin görevidir (Viyana Deklarasyonu).

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin ifade ettiği gibi, “Her bireyin eğitim hakkı vardır... ve eğitim bütün uluslar, ırkî ve dinî gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğun gelişmesini teşvik etmelidir.”

Bildirgedeki ana fikir, sadece profesyonel çalışanlar yetiştirmeyi değil, aynı zamanda adil bir toplumdaki bireysel iletişim becerilerinin gelişimine katkı sağlamanın amaç edinilmesi gerektiğini şart koşmaktadır. Eğitim, sosyal, kültürel ve ekonomik politikaların gelişimine ön ayak olacak şekilde, insanları güçlendirmenin, hayat standartlarını geliştirmenin ve karar verme süreçlerindeki kapasitelerinin artırılmasının bir yolu olarak görülmektedir.

Benim ülkemde olduğu gibi, çok etnik kimlikli ve çok dilli bir toplumda bu ilkeler azami önem arz etmektedir. Zira eğitim böyle bir toplumda iştirak eden her topluluğun kapasitesini güçlendirmekte; bu sayede toplumun demokratik kurumlar inşa etmede ve ülkenin ekonomisini güçlendirmedeki yeterliliğini de güçlendirilecektir.

Ülkem, 2001 yılındaki çatışmayla zirve yapan ve *Ohrid Çerçeve Antlaşması*'nın

* Birleşmiş Milletlerin gözetimi altında devam eden görüşmelere konu olan, üzerinde sonuçlanmamış çift taraflı ihtilafların bulunduğu bu geçici ismin Avrupa Konseyi evraklarında kullanımı zorunludur.

çözmeye çalıştığı, halkın çoğunluğu tarafından istenen tek etnik kimlikli siyasi temayül olarak nitelendirilen çok zor bir dönüşüm süreci atlattır. *Ohrid Çerçeve Antlaşması*'yla öngörülen anayasal düzenlemeler çok etnik kimlikli devlet için temel kanunları düzenleyen ve yine ülkenin üniter yapısını ve toprak bütünlüğünü muhafaza etmeye başarıyla devam eden yasal bir sistemin gelişiminin temellerini atmıştır.

Bu antlaşma ülkenin çok etnik kimlikli gerçeğinin devlet kurumlarına tam anlamıyla yansıtılmasını mümkün kılan temel yapının oluşmasını sağlamıştır. Buna göre "Makedonya toplumunun çok etnikli karakteri korunmalı ve toplum hayatına yansıtılmalıdır." (Ohrid Çerçeve Antlaşması Hükümleri, Bölüm 1.3)

Etnik gruplar arası ilişkilerde sürdürülebilir uyumu sağlamak için kurumsal mekanizmalar oluşturmak, (parlamentar ve hukuk sistemi düzeyinde çifte çoğunluk kararları ve politika oluşturan kurumların diğer bütün ilgili işlemleri düzeyinde) ülke dâhilindeki etnik gruplar arasındaki ilişkilerin genel olarak gelişiminde atılan önemli adımlardan birisiydi.

Demokrasi ve gelişimin özü eğitimde yatar. Herkes için eğitim bugün bile tam olarak sağlanamadığı için, özellikle yükseköğretimde, *Ohrid Çerçeve Antlaşması*'nın hükümlerinin öncelikli olarak eğitimin tüm kademelerinde uygulanması gerektiği anlaşılmaktadır.

Aynı zamanda, farklılığı kabullenme sürecinin ve bütün değerleri ortak değerlermiş gibi tanıtmanın kolay olmadığını ve birçok zorlukları da beraberinde getireceğini kabul etmeliyiz. Buna bağlı olarak, anadilde eğitim hakkının uygulandığı durumlarda, ülkede yaşayan etnik gruplar arasındaki ilişkilerin sürdürülmesi ve ortaya çıkabilecek koşutluk ve sosyal parçalanmanın önlenmesi hususlarında sorular ortaya atılmaktadır.

Bu gibi muhtemel etkileri başarıyla önleyecek birçok muhtelif tedbir bulunmaktadır. Son yıllarda geçirmiş olduğumuz tecrübe gösteriyor ki, bütünleştirici yaklaşıma kalite güvencesi, müfredat gelişimi ve eğitim standartlarının tatbiki hususlarını ele alan merkezi eğitim araçlarıyla ulaşılabilir. Bu güzide kurumlar arasında, *Yükseköğretim Denklik Kurulu, Eğitim Geliştirme Ofisi, Devlet Eğitim Denetleme Kurulu ve Mesleki Araştırmalar Enstitüleri* bulunmaktadır. Bu şu anda hizmet veren ve daha da geliştirilecek olan bir modeldir.

Ülkemde herkes için ortak bir müfredat uygulanmakta (özellikle ilk ve orta öğretimde) ve Kiril alfabesi ve Makedonca etnik köken farkı gözetmeksizin herkesçe öğrenilmek zorundadır. Dil konusuna gelince, genel kabul gören uygulama hali hazırda uygulanmaktadır.

Bu yıldan itibaren, ana dile ek olarak, ikinci bir dili öğrenme şansı halkın çoğunluğuna sunulmaktadır: Bu durum ülke içerisinde ikinci resmi olan ve en çok konuşulan Arnavutçanın öğrenilmesi anlamına gelecektir. Bizler UNESCO'nun dile getirdiği "*Farklı bir dil öğrenmek, kültürlerarası anlaşmayı artırarak ve yabancı*

düşmanlığı korkusunun azalmasına yardımcı olarak, diğer değerler sistemi ve dünyayı yorumlama yöntemlerine ulaşımı mümkün kılmaktadır” ifadesine fazlasıyla inanıyoruz (UNESCO).

Bunlara ek olarak, eğitimin de dâhil olduğu, toplumun farklı alanlarında devam eden merkezîyetçilikle beraber, toplumsal katılımın devreye sokulduğunu garanti altına almış oluyoruz. Bu gibi durumlarda, hükümetçe sağlanmış hizmetlerin ortak geliştirilmesiyle ilgili konularda toplumun tüm üyeleri arasındaki diyalog ve iletişim gelişmekte, böylece herkesin hayat kalitesi iyileştirilmiş olmaktadır.

Ayrıca, hoşgörü, uzlaşma ve karşılıklı tanıma gibi değerleri desteklemek için çeşitli aktiviteler ve projeler yürütülüyor. Bu projeler farklı toplumlardan gelen öğrencilerin kendilerini demokrasi ruhu içerisinde tanıyıp kabul edebilecekleri kültür, sanat ve spor alanlarında müfredat dışı aktivitelerle odaklanmaktadır.

Tecrübelerimizden şunu öğrendik ki; geçmişin sunulmuş şekli bugünü yaşayış tarzımızı ve geleceği nasıl algılayacağımızı önemli oranda etkilemektedir. Bundan dolayı, yerel ve bölgesel düzeydeki uygulamaları da akılda tutarak ve durumun farkında olarak, demokrasi, hoşgörü ve karşılıklı anlayış ilkelerini içine yerleştirerek tarih müfredatının yeniden düzenlenmesi görevine giriştik. Böyle yaparak içimizdeki çeşitliliğe, toplumun bir bütün olarak gelişmesine ilham verecek bir ölçüt olarak değer vermeyi seçtik.

Eğitimin her seviyesinde müfredatın bir parçası olarak genellikle vatandaşlık eğitimi ve demokrasi eğitiminden faydalanmayı fazlasıyla umuyoruz, özellikle de yükseköğretimde. Bu hususları eğitim sistemine dâhil ederek, demokratik toplumun temellerini sağlamlaştırıyoruz ve karşılıklı saygı ve onayın demokratik ilkelerinin sürekli biçimde gelişmesini sağlıyoruz. Böylece, sürdürülebilir koşullarda gerekli olan bu değerleri onaylayan bir sistem oluşturuyoruz. Sonuç olarak, bu değerler; onları benimseyecek ve vatandaşlar olarak faal bir şekilde kullanacak olan gelecek yeni nesillerimizin hayat tarzlarının temelini oluşturacaktır.

Bu bağlamda bilgi teknolojisi ve İnternet önemli bir rol oynuyor. Bizler bilgi teknolojisinin mevcut avantajlarını olumlu yönde tümüyle kullanıyoruz. Günümüz dünyası süratle dijital olarak erişilebilir oluyor; eğitimde bilgi teknolojisi bu süreçte önemli etkiye sahip olmuş durumdadır.

Bilgiye nasıl ulaşacağını bilmek, aslında onu bilmekten daha da önemli oluyor. Bilgi Teknolojisi (BT) devrimi devam ediyor ve özellikle de bazılarımız için önemli derecede sosyal ve ekonomik etki oluşturuyor. Buna rağmen, BT halen yine “dünyanın düz olduğu” sözünü yerine getirmeli ve herkese ürün, hizmet ve fikir bağlamında küresel pazara eşit erişim olanağı sağlamalıdır. Öğrenme süreci, bilginin gizlenmiş veya yanlış yorumlanmış olabileceği durumların üstesinden gelinerek, bilginin hâlihazırda paylaşılmış ve yayınlamış olduğu doğrudan iletişim bağlamında yeniden tanımlanmalıdır.

BT uygulanması, bilginin yayılmasında daha da iyi bir uyumu yakalama potansiyeline sahip bulunmaktadır. Böylece, bilginin sıklıkla adaletsiz dağıtımına sebep olabilecek özel bilgi mülkiyeti riski de önlenmiş olacaktır. Bu durum; yanlış yorumlamanın tahammülsüzlüğe yol açabileceği çok etnik yapılı, çok dilli ve çok kültürlü toplumlarda özel bir önem arz etmektedir.

Ülkemizde veya herhangi bir yerde, geçmişte bilginin bir şekilde sadece ayrıcalıklı gruplar veya şahıslara ulaştığına dair birçok kanıt bulunmaktadır. Bu müstesna şahsiyetler, vatandaşlar olarak günlük hayatlarının yanı sıra, bu durumdan işyerleri için, özellikle kamu sektöründe, önemli ölçüde performans geliştirme potansiyeli adına yararlandılar. Maalesef, bu bilgi boşluğu dikkatsiz siyasi seçkinler tarafından uzun yıllar istismar edildi ve kullanıldı. Böyle olunca da, bu durum, klişelerin ve önyargıların beslenebileceği bir zemin halini aldı.

Yaklaşık olarak 5500 bilgisayar, bütün ilk ve orta öğretim okullarında kuruldu ve hepsinin kablosuz internete erişimi sağlandı. Üniversiteler birbirlerine BİT (Bilgi ve İletişim Teknolojileri) ağlarıyla bağlı durumdadır ve bu altyapı dil öğrenme ve ortak araştırma yapma gibi amaçlara hizmet etmekte. Yurtiçinde ve yurt dışında bu iletişim kanallarını açmakla, vatandaşlarımızı önceleri siyasi çevrelerce sunulanlardan farklı gerçeklerle ve özel tarihi durumlarla yüz yüze getiriyoruz. Böylelikle, bu demokratik eğilimlerin sadece bir ülke olarak bizle alakalı olmadığını, aksine küresel bağlamla da ilgili olduğunu anlayarak bu klişelerin ve yanlış anlaşılmanın er ya da geç ortadan kalkacağını ümit ediyoruz.

Sürdürülebilirlik bağlamında ve makro düzeyde konuştuktan sonra, okullara ve üniversitelere İnternetin gelmesiyle beraber ülke çapında internet fiyatları düşüş gösterdi. Böylece tüm toplumun internete ulaşılabilirliği artmış oldu. Bu sayede, farklı kaynaklardan elde edilen bilgilerin faydası ülke çapına yayıldı. Böyle olunca da çok etnik kimlikli toplumlarda ve dünya üzerinde, zamanla kat be kat olumlu etki oluşturacak birer avantaj halini aldılar.

Bu kapsamda, yükseköğretim oldukça önemli bir rol üstlenmektedir. Üniversiteler, öğretim üyelerinin ve öğrencilerin düşünce ve tutumlarını açıkça paylaştıkları yerlerdir. Minnesota Üniversitesinden Prof. Fogelman'ın dediği gibi, "*Eğitim sivil bir faaliyettir — insan zihninin yeni fikirlere ve daha da derin kavrayışlara ulaşması için bir fırsattır.*"

Üniversitelerin sorumluluğu

Hayat boyu öğrenen kitleler yetiştirmek, yükseköğretim kurumlarının görevlerinin merkezinde yer almaktadır. Bireylerin akıl yürütme ve eleştirel düşünmede yeteneklere sahip olduklarından emin olarak ve öğrenmeyi nasıl öğreneceklerine dair bir zihinsel çerçeve oluşturmalarına yardımcı olarak, üniversiteler, öğrencilere bilgilili vatandaş ve toplum üyesi olmalarını sağlayacak temel nitelikleri kazandırır. Hepimiz eğitim

kalitesinin önemini farkındayız. Yükseköğretim kapsamında, çok etnik kimlikli bir toplumda demokratikleşmenin yükünü başarıyla taşıyacak, kurumların etkililik kapasitesini temin edecek bir faktör olarak bu konu geniş bağlamda ele alınmalıdır.

Üniversiteler bir kamu malı ve kamu girişimidirler ve bundan dolayı öğrencileri birer vatandaş olarak eğitmek zorundadırlar. Üniversiteler, öğrencilerinin sadece kendi özel alanlarında eğitildikleri yer olmadığını, bir o kadar da demokratik ilkelere göre yaşayabilecek yetenek ve becerilerle donatıldıkları kurumlar olduklarını göstermek durumundadırlar.

Bizler öğrencileri; demokrasi, hoşgörü ve farklılıkların kabulü gibi yeni toplum değerlerini benimsemeye öncü bir güç olması gereken geleceğin gizil güçleri olarak görüyoruz. Bu yüzden, ülkemizin mevcut bu değerlerle gelişeceğinin ve birleşik Avrupa'nın bir parçası olacağını farkındayız. Sadece ekonomik açıdan değil, ayrıca medeniyet ve kültür açısından da Avrupa bulduğumuz ve ait olduğumuz yerdir.

Üniversite ortamı halk arasında insan hakları, uzlaşma ve eşitlik iklimini bizzat teşvik etmelidir. Bu yaklaşım içerisinde, her öğrencinin onuruna saygı duyan, öğrencilere görüşlerini serbestçe ifade edebilme imkânı tanıyan ve akademik hayata tamamiyle katılabileceklerini temin eden bir yükseköğretim sağlamak gerekir.

Yükseköğrenim reformu üzerindeki güncel tartışmalar kendini şekillendiren daha geniş ideolojik, ekonomik ve sosyal konulara duyarlıdır. Eleştirel ve üretken demokratik vatandaşlığın gelişimi için yükseköğrenim hem kamu malı hem de özerk bir sınıf olarak korunmaktadır. Avrupa ve ötesindeki eğitimi yeniden düşünme ve gözden geçirme, sürdürülebilir bilginin, becerilerin, bakış açılarının ve değerlerin geliştirilmesi konusunda açık bir şekilde odaklanma gerektirmektedir. Bu bağlamda, bence daha fazla sürdürülebilir bir gelecek oluşturmak, sadece eğitimin miktarını artırmakla gerçekleşmeyecektir. Bunun yerine, bu sunulan eğitim ve muhtevasıyla ilgili bir durumdur.

Bologna Süreci ve Avrupa Yükseköğrenim Alanı ve Avrupa Araştırma Alanı, Avrupa ülkelerindeki gündemi belirlemektedir. Bologna süreci yalnızca derece sistemi, tanınma ve kalite güvencesi gibi yapılarla ilgili değildir; ayrıca sosyal boyutu da içermektedir. *Bologna Deklarasyonu*, bir “Bilgi Avrupa’sının”, sosyal ve insani gelişim için önemli bir faktör olduğunu belirtir:

Bilgi Avrupa’sı, günümüzde, ortak değerlerin farkındalığı ve ortak bir sosyal ve kültürel alana aidiyetle beraber, vatandaşlarına yeni yüz yılın zorluklarına yönelik gerekli yeterlilikleri verme yeteneğiyle Avrupa vatandaşlığını güçlendirme ve zenginleştirmede ayrılmaz bir öge; sosyal ve insani gelişim için vazgeçilmez bir unsur olarak büyük ölçekte tanınmaktadır” (Bologna Deklarasyonu).

Eğitim ve eğitim kurumlarının; istikrarlı, barışçıl ve demokratik toplumların

gelişiminde önemli bir rolü vardır. Bu nedenledir ki bu süreç, yalnızca akademik ya da ekonomik değil, aynı zamanda oldukça güçlü bir sosyal ve kültürel boyuta da sahiptir.

Siyasi destek ya da uluslararası önerilerin bu amaca ulaşmada tek başına yeterli olmadığına farkında olmamız gerekir. Diğer şeylerin yanı sıra bu durum, akademik seçkinler topluluğunun standartları yalnızca derslerinde uygulamalarını değil, ayrıca sosyal hayatlarında kişisel örnekler sağlayarak kendilerini adanmış olmalarını da gerektirir. *Akademisyenler yalnızca danışmanlar değil, aynı zamanda öğrenciler için de modeldirler.*

Benim ülkemdeki akademik yapıların bu ilkeleri tam olarak benimsemesi için daha fazla zamana ihtiyacı olmasına rağmen, ülkemizin bu konuda gösterilecek bazı kazanımları olduğuna inanıyorum. Ancak bazı sonuçlar şimdiden ortada. Bir gösterge 1995'te Cumhuriyetimizde nüfusun her 1000 kişisinden yalnızca 14'ünün öğrenci olduğunu ortaya koyarken, şimdi ise Makedonca ve Arnavutça dillerinde eğitim sağlanmasıyla birlikte, bu sayının 1000 kişide 35'e yükseldiğini ortaya koyuyor.

Burada bizleri asıl sevindiren rakamların artışından çok-ki bu tek başına bile büyük bir başarıdır-, artan rakamın etnik açıdan çeşitlilik göstermesidir. Topluların kapasitesini inşa etme açısından baktığımızda bunun yararını görürüz.

Başarılarımızdan gurur duyuyor ve aynı zamanda toplumumuzda sürekli gelişim ve demokratik büyümeyi güvence altına almanın tek yolu olarak görüyoruz. Yalnızca bu koşullarda, ülkemizin ekonomik gelişimi, uyumu ve sosyal bağlılığını garantileyen yeni sistem değerlerinin eşit bir parçası olmasını bekleyebiliriz.

Kaynakça

Viyana Deklarasyonu ve Program Faaliyeti; bkz. <http://unhchr.ch/html/menu5/wcgr.htm>

“Çokdilli dünyada eğitim”(2003), <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001297/129728e.pdf>

Bologna Deklarasyonu, <http://www.yok.gov.tr/web/uluslararası-iliskiler/bologna-bildirgesi-1999->

Demokratik vatandaşlık: Katrina Kasırgası ardından yeniden yapılanma

Marvalene Hughes

Bakış açıları sayesinde bu yayının temellerini atmış olan ve sonucunda derin, potansiyel olarak daha etkili ve geniş kapsamlı bir konferansta bir araya gelmemizi sağlayan kişilere şükranlarımızı sunma konusunda bana katılmanızı isteyerek başlamak istiyorum. Konferansın potansiyel anlamda etkisi gerçekten muazzam; ancak bu etkinin büyüklüğü daha çok ona yüklediğimiz anlama bağlıdır. Bizleri bir araya getirmiş olan bu konulardan daha ilgili ya da daha asil bir amaç olamazdı: *Yükseköğretimde Sürdürülebilir Demokratik Kültürün Geliştirilmesi: Vatandaşlık, İnsan Hakları ve Sivil Sorumluluk.*

Katrina Kasırgası'ndan çok şey öğrendim ve öğrendiklerimle bir şeyler yapmak istiyorum. Sorumluluk sahibi bir dünya vatandaşı olarak, dönüşümden sonra harekete geçmezsem, bu uzun yolculuğun boşa olacağını düşünüyorum. Belki bu faaliyet uzak ve geniş çaplı seyahat edeceklerde ya da dünyanın her yerinde benzer görüşteki insanlarda bir düşünceyi tetikler. Belki de dünyamızdaki davranışımızın sonuçlarıyla ilgilenmeyerek geleceğimizi ipotek altına alma hızımızı yavaşlatmak konusundaki gücümüzü görmek için yeterince uzun bir süre hareketsiz kalabiliriz.

Burada değinmek istediğim geleceğimizi ipotek altına alma konusudur. Bu konu uzun zamandır tutkun olduğum bir mevzudur; fakat bu tutkum, Katrina Kasırgası'nın öfkesiyle, şehrim Louisiana ve üniversitem olan Dillard Üniversitesinin; pek çok canlının acı çektiği, pek çok insanın hayatını, hayal gücünü, irade ve umudunu kaybettiği bir göle dönüşüp sular altında kalmasına dek hiç bu kadar gerçek, uygulanabilir ve anlamlı olmamıştı.

Ne yazık ki her zaman olduğu gibi medyanın odak noktası 1500 ve üzeri rakamlardaki can kayıpları oldu; ancak kurtarılan ve haftalar sonra ölen yaşlılar ya da isteğini ve cesaretini kaybetmiş, evlerinden ve kimliklerinden çok uzaklara sürüklenmiş kuşaklarla ilgili hikâyeler hiç anlatılmadı.

Bu insanlar; federal, yerel ve devlet yönetimlerinin geç kalmış ve eşgüdümlü olmayan dönütleriyle ihanete uğradıklarını öne süren; aç ve susuz günler geçirmiş, kurtulmak için evlerinin çatılarına çıkmış ve şanslılarsa botlarla kurtarılmış ya da uzun bir süre boyunca kirli suların içinde yüzerek kendilerini ve diğerlerini kurtarmaya çalışmış insanlardır.

Bu insanların bazıları bizim öğrencilerimiz, bazıları akademik kadro ve idari personelimizdi. Pek çoğu şahsi eşyalarını kaybetti; ancak Dillard Üniversitesi adındaki bu mükemmel topluluğun cesareti, azmi, kararlılığı ve gücü inanıyorum ki bir zaferle sonuçlanacaktır. Herkes kadar yaralı olsam da Ocak 2006'da New Orleans'a

dönüşümüzden beri Hilton Otel’inde birlikte yaşayıp öğrenen topluluğumuzun sevgili üyeleriyle karşılaştığım her gün kendimi daha iyi hissediyorum.

Bu arada, bizler Hilton Riverside Oteli’ndeyken üniversite, bitiminde 400 milyon dolara mal olacak büyük bir yeniden yapılanmaya girecek. Her gün, Eylül’ün başından beri, sayıları 200-300’ü bulan işçiler, kampüsteki tesisleri onarıyor; enkazı temizliyor, havayı arıtıyor, küflenmiş bitkilerin bakımını yapıp yeni bitkiler ekiyor ve üniversitenin yalnızca rüzgâr ve sudan hasar görmüş ancak sular altında kalmamış tek yeri olan kilise dışında bütün binaların içini boşaltıp temizliyorlar.

Tadilat planları, sonunda uygulanmaya başlandı ve çevre için tekrar tekrar güvenilirlik sertifikası alındı. Önümüzde uzun bir yolculuk olacak; fakat Phoenix (Anka kuşu) gibi Dillard Üniversitesi de yeniden doğacak. Anka kuşu mecazî anlamda burada özellikle seçilmiştir. Mitolojik bir hikâyeye göre, Anka kuşları öldükten sonra öncekinden daha güçlü ve daha güzel bir şekilde yeniden ortaya çıkarılmış. Anka’nın daha mükemmel bir halde küllerinden yeniden doğması gibi, bizler de Katrina Kasırgası’nın kirli sularını kendi yararımıza dönüştürerek gelecekte, eskisinden daha da yükseklerle çıkmak amacıyla, sınırlamalarımızdan arınıp, daha cesur, kararlı ve birbirimize bağlı olacağız. Bu şekilde Katrina’dan sonraki uyanışta, 2-3 metrelik su, tıpkı Anka’nın yükselişi gibi bir mecaz; Dillard Üniversitesi için de bir arınma aracı olacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri tarihindeki bu felaketin asıl konumuz olan “*Yükseköğretimde Sürdürülebilir Demokratik Kültürün Geliştirilmesi: Vatandaşlık, İnsan Hakları ve Sivil Sorumluluk*”la nasıl bir ilgisi olduğunu sorabilirsiniz.

Bilginin iki kaynağı

Her zaman doğruya ulaşmak isteyen biriyle karşılaştığımda onu iki bilgi kaynağına yönlendiririm: Bilimsel ve manevi bilgiye. Yüzyılların irfan ve keşiflerini bizlere Biyo-taklit sunuyor: Örneğin, 3,6 milyar yıldır bütün organizmalar – bitkiler, hayvanlar, mantarlar, yosunlar ve bakteriler – kısa ve uzun dönemli devamlılıklarını sağlayabilmek için *büyüme, korunmak, beslenmek ve üremek* zorundadır.

Aynı şey insanlar için de söylenebilir. Yine de endüstriyel insanların ihtiyaçlarını karşılama şekli, organizmaların hayatta kalma şeklinden oldukça farklıdır ve bizim sürdürülebilirlik krizimizin kökleri de burada yatmaktadır. Daha fazla alıntı yapacak olursak, “insan olmayan organizmalar, genel olarak, günlük hayat gerekliliklerini çevrelerinin sınır ve zorlukları içinde karşılarlar... Ya uyum sağlarlar ya göç ederler, ya da soyları tükenir. İnsanlar çevresel sınırlamalara bakmaksızın ‘uyum sağlamayı’ seçmişlerdir.” Biz insanlar kendi oluşturduğumuz ürün ve hizmetler aracılığıyla, biyolojik kanunlara uymaksızın memnuniyet ve mutluluğu ararız.

Doğayla uyumlu sürdürülebilir hayat uzmanı (biyo-öncü) olan Janine Benyus

“*alçakgönüllülük*” kavramını “*uyum sağlama*” ile yan yana telaffuz eder (Bioneers Action Kit, 2004).

Benyus, biyoloji ve ekolojide ihtiyacımız olan tüm bilgiye sahip olduğumuzu, ancak birbirimizle konuşup verimli faaliyet planları yapmamız gerektiğini ifade eder. Doğanın uyum sağlama ve hayatta kalma yollarından çok şey öğrenebiliriz. Biyöncüler, bu konuyla ilgili doğanın rehberliğine göre uyum sağlayan Kızılderili, Eskimo ve diğer yerli kültürleri referans göstermektedirler.

Daha önce belirttiğim gibi, düşüncelerimi ve faaliyetlerimi desteklemek için iki tür bilgi kaynağına başvururum:

- Biyo-taklitin temel kavramlarında belirttiğim *bilimsel bilgi*,
- California’daki 25 yıllık mutlu, rahat ve “başarılı” hayatımdan ve dünyanın en büyük yükseköğretim sisteminde on bir yıllık rektörlük dönemimden sonra beni New Orleans’a götüren güç olarak tanımladığım *manevi bilgi*.

Bazen hayatımın çoğunu zorluklarla dolu kariyer merdivenlerini tırmanmak için harcadığım gerçeği karşısında şaşkına dönüyorum. Hızlı bir tempoda geçen bu tırmanış öylesine çatırtıyla doludur ki, her an bunun içine düşüp asıl hedefinizi kaybedebilirsiniz. Durup sessizliği dinlemeye başladığım an buydu. Ve sonra sessizliğin içinde misyonum beni buldu. Hayatım boyunca Amerika’daki belli başlı Anglo-Amerikan araştırma üniversitelerine sürüklenen amaçlı bir avare olarak, *Tarihsel Siyah Yükseköğretim ve Üniversite (HBCU)* olan Tuskegee Üniversitesi’ndeki lisans eğitimim sırasında köklerime doğru çekildim. Tuskegee Üniversitesi gibi Dillard Üniversitesi de siyahi bir üniversiteydi.

Bu amacı, Temmuz 2005’te, beni nereye götüreceğini bilmeden, fakat yuvama ve daha yüksek bir amaca doğru ilerlediğimi hissederek benimsedim. Bu amaç bana, kampüsümün ve insanların Katrina Kasırgası’ndan sonraki yıkımını onarmanın muazzam zorluğuna göğüs germem gerektiğini gösterdi.

Pek çok insan bana *Esther* adında bir kadının zorluklarla nasıl başa çıktığını anlamak için İncil’i referanslarımdan biri olarak kullanmamı önerdi. Esther’in İncil’deki vahim durumunu okuyunca, bir kadının *derin dindarlık, inanç, cesaret, vatanseverlik, dikkat ve azmine* tanık oldum. Yahudilerin can ve mal varlığını korumaya ve onların iyiliği için yapılması gereken her şeyi yapmaya hazırdı. Kralın lütfü adına Yahudilerin imha edilmesini durdurmak için oradaydı. Bu hikâyeyle birlikte, yapmam gerektiğine inandığım şeyler zihnimde yankı buldu.

Son zamanlarda kapımın altında “*Orada Öyle Oturma*” başlıklı bir mesaj buldum. Bu mesaj hayatımıza, planlanmamış bir değişimin girdiğinin ifadesiydi; fakat aklımızı karıştırıp bizi üzmesine izin vermemeliyiz. Kendimizi yeniden keşfetmek için bize yardım etmesine izin vermeliyiz. Sessizliği dinle:

“Doğrul ve çömlekçinin evine git; orada söylediklerimi duymanı sağlayacağım” (İncil: Yeremya, 18:2).

“Dikkat et, sana elçimi yolluyorum, senden önce senin yolunu hazırlayacak” (Matta İncili, 11:10).

Müfredatı küreselleştirme

Bir üniversite rektörü olarak, bana göre Katrina, her şeyden önce müfredatı küreselleştirme ihtiyacıyla ilgili benimsediğim ve bütünüyle uyguladığım o değerleri onurlandırmanın önemini vurguladı. Kaliforniya’daki üniversitemin, Amerika’da küreselleşmeyi müfredata koymayı özendiren sekiz kampüsten biri olarak gösteriliyor olmasına rağmen, bu kavram Katrina’dan önce hiç bu kadar gündemde olmamıştı. Şimdi bunu, bağımsız küresel bir toplum olarak hayatta kalmak adına mutlak bir gereklilik olarak görüyorum. Dünyanın her yerindeki öğrencilere günlük hayatlarında gezegendeki hayatın kalitesini artırmak için amaçlar sunan küresel eğitim, şu an somut bir anlam kazanıyor.

Yükseköğretim giderek artan bir biçimde müfredatı küreselleştirme amacını benimsemiştir. Çoğu üniversiteler, öğrenci, öğretim üyesi ve personel arasında *çok dilli, çok kültürlü, çok dinli ve çok etnik kökenli* yeterlilikleri destekler. Üniversiteler arasındaki değişim ortaklığı; yurtdışında okumaya teşvik etmek için genellikle kutlamalar, yemek, kültürel farkındalık, dans, dil öğrenme, özel alanlara yapılan geziler, alışveriş, yerel ailelere yatılı ziyaretler ve sosyal aktivitelere odaklanan öğrenci ve öğretim üyesi değişim programlarını içerir.

Kültürel farklılıkları, müfredatın küreselleştirilmesine daha derin bir anlam katması için hesaba katmak önemliyken, öyle görünüyor ki insanları ayıran ana meseleler politikadaki dünya görüşlerinde onların temel farklılıklarını oluşturur. Bu hassas konuya günümüz müfredatında tam olarak değinilmemiştir. Müzakereleri “emniyetli” konularla sınırlandırma, politikaları ülkemiz politikalarına paralellik gösteren ülkelerdeki üniversitelerle ortaklık kurma girişimleriyle daha da olumsuz bir hal almaktadır.

Amerika’daki eğitimin kalitesi tarih boyunca farklı ülkelerden gelen pek çok öğrenci tarafından takdir görmüştür. Bu nedenle, pek çok öğrenci ülkelerine döndüklerinde kariyerlerinde daha iyi bir konuma sahip olabilmek için eğitimlerini Amerika’da sürdürmektedir. Burada okuyan uluslararası öğrenciler için İngilizce, bilim ve teknoloji başlıca çalışma alanlarıdır.

Dünyanın bağımsızlığı, müfredatı uluslararası hale getirme çabalarımızın merkezindedir; fakat gerçek anlamda önem teşkil eden diğer uluslararası konular – dünya barışı, küresel çevremizin korunması ya da gezegenimiz için toplu bilinç uyandırma – rafa kaldırılmış durumdadır. Dünya çapında hayat kalitesi ile bilgi

arasındaki ilişkiyle ilgili sorulması gereken esas sorular gündeme getirilmezse, müfredatın küreselleştirilmesi, gezegeni koruyup üzerindeki hayatı geliştirmede yetersiz kalmaya devam edecektir.

Ülkemizde hızla gelişen bilim ve teknoloji alanlarında keşiflerle sonuçlanan araştırmalara destek olurken bile, bu keşiflerin sonuçlarının gezegenimizdeki insan ve diğer canlıların hayatına etkisini yeterince derinlemesine inceleyip incelemediğimiz muhakemesini yapmalıyız. Bu endişenin örnekleri oldukça yaygındır. Hastalıkların tedavisi ve önlenmesi için yapılan buluşlarla ortaya çıkan reçeteler ve tedaviler bile bazen yan etkileri ya da hayatı tehdit eden sonuçlarından dolayı satıştan geri çekilir.

Dahası, Amerika’da tıbbi bakım, sosyo-ekonomik durum nedeniyle dengesiz bir şekilde dağıtılmıştır ve ne yazık ki tıbbi bakım, ekonomik önceliği daha az olan üçüncü dünya ülke ve uluslarında mevcut değildir. Kapsamlı müfredat küreselleşmesi şüphesiz çaba gerektirir; hatta aşırı yorucudur. Fakat yine de çok zaruridir. Dünya, küresel insan hakları ve hayata değer vermenin gezegenimiz üzerinde yaşayan herkes açısından olumlu sonuçlar doğuracağına örnekleriyle doludur. Tarihteki bazı önemli olaylar bunun önemini unutmamamızı sağlamaktadır: Çernobil nükleer faciası; Vietnam ya da Irak gibi savaştan kaynaklanmış stres bozuklukları; Hiroşima’daki nükleer patlama, Yahudi soykırımı dünyadaki birkaç vahşet örneğidir.

Müfredatın küreselleşmesi; HIV, SARS, kuş gribi ve Asya gribi gibi uluslararası bulaşıcı hastalıkların önlenmesiyle ilgili bizleri bilinçlendirmelidir. Eğer burada anlatılan ikilemlerle ilgili hiçbir şey ilginizi çekmediyse, hayatın korunması konusu kesinlikle büyük önem taşımaktadır.

Eğitimin küreselleşmesinin önemi konusundaki değerlendirmeler; terörizmin en güçlü ulusları en büyük yıkıcı silahlarla kontrol edip onlara hâkimiyet kurarak ve stratejilerinin seviyesini yükseltecek yeni savaş yöntemlerini başlatarak, onların karşı saldırıda bulunamayacak yetersizlikte olduklarını gösterme amacıyla Amerika ve dünyaya mesaj vermek için dört uçağın 11 Eylül 2001’de kasıtlı bir şekilde çarptırılması olayından bahsetmeden tamamlanamaz. Bu durum, yeni savaş yöntemleri başlatıldığında cevap verebilecek yeterliliklerimiz yoksa karşı saldırı gerçekleştirmenin zor olduğu konusunda bir uyarı görevi üstlenmektedir.

Müfredatın küreselleşmesi ile ilgili dar görüşlülüğümüzün en önemli örneği, dünyanın her yerine nüfuz etmiş, gezegenimize zarar veren ve hayatımızı tehlikeye sokup doğal afetlere yol açan *küresel ısınmaya, insanoğlunun katkıda bulunduğu* konusundaki yaygın inkârdır. Havanın kalitesi ve kasırgaların sayısı ve etki derecesindeki artış, araştırmacılar tarafından küresel ısınmanın bu çağdaki sonuçları olarak değerlendirilmektedirler. MIT’de (*Massachusetts Teknoloji Enstitüsü*) bir iklim araştırmacısı olan Kerry Emanuel, “gelecekte deniz seviyesindeki artıştan dolayı kasırga mevsimlerinin daha uzun geçeceğini ve daha yoğun fırtınaların olacağını” rapor etmiştir.

Emanuel ve diğer bir iklim araştırmacısı olan *Georgia Teknoloji Enstitüsü*'nden Peter Webster, nispeten durağan olan 1970'li ve 1980'li yıllarda okyanus akıntılarında meydana gelen doğal değişikliklerden dolayı ortaya çıkan Atlantik kasırga hareketlerindeki yükselmeler ve alçalmalar hakkında kabul gören teorinin yanlış olabileceğini iddia etmektedirler. Bunun yerine iklim değişikliği, tipik bir kasırga mevsimini “*aktif bir mevsim*” olarak yeniden tanımlayabilir (USA Today).

Atlas Okyanusu'nda meydana gelen 16 tropik fırtınanın hava durumu tahminleri, tipik bir mevsimde bunun gibi meydana gelmiş birçok fırtınayı da önceden tahmin eden Colorado Eyalet araştırmacıları Bill Gray ve Phil Klotzbach tarafından da desteklenmiştir. 2006 yaz ve sonbahar raporları önümüzdeki on ile yirmi yıl kadar sürecek olan büyük kasırga açısından çok aktif bir dönemde olduğumuz konusunda bizleri uyarmaktadırlar (Patrick, 2006). Bunlar ve diğer felaketler fazladan dikkat gerektirmektedir.

Küresel müfredat, gezegenimiz ve içinde yaşayanların hayat kalitesine olan dünya çapındaki ilgi ile zenginleşebilirken, ben üniversitelerin doğal ya da yapay olan felaketlere karşı hazırlıklı olma durumuna yoğunlaşmak istiyorum. Doğal ve insani nedenlerden dolayı etkisi artan Amerika'nın en büyük felaketi olan Katrina Kasırgası'ndaki tecrübeler genellikle dikkatimi çekmektedir.

Küresel müfredat, dünya çapındaki insan kaynaklı felaketleri önlemeye yönelik konuları içermelidir. İnsan kaynaklı felaketler kontrol edilebilir ve de önlenabilir. Bu durum bizim, bütün ihtimallere karşı hazırlıklı olmamızı gerektirmektedir. Üniversiteler insan kaynaklı felaketler için ana kaynaktır. Kampüsler hatırı sayılır bir nüfusa sahiptir ve bilimsel teknolojik araştırmalar için ana bilgi kaynakları olarak görev yapmaktadırlar. Acilen uygulanabilecek dikkatlice hazırlanmış bir felaket programı önem arz etmektedir. Bu zor olabilir; çünkü felaket programları çoğu zaman ani ve acil ihtiyaçlar durumunda hayati önem taşır.

10 hayat dersi

Eylül 2005'de, Katrina Kasırgası'ndan bir hafta sonra, daha güçlü ve daha iyi bir “*Yeni Dillard Üniversitesi*” olacağını ifade etmiştim. Bu beyanım günden güne yayıldı. Bu benim hayatımın gayesi oldu. Bu süreçte çıkardığım bir sürü hayat dersi oldu.

Ders 1: Amaç odaklı bir hayat yaşa. Sessiz olun ve sesinizi duyun Sadece meşgul olmanız ve de kariyer basamaklarını tırmanmanız kendi sesinize kulak verdiğiniz anlamına gelmez. Ben hayatımı, çemberlerden atlayarak, yarışarak, okyanusları aşarak ve dağlara tırmanarak geçirdim. Bu sefer durum çok farklı. Ödüllendirici ama çok da zor.

Ders 2: Hayatımın amacına ulaşmada çok meydan okumalarla karşılaştım, sizlerde yol boyunca birçok zorluklarla karşılaşacaksınız. Bazıları Dillard

Üniversitesinin New Orleans'daki kendi yerine döneceğinden emin değildi. Yerini değiştirmedeki rasyonelleştirme ve siyasi baskılar çok fazlaydı. Biz kişisel rahatlıktan ve uygunluktan ziyade doğru olanı yapmak zorunda olduğumuza inanarak devam ettik.

Ders 3: Neyin doğru olduğunu bilmek, bir liderin yoğunlaşmasını; bencil, politik ve hatta yanlış yönlendirilmiş gündemlerin dikkatini dağıtmasına izin vermemesini gerektirir. Bir lider tarafsız, apolitik olmalı ve de doğru olan neyse ona rehberlik etmelidir. Sessizliğinizi dinleyin. Bundan sonra sizi çevreleyen sesleri dinleyin ve de neyin adil ve doğru olduğuna dair kararlılığınızın yankısına dikkatlice kulak verin.

Ders 4: Engellerin ve zorlukların üstesinden gelebilir; bunları fırsatlara çevirebilirsiniz. Gelişim sağlamak için ihtiyaç duyduğunuz bilgiyi arzulayın. İlkin bu vizyonu göremedim. Organizasyon ve onun geleceği ile ilgili vizyonumu gördüğümde, gözlerindeki fırsat ışığını görme çabasıyla *organizasyon üyelerinin gözüyle* baktım. Yavaş yavaş gözlerindeki ışığı görmeye başladım. Bana uzaktan görünüyordu. Bana umut ve güç veriyordu. Biz şimdiki yapılanma için, bina gruplarını bir araya getirerek Dillard Üniversitesi'ni yeniden inşa ediyoruz.

Ders 5: Siz treni yokuş yukarı çeken küçük bir motor veya kırmızı vagon olabilirsiniz; ama içinizde bir yerlerde saklı duran ve onlara ulaşmanızı bekleyen bir enerji kaynağı, bir oluşturuculuk kaynağı, azim dağları ve büyük bir direnç vardır. Rahatlık bölgenizde bunlara ulaşamazsınız. Küçük kırmızı vagon! Dillard'ı, dâhili ve harici karşı güçlere rağmen, Ocak ve Haziran arasında birlikte yaşamak ve öğrenmek için Hilton Riverside Oteli'ne çekti.

Ders 6: Hayatınızın amacını takip ettiğinizde, uzun bir sürecin içine girmişsiniz demektir. Görevinizi olgunlaşmadan bitirmek için kestirme yollara başvurmayın. İnsanlar, Dillard'dan ayrılmamı ve California'ya dönmemi beklediler; dönebilirdim de. Her adımınızda titiz olun ve misyonun büyük bir mükemmellik seviyesinde tamamlanmasını sağlayan bu tavrı muhafaza edin. Amaç ve görevin özel olduğunu hatırlayın. Ödün vermeyin. Yöneticiler, öğretim üyeleri, personel ve öğrenciler beraberce yaşar ve öğrenirken Hilton Riverside Otel'de Dillard'ı yeniden inşa ediyoruz.

Ders 7: Bir lider olarak, ilerleyen bir gündem koyun; görülebilir ve ölçülebilir hedefler hazırlayın ve başarıları ödüllendirin. Kendiniz ve etrafınızdakiler için asla ümitsizliğe yer vermeyin. Size danışmalarına imkân tanıyın ve kararlı olun. Her zaman ilham vermeye ve motive etmeye çalışın. Bu zor bir iş! Ancak kölelerin soyundan gelen biri olarak, tarih bana muzaffer olmayı öğretti.

Ders 8: Tüm topluluğunuzun travma geçirdiği ve yaralandığı zamanlarda, üyelerinizi fiziksel ve duygusal yönden özel olarak doyurun. Toplumunuzu iyileştirmeye, travmalarını mazur göstermeye ve onların iyileşmesine imkân

sağlamaya odaklanın. Söylenen ve söylenmeyen faaliyetleri ve kelimeleri *dinleyin, dinleyin ve dinleyin*. İyi bir çalışma ortamı hazırlayın. *Ayrılmak zorunda olanlara destek olun ve onların incelik ve haysiyetle ayrılmasına izin verin*.

Ders 9: Kutsal geleneklere ve kuruluşunuzun sembollerine tutun. Diploma töreni gibi kutlanacak özel olaylarda Dillard Üniversitesi'ndeki duygusal ve birleştirici gelenek "*Meşelerin Arasından Düzenli Yürüyüş*" yapmaktır. "Meşeler" belki 100 yaşını aşmış büyük meşe ağaçlarıdır. Üst devrelerin neredeyse tamamı Katrina Kasırgası'ndan bu yana ilk defa bizim, kampüsümüze tarihi geri dönüşümüzü göstermek adına 1 Haziran'da Meşelerin arasından yürümek için geri döndü.

Ders 10: Olumlu toplum inşa etme uygulamalarını teşvik edin ve onlar için örnek oluşturun. Dosdoğru olun, dürüst olun, adil ve ahlâklı olun. "Çabucak onarmak" ve "işleri düzgün hale getirmek" konusundaki aciliyetleri sebebiyle kriz anlarında bu prensipleri uygulamak zor olabilir. İnsanların canı yandığında ve acil ihtiyaçları olduğunda, "odaklanmış" ve "mantıklı" kalmakta zorluk çekerler. Onlara profesyonel destek sağlayarak yardım edin.

En zor işlerden biri, aceleye getirilmiş ani tepkilere dayanıklı olmaktır. Bu gibi zamanlarda, kuruluşun bütünlüğünü, geleceğini ve misyonunu korumak, her zamankinden daha fazla düşünceli ve bilinçli karar almayı, rahat bir zihin, net ve serbest düşünmeyi gerektirir.

Hatırlayın, siz de benim yaptığım gibi, atalarımın süreç boyunca asla pes etmediği 137 yıllık bir mirası koruyabiliyorsunuz. Bu mirası korumaya ve atalarımın standartlarını muhafaza etmeye yemin ediyorum. Gelecek nesiller bizim neler yaptığımızı hatırlayacaklardır. Gelin onlara, kendilerinden sonraki nesiller için hayati, fiziksel ve psikolojik olarak iyileştirmeleri adına ortak vicdan ile aşılanmış daha iyi bir miras oluşturabilmeleri için bir sebep verelim.

Kaynakça:

Bioneers Action Kit (2004), Collective Heritage Institute, <http://bioneers.org/programms/>

USA Today (23 Mayıs 2006).

O'Driscoll, Patrick, "Early planning urged for active storm season", USA Today (23 Mayıs 2006).

Roger's New Millenium Thesaurus, 1. Baskı cilt 1.3.1, online adres <http://thesaurus.reference.com/browse/spiel>

Bölüm III

Harekete Geçmek İçin Çağrı

Deklarasyonun anlamı ve kullanımı

Josef Huber

Bir deklarasyon normal olarak, ortaya çıkarıldığı sürecin bir hatırlatıcısı olarak hareket eden, taşıdığı isim ile kendisinden belirli bir statü ortaya çıkan bir parça kağıt, papirüs veya bir parşömenin üzerinde gelecektir. Normal olarak – yine — bu, dünyanın geri kalanı tarafından bilinen önemli bir konu üzerinde konumlarını belirlemeye niyetli kişilerce az ya da çok resmileştirilmiş ve ciddiyet katılmış bir detaylandırma, benimseme ve imzalama süreci olacaktır.

Fakat bir deklarasyon bundan daha fazlasıdır ve ayrıca baskıcı bir meseleye tepkidir. Bir deklarasyon, aynı zamanda imzalayan tarafların bağlı oldukları kapsayıcı ideallerle ilişkilendirdikleri prensiplerin yanı sıra, onların belirli görüş ve yaklaşım ileri sürerek tepki verdikleri, tercihen iki sayfayı geçmeyen birkaç kelimeye sıkıştırılmış — ki diğer birçok durumda olduğu gibi bu durumda da az olan özdür — meselenin kendisinden doğduğu bağlam ve durum analizinin tanımlanmasıdır.

Ancak bir deklarasyon yine de bundan fazlasıdır; çalışma ve faaliyete çağıran acil bir tepkidir. Ayrıca, bir deklarasyon prensipte altına imza atanların, kendi yaptıkları analiz ve sundukları prensip ve değerlere bir tepki olarak önerdiği ölçüler içerecektir; imzalayan tarafların kendilerini adayacakları bu ölçüler daha iyi bir dünyaya doğru ilerlemek için tarif edilen duruma çare olma amacı taşırlar.

En kötü ihtimalde bile, bir deklarasyon daha ileri gidemez. Onu başlatanların ve imza atan tarafların anlam ve niyetlerini bir süreliğine açıklığa kavuşturan, ama ayrıca ilk imzalayan tarafların ötesinde başkalarının da dikkatini çeken bir odak noktası olarak kalacaktır. En iyi ihtimalde ise, içinde bulunduğu andan ve girişimcilerinin niyetinden bağımsız olarak, ilk imzalayanların çok ötesinde bir çalışmayı tetikleyecek ve kendisine ait bir hayat kazanacaktır. Bu, *Demokratik Bir Kültür için Yükseköğretim Sorumluluğu; Vatandaşlık, İnsan Hakları ve Süreklilik* üzerine olan deklarasyonumuzda hedeflememiz gereken şeydir.

Eş anlamlılar sözlüğünde “deklarasyon” a baktığımızda birçoğu; tanıma, doğrulama, onay, duyuru, itiraz, iletişim ve benzeri terimlerin etrafında dönen uzun bir eş anlamlılar listesine ulaşırız. Bu deklarasyon ile birlikte bizim de aynı listedeki diğer eş anlamlılarına ima ederek nefes tüketmek veya bir konuşma yapmaktan ziyade *açıklama, onaylama, tanıklık, etme ve faaliyet çağrısına* dikkat çekebilmemizi ümit edelim. (*Roger’s New Millenium Thesaurus*)

Avrupa Yükseköğretim Konseyi tarafından Haziran 2006’da benimsenen deklarasyon, yükseköğretimin süregelen, dünyayı daha iyi yaşanacak bir yer haline getirme çabasını üstlenmek için küresel ağa katılanları bağlamaktadır. Aslında, yükseköğretimin, sadece ekonomik ve çevresel süreklilik açısından değil, aynı zamanda demokratik bir

kültürün yükselişi ve devamı yönünden de oynayacağı stratejik bir rolü vardır. Bununla beraber, bu yaklaşımın geçtiğimiz yıllarda yükseköğretim politikası tartışmalarında ön sıralarda yer almadığını -en azından Avrupa'da- belirtmek isterim.

Demokrasilerin işleme ve sürdürülebilir olması için eğitim en önemli şeydir. Ekonomik sürdürülebilirlik, devamlı olarak genişleyen yeterlilik ve beceriler ile birlikte bir iş gücüne ihtiyaç duyar; çevresel sürdürülebilirlik daimî yeniliğin yanı sıra, farkındalığa; doğa ve insan ilişkisinin birbirine bağlı olduğu bilgisine ihtiyaç duyar. Toplumsal sürdürülebilirlik de demokratik yapılara ve kurumlara, bunların yanı sıra ve hepsinden önemlisi demokratik bir şekilde davranma özgürlüğüne sahip bireylere ihtiyaç duyar.

Toplumumuzun, dünyadaki bütün insanların hayat şartlarını ve iyi durumda olmalarını sağlayarak küresel olarak gelişebileceğini mümkün kılmamızın günümüzde karşılaştığımız en büyük mesele olduğunu söylemek muhtemelen abartı olmaz. Çok defa var olanı korumak ya da geliştirmek yerine, küresel açıdan hayatta kalma meselesi gibi gözükmemektedir.

Çocuklarımızın nasıl bir dünyada yaşamasını istiyoruz, sorusunun cevabı toplumumuzun sağlayacağı eğitim türünü tanımlamaktadır. Biz üretimin ve tekrar üretimin doğal kaynaklara ve insan sağlığına zarar veren sonsuz bir ekonomik büyümenin hâkim olduğu, refahın genellikle maddi varlıkla tanımlandığı, dünya nüfusunun küçük bir bölümünün sürekli yoksulluk içinde ya da çoğunun yoksulluk sınırında yaşadığı, adalet ve gelir dağılımındaki uçurumun baskıcı rejimlerin ve ideolojilerinin hüküm sürmesine imkân sağladığı öç ve intikam duygularının hâkim olduğu bir dünya mı hayal etmek istiyoruz?

Eğer cevabınız hayır ise her vatandaşın, toplumumuzu ekonomik, sosyal, çevresel ve politik olarak sürdürülebilir yapması konusundaki katkılarıyla birlikte, onların entelektüel ve duygusal potansiyellerini harekete geçirecek bir eğitime ihtiyaç duymaktayız. Bu, bizim deklarasyonun varlığını karakterize eden dört faktörün önemli bir şekilde birbirine bağlılığının ve sürdürülebilirliğinin dört yönlü tanımıdır.

Terry Davis bu çaba kapsamında Yükseköğretim Kurumlarının stratejik rolünün altını daha önce bu kitapta şöyle çizmişti:

Yükseköğretim kurumları, toplumumuzda sürdürülebilir demokratik gelişim için çok önemlidir. Bireylerde ve bir bütün olarak toplumun yararına bilgi ve yetenekleri geliştirmede çoklu rol üstlenirler.

Demokratik vatandaşlık, insan hakları, kültürlerarası diyalog ve hoşgörü hakkında eğitimler sunarak, insanları demokratik süreçlerin her seviyesinde aktif katılımlı bir hayata hazırlamada en önemli ve muhtemelen de en etkili fırsatı sunarlar.

Yükseköğretim kurumları, öğrenme, öğretme ve araştırma sürecindeki hayat

tecrübelerinin eşliğinde, öğretim ve araştırma işlevlerindeki gerekli ve uygun bilgi yeterlilik ve tavırları geliştirmelidirler.

Onların, kendilerini çevreleyen toplum kadar, geniş alana yayılmış toplumla da çok boyutlu şekilde ilgilenmeleri ve diğerleri için referans kaynağı oluşturacak bir rol modeli sağlamaları gerekmektedir.

Demokratik Kültür İçin Yükseköğretimin Sorumlulukları Deklarasyonu: Vatandaşlık, İnsan Hakları ve Sürdürülebilirlik başlıklı bir deklarasyon hazırlandı ve imzalandı. Yükseköğretimin toplumumuzun geleceğindeki rolünü çeşitlendirme amaçlı, yükseköğretim kurum ve kuruluşları ve aktörleri küresel bir ağ kurmak için bir araya geldiler. Bu ağ, sürdürülebilirliğin dört yönü için - ekonomik, çevresel, toplumsal, politik — ve yükseköğretimin bu bağlamdaki sorumluluğu ve rolü açısından toplumsal bir platform oluşturmayı amaçlamaktadır.

Bu, deklarasyona imza atanlara, deklarasyonun prensiplerini desteklemek için yürüttükleri önemli icraat ve etkinliklerin altını çizmek için bir alan sunmaktadır. Bu yüzden diğerlerine, benzer rol almaları, ilke ve değerleri desteklemeleri ve bu ağa katılmaları için motive olmalarına yardımcı olmaktadır. Bunun da birbirinden öğrenmeyi ve işbirlikçi uygulamayı destekleyen bir yer olması öngörülmektedir.

Fiziksel yapıya ve prosedüre gelince, biz Avrupa Konseyi'nin prestijli salonlarında, yükseköğretim paydaş ve liderlerinin parşömen kağıdına imza attığı deklarasyon için gösterişli bir tören düzenlemeyi tercih edebilirdik. İtiraf etmek gerekirse bu seçenek göz alıcı ve tatmin edicidir. Bundan ziyade, biz farklı bir yol izlemeye karar verdik. Biz deklarasyonun imzalanmasından ziyade, bunu icraata dökme yönünde bir karar aldık. Daha da ötesi deklarasyon ve ağ, aslında küresel olarak hazırlandığı için biz küresel bir araç olan İnterneti kullanmak istedik.

Demokratik kültürü ve yükseköğretim ağını desteklemek için kurulmuş Avrupa Konseyi İnternet sitesi, (<http://dc.ecml.at>), etkileşimli bir veri tabanının özünü oluşturan, diğer bir deyişle veri girişine ve bilgi aramaya izin veren özellikler içermektedir. Deklarasyon ve ağın tarihi hakkında genel bilgilerden başka, düzenli haberler ve güncellemeler bulacaksınız.

Site başlıca iki bölümden oluşur. **Birinci bölüm**, ziyaretçilerin altını çizmek istediği etkinliklere ve ağa katılmak için nedenlerini keşfetmek amacıyla davet edildiği yükseköğretim kurumlarının ve paydaşların ağıdır. **İkinci bölüm** ise, demokratik kültür için yükseköğretimin rolünü ve sorumluluğunu artırmaya yönelik ağ üyelerinin — kurum ve organizasyonların — yapmış oldukları etkinliklerden oluşmaktadır.

İlgili yükseköğretim kurumları ve paydaş organizasyonlar siteden çevrim içi kayıt formunu doldurup başvurarak ağa katılabilirler. Kurum ya da kuruluşun ismini, resmî web sitesinin detaylarını ve iletişim kurulabilecek bir kişi ve mail adresi vermeniz istenecektir. Ayrıca, kurumunuzun ağa katılmak için temel ilgi ve gerekçelerinden de kısaca bahsetme imkânına sahipsiniz. Sitenin yanlış kullanımını önlemek için,

girilen bilgiler kayıt gerçekleştirilmeden önce kontrol edilecektir. Yeni üye, hesabının kaydolduğuna dair bir bildirim alacak ve çevrim içi veritabanına ilgili bilgilerini eklemek için siteye dönerek hesabı aktif hale getirmesi istenecektir.

Deklarasyonun asıl amacı, politikadan uygulamaya geçmek olduğu için, etkinlik girişlerinin zorunlu olması gerektiğine karar verilmiştir: Geçmişle veya şu anla ilgili veya verilmesi planlanmış etkinlikleri sunmamış bir yükseköğretim kurum ya da kuruluşu, çevrimiçi üyeler listesinde görünmeyecektir. Bunun yanı sıra, deklarasyonun kapsamı dışına çıkmadıkları, toplumun gelişmesi, demokrasi, insan hakları ve bunların sürdürülebilirliği adına eğitilmiş vatandaşların farkındalığını arttırdıkları sürece, üyelerin paylaşmak istediği etkinlik miktarına sınır konulmamıştır.

Avrupa Konseyi Yükseköğretim Forumu'ndan altı ay sonra, deklarasyonun yazılmaya başladığı şu sıralarda deklarasyon ve ağ, çok sayıda ziyaretçinin yanı sıra, imza sahibi ve üye olarak Avrupa ve Amerika'dan belirli sayıda yükseköğretim kurum ve kuruluşunun ilgisini çekebilmiştir. Bir sonraki adım ise, demokratik bir kültür oluşturmada yükseköğretimin sorumluluklarını desteklemek amacıyla etkinliklere hâlihazırda dâhil olanlardan daha da fazlasına, onların çevrim içi platformda tecrübelerini vurgulamak ve paylaşmak adına ve belki de hepsinden önemlisi, bu konuda daha fazlasını yapabilecek olan yükseköğretim kurumları ve organizasyonlarına bu bilgiyi yaymak olacaktır.

Uluslararası Yükseköğretim Sivil Sorumluluk ve Demokrasi Konsorsiyumu tarafından desteklenen ve Philadelphia'da 2007 Mart ayının sonlarında yapılan “*Üniversiteler Demokratik Kültür ve İnsan Hakları: Bir Faaliyet Gündemi*” başlıklı sempozyum, bu konuyu tartışmak için önemli bir fırsat sağlamıştır.

Sempozyum, ağın ciddi bir üye kitlesine ulaşmasına ve böylece çok boyutlu şekilde topluma karşı sorumluluklarına ve daha sürdürülebilir küresel bir topluma katkı sağlamaya kendini adanmış, kendi kendini idame ettirebilen bir yükseköğretim topluluğu haline gelebilmesine yardım etmek için önemli bir katkıda bulunmuştur.

Demokratik bir kültür için yükseköğretimin sorumluluğu: Kilit konular

David Crosier

22-23 Haziran 2006'da Avrupa Konseyi, *Yükseköğretim ve Demokratik Kültür: Vatandaşlık, İnsan Hakları ve Vatandaşlık Sorumlulukları* başlığı altında ikinci yükseköğretim forumunu gerçekleştirdi. Etkinliğin kısa raporu; titiz bir şekilde düzenlenmiş açık bir özeti ve vurgulanan noktaları bulmayı umut edenleri hayal kırıklığına uğratacaktır. Fakat özetlemeye ya da vurgulanan noktaları seçmeye kalkışmak ise tartışmaya, katkıların derecesine ve derinliğine ve forumdaki deklarasyonda oluşturulan olayların gerekçelerine haksızlık olacaktır.

Bunun yanı sıra, bu rapor forumdaki temel sunumlarla beraber yayınlandığı için, böyle bir yaklaşımda bulunmaya gerek yoktur: Etkileyici sunumların okunmayı ve yankı bulmayı hak ettiği ve ortaya çıkardığı soruların bağlam içerisinde düşünülmesi gerektiği ortadadır.

Bunun yerine, bu Genel Rapor, ele alınan konuların kritik öneme sahip olduğu mesajını vermeye ve aynı zamanda da demokratik kültür, insan hakları, vatandaşlık ve sürdürülebilirlik kavramlarını birbirine bağlayabilmek adına oluşturulan kapsamlı yaklaşımı tanımlamaya ve yansıtmaya çalışmaktadır. Umut verici bir şekilde, bu rapor böyle çeşitli ve sıra dışı tecrübeye sahip olan katılımcıları bir araya getirerek farklı bir atmosfer de sağlayacaktır.

Aslında, yükseköğretim kurumlarının liderlerinden, öğrenci temsilcilerinden ve sivil toplum örgütlerinin ve resmi makamların yöneticilerden oluşan katılımcıları bir araya getiren şey, demokratik kültürü devam ettirmek ve geliştirmek için, onların paylaşılan değerlere ve halkın yükseköğretime bağlı ruhuyla harekete geçmeye karşı bağlılıklarıydı. Strasbourg'dan hiç kimse tam bir iyimserlik duygusuyla ayrılmazken, çoğunun da toplumun demokratik dokusunu geliştirecek bir kanaat ile harekete devam edecek güçlenmiş bir çözümle ayrılacağı konusunda biraz şüphe vardır.

Katılımcılarla ilgili bir paradoksun aydınlatılması gerekmektedir: Katılanların, orada bulunması gereken kişiler olması pek kritik bir durum değildi. Katılımcılar, davete olumlu cevap vererek, demokratik kültürün devam edebilmesi için birlikte çalışmanın önemine olan duyarlılıklarını göstermiş oldu. Bizim toplumlarımızdaki sorun, bu konuların önemini umursamayan; bugünün ve geleceğin toplumunun menfaatleri için uygun bir şekilde davranamayan birçok kişinin varlığıdır.

Avrupa Konseyi Yükseköğretim ve Araştırma Yönetim Kurulu (CDESUR), bu önemli noktaları uluslararası bir konu haline getiren bir forum organize ettiği için kutlanmalıdır. Bununla birlikte, *Amerikan Eğitim Konseyi*'ni, *Amerikan Yükseköğretileri, Üniversiteleri ve Kampüs Birliği*'nden oluşan *ABD Uluslararası*

Yükseköğretim, Sivil Sorumluluk ve Demokrasi Yönetim Kurulu'nun, bağlı ve coşkulu katılımları olmasaydı, organizasyon bu kadar olumlu olmayacaktı.

Forum, Vatandaşlık Alanı olarak Üniversite konulu Avrupa Konseyi projesi ve 2005 yılındaki *Avrupa Eğitimle Vatandaşlık Yılı* açılımını içeren önceki etkinliklere dayalı güçlü temeller üzerine kurulmuşken, bu olay tartışmayı önceki sonuçların daha da ilerisine taşıdı. Aslında forumda öne çıkan sonuçlardan biri çok basit ve kesindir: Dünyadaki değişimin hızı arttıkça, hiçbirimiz toplumun geleceği hakkında memnun olamayız; bugün nasıl hareket ettiğimiz gelecekte oldukça dramatik sonuçlar ortaya çıkarabilir.

Demokrasi ve yükseköğretim

Bir Çin atasözü, *tuhaf zamanlarda* yaşayacak kadar iyi şansa sahip olanları kutsar. Şu anki post modern toplumumuzun önceki nesilden daha kutsanmış ve varlıklı olup olmadığı tartışılabilir bir durum iken, hiç şüphesiz ki daha *tuhaf bir zamanda* yaşıyoruz — demokrasinin çaba sarf etmeden verilen ve devam ettirilebilen bir durumda olmadığına dair yeterli kanıt sağlayan zamanlar. Hâlbuki demokratik toplumlarda büyümüş olan çoğu kişi, demokratik kültür veya toplumu geliştiren ve devam ettiren kavramlar üzerine çok az düşünürler.

Yükseköğretim kurumları sık sık bu ihmalkâr tavrı yansıtmaktadır; ama onlar kaliteli demokratik toplum konusunda önemli bir sorumluluğa sahiptir. Bu, üzerinde düşünülmesi ve harekete geçilmesi gereken bir sorumluluktur. Forumda, yükseköğretim kurumlarının bu zorunlu sosyal sorumluluğu yerine getirmek için daha fazlasını hem yapabilmesi hem de yapması gerektiği konusunda genel bir fikir birliği mevcuttu.

Avrupa Konseyi'nin yükseköğretim ve demokratik kültür konulu uluslararası büyük bir forum organize etmek için ilk adımı atmış olması, hem oldukça hoş karşılanan bir teşebbüs hem de endişe etmek için bir sebeptir. Strasburg'da bulunan herkes; yükseköğretim kurumları temsilcileri, resmi merciler, öğrenci liderleri ve dünya genelindeki sivil toplum örgütlerinin geliştirmekte olan ve sürdürülebilir demokratik toplumlardaki rollerini tartışma fırsatına sahip olmalarının oldukça olumlu karşılandığını ve ayrıca farklı tecrübeleri paylaşmak için nadir ve önemli bir fırsat olduğunu ve karşılıklı öğrenmede verimli bir sürecin de içerisinde olduklarını doğrulayacaklardır. Bununla beraber, 2006'da toplumların gelecek için demokrasiyi devam ettirmelerine ve geliştirmelerine ciddi bir özen gösterilmesi gerektiği gerçeği hepimizin en önemli konularından biri olmalıdır.

Birçok sözde ileri demokratik toplumlardaki yükseköğretim kurumları için, demokratik toplumun değerlerinin zaten avcumuzun içinde olduğu algısı ortaya çıkabilir. Aslında, yükseköğretim kurumlarının çoğu, değişen işgücü piyasasının büyüyen taleplerini iyice tanıyarak, öğretim ve araştırma anlamında işlerini ve

misyonlarını hemen tanımlayabiliyorken, birkaçı hemen öncelikli işlevleri arasında demokratik kültürü ilerletmekteki rollerinden söz edebilir. Bu onların demokratik kültürü geliştirmedikleri anlamına gelmez, tersine bunu açık bir şekilde yapmıyorlar anlamı çıkar. Bu konuda düşünülmüş stratejileri ya da kurumsal politikaları nadiren vardır ve öncelikli görevleri arasında, demokratik vatandaşlık eğitimindeki sosyal rollerini belirlemede başarılı olamayabilirler.

Demokratik kültür, eğitim sürecinin içeriği kadar şekli aracılığıyla da sürekli aktarılacağı sürece, bu işlerin çok mükemmel bir normallikte işlediğini gösterir. Fakat, demokrasinin kaçınılmazlığının bize garanti edildiğini kabul edemeyiz ve eğer demokratik kültürün ve yükseköğretim kurumlarımızdaki davranışın sürdürülebilirliği ve gelişimi için yeterli çaba gösterilmezse, geleceğin toplumu için birçok endişe olacaktır.

Aslında, forumda tekrarlanan bir yorum, yükseköğretim kurumlarının çoğu kez kısa vadeli taleplere cevap veremeyecek kadar çok baskı altında oldukları ve uzun süreli gelişime olan dikkatlerinin oldukça yetersiz olduğu şeklindeydi. Orta ve Doğu Avrupa'daki yeni demokratik ülkelerdeki örnekler bu yönden oldukça aydınlatıcıdır.

Demokratik çağda, önemli bir Çek siyasi figürü olmadan önce, eski Çekoslovakya'da ileri gelen entelektüel muhalif olan Josef Jarab, kişisel tecrübelerinin, ona demokrasiden yoksun bir ülkenin hatalarını eleştirmenin ve analiz etmenin, demokratik bir ülkede politika ve uygulamalarla ilgili kararlar almaktan daha kolay olduğunu söylemişti. Demokrasiyi geliştirmek ve sürekliliğini sağlamak için yapılacak doğru şey basit bir konu değildir.

Forum, politik değişimin coşkusunu takip eden 1990'ların başlarında yeni Avrupalı uluslara Batının desteğinin, radikal ekonomik dönüşümlerin desteğiyle birleşmiş demokratik kurumların işleyişine nasıl odaklanmaya çalışıldığını tartışmıştır. Birçok Batılı ülkede gelişmesinin yüzyıllar sürdüğü demokratik yönetime karşı bir hareket, yeni kurumların gelişmesiyle ve yeni kanunların getirilmesiyle birkaç yıl içerisinde sığdırılmıştır. Çok iyi işleyen demokratik kurumlara, şeffaf seçim süreçlerine ve diğer demokratik toplumun açık bileşenlerine rağmen, gerçek bir demokratik kültürün gelişmesi için dikkat harcanması gerekmektedir.

Hayatın her aşamasına demokrasinin bütünsel bir kavram olarak işlenmesi için davranışlarda ve yaklaşımlarda köklü bir değişime ihtiyaç var. Bunun ne ithal edilmesi ne de bir gecede değiştirilmemesi mümkündür. Aslında hem resmi hem de gayri resmî eğitimin üstlenmesi gereken önemli bir rol vardır. Bununla beraber, şüphesiz ki ne ilk ne de son kez bu konuların önemi küçümsenmemelidir.

Orta Doğu'da yaşanan son zamanlardaki tecrübeler de aynı şeyleri öneriyor. Irak'taki olaylar gösteriyor ki, demokratik kültürün ve yüksek vatandaşlık sorumluluğu duygusunun gelişimini sağlamaya çalışmadan, askeri müdahale ve devamındaki ekonomik desteğin birleşimi ile demokrasinin gelişmesini ve büyümesini umut

etmek, özellikle de eğer kısa vadeli finansal yararlar ve hayat şartlarındaki iyileşmeler ülkenin sadece küçük bir kesimine sağlanıyorsa, mümkün değildir. İnsanlar ve uluslar tarihlerinden ve tecrübelerinden etkilenmektedir; böylece, aynı güzergâhta birleşiyormuş gibi görünen yollardan dolaşmamıza rağmen, farklı başlangıç noktalarından başlıyoruz ve aynı adımla ilerlemiyoruz. İnsan haklarını ve sürdürülebilir demokrasiyi de içeren fikirlerin, ilkelerin ve isteklerin genelliğini doğrularken, bunun yanı sıra kişisel ve ulusal tecrübenin gerçekliğini ve çeşitliliğini takdir etmek ve göz önünde bulundurmak önemlidir.

Eğer, değişen toplumun taleplerini karşılamak için demokrasi şekilleri yeniden oluşturulmuş ve şekillendirilmişse, bu gelişimi sağlayan veya tehdit eden faktörleri de düşünmek oldukça önemlidir. Dünyanın çok hızlı değiştiğine ve birkaç yıl öncesinden çok farklı olduğuna dair hiçbir şüphe yoktur. Endüstri çağı sonrası toplumlar git gide daha karmaşık bir hale gelmekte ve küreselleşme hayatımızın her yönünü etkilemektedir. Bunun, forumda tartışıldığı gibi oldukça olumlu faydaları olabilir. Örneğin, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki sıra dışı gelişimle ortaya çıkan eğitim fırsatları sadece hayal gücümüzle sınırlandırılmıştır.

Brenda Gourley bu teknolojilerin, zaten yükseköğretimde geniş bir katılıma sahip olmasının önemli etkilerini göz önüne sererek ve fikirlerin konuşulması ve keşfedilmesi için dünyanın her yerindeki öğrenci ve bilim adamları topluluklarına yeni fırsatlar oluşturmak İngiltere'deki Açık Üniversite'den örneklerle bu noktayı açıklamıştır.

Ancak, Amerikalı bilim kurgu yazarı William Gibson'un gözlemlediği gibi, “gelecek zaten burada; sorun dengesiz bir şekilde dağıtılmasında.” Katkıda bulunanlardan bazıları, özellikle de Goolam Mohamedbhai, sosyal eşitsizliğin neden olduğu ve gelişmekte olan dünyada yaşayanların dramatik bir şekilde karşılaştıkları eğitim engellerine dikkat çekmiştir. Teknoloji, sosyal farklılıklar arasında köprü kurmak ve eğitim fırsatlarını geniş bir alana yaymak için birçok çözüm sunarken, eğer küreselleşme tamamen ya da özellikle ekonomik bir mantıkla ilerlerse, bu yararlar geniş alanlara yayılamayacak ve aslında yeni sorunlar dizisi ortaya çıkabilecektir.

Bu aşamada, öncelikli çoğu ihtiyaçlar gelişmekte olan uluslarda karşılanamamaktadır. Bundan dolayı, insanlar için yeterli yiyecek yokken ve ilk ve orta öğretime giriş kısıtlı halde iken, gelişmekte olan ülkelerde yaşayanların çoğu öncelikli olarak demokrasi ve yükseköğretim meselelerini düşünecek durumda değildir. Aslında, *toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamak için daha fazlasını yapmazsak*, küresel toplumdaki gruplar arasındaki ilgi uzaklığının geniş olduğu ve henüz var olmayan demokratik kültürü geliştirmek için fırsatlar önermek yerine demokrasiyi hem yurt içinde hem de yurt dışında ihmal ettiğimiz durumlar oluşturabiliriz. Forumdaki kilit mesajlardan biri de demokrasinin ilgili olduğu bir mevzunun yerel ve ulusal seviyede koşulları geliştirmek olması gerektiği ile ilgiliydi; ama bu, dünyanın diğer kısımlarındaki ülkelerin ve insanların durumlarını da düşünerek ve hesaba alarak yapılmalıdır.

Demokrasinin sürdürülmesi için şartlar

Forum, hayatın genellikle birbirinden ayrı düşünülen farklı yaşam alanları arasında önemli bağlantılar yapmıştır. Sürdürülebilir kalkınma, küresel çevre ve insan hakları gibi konular, küresel çağda demokratik hayatın bütünleyici açılarıdır. Bu konuların birbiri ile olan bağlarının keşfedilmesi ve daha iyi anlaşılması gerekmektedir.

Demokrasinin esasları her ne olursa olsun, şüphesiz ki eğer başarılı olması amaçlanıyorsa, aktif ve ilgili vatandaşlara ihtiyacı vardır. Hızlı ilerleyen, medyayla yönetilen Batı toplumlarımızda, son yıllarda dikkatlerin çoğu oy kullanma faaliyetine odaklanmıştır ve parlamento seçimlerindeki azalan seçmen istatistiklerine bakıldığında, bir demokrasi krizi ortaya çıkmıştır. Oy kullanma gerçekten çok önemli olmasına rağmen, oy kullanma faaliyeti demokratik davranışın göstergelerinden sadece birisidir. Bununla beraber, Batı demokrasilerindeki yığınların çoğunun politik seçimde aday olan kişiden ziyade, televizyon programlarında boy gösteren bir adaya daha çok oy verme eğiliminde oldukları gerçeğini de unutmamak lazım.

Ayrıca, Demokratik hükümetlerin davranışları ve yaklaşımları vatandaşları da etkilemektedir. Bu durum, oy kullanma konusundaki inancın kaybolmasına neden olmaktadır. Fakat birçok kişi de, yasama üzerinde, demokratik ve açık tartışmalardan ziyade, ticaretin ve endüstrinin oluşturduğu artan lobilerin daha etkili olduğuna inanmaktadır. Bunun yanı sıra, teknoloji tarafından desteklenmiş yerel ve küresel sosyal hareketlerin artışı bireylerin politik bir şekilde hareket etmeleri için yeni yollar sağlamıştır. Sivil toplumun modern dünyaya bağlanmasında önemli bir yanı olan bu gelişmeler, geleneksel politik süreçteki katılımın azalışını tartışırken gözden kaçırılmamalıdır.

Aynı zamanda, katılımcılar, sosyal imkânların adaletli bir şekilde dağıtılmasının demokrasinin sürdürülebilirliği için kritik bir nokta olduğuna dikkat çekmiştir. Küresel seviyede, gelişmiş ve gelişmekte olan dünya arasındaki mesafenin tatmin edici bir hızla kapanmadığı ve bazı yönlerden ise hiç kapanmayacağı açıktır. Yemek ve sağlık gibi acil ve hemen çözülmesi gereken ihtiyaçlara dikkat etmek elbette çok önemli; fakat böyle insanî faaliyetler, sürdürülebilir kalkınma ve özellikle de eğitim imkânlarının genişletilmesi ve artırılması odağından sapmamalıdır. Dahası, yeryüzünün tüm kesimlerinde uzun vadeli sürdürülebilir demokratik kalkınmanın anahtarı da budur.

Forum, demokrasinin yoksulluk ve cehaletle birlikte gelişmeyeceğini ve eğer demokrasiyi geliştirmek istiyorsak, küresel seviyede sosyal eşitsizliğe dikkat çekmenin zorunlu olduğu konusunda hem fikir olmamız gerektiğinde fikir birliği etti.

Üstelik en gelişmiş demokratik ülkelerde bile, eğitim fırsatları sosyal gerçekliğin bir sonucudur. Eşit fırsatlara erişimin sadece kanunda değil, sosyal gerçeklikte de mevcut olduğu hiçbir yerde iddia edilemez. Bazı toplumlar diğerlerine göre bunu

daha iyi gerçekleştirebilir. Eşit bir şekilde, eğitim fırsatlarını geliştirmeye dikkat eden ülkelerin hem ekonomik hem de sosyal fayda sağladığına dair kanıt vardır.

Böylece, sosyal adalet ve eşit fırsatların, ekonomik gelişim ve ilerleme için mantıksal bir strateji sağladığı üzerine güçlü bir görüş ortaya çıkabilir. Ekonomik durumun ötesinde, eğer sosyal eşitsizlik ve adaletsizlik konuları düzeltilmezse, toplumların demokratik dokusunun paramparça olma riski gibi ciddi bir tehlike de vardır.

Yükseköğretimin sorumluluğu

Forum, hızlıca değişen dünyamızdaki yükseköğretimin sorumluluğunu ve rolünü araştırdı. Yükseköğretim kurumları yerel ve küresel meselelerde, rollerinin nerede başlayıp, nerede bittiğini kendilerine sormalıdır. Evrensel bilgiyle ilgilenen kurumlar olarak küresel aktörler olarak tanımlanırlar. Aynı zamanda bu kurumların ana etki ve sorumluluk alanı oldukça yerel düzeyde kalabilir. Bundan dolayı yükseköğretim kurumları, tam teçhizatlı faaliyetleri (öğretim, araştırma ve toplumsal katılım) sayesinde demokratik kültürün organik gelişimine imkân sağlamak üzere ideal bir biçimde yerlerini alırlar.

Demokrasi, sadece, uygun eğitimsel çevre oluşturulduğunda ve bu çevre sürdürüldüğünde gelişebilir. Gelişmiş demokratik toplumlarda bile, yükseköğretim sık sık katılımcılar tarafından savunulan demokratik prensiplerle buluşmada başarısız olmaktadır. Bu durum, forumda kabul edilen deklarasyonda ana hatlarıyla açıklanmıştır. Mesela yükseköğretim kurumları:

- Azınlıkların fikirlerini ifade etmek için (onların sadece ifade edilmeyecekleri, aynı zamanda dinlenecek ve dikkate alınacakları) alanlar sunuyor mu?
- Öğrenciler, bireysel öğrenme süreçlerinin faili olarak sayılıyor mu?
- Yoksa öğretmenler tarafından tasarlanan eğitim deneyiminin nesne ve alıcıları olarak mı görülüyorlar?
- Öğrencilerin birey olarak değerli görülmelerine ve onların topluma ve kurumlarının faaliyetlerine katılmalarına fırsat tanıyarak gerekli özeni gösteriyorlar mı?
- Topluluklarımızın bütün üyelerine eşit bir şekilde değer verildi ve hepsi kabullenildi mi?
- Çevre, engelli olanlar da dâhil olmak üzere, baskın bir sosyal norma uymayabilenlere uyum sağlayabilir mi?
- Değişik bireyler ve sosyal grupların ihtiyaçlarının karşılanmasında uyum sağlayabiliyor mu?
- Bütün kurumlar, aslında sosyal yükümlülüklerini yerine getirmek için nasıl değişimleri gerektiğini mi düşünür?

Eğer biz gerçekten demokrasinin sürdürülebilir geleceğinden endişeliysek, bizim

yükseköğretim kurumlarımızın bu tür soruları soruyor ve adres gösteriyor olması gereklidir.

Yükseköğretim kurumları sadece toplumsal güçleri şekillendirmede araç değildir; aynı zamanda toplumsal güçlere de bütünüyle tabidir. Üniversiteler; tıpkı demokratik değerlerin kalesi olabileceği gibi, aynı zamanda anti-demokratik güçlerin maşasına dönüşebilirler de.

Bu durum forumda, Beyaz Rusya'dan canlı bir örnek sayesinde açıkça gösterilmiştir. *Beyaz Rusya Devlet Ekonomi Üniversitesi'nde* (BSEU) öğrenci olan Tatsiana Khoma, Avrupa'daki ulusal öğrenci birliklerinin şemsiye organizasyonu olan ESIB'in yönetim kuruluna seçildikten sonra, 2005 yılında aniden komiteden çıkarılmıştır. Bu çıkarılmayla ilgili verilen resmi sebep ise ESIB toplantısı için seyahat niyetini üniversiteye bildirmemiş olmasıdır.

Beyaz Rusya Hükümeti ve BSEU için, bu durumdaki amaç, diğer demokratik olmayan rejimlerde olduğu gibi eleştirel ve özgür düşüncüyü baskı altında tutmak içindi. Ancak bu hareketleri geri tepti, çünkü uluslararası bir kampanya ile Tatsiana'nın görevine geri dönmesi için muazzam bir destek ve medya ilgisi oluşturuldu. Bu faaliyetlerini sürdürebilmeleri için gerekli olan demokratik değişime gönülden bağlı birçok kişiye hiç kuşkusuz ilham kaynağı oldu.

Tatsiana, kararlılık cesaretini ve Avrupa'daki öğrenciler adına işin peşini bırakmayan demokrasi bağlılığını sürdürmeye devam etti. Bu durumda özgür düşüncedeki baskılar henüz kısmi zafer sahibi olsalar bile, Beyaz Rusya, diğer demokratik olmayan rejimler ile birlikte, yükseköğretimi önemli bir toplumsal kontrol ve baskı aracı olarak kullanmaya devam edecektir.

Yükseköğretim kurumlarının, demokratik değerleri korumak için harekete geçmede ne zaman ve ne şekilde başarısız olabileceğini belirlemek genellikle zordur ve tehlike iş işten geçtikten sonra çözümlenebilir ve anlaşılabilir. Mesela Nazizm'in artmasında, Avrupa üniversitelerinin suçu olduğunu, 1930'larda Yahudi öğrencileri ve öğretim üyelerini korumakta başarısız oluşunu şimdi işaret etmek mümkündür.

Aynı zamanda yükseköğretim kurumlarının, Orta ve Doğu Avrupa'nın eski komünist ülkelerinin rejimlerinin sürdürülmesindeki rolü de, şimdi önemli bir tarihsel konuya dikkat çeker. Daha yakın zamanlarda eski Yugoslavya'daki bazı akademisyenler, ülkenin çatıştığı ve bölündüğü yıllara eninde sonunda katkıda bulunan milliyetçi materyalleri yazmada ve bunları desteklemede önemli bir rol oynadılar.

Şartlar, kamusal yükseköğretim kurumlarının toplumsal görevlerini yerine getirmesine izin vermediğinde, akademik değerleri korumak için elinden geleni yapan *Alternatif Akademik Eğitim Ağı'nın*, Milosevic döneminde gelişmesi gibi aksi örnekler de verilebilir. Fakat yükseköğretim kurumlarının pozitif bir güçten daha öte, negatif bir güce dönüşebileceği noktası ortadadır. Uluslararası arenada, bu günlerin zorlukları

dikkate alınır, yükseköğretim kurumları tarafından ve de onlarla ilgili birçok soru sorulmalıdır. Mesela üniversiteler için Orta Doğu'yla ilgili uygun rol nedir? Yükseköğretim kurumları, terörizmle ilgili cevapları bulmada ne rol oynamalıdır? Şüphesiz demokratik toplumda bunun gibi bir dizi soru olacaktır. Eğer demokratik toplumla iç içe olan bir üniversite için uygun bir rol oluşturulabilirse bile, bu sorular bir kenara bırakılmamalıdır.

Yükseköğretim yönetiminde demokrasi uygulaması

Vatandaşların demokratik topluma katılımlarındaki düşüş ile ilgili endişeler olmasına rağmen, demokrasi; yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası yönetimler için bir çerçeve olarak yaygın bir biçimde kabul edilir. Ancak bunun yükseköğretim yönetimine uygulanmasına nispeten az özen gösterilir. *Demokratik bir yükseköğretim kurumu nasıldır ve demokratik olmayan kurumlardan farkı nedir?* Birçoğu için ilk olarak düşünülen, kurumsal yönetimlerin yapı ve mekanizmalarıdır. Bazıları, senato ve dekan gibi çeşitli pozisyonlara gelecek kişileri seçme şansına sahip oldukları sürece, demokrasinin işleme şartlarının sağlandığını söyleyeceklerdir.

Bununla birlikte, dünyanın birçok yerinde, yükseköğretimden en çok faydalanan ve paydaş olan öğrenciler, kurumların yönetimi konusunda söz sahibi olmadığı sürece, bu yöntemlerin giderek artan bir şekilde etkisiz olduğu görülüyor. Böylelikle, öğrencilerin, yönetimde yeterli bir şekilde temsil edilmesi önemli bir konu haline gelmiştir ve bu durum en çok tartışılan “Ne yeterlidir?” sorusunu gündeme getirmiştir.

Fakat öğrenci katılımı sorunu tatmin edici bir şekilde çözülmüş olsa bile, bu demokratik bir toplumdaki bir kurumun toplum sorumluluğunu sağlamak için yeterli olacak mıdır? Yoksa diğer toplumsal temsilcilerin de kurumların yönetiminde söz sahibi olmaları mı gerekir? Bu soru, Avrupa’da (Amerika’dan çok sonra) güçlü paydaş temsilcileri olan yönetim kurullarının oluşması şeklinde bir akıma neden oldu. Kaçınılmaz olarak, bunu başka bir soru takip ediyor. “Hangi sosyal temsilciler yükseköğretim kurumlarında meşru bir paya sahip olacaklar?” İş piyasasına beceriyle donanmış ve kalifiye mezunlar sağlamak genellikle eğitim kurumunun görevidir ve yerel sanayi ve yerel iş piyasasının önde gelen figürleri ezici bir çoğunlukla kurul üyesi olarak seçilir.

Bunun gibi yapıların dikkat çeken bir yanı ise, bu işte yer alan herkesin yükseköğretim deneyiminden bireysel olarak faydalanmış olmasıdır. Fakat toplumlarımızın çoğunda, nüfusun büyük bir çoğunluğu ya da kayda değer bir kısmının hiç yükseköğretim deneyimi yoktur. Eğer halkın bu bölümü yönetim organlarında yer almazsa, aynı zamanda onların menfaatlerinin de göz ardı edileceği ihtimali yok mudur? Önemli orandaki seçmenlerin temsilcilerinin olmaması, demokratik meşruluk konusunda endişelere sebep olur ve eğer yükseköğretimde demokrasi kavramı ciddiye alınır, “*Toplumun yeterli derecede temsil edilmesi nasıl sağlanır?*” sorusunu daha merkeze almak gerekir.

Nasıl ki parlamentolar ve yasama organları için demokratik yönetim yapıları gerekli, ama demokratik toplumların büyümesi için yeterli koşul değilse, bu durum yükseköğretim kurumları için de geçerlidir. Yönetim yapıları kararlaştırılıp kabul edilse bile, kurum içindeki uygulama ve davranışın beklentileri karşılayacağına garantisizdir.

Demokratik kültür kavramı ya da demokrasiyi uygulamalı yaşamak, bu tartışmanın merkezini oluşturur. Forum, yükseköğretim kurumlarının; personel ve öğrenci profilleri açısından çeşitliliği sağlamakta başarısız olduğunu ve bu durumu değiştirmek için harekete geçmekte kayıtsız kalabileceğini ve en kötüsü, öğrencilerine karşı hem kibirli hem de ilgisiz davranışlarda bulunabileceğini ortaya koymuştur.

Açılış konuşmasını takiben Frank Rhodes, bir soruyu cevaplarırken çarpıcı bir örnek verdi. Kızının, eğitim aldığı ilki çok ünlü bir üniversite ve ikincisi ise Yüksek Lisans ve Doktora yaptığı daha az tanınan bir üniversite olan iki Amerikan yükseköğretim kurumu arasındaki farkı nasıl tanımladığını anlattı. Kızı, sosyal bilimlerdeki yükseköğretim deneyimini daha memnun edici ve üretken bulduğunu açıklayarak, orada geçirdiği zamanları “*Herkes sizin tarafınızda*” sözü ile tanımladı.

Bu durum şöyle bir soruyu gündeme getiriyor; “Eğer bir kurum öğrencilerinin tarafında değil ise ya da öğrenciler tarafından böyle algılanmıyorsa, o kurum kimin tarafındadır?”

Bu soru ayrıca, farklı sosyal çevrelerden gelen ve farklı ihtiyaçları olan öğrencilerin hepsinin yanında olmasının kurumlar için ne kadar zor olduğunu da ortaya koyuyor. Bir kurumun elemanları ne kadar aydın olursa olsun, bunun zorluk oluşturması muhtemeldir.

Geleneksel bir şekilde daha az temsil edilen öğrenci gruplarına özellikle ilgi gösterilmelidir. Bunlar; sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı öğrenciler, engelli öğrenciler, eğitime dönüş yapan yetişkinler, belirli bir etnik gruptan öğrenciler ya da bir alanda daha az temsil edilen cinsiyet grupları olabilirler. Bütün öğrenciler desteğe ihtiyaç duyabilir; ancak yeterli bir şekilde temsil edilmeyen öğrenci gruplarının diğerlerinden daha fazla desteğe ihtiyacı vardır.

Yükseköğretim için fırsatları çoğaltmanın bu yanını düşünerek, katılımcılara, tüm kurum ve ülkelerde çok daha fazla şey yapmak gerektiği hatırlatıldı. Yükseköğretim için fırsatların eşit dağıtılmadığı konusunda çok açık kanıtlar var. Bu, yükseköğretimin sadece tüm devrelere giriş için değil, ayrıca çalışmaların başarılı bir şekilde tamamlanması, iş piyasasına giriş ve akademik kariyeri ilerletmek alanlarında da görülür. Yetenek, giriş için bir temel olarak düşünülse de, gerçek bu idealin beklendiği gibi olmasını engeller.

Bu sorunların üzerine eğilmek, yükseköğretim alanının da ötesine geçecek ve sosyal politikanın önemli bir ögesi olacak büyük bir toplumsal ilgi gerektirecektir. Yine de

bütün yükseköğretim kurumları, tam bir sosyal politika gündemi çerçevesinde bu konuların üzerine eğilmek için önemli sorumluluklara sahiptir.

Bir değişim gündemi

Katılımcılar, tüm bunların süregelen ve sona ermeyen konular olmasına rağmen, Strazburg'da önemli bir adım atıldığı düşüncesiyle ve güçlü bir ortak taahhüt duygusu ile forumdan ayrıldı. Forumda gayet açık ve anlaşılır bir deklarasyon kabul edildi. Bu belge çerçevesindeki tartışmalar, katılımcıların forumdan hem anlamlı sonuçlar çıkarılması hem de bunu takip eden önemli adımlar atılması yönündeki niyetini gösterdi.

Aslında bu deklarasyon, bir olayın sonunu değil, dünya çapında yükseköğretim kurumlarından gelen ve bir takım değer ve ortak ilkeler tarafından desteklenen bir faaliyet sürecinin başlatılması yönünde çağrıya işaret ediyor. Kurumlar için ortak bir kaynak şeklinde geliştirilecek ve yükseköğretim kurumlarına, sürdürülebilir bir demokratik kültürün yararına olacak girişim ve uygulamaları sergilemesi için alan sağlayacak bu taahhüt web sitesine eklenmiştir. Bu web sitesinin, *10 Aralık Uluslararası İnsan Hakları Günü*'nde ya da buna yakın bir tarihte detaylı bir tanıtımı yapılacaktır.

Yükseköğretim kurumlarının, işleri aracılığıyla sosyal adaleti sağlama sorumlulukları olduğu konusunda güçlü bir ortak kanı vardı. Yükseköğretim kurumları, toplumun bütün problemlerini omuzlamak durumunda kalmamalıyken, demokrasiyi ciddi bir şekilde geliştirme sorumluluğuna sahip olabilmeli ve olmalıydılar. Bu, yükseköğretimde demokrasi, sosyal adalet ve insan hakları değerlerini yapmacık ve sözde destekleme şeklinde olmamalıdır; aksine, enine boyuna düşünülmesi ve ona göre hareket edilmesi gereken bir ana ilke olmalıdır ve böylece yükseköğretim üzerinde her yönden bir etkiye sahip olur.

Forumda, bu sürece, oturduğumuz yerden demokrasinin kendi yolunu bulmasını bekleyerek yardımcı olamayacağımız sonucuna varıldı. Aksine, yükseköğretimde görevli, sorumluluk sahibi ve duyarlı iletişim aktörleri olarak birlikte çalışma sorumluluğuna sahibiz. *Bireysel hareketler, yükseköğretimde sınırlı bir etkiye sahip olabilir; fakat her birimizin sadece günümüz nesline değil, faaliyetlerimizle hazırlayacağımız gelecek nesillere karşı da bir sorumluluğu vardır.*

Bu yüzden bizim katkılarımız büyük önem taşımaktadır. Bunun anlamı, eğer çeşitli deneyimlerimizi bir araya getirme şansını yakalarsak gelecekte daha önemli olacaktır. Bu da Yükseköğretim Forumu'ndaki katılımcıların bildiriye kabul ettikleri anlayıştır ve bu bildiri, ana ilke ve değerleri ileri taşıyarak demokratik kültürü geliştiren ve demokrasiyi koruma altına alan yükseköğretimin sorumluluğunu onaylamaktadır.

Yükseköğretimin nasıl gelişeceği sorusu, içinde yaşadığımız toplumun gelişiminde

nasıl bir öngörümüz olduğu konusundan ayrı düşünülemez. Bu yüzden bu süreç, sıfırdan başlamaz ve belirli bir noktada sona ermez. Onun yerine, yükseköğretimi geliştirmek için demokratik toplumun ana destekçisi olarak, sürekli bir enerji ve taahhüt gerektirecektir.

Demokratik kültüre olan bu taahhüt, birlikte oluşturduğumuz *Avrupa Yükseköğretim Alanı*'nın da ana yönlerinden birisi ve onun dünyanın diğer bölgeleriyle olan etkileşiminin önemli bir parçası olmalıdır. Bu forum, küresel diyalogu başlatmada, ileri taşımada ve sadece yaygın sorunlar değil, ortak zeminde üzerine inşa edilecek birçok alanı da tespit etmekte önemli bir rol oynamıştır.

Deklarasyon

Demokratik bir toplum için yükseköğretimin sorumlulukları: Vatandaşlık, insan hakları ve sürdürülebilirlik

Bağlam ve zorlu sınav

Demokrasi konuları, toplumlarımızın politik tartışmalarını tanımlar ve sürdürülebilir gelişimlerini destekler. Yükseköğretim kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, öğrenciler, öğretim üyeleri ve dünyanın çeşitli bölgelerinden ilgili diğer kesimler olarak, biz, insancıl ve adil toplumların büyüüp geliştikleri toplumsal tartışmalarda demokrasi odaklı çalışmayı memnuniyetle karşılıyoruz.

Fakat demokratik toplumların ve fikirlerin küresel olarak yayılması ile birlikte bir güven krizi de devam etmektedir. Demokrasi uygulamaları yerine, söylemlerine giderek artan bir vurgu, politikada ve sivil etkinliklerde düşük oranda ve giderek azalan katılım seviyeleri, sosyal kurumlar ve kamu otoritesine karşı azalan güven ve öğrenci katılımındaki düşüş; çok kültürlü ve çeşitli toplumların demokratik gelecekleri konusunda bir kaygı oluşturmaktadır. Yükseköğretim liderleri olarak, bu sorunlara karşı kayıtsız kalamayız.

Eğitim ve okullaşma, toplumların demokratik gelişimlerini şekillendirmek için belirleyici güçlerdir. Bu yüzden, Mayıs 2005'teki *Üçüncü Varşova Zirvesi*'nde Avrupa Konseyi Devlet Başkanları tarafından kabul edilen faaliyet planında ve aynı zamanda Konsey'in 50'inci yıl dönümünde (Mayıs 1999) kabul edilen deklarasyonda, demokratik kültür için eğitimin rolü vurgulanmıştır. 1999'daki bildiri, demokratik gelişimde eğitim merkeziyetini beyan etmiştir: "*Bütün eğitimsel, kültürel ve gençlik politika ve uygulamalarının temelini oluşturan vatandaşların tüm sorumlulukları ve haklarına dayalı demokratik vatandaşlık için eğitim sağlamak.*" Bu taahhüt, Konsey'in 2005'teki *Eğitim Yoluyla Vatandaşlık Yılı*'nda tekrar teyit edilmiştir.

Vatandaşların eğitimi amacıyla yayınlanmış Yükseköğretim Sivil Sorumluluğu Başkanlar Bildirgesi'nde imzası bulunan Amerika'daki 536 yüksekokul ve üniversite rektörü tarafından tanındığı üzere, üniversiteler, toplumların demokratik gelişimi için stratejik kurumlardır.

Vatandaşlık, insan hakları ve sürdürülebilirlik

Demokrasi; ancak demokratik değerleri, bilgi edinmeyi ve harekete geçmeyi, etik yargıları, analitik yeterlilik ve becerileri kapsayan güçlü destekleyici kurumlar, yasalar ve yaygın demokratik kültür ile gelişebilir. Demokrasi, insanoğlu ve yaşadığımız çevrenin sürdürülebilir bir refah içinde olma kaygısını da kapsar. İnsan haklarına karşı

farkındalık ve insan deneyimlerinin kültürel çeşitliliğine karşı açıklık ve başkalarının görüşlerini yeteri kadar önemsemeyi içerir.

Yeryüzü kaynaklarının kullanımı, sürdürülebilir kalkınma ve gezegenimizdeki hayatın geleceği ile ilgili konuları gündeme getirir. Çevresel konulara karşı toplumsal ve siyasal farkındalık ve bunların ekonomik kalkınma için önemi giderek artsa bile yetersiz kalıyor. Demokratik kültür; sürdürülebilir kalkınma ile ekonomik ve kalkınma meselelerine bir geçiş yoluyla; sosyal bütünlük ve uygulanabilir toplumlar için de önkoşul olarak birbirine bağlanır. Eğitim, sürdürülebilir kalkınma için gerekli bir şarttır.

Yükseköğretim taahhüdü

Eğitim liderleri ve karar vericiler olarak, demokratik uygulamalar ve ilkelere olan taahhüdümüzü beyan ediyoruz. Yükseköğretimin demokratik kültürü ileri götürmedeki rolüne olan inancımız ve bunun gerçek olması için gereken beceriler, değerler ve tutumları geliştirmek ve yenilemek için gelecek nesilleri eğitime sorumluluğumuza olan inancımızı ifade ediyoruz. Akademik ve akademik olmayan personelin yanı sıra, öğrencilerin de bu çabaya gösterecekleri katkının gerekli olduğunun farkındayız.

Ayrıca, bu karmaşık çevresel, ekonomik ve toplumsal konuların sadece yerel, ulusal ve küresel düzeyde çözülebileceğine inanıyoruz. Bu da, eğer vatandaşlar temel demokrasi değerleri ve bu zorlayıcı durumların ilişkileriyle ilgili bilgi ve anlayışı bir araya getirebilirlerse gerçekleşir.

Biz ayrıca, vatandaşların bireysel çıkarların ötesine giden sürdürülebilir kamu politikalarına ve faaliyetlerine olan bağlılıklarını geliştirmek için yükseköğretimin sorumluluğuna inanıyoruz.

Yükseköğretimde ve geniş anlamıyla toplumdaki şu ilkeleri ileriye götürerek ve destekleyerek, demokrasiyi koruma ve demokratik kültürü teşvik etme sorumluluğumuzu kabul ediyoruz.

- Demokratik ve açıklanabilir yapılar, süreçler ve uygulamalar,
- Aktif demokratik vatandaşlık,
- İnsan hakları, karşılıklı saygı ve sosyal adalet,
- Çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik,
- Diyalog ve çatışmaların barışçıl çözülmesi.

Faaliyet çağrısı

Saygın kurum ve kuruluşlarımızın bu bildiri hakkında bir tartışmayı ortaya atma, uygun yönetim organlarınca onaylatma, akademik, idari ve teknik personel, öğrenciler

ve ilgili diğer kitleleri teşvik eden program, politika ve uygulamalar için aşağıdaki çalışmalarda bulunmak amacıyla söz veriyoruz:

- Eğitilmiş vatandaşlar olarak, toplumlarını, demokrasi değerlerini, insan hakları ve sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirliği geliştirme sorumluluklarının farkında olmak,
- Bu ilkeleri uygulamaya koymak için sadece ulusal ve küresel değil, aynı zamanda yerel toplumlar içinde de harekete geçmek,
- Müfredatta ve kurumsal hayatın her yönünde demokrasi için eğitimi desteklemek,
- *Üniversite ve yüksekokulların geleceği için sorumluluk almak.*

Bu ortak taahhütleri ön plana çıkarmak için, kurum ve kuruluşlarımızda olduğu kadar, bir parçası olduğumuz toplumlarda onlarla beraber etkinlikler organize etmek için fırsatlar arayacağız. Kurum ve kuruluşların, yıl boyunca etkinliklerini ileriye götürecek ve ön plana çıkarabilecek bir web sitesi oluşturmak için Avrupa Konseyi'ne başvuruyoruz ve Uluslararası İnsan Hakları Günü ve aynı zamanda Nobel Ödüllerinin de açıklandığı gün olan 10 Aralıkta veya yakın tarihte çabalarımızın halka duyurulmasını teklif ediyoruz.

Demokrasi, vatandaşlık, insan hakları ve sürdürülebilirlik ilkelerine bağlı, bütün yükseköğretim liderleri ve karar mercilerine, girişimlerimizde bize katılmaları için çağrıda bulunuyoruz.

Katkı Yapanların Kısa Biyografileri

Ira Harkavy

Ira Harkavy, Pennsylvania Üniversitesi *the Center for Community Partnerships* (Topluluk Ortaklıkları Merkezi) Başkan Yardımcısı ve Kurucu Müdürüdür. Tarihi olarak kent çalışmaları, Afrika araştırmaları, şehir ve bölge planlamacılığı bölümlerinde ders vermektedir. *Universities and Community Schools* icra editörüdür. Başta *Ulusal Bilim Vakfı, Sosyal, Davranışsal ve Ekonomik Bilimler (SBE) Danışma Komisyonu* da dahil olmak üzere birçok uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel kurulun üyesidir. Ayrıca *Yüksek Öğrenim, Toplumsal Sorumluluk ve Demokrasi Üzerine Uluslararası Konsorsiyum* ABD eş başkanı ve *Toplum Okulları Koalisyonu* başkanıdır.

2005 yılında Avustralya’da Fulbright Kıdemli Uzmanı olarak görev yaptı. Lee Benson ve John Puckett’in birlikte yazdıkları *Dewey’s Dream: Universities and Democracies in an Age of Education Reform (Dewey’nin Rüyası: Eğitim Reformu Çağındaki Üniversite ve Demokrasiler)* kitabı Temple University Press tarafından 2007’de yayınlandı.

Josef Huber

Josef Huber, şu anda kültürlerarası eğitim alanında faaliyette bulunduğu Avrupa Konseyi Eğitim Müdürlüğünde çalışıyor.

Temmuz 2006’ya kadar Avrupa Konseyi’nin Yüksek Öğrenim ve Araştırma Bölümünde çalıştı. Yüksek öğrenim yönetişimi (2005) ve demokratik bir kültür için yüksek öğretimin sorumluluğu (2006) projelerinin sorumluluğunu üstlendi.

1998’den 2004’e kadar, Avrupa Konseyi’nin genişletilmiş kısmi bir anlaşması olan Avrupa Modern Diller Merkezi’nin Yürütme Sekreteri ve Program Başkanı olarak merkezin faaliyetleri, araştırma ve geliştirme projeleri ve yayın serilerinden sorumluydu. Dil öğrenimi ve öğretimi, kültürlerarası iletişim ve dil eğitimi politikalarından sorumlu olarak çalıştı.

1992 ve 1998 yılları arasında Avusturya Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen dil eğitimi politikası geliştirme programında görev aldı. Bundan önce de Avusturya’da ve yurtdışındaki üniversitelerde dil öğretmeni olarak görev aldı.

Sjur Bergan (Seri Editörü)

Sjur Bergan, Avrupa Konseyi Yüksek Öğrenim ve Tarih Öğretimi Bölümü Başkanı, Yüksek Öğretim ve Araştırma Yönlendirme Komitesinin Sekreteri ve Bolonya Takip Grubu ve Kurulunun bir üyesidir.

Avrupa'daki yüksek öğrenim politikaları konusundaki tartışmalara sık sık katkı yapar. Nuria Sanz ile birlikte *The heritage of European universities* (2002) editörlüğünü yaptı. Ayrıca *Recognition issues in the Bologna process* (2003), *The university as Res Publico: Higher education governance, student participation and the university as a site of citizenship* (2004) ve Luc Weber'le birlikte *The public responsibility for higher education and research* (2005) editörlüğünü yaptı.

Martin J. Blank

Martin J. Blank, Eğitim Liderliği Enstitüsünde Topluluk Okulları Koalisyonu Direktörüdür. Eğitim, aile desteği, gençlik gelişimi, erken çocukluk, toplum gelişimi, hükümet ve hayırseverlik alanlarında topluluk okulu üzerinde paylaşılan bir vizyonun arkasında 160 kuruluş ve ağ arasındaki bir ittifakı yönetir. İnsan ve topluluk gelişimiyle ilgili çeşitli disiplinlerde eklettik bir geçmişe sahiptir.

Bazı yayınları:

- *Making the Difference: Research and Practice in Community Schools;*
- *Growing Community Schools: the Role of Cross-boundary Leadership;*
- *Together We Can: a Guide for Crafting a Pro-family System of Education and Human Services;*
- *Education and Community Building: Connecting Two Worlds.*

Marty, Washington DC'de, bir eğitim reformu ortaklığı olan D.C. VOICE'ın Başkanıdır.

1965 Columbia Üniversitesinden edebiyat diploması aldı ve Georgetown Üniversitesi Hukuk Merkezinden hukuk derecesine sahiptir. Missouri Bootheel'de bir VISTA gönüllüsüydü.

Robert A. Corrigan

Robert A. Corrigan, Eylül 1988'den beri San Francisco Devlet Üniversitesinin 12. Rektörü olarak görevini sürdürüyor. Daha önce Boston'daki Massachusetts Üniversitesinin şansölyesi olarak dokuz yıl görev yaptı. Her iki üniversitede de toplum-üniversite iş birliğini sağlayarak ve toplumsal konularda üniversite uzmanlığından yararlanma konusunda başarılı bir örnek uyguladı.

Dr. Corrigan, şu anki ulusal faaliyetleri arasında Amerikan Yüksekokulları ve Üniversiteler Birliği (AAC&U) Yönetim Kurulu Başkanlığı ve Amerikan Eğitim Konseyi (ACE) Hayat Boyu Öğrenim Komisyonunun başkanlığı sayılabilir. Daha önce Campus Compact başkanlığı yapan Dr. Corrigan, şimdilerde aynı kurumun Ulusal Danışma Konseyi üyesidir. Ulusal Kanser Enstitüsünün Kapsamlı Azınlık

Biyomedikal Şubesi Görev Gücü üyesidir ve risk altındaki okul öncesi öğrencileri ilkokullar için hazırlamaya yardımcı olan Jumpstart Yönetim Kurulu üyesidir.

Dr. Bill Clinton ricası ile üniversite rektörlerinin America Reads Challenge ve America Counts Initiative girişimlerinin başkanlığını yaptı. Dr. Corrigan, San Francisco Körfezi Bölgesi, San Francisco Ticaret Odası yönetim kurulu üyesidir. Aynı zamanda San Francisco Belediye Başkanının Biyoteknoloji Danışma Konseyi ile Çocuklar, Gençler ve Aileler Politika Konseyinde de görev yapıyor. San Francisco Ekonomik Kalkınma Şirketi, California Tarih Kurumu Yönetim Kurulu ve San Francisco Özel Sanayi Konseyi eski bir üyesidir.

David Crosier

2001’de EUA’ya katılan David Crosier, çeşitli projeler üzerinde çalışıyor. Avrupa Yüksek Öğretim ve Araştırma Alanlarının kıtada nasıl geliştirildiğine ilişkin güvenilir bilgi toplamak için tasarlanan Eğilimler Projesinden sorumludur.

Bologna Sürecinde, özellikle de Ortak Ustaların programları konusunda uzmandır. EUA’nın Güneydoğu Avrupa’daki faaliyetlerine de etkin olarak katıldı. Program Geliştirme Direktörü olarak David Crosier, EUA’nın politika gelişimine özellikle dikkat çekmektedir.

EUA’ya taşınmadan önce David Crosier, Avrupa Konseyi’nin bölgedeki eğitim programlarını koordine ederek çatışma sonrası Yugoslav ülkelerindeki eğitim programlarından esasen sorumlu olduğu Avrupa Konseyi eğitim bölümünde altı yıl çalışarak geçti.

Edebiyat mezunu olan David Crosier, İsviçre’de sosyolojiye devam etmeden önce Yunanistan ve İtalya’da İngilizce öğretmenini olarak çalıştı. Ayrıca, Kuzey Londra Üniversitesinde (şimdi Londra Metropolitan Üniversitesinde) eğitim araştırmacısı olarak değerli bir deneyim kazanmış ve Avrupa Erişim Ağı’nı geliştirmesine yardımcı olmuştur.

Terry Davis

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri olan Terry Davis, Avrupa’da önemli bir siyasi figürdür. 2004’te 45 üye devlet tarafından bu göreve seçilmesi, Parlamentoda geçirdiği 28 yıllık hizmetin doruk noktasını oluşturdu. 1993’den 2004’e kadar Avrupa Konseyi ve Batı Avrupa Birliği komitelerine Birleşik Krallık delegasyonlarının önde gelen üyesi olarak demokrasiyi genişletmek ve hukukun üstünlüğünü teşvik etmek için insan haklarını korumaya çalıştı.

Avrupa Konseyindeki hizmetleri dikkate alınarak 1999 yılında Majestelerinin Özel

Konseyine üye olarak atandı. Terry; sağlık, sanayi ve ekonomik ilişkiler alanında öncü bir muhalefet sözcüsü olarak, Bromsgrove ve daha sonra Birmingham Hodge Hill’de seçmenlerinin hakları için savaşan ve sıkı çalışan bir milletvekili olarak tanındı.

UCL’deki hukuk çalışmaları ve Michigan Üniversitesindeki işletme yönetimi eğitimine ek olarak 13 yıldır sanayii sektöründe üst düzey yönetici tecrübesi ile Kamu Hesapları Komitesinin seçkin bir üyesidir. 1959-60’da Öğrenci Birliği Başkanı olarak atanan Terry, 1960’da UCL Liderlik Değişim Bursu ile Amerika’ya gitti.

Brenda Gourley

Prof. Brenda Gourley, Birleşik Krallık’taki Açık Üniversitenin Rektör Yardımcısıdır. Prof. Gourley, muhasebe ve finans profesörü olarak, Açık Üniversite ile birlikte küresel toplumdaki artan eşitsizliklerin üstesinden gelmek için eğitimi bir araç olarak kullanarak sosyal bir adalet gündemi oluşturma inancını paylaşıyor. Daha önce Güney Afrika’daki Natal Üniversitesi Rektör Yardımcısıydı.

Thomas Hammarberg

Thomas Hammarberg, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseridir. Altı yıllık görev süresine Nisan 2006’da başladı. Eskiden İsveç Olof Palme Uluslararası Merkezi Genel Sekreteriydi. Diğer bazı görevleri: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliğinde Avrupa, Orta Asya ve Kafkaslar için Bölgesel Danışman ve Çok Taraflı Orta Doğu barış süreci için İsveç Temsilcisi.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Çocuk Özel Oturumunda İsveç Başbakanın özel temsilcisi ile Uluslararası İnsan Hakları Politikası Konseyi Başkanlığını yaptı. Daha önce Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin Kamboçya’daki İnsan Hakları Özel Temsilciliğini, Uluslararası Af Örgütü Genel Sekreterliğini ve İsveç Save Children’ın (Çocukları Kurtar) Genel Sekreterliğini yaptı. Ayrıca günlük *Expressen* Gazetesinin yabancı editörlüğünü yaptı; İsveç Radyosunun diplomatik muhabiri ve öğretmen olarak çalıştı.

Marvalene Hughes

Dr. Marvalene Hughes, 1869’da kurulan tarihi olarak siyahi olan ve kapsamlı fen-edebiyat eğitimi veren New Orleans Dillard Üniversitesi dokuzuncu ve ilk kadın rektördür.

Dr. Hughes, 1 Temmuz 2005’te Dillard rektörü olarak görevine başladı. Amerika’nın en yıkıcı doğal afeti olan Katrina Kasırgasının etkisi ve sonuçları için sarsılmaz bir azimle çalışması ile dikkatleri çekti.

400 milyon \$ yardım toplayarak, sel, yangın ve rüzgârın sebep olduğu hasarları gidermek için kampüsü yeniden inşa etmiştir. Dr. Hughes, Hilton Riverside Otelinde üniversite yönetiminin rutin işlevlerini sürdürürken, 55 dönümlük kampüsün master planlarının yapılması ve yeniden inşasına bizzat nezaret ediyor. Dr. Hughes, 2005 yılında Amerikan yükseköğretimdeki en başarılı ve etkin on siyahi kadınından birisi olarak seçildi.

Dr. Hughes, birçok araştırmaya projesini yürüttü ve bilimsel makale, kitap ve kitap bölümleri yazdı. Ağustos 2006'da Pekin'de yapılan Uluslararası Kadın Rektörler Konferansına davetli ana konuşmacı olarak katıldı. 2006 yılında, çeşitlilikle ilgili AASCU / NASULG milli belgenin ortak yazarlarından birisi olarak görev yaptı. Tuskegee Üniversitesi, New York Üniversitesi ve Columbia Üniversitesinde çalıştıktan sonra, Florida State University'den Kamu Yönetimi ve Danışmanlık üzerine olan doktorasını tamamladı.

Josef Jafab

Josef Jafab (Kravare, Çekoslovakya, 1937 doğumlu) Palacky Üniversitesi, (Olomouc) İngiliz ve Amerikan Edebiyatı Profesörü ve Karşılaştırmalı Kültürel Araştırmalar Merkezi Direktörüdür.

Kültürel çoğulculuk, Afrika-Amerikan edebiyatı, kültürü, çağdaş şiir ve roman üzerine denemeler ve yüksek öğretim sorunları üzerine makaleler yazdı; birçok kitap editörlüğü yaptı. Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da dersler verdi. Çek Aydınlar Topluluğunun kurucu üyesi, Çek Fulbright Komitesinin ilk başkanı ve Çek ve Slovak Amerikan Çalışmaları Derneği Başkanı; 2000-2004 yılları arasında Avrupa Amerikan Çalışmaları Derneğinin başkanlığını yürüttü.

1989 yılında yapılan “kadife devrimi” sonrası; Çekoslovakya'da özgür olarak seçilmiş ilk üniversite yöneticisi oldu ve yedi yıl boyunca Palacky Üniversitesi Rektörü olarak görev yaptı. Bu dönüşüm döneminde üniversitede yaptığı reform çalışmalarından dolayı kendisine 1996 yılında Hannah Arendt Ödülü verildi.

1977-1999 yılları arasında Budapeşte ve Varşova'daki Orta Avrupa Üniversitesinin Rektör ve Başkanlığını yaptı. Çek Parlamentosu Senatosuna bağımsız olarak seçildi. Uluslararası İlişkiler, Savunma ve Güvenlik Komitesine başkanlık yaptı. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinde Kültür ve Eğitim Komisyonu Başkan Yardımcılığı görevini üstlendi ve Medya Alt Komitesine başkanlık etti.

On yıl boyunca, Avrupa Bilim Vakfında Çek Beşerî Bilimlerini temsil etti ve Bologna Magna Carta Universitatum Gözlemevi üyesidir. Durham, İngiltere, Moravian College, Bethlehem ve Mount Mercy College, Cedar Rapids, ABD'den fahri doktoralar aldı ve Woodrow Wilson Freedom Ödülünün ilk Çek alıcısı oldu. American Council of Learned Societies, Harvard Üniversitesi DuBois Institute for African-American

Research, British Council ve the Salzburg Seminar of American Studies burs aldı. Çek Yazarlar Topluluğu ve PEN Kulübü üyesidir.

Tatsiana Khoma

Beyaz Rusya'dan bir öğrenci aktivisti olan Tatsiana Khoma, 2006 yılında ESIB İcra Komitesi üyesi oldu. Belarus Devlet Ekonomi Üniversitesinde ekonomi okudu ve ESIB komitesine atandıktan on gün sonra Kasım 2005'te üniversiteden atıldı. Beyaz Rusya'daki yeraltı öğrenci organizasyonu olan Belarus Öğrenci Birliği Yönetim Kurulu üyesi ve Uluslararası Görevlisidir.

Gabriele Mazza

İtalya ve ABD'de sosyoloji ve sosyal psikoloji tahsil eden Gabriel Mazza, kısa bir süre öğretmen ve danışman olarak çalıştıktan sonra Strasburg'daki Avrupa Konseyinde çalışmaya başladı.

Daha önceki bazı görevleri: Gençlik Bakanları Konferansı Sekreteri, Avrupa Gençlik Merkezi Direktörü, Kültürel İşlerden Sorumlu Bakanlar Konferansı Sekreteri, Kültür Politikası ve Eylem Departmanı Başkanı ve Yüksek Öğretim ve Araştırma Dairesi Başkanı.

Ana çalışma alanları: Vatandaşlık ve insan hakları eğitimi, tarih öğretimi, yaşam boyu öğrenme, yetişkin eğitimi, eğitim teknolojileri, kültürel haklar, Roman çocukların eğitimi, yeni demokrasilerde yüksek öğretimin sosyal bilimler müfredatı, kültürlerarası çalışmalarda din, kültürel dinamikleri ve bölgesel kalkınma, milli kültür politikaları, eğitim, kültür ve yeni teknolojiler, dil ve bilgisayarlı dil içinde sanat alanında yüksek öğrenim.

Avrupa çapında kültürel ağların oluşturulması ve ayrıntılı gelişiminde UNESCO ile işbirliği içinde Kültür Politikası Araştırmacıları Avrupa Ağı (CIRCLE) ve Kültür Politikaları (KÜLTÜR LİNK) hakkında Araştırmacılar Dünya Çapında Ağına katkı yaptı.

1996 yılında Doğu Slovenya'nın Birleşmiş Milletler geçiş yönetimine katıldı ve eğitim ve kültür bakımından bu bölgenin Sırp'lardan Hırvat yönetimine barışçıl yeniden kazandırılması çalışmalarına katıldı.

Bugün ise Okul, Okul Dışı ve Yüksek Öğrenim bölümünün Müdürüdür. Dahası 46 ülkede Avrupa Konseyi'nin eğitim misyonunu koordine ediyor. Çalışmaları danışmanlık, politika oluşturma ve eğitim kurumlarını güçlendirmeyi kapsıyor.

Bosna-Hersek'te, eğitim sisteminin yeniden yapılandırılmasında liderlik yaptı.

Sırp, Hırvat ve Boşnakların, kültürel haklar, üniversite reformu, ilkokul ve ortaokul müfredat reformu, öğretmen eğitimi gibi konularda yapılan siyasi anlaşmalarda etkin olarak çalıştı.

Caryn McTighe Musil

Caryn McTighe Musil, Amerikan Üniversiteler Derneğinin (AAC & U), Çeşitlilik, Eşitlik ve Global Girişimlerden sorumlu kıdemli başkan yardımcısıdır. Müfredat dönüşümü, öğretim üyelerinin gelişimi, vatandaş katılımı, çeşitlilik ve kadın konularında özel uzmanlığa sahiptir. Dr. Musil, AAC & U'nin 2003 yılında Kampüs Compact ile ortaklaşa başlattığı Liberal Eğitim ve Sivil Katılımı koordine etti.

Dr. Musil'in vatandaşlık konusundaki uzmanlığı, İngilizce ve kadın çalışmaları üzerine daha önce yaptığı uzun vadeli öğretim ve idari geçmişi, daha sonra çeşitlilik konularındaki geniş kapsamlı çalışmalarından kaynaklanıyor.

Dr. Musil, 130 kurum ve 500 öğretim üyesi ve yöneticiyi kapsıyan üç nesil öğretim üyeleri ve müfredat geliştirme girişiminin yöneticiliğini yaptı. Dr. Musil, özellikle 21. yüzyıldaki liberal bir eğitimin üç güçlü ve çakışan eğitim reform hareketlerini sivil toplum, çeşitlilik ve küresel öğrenme ile ilişkilendirmekle ilgileniyor.

Dr. Musil lisans eğitimini Duke Üniversitesinden İngilizce'de yaptı. Master ve doktorasını ise Northwestern Üniversitesinde yaptı.

Wayne Meisel

Wayne Meisel, Bonner Burs Programı aracılığıyla, ABD'nin güney doğusundaki ve ABD'nin batısındaki 25 okulda düşük gelirli öğrencilere yönelik burslar sağlayan Corella ve Bertram F. Bonner Vakfının Başkanıdır. Buna karşılık, Bonner Bursiyerleri, akademik yıl boyunca haftada ortalama on saat toplumsal projelerde/kurumlarda gönüllü olarak hizmet gerçekleştirmekle yükümlüdürler ve bu çalışma okulun yıllık hizmet şartını yerine getirmek için toplam 280 saatten az olmamalıdır.

Meisel, Harvard Üniversitesi Kamu Yönetimi mezunudur. John Harvard Scholar ve John Finley Seyahat Akademisi ödülünü en başarılı öğrenci olarak aldı.

Uluslararası olarak tanınan Campus Outreach Opportunity League'in (COOL) kurucusu olarak, Meisel, öğrencilere ve mezunlara akranlarını başkalarına hizmet etmek ve meydan okumak için yol göstermek, müspet anlamda değişimi sağlamak için bir platform oluşturdu.

Aktif çalışmaları ve liderliği için Tennessee, Chattanooga'daki Lyndhurst Vakfı tarafından verilen Lyndhurst Kariyer Ödülü sahibi oldu.

Meisel, Bağımsız Sektörün Ulusal Yönetim Kurullarında, COOL'da ve öğrenme güçlükleri bulunan gençler için ulusal olarak beğenilen bir okul olan New Grange School'da görev yaptı. Ayrıca, Başkanlık Ulusal ve Toplum Hizmeti Komisyonunun kurucu kurul üyesiydi.

Meisel, iki kitap yazarıdır: *Building a Movement: Students in Community Service* ve *On Your Mark, Go! Get Set: From Student Ideas to Campus Action*. Ayrıca iki alıntılar kitabının da editörlüğünü yaptı: *Men about Men* ve *Light One Candle*.

Goolam Mohamedbhai

Profesör Goolam Mohamedbhai, 1995-2005 yılları arasında Mauritius Üniversitesinden sorumlu rektör yardımcısı olarak göreve başladı. İngiltere, Manchester Üniversitesinden İnşaat Mühendisliği alanında lisans ve doktora derecelerini aldı ve üniversitede doktora sonrası araştırmalar yaptı. California, Berkeley'de Fulbright-Hays ödülüne layık görüldü.

Uluslararası Üniversiteler Birliği Başkanındır. Ayrıca, *Commonwealth Üniversiteleri Birliği* (2003-04), Hint Okyanusu Sınırındaki Üniversite Hareketliliği (2001-04) ve Hint Okyanusu Üniversitesi (1998-2005) gibi çeşitli üniversite derneklerinin başkanlığını da yapmaktadır. Şu anda, UNESCO'nun *Yüksek Öğretim, Araştırma ve Bilgi Üzerine Küresel Forumu Afrika Bölgesel Bilimsel Komitesinin* başkanlığını yürütüyor.

Lars Lynge-Nielsen

1979'da Kopenhag Üniversitesinde Psikoloji adayı olan Lars Lynge-Nielsen, çeşitli kolejlerde öğretim görevlisi olarak ve Danimarka Eğitim Bakanlığında danışman olarak görev yapmaya başladı. Daha sonra Danimarka ve UNHCR'in (Bosna Hersek ve Hırvatistan) Mülteci Konseyi Ofis Başkanlığına getirildi.

1995 yılından bu yana Eğitim ve Sosyal Eğitim Yüksekokulu Rektörü ve 1997 yılından bu yana da Rektörler Uluslararası Komitesi Başkanı olarak görev yapmaktadır. 2002 yılından bu yana Danimarka için EURASHE İcra Komitesi üyesidir. 2004 yılında Lefkoşa'da Başkan Yardımcısı olarak seçildi. 2006'da Dubrovnik'te bu göreve yeniden seçildi. 2006'nın ortalarından beri EURASHE'nin Başkanlık görevini sürdürüyor.

David Pollick

Dr. G. David Pollick, 1996 yılından beri Pennsylvania Annville'deki Lebanon Valley College'ın rektörlük görevini sürdürdü. Temmuz 2004'te the United Methodist

Church'e bağlı dört yıllık özel bir liberal sanat kurumu olan Birmingham-Southern College'e 12. Rektör olarak atandı.

Lisansını San Diego Üniversitesi'nden Felsefe alanında, Yüksek Lisansı ve Doktora derecesini yine felsefede Ottawa'daki St. Paul Üniversitesi'nde yaptı.

Pollick, aynı zamanda Chicago Sanat Enstitüsü eş-Başkanı ve Chicago Sanat Enstitüsü Okulunun başkanı olarak görev yapıyor; Cortland'daki New York Devlet Üniversitesi'nde provost ve akademik işlerden sorumlu Başkan Yardımcısı ve Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanlığı yapıyor.

Pollick, aynı zamanda Washington'daki Seattle Üniversitesi'nde felsefe doçentidir. Ayrıca Minnesota'daki Collegeville'deki Saint John Üniversitesi'nde ve Minnesota'daki St. Joseph'deki Saint Benedict Koleji'nde idari ve akademik görevlerde bulundu.

Birmingham-Southern'daki kısa görev süresince, Pollick birkaç yıl içinde üniversitenin kayıtlarını 1 400'den 1.800'e çıkaran planlar başlattı. Birmingham-Southern'daki çalışmalarının odak noktasını, Küresel İnsanlık Onuru Merkezi'nin kuruluşu oluşturdu.

İnsanın haysiyetinin ilettilmesinin, liberal bir eğitimin temel misyonu olduğu temel ilkesine dayanarak, merkezin insan olmanın anlamını ve dünyadaki insanlık onurunu iletirmek için neyin gerekli olduğunu araştırmayı misyon olarak benimsedi.

Bu araştırmanın merkezinde, dünya çapında insanların kişisel değer ve toplumsal sorumluluk duygusunun hakim olduğu bir çevrede yaşama fırsatlarını engelleyen şeyin ne olduğunun keşfi yer almaktadır.

Aziz Pollozhani

Aziz Pollozhani "Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti" eski Eğitim ve Bilim Bakanıdır. 1980'de Priştine Tıp Fakültesinden mezun oldu. 1988'de Zagreb'de yüksek lisans eğitimini ve 1991'de İsviçre'de uzmanlık eğitimini tamamladı. 1983-1990 yılları arasında Priştine Tıp Fakültesinde çalıştı. 1998'den 2000 yılına kadar Parlamento üyeliği ve 1999'dan 2002'ye kadar Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi üyeliği yaptı. 2002'de Parlamento Üyesi olarak yeniden seçildi. 1 Kasım 2002'de Eğitim ve Bilim Bakanı görevini devralarak hükümete üye olarak siyasete katıldı. Pollozhani, tıp alanında 200'den fazla bilimsel ve mesleki araştırmanın yazarı ve ortak yazarıdır.

Frank Rhodes

Daha önce Michigan Üniversitesinde akademik işlerden sorumlu rektör yardımcısı

olarak görev yapmış olan Frank Rhodes, Cornell Üniversitesinde on sekiz yıl rektörlük yaptı. Rodos, jeoloji, paleontoloji evrim, bilim tarihi ve eğitim tarihi alanlarında birçok yayın yaptı. Bazı kitapları: Language of the Earth, The Evolution of Life, Geology, Evolution. Son kitabı ise: The Creation of the Future: The Role of the American University (Geleceğin Oluşturulması: Amerikan Üniversitesinin Rolü) yer alıyor. Otuz beşten fazla fahri onursal derecesi olan Frank Rhodes, Amerikan Felsefe Derneğinin şu anki başkanıdır.

Susan Robinson

Bayan Robinson, Amerikan Eğitim Konseyinde Hayat Boyu Öğrenme Başkan Yardımcısıdır. Bu çerçevede, 1942'de başlayan sınıf dışı eğitim ve öğretimin değerlendirilmesine öncülük eden Hayat Boyu Öğrenme Merkezinin denetçisidir. Bu vizyona dayanan programlar arasında, altı Askeri ve Kurumsal Program bulunuyor. Silahlı kuvvetler ve işverenlerle birlikte çalışarak eğitim ve öğretim için işyerleri için geçerli olacak üniversite kredisini öneriyor. Merkez yaklaşık 7 milyon yetişkin öğrencinin resmi transkriptinde bu çalışma için üniversitece önerilen kredileri elinde tutuyor. Buna ek olarak Bayan Robinson, birçok yönetim kurulu ve komitesine üyelik yoluyla ulusal Hayat Boyu Öğrenme politikasını şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır.

Bayan Robinson, 30 yükseköğretim ve üniversite rektörünün üyesi olduğu ACE Hayat Boyu Öğrenme Komisyonunun koordinasyonunun yanı sıra, ABD Tarım Bakanı tarafından atandığı görevinde, Tarım Bakanlığı Enstitüsü Mütevelli Heyeti ve Yönetim Kurulu Üyeleri tarafından yapılan atamalar da dahil olmak üzere yönetim ve politika organlarında görev yapıyor.

Bayan Robinson, Ulusal İşyeri Öğrenme Konferansı, Hayat Boyu Öğrenme Kuruluşları İçin Koalisyon, (eski) Başkan Yardımcısı Gore'un 21. Yüzyıl Becerileri Üzerinde Liderlik Çalışma Grubu ve Savunma Bakanlığı Eğitim Yuvarlak Masası da dahil olmak üzere çok sayıda ulusal komitede görev yapmıştır. Hong Kong'un Profesyonel ve Sürekli Eğitim Okulunda Onursal Danışmanlık yapan Robinson, ayrıca ABD Savunma Bakanlığının sivil destek programına ömür boyu danışman olarak atanmıştır.

Henry Teune

Henry Teune Pennsylvania Üniversitesinde Siyaset Bilimi Profesörüdür. Uluslararası Çalışmalar Derneği (International Studies Association) başkanlığını yürüttü. Uluslararası Siyaset Bilimi Derneği ve Uluslararası Sosyoloji Derneğinde de görev yapıyor.

Asya ve Avrupa'da çeşitli akademik görevleri vardı. Halen Yüksek Öğrenim,

Toplumsal Sorumluluk ve Demokrasi Uluslararası Konsorsiyumunda Demokrasi ve Yerel Yönetişim alanında ana araştırmacı olarak görev yapmaktadır.

Luc Weber

Ekonomi ve siyaset bilimleri alanlarında eğitim gören Luc Weber, 1975’den beri Cenevre Üniversitesi Kamu Ekonomisi Profesörüdür. Bir ekonomist olarak İsviçre’nin federal hükümetinin yanı sıra kanton hükümetleri için danışmanlık yapmakta ve İsviçre Ekonomik Danışma Konseyi üyesi olarak üç yıldır hizmet vermektedir.

Prof. Weber, 1982 yılından bu yana önce rektör yardımcısı, daha sonra Cenevre Üniversitesi Rektörü olarak; İsviçre Rektörler Konferansının uluslararası ilişkiler başkanı ve daha sonra konsül başkanı olarak üniversite yönetimi ve yüksek öğrenim politikalarına derin bir şekilde dahil oldu.

